

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

SAÇIKARA YÖRÜKLERİNİN SÖZ VARLIĞI
(Saçıkara, Örnek, Mahmudiye Köyleri/ Kadınhanı-Konya)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Merve KARADUMAN

Danışman
Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Nevşehir
Aralık, 2021

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇAĞDAŞ TÜRK LEHÇELERİ VE EDEBİYATLARI ANA BİLİM DALI

SAÇIKARA YÖRÜKLERİNİN SÖZ VARLIĞI
(Saçıkara, Örnek, Mahmudiye Köyleri/ Kadınhanı-Konya)

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Merve KARADUMAN

Danışman
Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Nevşehir
Aralık, 2021

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Merve KARADUMAN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Saçıkara Yörüklerinin Söz Varlığı (Saçıkara, Örnek, Mahmudiye Köyleri/ Kadınhanı-Konya)” adlı yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Merve KARADUMAN

Danışman

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ danışmanlığında Merve KARADUMAN tarafından hazırlanan “Saçıkara Yörüklerinin Söz Varlığı (Saçıkara, Örnek, Mahmudiye Köyleri/Kadınhanı-Konya)” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

..... /..... /

JÜRİ

Danışman :

Üye :

Üye :

Üye :

Üye :

İMZA

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun /..... / tarih vesayılı Kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /

.....

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tüm alıőma s¼recim boyunca bana olan sonsuz inanç ve g¼venleriyle maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, varlıklarıyla her zaman g¼ bulduğum çok kıymetli annem Hatice Karaduman ve babam Mustafa Karaduman'a, çalıőmayı yaptığım sahaya ulaőabilmemi sağlayan ve bu s¼rete hep yanımda olan abim Mehmet Ali Karaduman'a ve ailemdaki varlıklarını hep hissettiğim diğer kişilere ayrı ayrı teőekk¼r ederim.

Birlikte baőladıėımız bu yolculukta ortak pek çok duyguyu paylaőtığım, fikir alıőveriőinde bulunduğum, çalışma s¼recim boyunca destekleyici s¼zlerini hiç esirgemeyen değerli arkadaşım B¼őra Tunalı Uçar'a çok teőekk¼r ediyorum ve sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

Bu tezi gerçekleőtirebilmem adına beni Saçıkara Y¼r¼kleri ile tanıştıran ve onlara ulaőmamı sağlayan Akim Korkmaz'a, derleme sırasında her sorduğum soruya içtenlikle cevap veren, bana değerli zamanlarını ayıran ve kıymetli tecr¼belerini paylaőan t¼m Saçıkara Y¼r¼klerine çok teőekk¼r ediyorum.

Bu alıőma s¼resince varlığını ve desteğini her daim hissettiğim, tezle ilgili sorunlarımda beni sabırla dinleyen, bu sorunları giderebilmem de s¼rekli zaman ayıran ve yardımcı olan, bana olan inancını, g¼venini ve destekleyici s¼zlerini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli danıőmanım Doç. Dr. Mustafa Karataş'a akademik hayatımda "nefes"imin ve "heves"imin s¼rekli olmasını, takındığı nazik tavır ve ilgisiyle sağladığı için sonsuz teőekk¼rlerimi sunuyorum. Kendilerine minnettarım.

SACIKARA YÖRÜKLERİNİN SÖZ VARLIĞI
(Saçıkara, Örnek, Mahmudiye Köyleri/ Kadınhanı-Konya)

Merve KARADUMAN

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çağdaş Türk
Lehçeleri ve Edebiyatları Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Aralık 2021**

Danışman: Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

ÖZET

Toplum ve kültür ile ayrılmaz bir ilişkisi olan dil; insanların yaşadığı coğrafyaya, bitki örtüsüne, iklimine, yaşayış biçimine, duygu ve düşünce dünyasına göre değişiklik gösterir. Bu değişiklikler de dilin söz varlığında görünür. Söz varlığı bir toplumun bilgi birikimini ifade eder. Bu nedenle, dilde yer alan tüm sözler, sadece bir dil unsuru değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun dünyayı algılama ve adlandırma biçimidir.

İnsanlar arasında temel iletişim aracı olarak kullanılan dil, pek çok işlevinin ve özelliğinin olması dolayısıyla farklı açılardan inceleme konusu olmuştur. Bu konular arasında ağız çalışmalarının önemi büyüktür. Yazı dili olarak kullanılmadığı için değişime daha dirençli olabilen ağızlar, söz varlığı açısından da çok büyük bir öneme sahiptir.

Konya ili Kadınhanı ilçesine bağlı bulunan Saçıkara, Mahmudiye ve Örnek köylerinde yaşayan Saçıkara Yörüklerinin söz varlığının incelendiği bu çalışmanın temel amacı, Saçıkara Yörükleri tarafından kullanılan temel söz varlığını belirlemek, bunları dil açısından incelemek ve böylece şehirleşme sonucunda yok olmaya başlayan “Yörük kültürü”ne ait söz varlığının kayda geçirilerek bu kültürün değerlerini yok olmaktan kurtarmaktır.

Saçıkara Yörükleri ile yapılan birebir görüşmelerle yörede yapılan derlemeler sonucunda elde edilen söz varlığı, çalışmada *Adlar, Fiiller ve Kalıplaşmış Dil Birimleri (Atasözleri, Deyimler, İkillemeler, Kalıp Sözler)* olmak üzere üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Belirlenen sözler madde başı yapılarak ses, biçim, söz dizimi ve anlam özelliklerine göre incelenmiştir.

Saçıkara Yörükleri ağızından derlenen ve bu çalışmada incelenen söz varlığından hareketle “yörük kültürü”nün tarihsel ve kültürel zenginliğinin dile de yansıdığı, artık “yörük” olarak yaşamayan ve yerleşikliğe geçmiş bu toplulukların yörük kültürüne mahsus söz varlığını kullanmaya devam ettikleri ve ölçünlü dilde kullanımda olmayan pek çok sözün bu ağızda yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Bu çalışmayla Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yapılan çalışmaların, sadece Türkçenin sahip olduğu zengin söz varlığını göstermekle kalmadığı, aynı zamanda bir toplumun belli bir yer ve zamandaki fotoğrafının çekilmesi açısından da çok büyük bir önemi olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Türkiye Türkçesi Ağızları, Saçıkara Yörükleri Ağızı, Söz Varlığı, Saçıkara Köyü, Örnek Köyü, Mahmudiye Köyü.

VOCABULARY OF SAÇIKARA NOMADS (YURUKS)

(Saçıkara, Örnek, Mahmudiye /Kadınhanı-Konya)

Merve KARADUMAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences, Department
of Modern Turkish Dialects and Literatures, Master of Arts, December 2021

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ

ABSTRACT

Having an inseparable relationship with society and culture, language varies by the geography people live in, vegetation, climate, way of life, and their world of emotions and thoughts. These changes also appear in the vocabulary of the language. Vocabulary expresses the accumulation of knowledge of a society. For this reason, all the words in a language are not only an element of language, but also the way of perceiving and naming the world of the society speaking that language.

Used as a basic communication tool among people, language has been the subject of analysis from different perspectives due to its various functions and features. Among these subjects, dialect studies are of great importance. Dialects, which can be more resistant to change since they are not used as a written language, have a great importance in terms of vocabulary.

The main purpose of this study, in which the vocabulary of Saçıkara Nomads (Yuruks) living in Saçıkara, Mahmudiye and Örnek villages of Kadınhanı district of Konya is analyzed, is to determine the basic vocabulary used by Saçıkara Nomads (Yuruks), to analyze them in terms of language, and so, to save the values of this culture from extinction by recording the vocabulary of “Yuruk culture” which started to disappear as a result of urbanization.

The vocabulary obtained as a result of the compilations made in the region through one on one interviews with Saçıkara Nomads (Yuruks) has been classified under three main headings as being *Nouns, Verbs and Stereotyped Language Units (Proverbs, Idioms, Reduplications, Routines)*. The determined words have been given as lexical entry and analyzed in accordance with their phonetic, morphological, syntactic and meaning characteristics.

Based on the vocabulary compiled from the dialect of Saçıkara Nomads (Yuruks) and analyzed in this study, it has been determined that the historical and cultural wealth of “Yuruk culture” is reflected in the language, that these communities which no longer live as “Yuruks” and settled continue to use the vocabulary of Yuruk culture, and that many words which are not in use in the standard language are widely used in this dialect.

With this study, it has been attempted to demonstrate that the studies on Turkish dialects in Turkey not only reveal the rich vocabulary that Turkish has, but also have a great importance in terms of taking a picture of a society in a certain place and time.

Keywords: Turkish, Dialects of Turkish in Turkey, Dialect of Saçıkara Nomads (Yuruks), Vocabulary, Saçıkara Village, Örnek Village, Mahmudiye Village.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	
KABUL VE ONAY.....	
TEŞEKKÜR.....	
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
0. İnsan ve Coğrafya.....	1
1. Türklerin Yaşam Biçimleri.....	1
2. Oğuz Türkleri ve Yörüklük.....	3
3. Saçıkara Yörükleri.....	5
3.1. Saçıkara ve Saçıkara Adları.....	5
3.2. Saçıkara Yörüklerinin Tarihi.....	6
3.3. Saçıkara Yörüklerinin Yayılma Alanları.....	8
3.4. Kadınhanı/Konya Yöresi Saçıkara Yörükleri.....	9
3.4.1. Saçıkara, Mahmudiye, Örnek Köyleri.....	9
3.4.2. Tarihi.....	11
3.4.3. Fiziki ve Coğrafi Yapı.....	11
3.4.4. Ekonomik Yapı.....	12
3.4.5. Sosyal ve Kültürel Yapı.....	16
4. Dil, Kültür, Sosyal Yapı Bağlamında Saçıkara Yörükleri.....	16
5. Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem.....	20
6. Alanyazın Taraması.....	22

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLAR

1.1. “Ad” Kavramı ve Sınıflandırılması	28
1.2. Saçkara Yörüklerinde Adlar	30
1.2.1. Özel Adlar	30
1.2.1.1. Kişi Adları	31
1.2.1.1.1. Erkek Adları	33
1.2.1.1.2. Kadın Adları	38
1.2.1.2. Lakaplar/Takma Adlar	42
1.2.1.2.1. Fiziksel Özelliklerine Göre Lakaplar	43
1.2.1.2.2. İş ve Uğraş Kaynaklı Lakaplar	50
1.2.1.2.3. Kişisel Özelliklerine Göre Lakaplar	51
1.2.1.2.4. Özellik Yönüyle Başka Bir Varlığa Benzetilenler	56
1.2.1.2.5. Mensubiyete Dayalı Lakaplar	56
1.2.1.2.6. Yaşanan Bir Olaydan Sonra Verilen Lakaplar	57
1.2.1.3. Sülale Adları	58
1.2.1.4. Hayvanlara Verilen Özel Adlar	62
1.2.1.5. Yer Adları	65
1.2.1.5.1. Dağ Adları	67
1.2.1.5.2. Tarla Adları	68
1.2.1.5.3. Pınar/Su Adları	70
1.2.1.5.4. Bayır Adları	70
1.2.1.5.5. Kaya/Taş Adları	70
1.2.1.5.6. Mahalle Adları	71
1.2.2. Genel Adlar	73
1.2.2.1. Yiyecek ve İçecek Adları	73
1.2.2.2. Giyim- Kuşam Adları	82
1.2.2.3. Hayvan Adları	90
1.2.2.4. Bitki Adları	106
1.2.2.5. Araç-Gereç Adları	116
1.2.2.5.1. Ev İle İlgili Adlar	116
1.2.2.5.2. Tarım Aleti Adları	135

1.2.2.5.3. Hayvancılık İle İlgili Adlar	140
1.2.2.6. Sağlık İle İlgili Adlar	144
1.2.2.6.1. İnsan Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar	144
1.2.2.6.2. Hayvan Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar	147
1.2.2.6.3. Bitki Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar	148
1.2.2.7. Coğrafya İle İlgili Adlar	150
1.2.2.7.1. Doğa Olayı Adları	150
1.2.2.7.2. Yer/Yön Adları	154
1.2.2.8. Zaman İle İlgili Adlar	157
1.2.2.9. Meslek Adları	159
1.2.2.10. Organ Adları/Vücutun Bölümleri	162
1.2.2.11. Renk Adları	165
1.2.2.12. Akrabalık Adları	168

İKİNCİ BÖLÜM

FİİLLER

2.1. “Fiil” Kavramı ve Sınıflandırılması	174
2.2. Saçıkara Yörüklerinde Fiiller	175
2.2.1. Oluş Fiilleri	175
2.2.2. Durum Fiilleri	178
2.2.3. Hareket Fiilleri	181
2.2.4. Mental Fiiller	194
2.2.4.1. Duyu Fiilleri	195
2.2.4.1.1. Koku Alma Duyu Fiilleri	195
2.2.4.2. Bilişsel Fiiller	196
2.2.4.3. İfade Fiilleri	198
2.2.4.3.1. Duygu Fiilleri	198
2.2.4.3.2. Açıklama Fiilleri	199
2.2.4.3.2.1. Dilsel Açıklama Fiilleri	199

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİ

3.1. Kalıplaşmış Dil Birimleri	201
3.2. Saçıkara Yörüklerinde Kullanılan Kalıplaşmış Dil Birimleri	202
3.2.1. Atasözleri	202
3.2.2. Deyimler	208
3.2.3. İkilemeler	218
3.2.4. Kalıp Sözler	226
3.2.4.1. İlişki Sözleri	226
3.2.4.2. Dualar	230
3.2.4.3. Beddualar	234
3.2.4.4. Yeminler	237
3.2.4.5. Seslenmeler/ Ünlemler	238
SONUÇ	242
KAYNAKÇA	249
METİNLER	261
DERLEMEDE SORULAN SORULAR	354
DİZİN	356
ÖZ GEÇMİŞ	366

KISALTMALAR

ADS : Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü

Ar. : Arapça

Bulg. : Bulgarca

DS : Derleme Sözlüğü

Erm. : Ermenice

Far. : Farsça

Fr. : Fransızca

GTS : Güncel Türkçe Sözlük

İbr. : İbranice

İt. : İtalyanca

KAS : Kişi Adları Sözlüğü

Mac. : Macarca

Rum. : Rumca

T. : Türkçe

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kilim Yastık, Yüzey Şeması

Şekil 2: Sumak Çuval, Yüzey Şeması

Şekil 3: Koçboynuzlu Zili Seccade, Yüzey Şeması

Şekil 4: Batı Grubu Ağızlarının Alt Grupları

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yanış Şekilleri ve Adları

Tablo 2: Kaynak Kişiler

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

[a] : Art, geniş, düz ünlü.

[ä] : /a/ ile /e/ arası, düz, geniş, yarı art orta damak ünlüsü.

[á] : /a/ ile /ı/ arası düz, art, yarı geniş ünlü.

[â] : /a/ ile /o/ arası art, geniş, yarı düz ünlü.

[b] : Patlayıcı, ötümlü çift dudak ünsüzü.

[þ] : /b/ ile /p/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dudak ünsüzü.

[c] : Patlayıcı, ötümlü diş eti ünsüzü.

[ç] : Patlayıcı, ötümsüz diş eti ünsüzü.

[d] : Patlayıcı, ötümlü diş-damak ünsüzü.

[e] : Ön, geniş, düz ünlü.

[é] : /e/ ile /i/ arası düz, ön, yarı geniş ünlü.

[è] : /e/ ile /ö/ arası geniş, ön, yarı yuvarlak ünlü.

[f] : Sızıcı, ötümsüz, diş-dudak ünsüzü.

[f] : /v/ - /f/ arası yarı ötümlü ve sızıcı diş dudak ünsüzü.

[g] : Patlayıcı, ötümlü ön damak ünsüzü.

[ğ] : Patlayıcı, ötümlü art damak ünsüzü.

[ğ] : Akıcı, yarı ünlü, ön damak ünsüzü.

[ğ] : /ğ/ ile /v/ arasında kullanılan ötümlü, sızıcı ünsüzü.

[ħ] : /h/ ile /ğ/ arasında sürekli, yarı ötümlü art damak ünsüzü.

[h] : Sızıcı, ötümsüz, ön damak ünsüzü.

[ħ] : Sızıcı, ötümlü, hırıltılı, art damak ünsüzü.

[ı] : Art, dar, düz ünlü.

[i] : Ön, dar, düz ünlü.

[í] : /i/ ile /ı/ arası düz, dar, yarı art ünlü.

[j] : Sızıcı, ötümlü, diş eti ünsüzü.

[k] : Patlayıcı, ötümsüz ön damak ünsüzü.

[k̟] : Art veya yarı art ünlülerle hece kuran, patlayıcı, ötümsüz, art damak ünsüzü.

[k̠] : /k/ ile /g/ arasında patlayıcı, yarı ötümlü ve ön damak ünsüzü.

[l] : Akıcı, dil ucu, diş eti ünsüzü.

[m] : Akıcı, genizsi, çift dudak ünsüzü.

[n] : Akıcı, genizsi, diş-damak ünsüzü.

[ñ] : Art ve ön ünlülerle hece kuran akıcı, patlayıcı, ötümlü, genizsi /n/ ünsüzü.

[o] : Art, geniş, yuvarlak ünlü.

[ó] : /o/ ile /ö/ arası yuvarlak, geniş, yarı art ünlü.

[ö] : /o/ ile /u/ arası yuvarlak, art, yarı geniş ünlü.

[ö̞] : Ön, geniş, yuvarlak ünlü.

[ö̠] : /ö/ ile /ü/ arası ön, yuvarlak ünlü.

[p] : Patlayıcı, ötümsüz çift dudak ünsüzü.

[r] : Akıcı, titreşimli, diş eti ünsüzü.

[s] : Sızıcı, ötümsüz, dış arası ünsüzü.

[ş] : /s/ ile /z/ arası sızıcı, yarı ötümlü dış ünsüzü.

[ş] : Sızıcı, ötümsüz, dış eti ünsüzü.

[ş] : /ş/ ile /ç/ arası, yarı patlayıcı, yarı ötümlü dış eti ünsüzü.

[ş] : /ş/ ile /j/ arası sızıcı, yarı ötümlü dış eti ünsüzü.

[t] : Patlayıcı, ötümsüz dış-damak ünsüzü.

[t] : /t/ - /ç/ arası yarı ötümlü, patlayıcı dış ünsüzü.

[t] : /t/ ile /d/ arası patlayıcı, yarı ötümlü dış ünsüzü.

[u] : Art, dar, yuvarlak ünlü.

[u] : /u/ ile /ı/ arası art, yarı yuvarlak ünlü.

[u] : /u/ ile /ü/ arası yuvarlak, dar, yarı art ünlü.

[ü] : Ön, dar, yuvarlak ünlü.

[i] : /ü/ ile /i/ arası ön, yarı yuvarlak ünlü.

[v] : Akıcı, yarı ünlü, dış-dudak ünsüzü.

[y] : Akıcı, yarı ünlü, dış-damak ünsüzü.

[z] : Sızıcı, ötümlü, dış arası ünsüzü.

.;İki biçim birimi altında ulama işareti.

GİRİŞ

0. İnsan ve Coğrafya

Toplumsal ve kültürel varlık olan *insan* GTS'de “*toplum halinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.*” şeklinde tanımlanmıştır.

Dünyada pek çok bilim dalı tarafından da *insan* tanımlanmaya çalışılmıştır. Böylece insan kavramı için birden fazla tanım ortaya çıkmıştır ve bunların hepsi insanın farklı görevlerini veya özelliklerini vurgulayan tanımlardır. Bütün bu tanımlara bakıldığında insanın fiziksel özelliklerinin dışında başta toplumsal ve kültürel bir varlık olması, düşünebilmesi, konuşabilmesi ve her türlü iklime uyum sağlayabilmesi gelmektedir.

Biyolojik ve kültürel bir varlık olan insan dünyada var olduğu andan itibaren pek çok farklı evrelerden geçmiş, dünyanın her döneminde ve farklı farklı bölgesinde yaşayabilmiştir. Tarih boyunca bulunduğu bu bölgelerde insanın farklı coğrafi ve iklim şartlarına uyum sağlayarak yaşadığı görülmektedir. Bu özelliğiyle de insan yeryüzündeki diğer canlılardan ayrılmaktadır (Güvenç, 2013: 191-193; Karataş, 2017: 128-130).

İnsanın başta en temel ihtiyacı olan beslenmesini, yaşam biçimini, toplumsal yapısını, inanç dünyasını, kültürel hayatını ve dilini bu bölgelerdeki coğrafi özellikler ve iklim şartları şekillendirmiştir. Böylelikle insan yaşayabilmek için ihtiyaçlarını bulunduğu bölgeye göre karşılamak zorunda kalmıştır. Bu durum karşısında başta hayvancılıkla, avcılıkla ve toplayıcılıkla ihtiyaçlarını karşılayan toplumlar konargöçer yaşam biçimini benimsemek zorunda kalmışken, tarım, ticaret ve endüstriyle uğraşan toplumlar yerleşik bir yaşam biçimini benimsemişlerdir. Bu farklı yaşam biçimleri de toplumları kültürel unsurlar açısından ayrı kılmıştır (Güvenç, 2013: 191-196; Karataş, 2017: 129-130).

1. Türklerin Yaşam Biçimleri

Türklerin anayurdu olan Türkistan (Orta Asya) coğrafyasının en önemli özelliklerine bakıldığında başta geniş ve verimsiz düzlükler, denizlere uzaklık, bozkır kuşağında

görülen sert karasal iklim ve tarıma neredeyse hiç imkân tanımayan bir toprağa sahip olması gelmektedir (Kafesoğlu, 2007: 48-49, Sinor, 2019: 14-15).

Bu özelliklere sahip olan coğrafyada kış aylarında görülen çok şiddetli ve dondurucu soğukların tüm canlılar için kimi zaman felaketler getirmesi, yaz aylarının ise kavurucu sıcaklardan dolayı çok kurak geçmesi, su kaynaklarının çok sınırlı olması insanların yaşamlarını oldukça zorlaştırmıştır.

İnsanlar bu yaşam zorluklarından dolayı yaz mevsiminde sulak alanların bol olduğu, temel geçim kaynağı olan hayvanlarını daha gür otlakların olduğu bölgelere götürme, kış mevsiminde ise iklimin daha yumuşak olduğu alçak bölgelere inme ihtiyacı duymuşlardır. Böyle bir yaşam sürdürmek zorunda kalan toplumlar *göçerevli*, *göçebe*, *göçer*, *göçeri*, *göçkün*, *göçerkonar*, *yarı göçebe*, *konargöçer*, *atlı göçebe* olmak üzere farklı biçimlerde adlandırılmışlardır. Bu farklı kullanımların meydana gelmesinde bazı sebepler etkili olmuştur. Konuyla ilgili bazı araştırmacılar kullanılan terimlerden birkaçının terminolojik olarak eksiklikler içermesini sebep gösterirken bazıları ise anlam açısından terimlerin olumsuz çağrışımlarını sebep göstermektedir. Sonuç olarak alanyazında mevsime bağlı olarak yıl içerisinde sürekli hareket halinde olan toplumların adlandırılmasında bir görüş birliği olmadığı görülmektedir (Yılmaz ve Telci, 2010).¹

“Geçim araçlarını elde etmek için mevsimlere göre yaylak ve kışlak değiştiren ve toprağa yerleşmemiş olan toplumların hayat tarzı.” (Ülken, 1969: 119) şeklinde tanımlanan *göçebelik* ve “Yazın yaylakta kışın kışlakta oturmak üzere mevsimlere bağlı olarak iki yerleşme yeri ve iki barınağı olan halkın yaşam tarzıdır. (Ülken, 1969: 324).” şeklinde tanımlanan *yarı göçebelik*; toprağın tarıma elverişli olmadığı, su kaynaklarının çok sınırlı olduğu, olumsuz iklim şartlarının bulunduğu bölgelerde yaşayan insanların yaşam biçimleridir. Bu bölgelerde yaşayan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için hayvancılıkla uğraşmıştır.

Bu toplumlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek doğrultusunda hayvanların iyi beslenebilmesi için gür otlakların ve sulak alanların bulunduğu bölgelere yıl içinde mevsimlere göre sürekli göç etmişlerdir. Böylelikle insan, yaşamını sürdürebilmek

¹ Bu çalışmada mevsime bağlı olarak yıl içerisinde sürekli hareket hâlinde olan toplumlar için *konargöçer* terimi kullanılacaktır.

için içinde bulunduğu şartlar doğrultusunda ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalmıştır (Karataş, 2017:131).

2. Oğuz Türkleri ve Yörüklük

Türklerin önemli boylarından biri olan Oğuzlar ile ilgili ilk bilgiler Kaşgarlı Mahmut tarafından *Divânu Lügati't-Türk*'te verilmiştir. Kaşgarlı Mahmut *Divânu Lügati't-Türk*'te Oğuzların Türkmen olduklarını, aslen 24 boydan oluştukları hâlde iki Kalaç boyunun ayrılmasıyla onların artık Oğuz sayılmayacağını ve bu sebeple 22 Oğuz boyunun bulunduğu bilgilerine yer vermiştir (Sümer, 1999: 222-223).

Oğuz adının anlamı ve kökeniyle ilgili Türklük biliminde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu farklı görüşlere bakıldığında bazı araştırmacılar *oğuz* sözünün < *oğ* + *uz* “oklar” anlamına geldiğini iddia etmiş, bazıları *Divânu Lügati't-Türk*'te *ağuz* şeklinde geçtiğini belirterek “ilk süt” anlamına geldiği yorumunu yapmıştır. Araştırmacılar arasında sözcüğün *öküz* ile ilgili olduğunu ve bu sözcüğün ise Toharca *okas*'tan veya *ökes*'ten gelebileceğini ileri sürenler de bulunmaktadır. Bu farklı açıklamalar arasında Türklük biliminde kabul gören ve yaygın olarak kullanılan görüş ise *ok+u+z* “oklar; tâbi olan, yönetilen boylar; boylar birliği” anlamında olanıdır (Sümer, 1999: 19-20; Uğurlu, 2011: 124; Akar, 2018: 23).

Tarih boyunca birtakım göçler, fetih politikaları, istilalar, sürgünler, siyasi ve kültürel olmak üzere pek çok nedenlerden dolayı çok farklı coğrafyalarda yaşamak zorunda kalan Türk boylarından biri de Oğuzlardır (Karataş, 2019: 254). Oğuzlar, 11. yüzyılın başlarında Seyhun boylarında yaşamlarını sürdürürken kuzey bölgesinde bulunan Peçenekler ve Kıpçaklar tarafından göçe zorlanarak öncelikle Maveraünnehr'e, İran'a, daha sonra Kars ve Kuzey Azerbaycan'a ve ardından 1071'den itibaren de Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır. Bu göçler sonucunda Oğuz boyları Anadolu, Kuzey ve Güney Azerbaycan, Irak, Suriye ve 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren de Balkanlar olmak üzere geniş bir coğrafyaya yayılarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Ercilasun, 2017: 431; Uğurlu, 2011: 125-127).

Anadolu'ya gelip yurt tutan konargöçer yaşam biçimine sahip olan Türklere *yörük* adı verilmektedir. Sözlükte “*Hayvancılıkla geçinen, genellikle Toroslarda yaşayan göçebe Türk oymağı, Türkmen.*” (GTS) şeklinde tanımlanan *yörük* adının anlamı ve kökeni ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Eröz, *yürü-* fiilinden türeyen bu adın pek çok eserde *yürük* şeklinde yazılmasının büyük hata olduğunu belirterek *yörük*

adının daimi olarak yaşam boyunca yapılagelen bir fiili ifade ettiğini açıklamaktadır. Eröz, bu konuyla ilgili ayrıca Zeki Velidi Togan'ın eserindeki bilgilerden hareketle *Türkmen* kelimesinin *yörük* gibi göçebeliliği, konargöçer Türk boylarının yaşam tarzını ifade eden bir ad olduğu düşüncesini belirtmiştir (Eröz, 1991: 20-21).

Bu konuyla ilgili Sümer'in görüşü ise "göçebe" anlamında kullanılan *yörük* sözünün daha önceki yüzyılda olduğu gibi XVI. yüzyılda da kullanıldığını belirterek bu sözün Halep Türkmenleri için de kullanıldığını ifade etmiştir. Fakat *yörük* adının daha sonraki dönemlerde ise gerçek anlamını kaybederek Batı Anadolu ile Güneybatı Anadolu'daki oymakların daimi adı haline geldiğini belirtmiştir (Sümer, 1999: 193). Halaçoğlu, *yörük* adının *yürüyen* sözcüğünden ortaya çıktığını ve Yörüklerin Türkmenlerle aynı boydan olduklarını dile getirmiştir (Halaçoğlu, 2009: XI). *Yörük* adının Anadolu'da oluştuğunu söyleyen Gündüz, bu adın *yürü-* fiilinden türetildiğini ve "yürüyen sefere koşan çadır halkı" anlamına geldiğini ifade etmiştir (Gündüz, 1998: 109).

Gülensoy ise *yörük* sözcüğünü "Çok ve çabuk yürüyen, iyi yol alan, hızlı giden" şeklinde tanımlanmakta ve < *yori-k* biçiminde tahlil etmektedir (Gülensoy, 2007: 1169).

Anlamlarından hareketle Yörüklük, buldukları coğrafyanın su kaynağı konusunda yetersizliği, deniz yollarından uzaklığı, bitki örtüsünün elverişsizliği gibi olumsuz etkenlerden dolayı temel geçim kaynaklarını sağlayarak yaşayabilmek için yıl içinde mevsimlere göre sürekli göç eden toplumların yaşam biçimidir. Mevsimlere göre göç edilen ve konaklanan yerlere, diğer bir deyişle yurtlara² *yaylak*, *kışlak*, *güzlek* adı verilmektedir.

Sözlük anlamı, "Otlak." Olan (GTS) *yaylak* sözcüğü Yörüklerin fazlalaşan sıcakların ardından yaz aylarında serin olması, hayvanlarını otlatma ihtiyacını giderebilmesi için yaylalara göç ederek yazı orada geçirdiği bölgeye verilen addır. Sözlükte "Kışın barınılan yer." şeklinde tanımlanan (GTS) *kışlak* sözcüğü ise Yörüklerin kış aylarını geçirdiği bölgeye verilen addır. Kışlak bölgesi seçilirken konaklanacak yerin çok kar almaması ve ılık olması, ormana yakın olması, su kaynaklarının bol olması vb. özelliklere dikkat edilmektedir. Yörüklerin sonbahar aylarını geçirdikleri bölgeye verilen ad olan *güzlek* sözcüğü ise sözlükte "Güz mevsiminin geçirildiği yer."

² Saçıkara Yörükleri yazın, kışın ve güzün konakladıkları yerleri *yurt* şeklinde ifade etmektedir.

şeklinde tanımlanmaktadır (GTS). Yörüklerin güzleklere göç etme sebepleri ise başta soğukların gelmesi ve yaylalarda su ve ot sıkıntısının başlamasıdır.

Konargöçer toplumların yaşam biçimi olan Yörüklük Saçıkara Yörükleri tarafından ise şöyle tanımlanmaktadır: “*Yörüğün bütün hayatı eşeğiyle, devesiyle, beygiriyle bir yerden bir yere konmakla göçmekle geçer. Yörüklük; göç hayatı, çadır hayatıdır.*”

3. Saçıkara Yörükleri

3.1. Saçıkara ve Saçıkaralı Adları

Anadolu Yörüklerinin bir grubunu ifade etmek için kaynaklarda *Saçıkara Yörükleri*, *Saçıkaralı Yörükler* ve *Saçıkaralılar* ifadeleri kullanılmaktadır. *Saçıkara* adının nereden geldiği konusunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Aba, Saçıkara Yörüklerinin adının ilk defa 1555 yılında İçel Liva’sında yazılan Osmanlı tapu tahririnde geçtiğini belirterek Bozdoğanlı Yörükleriyle birlikte yaşayan Hacı (Hoca) Yunusluların bir kolu olduğunu ifade etmiştir (2012: 15-16). Ayrıca, adın kaynağı ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: Bir gün aşiretin yaşça büyük olan ak saçlı, ak sakallı kişileri aşiret ile ilgili konuları konuşmak için toplanmışlardır. O sırada aşiretin beyinin yaşlandığını ve bu görevin kendisi için artık zor geldiğini dile getirmesiyle diğer aşiretten gelen bir kimse söz alarak içinizde çoğunluğunuzun saçlarında beyaz olsa da kara daha çoktur diyerek topluluğa “saçı karalı arkadaşlar” şeklinde hitap etmesiyle aşiretin adı o günden sonra *Saçıkaralı* şeklinde anılmıştır (Aba, 2012: 13-14).

Kurt, *Kara Çadırın Kara Çocukları (Sarı Yağlıklı Saçıkaralılar)* adlı çalışmasında *Saçıkara* adıyla ilgili bazı açıklamalara yer vermiştir. Verdiği bilgilere göre eski zamanlarda bir kişinin Osman Gazi’nin babası Ertuğrul Gazi’nin bulunduğu cemaate gelerek Hacı Nasıflı adında birisini sormuştur. Orada bulunanlar saçı kara, esmer, yakışıklı birini göstermesiyle o günden sonra aşiretin adının *Saçıkara* şeklinde kullanılmaya başladığını ifade etmiştir (Kurt, 2014: 10).

Konya Kadınhanı ilçesine bağlı *Saçıkara* köyünün ileri gelenleri ise, 1940’lı yıllarda ak saçlı, ak sakallı olan Saçıkara Aşireti Beyi’nin uzun süre yönettiği obayı çok yaşlanması dolayısıyla gençlere saçı kara olanlara “Ben artık yaşlandım.- Gözlerin görmüyor, kulaklarım duymuyor. Obanın yönetimini size devrediyorum.” demesiyle aşiretin adının *Saçıkara* olduğunu belirtmektedir.

Kaynaklarda kullanılan *Saçıkaralı Yörükler* ve *Saçıkaralılar* ifadeleri, *Saçıkara Yörükleri* adının zamanla kısalmasıyla oluşmuştur:³ *Saçıkara Yörükleri* > *Saçıkaralılar*. Bu ad da yeniden Yörük adının kullanılmasıyla *Saçıkaralı Yörükler* biçiminde de kullanılır olmuştur. Aşiretin asıl adının *Saçıkara Yörükleri* olması nedeniyle bu çalışmada bu ad tercih edilmiştir.

3.2. Saçıkara Yörüklerinin Tarihi

Türklerin önemli boylarından biri olan Oğuzlar, 6. yüzyıldan günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşler ve günümüzde de Türkmenistan, İran, Anadolu bölgesi, Balkanlar ve Batı Avrupa ülkelerinde yaşamlarını devam ettirmektedirler (Uğurlu, 2011: 124-125).

Oğuzların tarihi ile ilgili ilk aydınlatıcı bilgiler 10. yüzyıla dayanmaktadır. Bu bilgilerin kaynağı ise genellikle Müslüman tarihçi ve coğrafyacıların eserleridir. Bu dönemde yaşayan Müslüman tarihçi ve coğrafyalara göre Oğuzlar, Karahanlı (912-1212) devletinin batısında, Seyhun nehri boylarında ve Aral gölü civarında yaşamaktadırlar. Bu dönemde büyük bir kısmı ise Müslümanlaşmış ve bu Müslümanlaşan Oğuzlara da *Türkmen* adı verilmiştir (Uğurlu, 2011: 125-126).

Türk tarihinde 6. yüzyıldan itibaren varlıkları bilinen Oğuzlar, Türklerin en kalabalık boyu olmuştur. 10. yüzyıldan itibaren Oğuzların önemli bir bölümü çeşitli sebeplerden dolayı yavaş yavaş batıya, İran, Irak, Anadolu ve Hazar'ın kuzeyinden Balkanlara göç etmeye ve yayılmaya başlamışlardır. Türkler için önemli bir tarih olan 1071 yılında Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasıyla büyük bir çoğunluğu Anadolu'ya gelmeye başlamışlardır. Böylece Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde Yörükler büyük bir rol oynamıştır. Anadolu'ya gelen Türkmenlerden bir kısmı yerleşik hayata geçerken bir kısmı ise Türkistan'daki konargöçer hayatlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Bu konargöçer yaşam biçimini yaşayan Oğuzlara *Yörük* adı verilmiştir. Bu dağılma hareketi ve farklı coğrafyaları mesken tutmaları boylar arası geçişleri beraberinde getirmiş ve buna bağlı olarak boyların toplumsal yapısında da önemli değişimlere neden olmuştur (Sümer, 1999: 2-3; Uğurlu, 2011: 125; Akar, 2018: 24-25).

³ Burada Türk dilinde *söz eksiltme (ellipsis)* adı verilen olay gerçekleşmiştir: Ör. *yazma eser* > *yazma; cep telefonu* > *cep* vb. (Karaağaç, 2013: 141).

Konargöçer yaşam biçimini yaşama zorunluğuna sebep olan etkenlerin başında coğrafyanın yaşam biçimini belirleme özelliği ve boyların ata yurtlarından taşıdıkları kültürel aktarım gelmektedir. Buldukları coğrafyanın su kaynağı konusunda yetersizliği, bitki örtüsünün elverişsizliği gibi olumsuz etkenlerden dolayı temel geçim kaynaklarını sağlayabilmek için Yörükler yıl içinde mevsimlere göre kendilerine mesken tuttıkları yeni mekânlardan sürekli göç etmek durumunda kalmıştır. Çünkü bozkır kuşağına alışkın olan ve hayvancılıkla geçimini sağlayan bu insanlar kendileri için gerekli olan imkânları buldukları mekânlarda sağlayamamıştır. Bu durumda ata yurtlarından taşıdıkları kültürel aktarımı sürdürebilmek için buldukları coğrafyanın şartlarına uymak yerine kendileri için uygun olan bölgelere göç ederek konargöçer yaşam biçimini sürdürmüşler ve hayvancılıkla geçimlerini sağlamaya devam etmişlerdir (Karataş, 2017: 130-136).⁴

Bu konargöçer hayatı sürdürmeye devam eden ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan boyların arasında *Saçıkara Yörükleri* de yer almaktadır. *Saçıkara Yörükleri* hayvanlarını daha rahat barındırabilecek geniş meraların ve otlakların bulunduğu bölgelere yıl içerisinde her mevsim göç etmişlerdir. İçel ve Bozdoğan Yörükleri cemaatinden olan *Saçıkara Yörükleri*, Varsak boyuna bağlıdırlar (Ak, 2012: 52: Halaçoğlu, 2009: XL).

Eröz, Aydın yöresindeki Hayta Aşiretinin *Hacı Süleymanlı Mahallesi*, *Hacı Aliler Mahallesi*, *Elekli Mahallesi*, *Kötekli Mahallesi*, *Saçığaralı Mahallesi*, *Kerimli Mahallesi*, *Güccüklü Mahallesi*, *Neneli Mahallesi*, *Bacaklar Mahallesi*, *Hacı Nasıflı Mahallesi*, *Hacığaralı Mahallesi*, *Gosatlı Mahallesi* olmak üzere on iki obaya ayrıldığından bahsederek, Saçıkara Yörüklerini de Hayta aşiretinin bir mahallesi olarak göstermektedir (Eröz, 1991: 44-45).

⁴ Ör. Selçuklu Dönemi'ne ait önemli bir tarihi eser özelliğini taşıyan Selçuknâme'de görüldüğü gibi Selçuklularda görülen Oğuzların ekonomik hayatında çeşitli vergilerin varlığı ve keyfi vergi uygulamaları, köle ticareti, savaş harcamaları, ticarete para kullanılması ve meslektaşının başlamış olması, zanaatın gelişmiş olması, paralı askerliğin varlığı, devlet teşkilatlanmasındaki ülkenin hükümdarın malı, halkın da ona hizmet eden kullar konumunda olması, devlet işlerini maaşlı devlet memurlarının yürütmesi ve İslamiyet'in kabulü sonrasında halifelik kurumunun varlığı "yerleşiklik" özellikleri Oğuzların yerleşik yaşam biçimine uyum sağlamaya ve yerleşik bir medeniyet kurmaya başladığının göstergesidir. Ancak yine aynı eserde görüldüğü gibi bu dönemde de hayvancılığın yaygın olarak yapılmaya devam etmesi, ganimet gelirleri, yağmanın bir "savaş tazminatı" gibi uygulanmış olması ve boylar biçiminde yaşam gibi özellikler de Oğuzların bozkır coğrafyasındaki konargöçer yaşam tarzını devam ettirdiklerini göstermektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Karataş, 2017: 127-170.

Saçıkara Yörükleri, yörede genellikle *Hayta* adıyla bilinmesine rağmen kendilerinin bu adlandırmadan hoşlanmadıkları, çünkü *hayta* sözcüğünün “vurucu, kırıcı ve haydut” anlamlarında kullanıldığı bu nedenle de bu sözcükten kurtulmak için kendilerini çoğu kez *Saçıkaralı* ya da *Aydın* şeklinde tanıttıkları bilgisi verilmektedir (Eröz, 1991: 45; Ak, 2012: 53). *Saçıkara Yörüklerinin* özellikle Çukurova bölgesinde *Aydın/Aydınlı* şeklinde adlandırılmalarının sebebinin ise Kurt, Aydın şehrinden Çukurova’ya gelmelerine bağlamaktadır (Kurt, 2014: 11).

Uzun yıllar boyunca konargöçer hayat sürdüren Yörükler, birtakım sebeplerden dolayı farklı coğrafyalara iskân politikası gereğince yerleştirilmişlerdir. Bu sebeplerin başında 16. yüzyılın sonlarından itibaren başlayan, 17 ve 18. yüzyıllarda daha da büyüyen iç karışıklıklar, uzun süren savaşların getirdiği mali zararın halkın ödeme gücünü aşan vergilerle kapatılmaya çalışılması gelmektedir. Bu olumsuz durumlar yerleşik ahalinin kendileri için daha emin gördükleri yerlere göç etmelerine ve birçok meskûn yerin harap olmasına neden olmuştur. Bu durum devletin ekonomisinin tarım dayanması nedeniyle tarım gelirinin zayıflamasını beraberinde getirmiştir (Halaçoğlu, 2014: 37). Bu nedenle Osmanlı İmparatorluğu, 18. yüzyıldan itibaren boş ve harap kalan yerlerin tarıma açılması amacını hedefleyip konargöçer toplumlar için iskân siyasetini uygulayarak gelirleri artırmayı amaçlamıştır. Böylelikle terkedilen pek çok harap olmuş tarlalar, bağlar ve bahçeler iskân politikasıyla yerleştirilen konargöçerler tarafından faaliyete geçirilmiştir (Halaçoğlu, 2014: 57).

3.3. Saçıkara Yörüklerinin Yayılma Alanları

Varsak boyuna bağlı olan *Saçıkara Yörükleri* İçel ve Bozdoğan Yörükleri taifesindedirler (Halaçoğlu, 2009: 1919). Tarihi kaynaklarda *Saçıkara Yörükleri* ile ilgili ilk nüfus kaydının yapıldığı yerin İçel olduğu belirtilmektedir. İskân politikası doğrultusunda içlerinde *Saçıkara Yörüklerinin* de bulunduğu konargöçer toplumların yerleştirildiği sahaları Halaçoğlu, *Kütahya-Aydın Bölgesi*, *Konya-Karaman Bölgesi*, *İç-el ve Teke Havalisi*, *Akşehir-Nevşehir Yöresi*, *Sivas-Erzurum Bölgeleri*, *Çukurova Bölgeleri*, *Diyarbakır-Malatya Bölgeleri*, *Rakka ve Haleb Eyaletleri Dâhili*, *Hama ve Humus Bölgeleri*, *Belih Nehri Havalisi*, *Harran Ovası*, *Menbic Nahiyesi*, *Kıbrıs Adası*, *Rumeli Bölgesi* şeklinde belirtmiştir (Halaçoğlu, 2014: 157-179).

Saçıkara Yörüklerinin 17. yüzyılın sonlarına doğru İçel Sancağından Alaiye Sancağına geldikleri bilinmektedir (Ak, 2012: 52; Aba, 2012: 14). Alaiye sancağına gelmelerinin ardından orada yaşayan aileler arasında sıkıntılar, karışıklıkların çıkmasıyla İçel Sancağı'na geri dönmeleri istenmiş fakat Yörükler Alanya, Antalya, Isparta sancakları başta olmak üzere Akdeniz, Ege ve İç Anadolu bölgelerine dağılmışlardır. Ayrıca karışıklıklar ve sıkıntıların yaşandığı bu süreçte *Saçıkara Yörüklerinin* Kıbrıs'a sürgün kararı çıkarılmıştır. Kıbrıs'a sürgün edilen *Saçıkara Yörüklerinden* bazıları ise bölgeden kaçmayı başararak Aydın, Menteşe, Saruhan, Kütahya, Hamit, Akşehir bölgelerine dağılmıştır. Ardından 1120 ve 1124 tarihli fermanlarla Isparta, Konya, Aladağ bölgelerine yerleşmeleri istenmiştir (Ak, 2012: 52; Aba, 2012: 14-15).

Bu sürecin ardından *Saçıkara Yörüklerinin* bir bölümü Batı Anadolu, Aydın, Antalya ve oradan da Çukurova'ya doğru göçlerini devam ettirmiştir. Konargöçer hayatı devam ettiren *Saçıkara Yörükleri* kendilerine yurt tuttıkları yerlerde yaşayan yerleşik halkla aralarında bazı sıkıntıların yaşanması sebebiyle devlet tarafından yerleşik hayata geçmeleri için zorlanmıştır. Bunun sonucunda 1944 yılından itibaren Kadınhanı ilçesine bağlı bulunan Pusat köyüne yavaş yavaş gelmeye başlamışlardır. Ardından kendileri gönüllü olarak yerleşik hayata geçmek istediklerini beyan etmişler ve 1946 yılında yörük yaşam biçimini terk etmişlerdir. 1948 yılında ise *Saçıkara* köyünün kurulmasıyla *Saçıkara Yörükleri* bu köye yerleşerek yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Kurt, 2014: 11; Aba, 2012: 18-21). *Saçıkara Yörüklerinin* bir bölümünün günümüzde de Kadınhanı ilçesine bağlı olan Saçıkara, Mahmudiye ve Örnek köylerinde yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.

3.4. Kadınhanı/Konya Yöresi Saçıkara Yörükleri

3.4.1. Saçıkara, Mahmudiye, Örnek Köyleri

Türkiye'nin en eski yerleşim birimlerinden biri olan Konya,⁵ İç Anadolu Bölgesi'nde yer alan ve 2.130.544 kişilik nüfusa sahip bir ildir. Konya'da yerleşik şehir hayatının

⁵*Konya* adının nereden geldiği konusunda çeşitli görüşler vardır. Bazı araştırmacılar "tasvir" anlamına gelen bu adın "ikon"dan meydana geldiğini ileri sürmektedirler. Bazıları ise şehrin adının Hz. Ömer zamanında Konya kasabasını İslam ordusu fethederek bu şehre "kuuniye" adını verdiklerini belirtmektedirler. Bu şehir için Romalılar tarafında "ikonium" adıyla anıldığı da bilinmektedir. Konya adının kökeni konusunda halk arasında yaygın olan bir efsane de bulunmaktadır. Bu anlatıya göre, Anadolu'ya göç eden iki evliyâ Konya'nın bağlık ve bahçelik manzarasını görünce içlerinden biri

Prehistorik (tarih öncesi) çağda başladığı anlaşılmakta, şehir merkezine yakın olan bir konumda bulunan Çatalhöyük, bugüne kadar keşfedilmiş en eski ve en gelişmiş Meolitik devir yerleşim merkezi olarak bilinmektedir.⁶

MÖ 8. yüzyıllarda Friglerin ve ardından Lidyalıların egemenliğine giren Konya, daha sonra MÖ 4. yüzyılda Persler ve MÖ 2. yüzyılda da Büyük İskender, Selevkoslar ve Bergama krallığının istilasına uğramıştır. Neolitik çağdan günümüze kadar uzanan süreçte bir yerleşim yeri olarak çağlar boyunca önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olmasından dolayı Konya ili, tarihi bir değere sahiptir. Böylelikle kent farklı toplumların farklı üretim ve yapım teknikleri ile meydana getirdikleri birçok sanat eserine sahip olmuştur.⁷

Tarihi eserleri bakımından Türk tarihinin en önemli şehirleri arasında yer alan Konya, Selçuklulara iki asırdan fazla başkentlik yapması sebebiyle Türk mimarisinin gözde eserleri olarak bilinen abidelerle süslenmiştir. Selçuklu Devleti'ne başkentlik yaptığı bu dönemde Konya, aynı zamanda kültür ve sanatta da oldukça yükselmiştir. Dönemin ünlü bilginleri, filozofları, şairleri, mutasavvıfları ve diğer sanatkârları bünyesinde toplamış ve böylelikle bir kültür şehri haline gelmiştir. Bu sanatkârların bırakmış oldukları eserler ise Türk kültürü açısından son derece önem taşımaktadır.⁸

Konya'nın bir ilçesi olan Kadınhanı, uzun süre Romalılar tarafından yurt edinilmiş ve Klasik dönemde *Pira* adıyla anılmıştır. İlçe, Selçuklu sarayına mensup olduğu sanılan, Mahmut kızı, Raziye Hatun'un 1223 yılında yaptırmış olduğu kışlık han etrafında 1256 yılından itibaren oluşmaya başlamış ve ilçe adını bu handan almıştır. Ardından bu bölge Selçuklu beylerinden Sait adındaki bir paşaya arpalık olarak verildiği ve bundan sonra bu ilçenin adı *Saiteli/Saidili* olarak anıldığı bilinmektedir. 1935 yılında ise ilçenin adı Raziye Hatun'un yaptırmış olduğu taş handan dolayı "*Kadınhanı*" olarak değiştirilmiştir (Sarıköse, 2012: 295).⁹

Kadınhanı ilçesine bağlı bulunan köylerden *Saçıkara*, il merkezine 103, ilçe merkezine 41 km; *Mahmudiye*; il merkezine 87, ilçe merkezine 27 km ve *Örnek* ise il merkezine 100, ilçe merkezine 58 km uzaklığındadır. Derleme sırasında bu köylerin

"Buraya konalım mı?" demiş, arkadaşı ise "Kon ya!" demiş ve bu isim şehrin adı olarak yayılmıştır. (<https://www.cografya.gen.tr/tr/konya/anlami.html>)

⁶ <https://www.konyakultur.gov.tr>

⁷ <https://www.konyakultur.gov.tr>

⁸ <http://www.konya.gov.tr/konya-tarihi>

⁹ <http://www.konya.com.tr/portfolio-item/kadinhani/>

ileri gelenlerinden edinilen bilgilere göre 270 haneli olan *Saçıkara*, 1600 kişilik nüfusa; 116 haneli olan *Mahmudiye*, 231 kişilik nüfusa; 276 haneli olan *Örnek* ise 669 kişilik nüfusa sahip yerleşim birimleridir. Köylerdeki genç nüfusun büyük bir çoğunluğu ortaokul, lise ve üniversite gibi eğitim alabilmek için Kadınhanı ilçesine veya Konya'ya gitmektedirler. Bu öğrencilerin çoğunun üniversite eğitimi aldığı bilinmektedir. Bu nedenle köylerde eğitime verilen önem çok fazladır ve eğitim seviyesi bu anlamda yüksektir.

3.4.2. Tarihi

Saçıkara, Mahmudiye ve Örnek köylerinin bağlı olduğu Kadınhanı ilçesi, ilkçağlara uzanan oldukça eski bir tarihe sahiptir. Romalılar döneminde Konya'nın bazı bölgelerinde de olduğu gibi Kadınhanı ilçesi de Hititliler egemenliğine girmiş ve sonraları ise sırasıyla Frigler, Lidyalılar, İskender İmparatorluğu, Bergama Krallığı ve Doğu Roma İmparatorluğu bu topraklara egemen olmuşlardır (Özkul, 2008: 18). 1077 yılında ise Büyük Selçuklu Devleti hükümdarlarından Kutalmış oğlu Süleyman Bey Konya ile birlikte Kadınhanı topraklarını da Romalılardan alarak Oğuz boylarının bu bölgeye yerleşmelerini sağlamıştır. Bu Oğuz boylarının arasında Kınık, Bayat, Savur, Avşar ve Çaşdurlar bulunmaktadır (Keser, 1987: 24). *Saçıkara Yörüklerinin* bu bölgeye yerleşmeleriyle Saçıkara, Örnek, Mahmudiye ve Sarıkaya köyleri de Kadınhanı ilçesine bağlanmış ve ilçenin nüfusu artmıştır (Özkul, 2008: 231-232, 234).

1071 tarihinden itibaren bölgeye hâkim olan ve yaşamlarını sürdüren Oğuzlar, en başta bölgenin Türkleşmesinde ve bu yörenin dilinde ve kültüründe çok önemli bir iz bırakmışlardır. Bölgeye iskân siyasetiyle yerleştirilen Yörükler ise ilçenin nüfusunun artmasına da neden olmuştur.

3.4.3. Fiziki ve Coğrafi Yapı

Kadınhanı ilçesine bağlı *Saçıkara* köyü Polatlı ile Kadınhanı arasında yer almaktadır. *Saçıkara Yörüklerinin* yaşamını sürdürdüğü diğer bölgeler ise *Mahmudiye* ve *Örnek* köyleridir. Karasal iklim özelliğinin hâkim olduğu bu köylerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise karlı ve soğuk geçmektedir. Yağışın en çok görüldüğü mevsim ilkbahardır.

Orman yönünden çok fakir olan bu bölgelerde hayvancılığın önemli yer tutması açısından hayvan otlatmak için geniş mera ve çayırılık alanlar bulunmaktadır.¹⁰

Konya ilinin iklimi dolayısıyla bu köylerde su kaynaklarının yetersiz olması yerleşik hayata geçen ve hayvancılığın yanında tarımla da geçimini sağlamaya başlayan Yörüklerin işini zorlaştırmaktadır. Derleme sırasında görüldüğü ve öğrenildiği kadarıyla bu köylerde dere, pınar, göl vb. su kaynakları bulunmamaktadır.

3.4.4. Ekonomik Yapı

Köylerin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Köylerde genellikle büyükbaş, küçükbaş ve bazı ailelerde de kümes hayvancılığı (tavuk, horoz, hindi) yapılmaktadır. Buğday, arpa, yonca, darı, ayçiçeği ve pancar ekimi yapılarak köydeki insanlar ve hayvanlar için besin tedarik edilmektedir. Genellikle her hanede bahçe tarımı da yapılmakta ve özellikle yaz aylarında ailenin ihtiyacını giderebilecek kadar yiyecekler buradan sağlanmaktadır. Bölgenin iklimi elverişli olduğu için domates, biber, salatalık, mısır, fasulye, banya, patlıcan gibi sebze; elma, armut, şeftali, kavun, karpuz gibi meyve hasadı yapılabilmektedir.

Saçıkara Yörüklerinde dokumacılık da oldukça gelişmiştir. Konargöçer yaşam sürdürmüş olan Saçıklaralılar dokumacılık geleneğini hem Yörük yaşamının izlerini sürdürmek hem de bu yaşam biçiminde işlerini kolaylaştıracak eşyalar elde etmek amacıyla yıllarca devam ettirmişlerdir. Aile içerisinde kadınlar *ıstar tezgâhı*, *iplikler*, *kılıç*, *kirkit* ve *ıstar kazığı* vb. adını verdikleri aletlerle *halı*, *kilim*, *heybe*, *sofra* ve göçerken içerisine eşyalarını koydukları *ala çuval* vb. gibi eşyaları dokumaktadırlar (Buksur, 2011: 3, 5-6). Böylelikle Saçıkara Yörükleri için dokumacılık önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Ancak yerleşik yaşama geçtikten sonra dokumacılığın önemi gittikçe azalmıştır. Günümüzde de bu köylerde az sayıda da olsa dokumacılık geleneğini sürdüren kadınlar bulunmaktadır.¹¹

¹⁰ https://www.konyakultur.gov.tr/index.php?route=pages/pages&page_id=3

¹¹ Saçıkara Yörüklerinde dokumacılık geleneği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Buksur, 2011: 1-25). Yörüklerin genelindeki dokumacılık geleneği ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. (Set, 2016), (Atlıhan, 2011: 4-19), (Akan, 2016: 39-58), (Bali, 2018: 59-72).

Bu dokunan eşyalar arasında Yörük kültürünü yansıtan kilimler meşhurdur. Yörüklerin bu kilimlere dokumuş oldukları yanıřları¹² da oldukça zengindir. Karataş bu konuyla ilgili yapmış olduğu alıřmasında¹³ Yörüklere ait yanış adlarına da yer vermiş ve adları şu şekilde belirtmiştir: *gemici* (s. 64), *boynuz* (s. 69), *akmak* (s. 73), *sığırtmaç* (s. 75), *ingil* (s. 134), *dünderli yörük damgası* (s. 146), *Karakoyunlu yörük damgası* (s. 146), *saçıkara*¹⁴(s. 146), *kara* (s. 155), *karabudak* (s. 155), *al yanak* (s. 198), *alma* (s. 199), *armut dalı* (s. 201), *aşık* (s. 202), *ayna* (s. nazarlık, alma) (s. 204), *bahşiş yörük damgası* (s. 205), *baklava dilimi* (s. 206), *başak* (s. 208), *beş el* (s. 211), *boncuk* (s. 214), *bülbül yüzü* (s. 218), *canavar ayağı* (ejder) (s. 220), *akmaklı* (s. 224), *apraz* (s. 225), *apraz (kirman)* (s. 225), *atal dengirek* (s. 226), *avdarlı yörük damgası* (s. 226), *engel (kıvrım)* (s. 228), *ınşıraklı urgan* (s. 230), *ubuk* (s. 235), *dana gözü* (s. 237), *deve boynu* (s. 238), *dişeme* (s. 243), *eğri ırnak* (s. 245), *eğrim alası (eğrimce)* (s. 246), *ejder* (s. 247), *eli belinde* (s. 249), *farda (yedirge)* (s. 255), *gelin öldüren* (s. 257), *gemici suyu* (s. 258), *gökbaş* (s. 262), *görevan* (s. 263), *gözcük* (s. 264), *hayta yörükleri damgası* (s. 271), *heykel* (s. 272), *it izi* (s. 275), *karahacılı yörüklü damgası* (s. 280), *karnıyarık* (s. 282), *kaz ayağı* (s. 284), *kedi turnağı* (s. 286), *kelebek* (s. 287), *kenar fardası (kıyı eleği)* (s. 288), *kınık yörük damgası* (s. 289), *kırk budak* (s. 289), *kıvrım (canavar ayağı)* (s. 290), *kıvrım (engel)* (s. 291), *kirmen* (s. 293), *ko boynuzlu göl* (s. 295), *koyun gözü* (s. 298), *kubağacak* (s. 302), *kurt ayağı* (s. 303), *kurt izi* (s. 303), *menekşe* (s. 312), *monculu yörük damgası* (s. 314), *muska* (s. 315), *nazarlık (ayna)* (s. 317), *parmakıl (yan burgu)* (s. 322), *pitrak* (s. 324), *servi* (s. 334), *sinek (sinek kanadı)* (s. 338), *şaşırtma* (s. 340), *tarak (parmak)* (s. 344), *tay kulağı (atal apraz)* (s. 345), *teslime* (s. 347), *testere dişi* (s. 347), *yarım başak* (s. 360), *yedirge (farda)* (s. 361), *yel eğdi* (s. 361), *yıldızlı* (s. 367), *yörük (tahtacı milas, yörük milas)* (s. 368), *yörük* (s. 368), *yörük çadırı* (s. 368), *yörük damgası* (s. 368), *yörük örnek (yeşil bacak, yeşil başi, kıvrımlı elek)* (s. 368), *zincir* (s. 369), *zülüflü* (s. 371), *zülüflü (karagöz)*(s. 371) (Karataş, 2013)

¹² Karataş, dokumalardaki şekillere verilen *yanış* adı için yörelerde *motif*, *desen*, *model*, *yanış* (*yağni, yagnış*), *motif*, *oyu*, *tabak*, *su* vb. adlarında kullanıldığını belirtmiştir. Bu adlar arasında Toros Yörüklerinde genellikle *nakış* adının kullanıldığını ifade etmiştir (2013: 5-6).

¹³ *Türk Dilinde Yanış (Motif) Adları-Anadolu Sahası* başlıklı çalışmada, sadece Anadolu sahasından belirlenen 5213 yanış adı olduğu belirtilmiştir (Karataş, 2013: 170-175).

¹⁴ Saçıkara adındaki yanış adını Isparta'da Eğirdir Gölü doğusu ile kuzeyine ait kesimlerde yerleşmiş bulunan Saçıkara Yörüklerine ait olduğunu belirtmiştir (Kayıpmaz, Kayıpmaz'dan aktaran Karataş, 2013: 146).

Çalışmada bu yanışların şekillerine de yer vermiştir. Bu yanış şekillerinden bazıları şunlardır:

Ad	Şekil	Yöre
<i>gemici</i> ¹⁵		Antalya (Toros Yörükleri)
<i>boynuz</i> ¹⁶		Isparta (Yörükler)
<i>çakmak</i> ¹⁷		Antalya (Toros Yörükleri)
<i>dünderli yörük damgası</i> ¹⁸		Niğde (Taşpınar)
<i>karakoyunlu yörük damgası</i> ¹⁹		Niğde (Taşpınar)

Tablo 1: Yanış Şekilleri ve Adları

Saçıkara Yörüklerindeki dokumalarla ilgili yapmış olduğu çalışmasında Buksur, Saçıkara Yörüklerinin dokudukları eşyalardan bahsederek bu eşyalara örnekler vermiştir. Bu eşyalardan bazıları şöyle gösterilebilir:

¹⁵ Karataş, 2013: 64.

¹⁶ Karataş, 2013: 69.

¹⁷ Karataş, 2013: 73.

¹⁸ Karataş, 2013: 146.

¹⁹ Karataş, 2013: 146.

Şekil 1:²⁰ Kilim Yastık, Yüzey Şeması

Şekil 2:²¹ Sumak Çuval, Yüzey Şeması

Şekil 3:²² Koçboynuzlu Zili Seccade, Yüzey Şeması

²⁰ Buksur, 2011: 21.

²¹ Buksur, 2011: 21.

²² Buksur, 2011: 12.

3.4.5. Sosyal ve Kültürel Yapı

Uzun yıllar boyunca konargöçer yaşam sürdüren Yörüklerin iş ve uğraşlarının, yaşam şekillerinin benzer olması, hep birlikte gerçekleştirdikleri göçler, kişiler arasındaki iletişim ve etkileşimi de beraberinde getirmiş, birbirleri arasındaki dayanışma ortamının oluşmasını sağlamıştır. Çadırda hayatlarını geçiren Yörük halkı, gerek iş zamanlarında gerekse doğum, ölüm, bayram veya düğün gibi önemli evrelerde her türlü ihtiyaçlarında kişilerin birbirlerine destek olduğu görülmektedir. Özellikle Yörüklerin yurt olarak adlandırdıkları yaylak, kışlak ve güzlek konaklama yerlerine göç esnasındaki heyecanları, birliktelikleri ve her zamankinden daha çok birbirlerine duydukları ihtiyaç aralarındaki dayanışma ortamını oluşturmuştur.

Derleme sırasında öğrenildiği kadarıyla eskiden Saçıkara Yörükleri arasında dini ve milli bayramlar, nevruz gibi özel günler çeşitli etkinlikler, oyunlar ve büyük bir heyecanla kutlandığı için insanlar arasındaki birlik ve beraberliğin oluşmasına sebep olmuştur. Günümüzde ise bayram günlerinde kişilerin birbirlerinin evlerine yaptıkları ziyaret ve öncesinden yapılan yemeklerin ikramıyla halk arasında sıkı bir bağ ve paylaşım sağlanmaktadır. Doğum ve ölümlerin yaşandığı evlere gidilerek destek olunmakta, düğün yapan kişilere ise yardımda bulunmaktadır. Yörüklerin aralarında kurdukları bu güçlü dayanışma, iletişim, birlik ve beraberlik duygularının daha da gelişmesi açısından önemi büyüktür.

4. Dil, Kültür, Sosyal Yapı Bağlamında Saçıkara Yörükleri

İnsanlar arasında temel iletişim aracı olarak kullanılan dil, birbirinden farklı işlevleri ve özellikleri açısından incelenmiş ve bu açılardan farklı tanımları yapılmıştır. Bu tanımlara bakıldığında dilin en önemli özelliğinin kültürle olan ilişkisi olduğu görülmektedir. Dil ile ilgili araştırmacılar tarafından yapılmış olan tüm tanımlar göz önünde bulundurularak bakıldığında şu şekilde ayrıntılı bir tanımın yapılabilmesi mümkündür: *“Dil; nesne, hareket veya kavramların toplumca uzlaşmış sembolik sesler ve anlamlarıyla insan beyninin işlemlerini sağlayan, temel görevi iletişim olan ve yaşam biçimlerine, duygu ve düşünce dünyalarına göre şekillenerek ‘kültür’ü oluşturan bir veri saklama ve aktarım dizgesidir.”* (Karataş, 2019: 34).

Var olduğu andan itibaren dili iletişim aracı olarak kullanan insan düşünebilmek, konuşabilmek ve dili kullanabilmek gibi özelliklere sahip olmasıyla diğer canlılardan

ayrılmaktadır. Bu özellikleri sayesinde milyonlarca yıldır dili temel bir ihtiyaç olarak kullanan insanlar; dili değiştirmiş ve sürekli geliştirmiştir. Bu değişikliklerin ortaya çıkmasında toplumların dünyayı algılayış biçimleri, düşünce dünyaları, sosyokültürel yapıları, yaşadıkları coğrafya, yaşam biçimleri ve ekonomik yapıları etkili olmuştur. Bu sebeple, Saussure, dil biliminde dili bir göstergeler dizgesi olarak kabul etmekte ve dilin başta toplumsal ve bireysel olmak üzere iki boyutunun olduğunu dile getirmektedir. Sözün bireyselliğine karşılık dilin toplumsal boyutunun olması dolayısıyla *dil* ve *söz* ayrımına vurgu yapan Saussure, *dilin* değişimini sağlayan etkenin söz olduğunu *dil* ile *sözün* ortaklığına değinerek dilin, varlığını ve yerleşebilmesini toplumun bireyleri arasındaki söz kullanımına bağlı olduğunu ifade etmiştir (Saussure, 1998: 49-51).

Bir toplumu oluşturan insanlar, dillerini içinde buldukları çevreye göre şekillendirmiştir. Toplumsal bir olgu olan dil ancak toplumlardan hareketle incelenebilmekte ve araştırılabilmektedir. Böylece dil, toplumsal ve kültürel açılardan da ele alınması gerekmektedir. Bu durum dil bilimin bir alt dalı olan ve “*Dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkiler, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle bu iki tür olgu arasındaki eşdeğerliği inceleyen karma dal*” şeklinde tanımlanan (Vardar vd. 1980: 144’ten aktaran İmer 1990: 14), *toplumsal dil bilimin* (sosyolinguistik) oluşmasını sağlamıştır.

Aynı dili kullanan insanlar, benzer kültür özelliklerine de sahiptir. Bu nedenle, bir toplumun değerlerini öğrenebilmek açısından dilin, toplum ve kültür ile ayrılmaz bir ilişkisi bulunmaktadır. Dilin kültür ile olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, kültürün de tıpkı dil gibi insanlık tarihi ile eş zamanlı olduğunu söylemek mümkündür (Karataş ve Ulusay, 2020: 475). Gökberk’in tanımına göre kültür, “*İnsanın kendi etkinliği ile işlediği ve ancak onun içinde yaşayabileceği doğadır.*” şeklindedir (2000: 34). İnsan, bir kültür yaratıcısı ve taşıyıcısı olarak dünya üzerinde gittiği her yerde yaşamını sürdürebilir. Çünkü insan, her gittiği yerde, doğanın dışında kendi “ikinci doğasını” kurmayı başarabilen bir varlıktır (Gökberk, 2000: 34-35).

İnsanı yaşadıkları çevreye uyum sağlaması açısından doğuştan eksik bir varlık olarak gördüğünü belirten Gökberk’e göre insan bu eksikliğini giderebilmek ve içinde

bulunduğu doğasını yaşanabilir bir hâle getirebilmek için üretim gerçekleştirmiştir (Gökberk, 2000: 32-33). Bu üretim faaliyetleri ise kültürü oluşturmuştur.

İnsan, maddi ve manevi sözcükleri kendi anadilinin kalıp ve değerleriyle algılayıp öğrenmekte; içinde yaşadığı toplumun kültür öğelerini, dünya görüşünü, hayat tarzını, inanç ve geleneklerini içeren sözcükleri diliyle edinmektedir (Aksan, 2015: 21). Böylece dil, toplumdaki topluma da değişiklik göstermektedir. Bir toplumun sosyal yapısı, içinde bulunduğu ortam ve o toplumun sosyal ilişkileri tarafından oluşturulmaktadır. Oluşan bu sosyal yapılar toplumun kullandığı dile yansımaktadır. Bu nedenle, bir dilde kullanılan deyimler, atasözleri, kelimeler, kargışlar (beddua), alkışlar (dua), maniler, türküler vb. sözlü yaratmalar sosyal yapısının en önemli göstergesi olmuşken aynı zamanda o dili kullanan toplumun bilgi dağarcığını, kültürel üretimlerini, değer yargılarını da gözler önüne sermektedir.

Toplumun ve kültürün ayrılmaz bir ilişkisi olan dil, bir toplumun kültürünün her ayrıntısını göstermektedir (Karataş, 2019: 52, 58). İnsan içinde bulunduğu toplumdan beslenmekte; yaşadığı çevre, yaşam biçimi, duygu ve düşünce dünyasına göre değişmektedir (Güvenç, 2013: 360-361). Aynı zamanda bu süreç içerisinde dilin de sürekli değiştiği ve geliştiği görülmektedir.

Anadolu, tarihte pek çok topluma ve devlete ev sahipliği yapmıştır. 11. yüzyıldan itibaren Türklerin bu coğrafyaya göç etmesiyle Oğuz boyları bu bölgenin Türkleşmesini sağlamıştır ve o günden itibaren de bin yıldır çeşitli boylar ve devletler bu bölgede yaşamışlardır. Anadolu'da pek çok kültürün izlerinin görülmesini sağlayan bu tarihi süreç günümüzde de devam eden çeşitli Anadolu ağızlarının da oluşmasında etkili olmuştur. Karahan, Anadolu ağızlarının sınıflandırılmasında, çalışmaya konu olan Kadınhanı ilçesine bağlı bulunan *Saçıkara, Mahmudiye ve Örnek* köylerinde yaşayan *Saçıkara Yörüklerinin* ağızını Batı grubu ağızlarına dâhil etmiştir (Karahan, 2017: 114-115). Ayrıca Karahan, Batı grubu ağızlarını dokuz alt gruba ayırarak *Tarsus (İçel), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya) Birecik, Halfeti (Urfa)* ağızlarına yedinci grubun içerisinde yer vermiştir (2017: 116-117).

Şekil 4:²³ Batı Grubu Ağızlarının Alt Grupları

Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağız gruplarından ayıran başlıca özelliklerini şöyle sıralamıştır:²⁴

1. Bu ağızlarda ilerleyici benzeşmenin gerileyici benzeşmeden daha kuvvetli olması ve böylelikle tek şekilli pek çok ekin uyuma girmesi,
2. Bütün Anadolu ağızlarında görülen ancak bu ağızlarda çok yoğun olan “è > i” değişmesi,
3. Düzenli ve kurallı olarak görülen “r, l” ünsüzleri önündeki ünlü türemesi,
4. “g, ğ” ünsüzlerinin iki ünlü arasında ve hece sonunda sızıcılaşması,
5. “k- > g, ƙ- > ğ-, ve t- > d-“ değişimlerinin yoğun olması,
6. Arka ve orta damak “ñ” ünsüzünün korunması,
7. Zamir kökenli teklik 1. ve 2. şahıs ekleri ile bildirme eklerinin dar ünlülü olması ve bu eklerin çokluk 2. şahısta “-sıñız/-siñiz/-suñuz/süñüz” şeklinde olması,
8. Çokluk 2. şahıs iyelik eki ve iyelik kökenli şahıs eki, Doğu grubu ağızlarında olduğu gibi büzülme ile yapısını değiştirmesi,
9. Duyulan geçmiş zaman ekinin çok şekilli olması,

²³ Karahan, 2017: 232.

²⁴ Karahan, 2017: 115-116.

10. Şimdiki zaman ekinin genellikle geniş ünlülü olması,

*Tarsus (İçel), Ereğli, Konya merkez ilçesinin bazı yöreleri, Adana, Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Adıyaman, Darende, Akçadağ, Doğanşehir (Malatya) Birecik, Halfeti (Urfa) ağızlarını dâhil ettiği yedinci alt grubun özelliklerini ise şöyle sıralamıştır:*²⁵

1. Yazı dilindeki “çamur, yağmur” gibi kelimelerde bulunan yuvarlak ünlülerin, bu ağızlarda düz olması,
2. Yarı kalın “ó,ú” ünlülerin bu ağızlarda çok az sayıda görülmesi,
3. “ñ, ħ, g” ünsüzlerinin bu grubun karakteristik sesleri olması,
4. “g, ğ” ünsüzleri ünsüzlerinin ön seste ünlü ile biten bir kelimedenden sonra sızcılışarak düşme eğiliminde olması,
5. “-ıncı/-inci” ve “-ı/-i” zarf-fiil eklerinin işlek olarak kullanılması,
6. Zamir kökenli teklik ve çokluk 1. şahıs ve bildirme ekleri “-ım/-im,-ık/-ik/-ih” şeklinde olması,
7. “böyle, öyle” kelimeleri bu ağızlarda “bèyle, èyle” şeklinde olması,
8. Bazı ağızlarda, “-ıncı/-inci” gelecek zaman eki ile “-ık/-ik” geçmiş zaman eklerinin kullanılması,

Uzun yıllar boyunca konargöçer bir hayat yaşayan *Saçıkara Yörükleri*; dilleri aracılığıyla yaşam biçimleri ve buldukları farklı bölgelerin kazandırdığı bilgi, kültür ve tecrübeyi geniş bir söz varlığı ile günümüze taşımıştır. Bu dil malzemelerinin kayıt altına alınarak korunması açısından bu çalışma büyük bir önem taşımaktadır.

5. Araştırmada Kullanılan Materyal ve Yöntem

Ağız çalışmaları, Türk dilinin hâkim olduğu çeşitli yörelerdeki söz varlığının derlenerek incelenmesi; dilin ses bilgisi, biçim bilgisi, söz dizimi açısından dil özelliklerini ortaya koyması ve böylece o bölgedeki Türk kültür unsurlarının tespit edilmesi açısından çok büyük önem arz etmektedir. İç Anadolu bölgesinde bulunan Konya ili Kadınhanı ilçesinde yaşamlarını sürdürmeye devam eden *Saçıkara*

²⁵ Karahan, 2017: 171-172.

Yörükleri örnekleme üzerinde daha önce herhangi bir ağız ve söz varlığı çalışmasının yapılmamış olması ve bu bölgenin kültürel zenginliği bu çalışmanın yapılmasını gerekli kılmıştır.

Araştırmada *Saçıkara Yörüklerinin* temel söz varlığının belirlenip kaydedilmesi (yazılı ve dijital) için derleme yöntemi kullanılmış, söz konusu ağzın kullanıcıları olan köy halkına, anlatmaya ve konuşurmaya dayalı (gelenek ve görenekler, çeşitli ritüeller vb.) çeşitli sorular yöneltilerek elde edilen veriler alfabetik sıraya göre maddelenmiş ve derlenen sözler; kavram alanları bakımından sınıflandırılıp ses, biçim ve söz dizimi özellikleri açısından incelenmiştir.

Çalışmada kullanılan çeviriyazı işaretleri konusunda Burak Sözer tarafından hazırlanan *Kadınhanı Çevresi Türkmen-Yörük Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)* adlı yüksek lisans tezinden (Şahin, 2017), kaynak kişiler hakkında bilgilerin verildiği tablonun oluşturulmasında Mehmet Naci Önal'ın *Muğla Efsaneleri* adlı kitabındaki kaynak kişiler tablosundan (Önal, 2005), çalışmada yer verilen başlıklar ve bölümlerin sınıflandırılmasında ise Hacer Kargın tarafından hazırlanan "*Sofçular Köyü Söz Varlığı (Araç/Kastamonu)*" adlı yüksek lisans tezinden (Kargın, 2021) yararlanılmıştır.

Kavram alanlarına göre sınıflandırılmış sözlerin madde başı olarak incelenmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir: İncelenecek söz, ağızdaki söylenişine göre çeviriyazıyla madde başı yapılmış ve öncelikle sözcüğün *Saçıkara Yörükleri* ağzındaki anlamına ve daha sonra sözlüklerdeki anlamlarına yer verilmiştir. Sözcüğün biçim ve söz dizimi özellikleri incelenmiş ve sözcükte meydana gelen ses olayları belirtilmiştir.

Örnek madde başı incelemesi:

Ġuş Yüreği (< *kuş+Ø / yürek+i*): Saçıkara Yörükleri ağzında fazlaca yeşil yaprağı ve küçük beyaz çiçeği olan bitkiye verilen addır. Sözcük DS ve GTS'de yer almamaktadır. Bu bitki adı *kuşØ+yürek+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Ġuş* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görölmektedir: *kuş*²⁶ > *ğuş*. *Kuş* adında görölen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

²⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuş* > *ğuş*. Bk. 31. dipnot.

Çalışmada incelenen sözcükler alfabetik sıralanarak tezin sonuna dizin olarak eklenmiştir. Dizinde baş harfleri büyük olan sözcükler *Saçıkara Yörükleri* ağzında özel ad olarak kullanılan sözcüklere aittir.

6. Alanyazın Taraması

Dilde kullanılan sözcükler, deyimler, atasözleri, kalıplaşmış birimler, terimler dilin söz varlığını oluşturmaktadır. Aksan *Türkçenin Sözvarlığı* adlı eserinde sözvarlığının içeriğinde yer alan öğelerden bahsederek bu öğeleri örneklendirmiştir. Çalışmasında başta Türkçenin ilk belgeleri olmak üzere geçirmiş olduğu bazı devrelerdeki sözvarlığını inceleyerek Türkçenin çok zengin bir sözvarlığına sahip bir dil olduğuna dikkat çekmiştir (2004: 5-7).

Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması* adlı çalışmasında ağızların üç ana grupta (Doğu Grubu Ağızları, Kuzeydoğu Grubu Ağızları ve Batı Grubu Ağızları) incelenebileceğini belirtmiş ve bu grupların ayırıcı özelliklerini tespit ederek örneklendirmiştir (2017: 9-11).

Söz varlığı çalışmalarında karşılaşılan birtakım güçlükler karşısında çözüm yolları üretmek ve doğru yöntemi kullanmak son derece önemlidir. Bu konuyla ilgili Baş, *Söz Varlığı Üzerine Yapılan Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler* adlı çalışmasında söz varlığı araştırmalarında karşılaşılan zorluklara çözüm yolları ve kullanılması gereken ortak yöntem önerisinde bulunmuştur (2011: 27-29).

Türk dili ve kültürü için önemi büyük olan Yörüklerin kültürel yapıları ve söz varlığı ile ilgili çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar arasında Eröz tarafından hazırlanan *Yörükler* adlı kitapta, başta Türk göçebeliği ve Anadolu Türk göçebeliği arasındaki münasebet ele alınarak kaybolmuş veya devam etmekte olan kültür değerleri “içtimai müesseseler” tarafından ele alınmıştır. Bu eserde ayrıca Yörük toplumları üzerinde yapılmış iskân siyasetine de geniş ölçüde yer verilmiştir (1991: 10-12).

XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi adlı kitabında Halaçoğlu, Osmanlı İmparatorluğu'nun iskân siyasetinde önemli rol oynayan konargöçerlerin, içtimai, iktisadi, hukuki ve vergi durumları ile nizamları hakkında bilgilerin yanında bir de imparatorluğun bu

yüzyılda karşı karşıya kaldığı iskân meselesinin ortaya çıkma sebepleri ve devletin iç durumu ile ilgili de bilgilere yer vermiştir (2014: 1-11).

Halaçoğlu'nun bir diğer önemli eseri ise *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)* adlı çalışmasıdır. Bu çalışmada Anadolu, Suriye kısmen de Irak'ı içine alan 41.295 cemaat adına yer verilmiştir (2009: VII-VIII).

Meydan, *Dünden Bugüne Sebil Yörükleri* adlı kitabında, Yörük kültürünün ileriki zamanlara taşınabilmesi ve unutulmaması adına kaleme aldığını belirterek Sebil Yörüklerinin coğrafyasını, mekân özelliklerini, kültürel yapılarını, günlük yaşamları, halk inanışları ve doğayla etkileşim ve iletişimleri gibi konuları kaleme almıştır (2016: 1-6).

Bu çalışmaya konu olan Saçıkara Yörüklerini ve bu yörüklerin yaşadıkları bölge olan Kadınhanı (Konya) ilçesini de konu alan kitaplar bulunmaktadır. Bu kitaplar arasında Aba'nın *Yörükler ve Saçıkara Aşireti* adlı çalışması yer almaktadır. Bu çalışmada Aba, Saçıkara Yörüklerinin göçleri, kültürleri, idari yapıları, dağılım yerleri, iskân süreçleri vb. gibi bilgilere yer vermiştir (2012: 1-3).

Saçıkara Yörüklerini konu alan bir diğer çalışma ise Kurt tarafından hazırlanmıştır. Kurt, *Kara Çadırın Kara Çocukları Sarı Yağlıklı Saçıkara Aşireti* adlı çalışmada Saçıkara köyüyle ilgili bilgilerin yanında *Saçıkara Yörüklerinin* anlattıkları hikâyelere de yer vermiştir (Kurt, 2014).

Abul, *Yörük Kızı* adlı çalışmada Saçıkara Yörüklerinin kültürünü, yaşam biçimi yansıtan şiirlere, hikâyelere, anılara yer vermiştir (Abul, 2019).

Saçıkara Yörüklerinin yaşamlarını sürdürdükleri ve ilk çağlara uzanan oldukça eski bir tarihe sahip olan Kadınhanı ilçesi ile ilgili de yapılmış çalışmalar bulunmaktadır.

Özkul, *Sultanlar Şehri Kadınhanı (Saideli-Pira)* adlı çalışmada ilçenin tarihi, coğrafi özellikleri, köyleri, kültürü ile ilgili bilgilere yer vermiştir (Özkul, 2008).

Keser ise *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Kadınhanı* adlı eserinde ilçenin coğrafi konumu, iklim ve bitki örtüsü, nüfusu, geçim kaynağı ve tarihi ile ilgili bilgi vermiştir (Keser, 1987).

Yörüklerin kültürel yapılarını yansıtmaları açısından önemi büyük olan dokumacılık geleneği ile ilgili de yapılmış çalışmalar bulunmaktadır.

Bunlar arasında Buksur tarafından kaleme alınmış olan *Saçıkara Yörüklerinde Yaşayan Dokumalar* adlı çalışma gelmektedir. Bu çalışmada Buksur, dokumacılıkta kullanılan araç gereçler ve hazırlama yöntemleri, Saçıkara Yörüklerinde uygulanan dokuma teknikleri, Saçıkara Yörüklerinde dokuma örneklerinin renk ve desen özelliklerine ve görsellere yer vermiştir (Buksur, 2011).

Yörüklerde oldukça gelişmiş olan dokumacılık geleneğinde yanışlar da önemli bir kültürel varlıktır. Karataş, bu konuyla ilgili hazırlamış olduğu *Türk Dilinde Yanış (Motif) Adları (Anadolu Sahası)* adlı doktora tezinde konuyla ilgili geniş bilgilere yer vermiştir. Çalışmada 5213 yanış adına yer vermiş ve bu yanış adlarını “Yapılarına Göre”, “Kaynaklarına Göre” ve “Dokuma Türüne” göre sınıflandırmıştır. Tasnif ettiği yanış adlarını ad bilimi ve gösterge bilimi açısından değerlendirmiştir. Ayrıca Karataş, çalışmasında Yörüklere ait olan pek çok yanış adına da yer vermiştir (Karataş, 2013).

Fethiye’de Eldirekli Göçebe Yörükler ve Eldirek Kilimleri adlı çalışmasında Çelik, Eldirekli Yörüklerin göçleri, kültürleri, idari yapıları, nüfusları ile ilgili genel bilgilerin haricinde özel olarak da Eldirek kilimleri ve bu kilimlerde kullanılan iplerin yapılışı ve boyanmasına dair ayrıntılı bilgilere yer vermiştir (Çelik, 2004).

Akan ise *Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği* adlı çalışmasında Anadolu’da bulunan Yörüklerin dokuma geleneklerinin tespiti ve geleceğe taşınabilmesi amacıyla dokumalarda kullanılan araçlar ve dokuma eşyalarını sınıflandırılarak her birini ayrı ayrı tanıtmıştır (Akan, 2016).

Yörük toplumlarının kültürel yapıları ve kullandıkları dile yönelik tezler de bulunmaktadır. Sözer, *Kadınhanı ve Çevresi Türkmen-Yörük Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük)* adlı yüksek lisans tezini Konya ili Kadınhanı ilçesi ve çevresinde yer alan Yörük- Türkmen toplumların zengin söz varlığını ve dil özelliklerini belirlemek amacıyla kaleme almıştır. Çalışmada derlenen metinler üzerinde ses bilgisi ve biçim bilgisi incelemesi yapılmıştır (Sözer, 2017).

Antalya İli Örneğinde Karakoyunlu Yörük Ağzı: Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Söz Varlığı ve Karakoyunlu Yörük Etnografyası adlı doktora tezinde Durmaz, büyük çoğunluğu Antalya bölgesine yerleşmiş bulunan bir kısmı hâlâ göçer durumda olan ve Isparta iline bağlı Anamas yaylasına çıkan Karakoyunlu Yörüklerinin etnografyasını ve dilini incelemiştir (Durmaz, 2018).

19. *Yüzyılda Teke Yöresi Yörüklerinin Sosyo-Ekonomik Durumu* adlı doktora tezinde Ak, Teke yöresinde yaşayan Yörüklerin idari, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıları birinci elden arşiv belgeleri ile gözler önüne serilmiştir (Ak, 2012).

Alana yönelik yapılan bir başka çalışma ise günümüzde hala göçer durumunda bulunan Sarıkeçili ailelerinin sosyolojik açıdan dikkat çekici olan bu durumunun incelendiği *Yerleşik ve Göçer Yörükler Arasındaki Yapısal Farklılıkların Karşılaştırılması: Sarıkeçililer Örneği* adlı yüksek lisans tez çalışmasıdır. Koçak, bu çalışmada göçer ve yerleşik toplulukların ilişki ve çatışmalarını tespit etmiştir (Koçak, 2006).

Koyuncu, *Somut Kültürel Unsurlar Açısından Açısından Fethiye Yörüklerinin Halk Kültürü Coğrafyası* adlı yüksek lisans tezinde Fethiye bölgesinden yaşayan Yörük grupları, bu grupların Fethiye'ye iskânı ve halk kültürü üzerinde durmuştur (Koyuncu, 2019).

Kültürel Coğrafya Açısından Karahacılı Yörükleri: Serik Örneği adlı yüksek lisans tezinde Sargın, Antalya'nın Serik ilçesinde yaşayan Karahacılı Yörüklerinin yaşadıkları mekânın coğrafi özelliklerini kültürel coğrafya açısından değerlendirmiştir (Sargın, 2019).

Bu eserlerin dışında Yörük kültürünün bir veya birkaç unsurunun ele alınıp derinlemesine incelendiği çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları şunlardır: *Hayta Yörüklerinin Folkloru* (Baysal, 2019); *Değişen Sosyo-Ekonomik Koşullarda Yörükler (Manavgat Örneği)* (Aydoğmuş, 2018); *XVI Yüzyılda Ulu Yörük Teşekkülleri (Etrak-ı Büzürk)* (Şahbaz, 2018); *Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)* (İbrahimsojlu, 2018); *Honamlı Yörükleri'nde Boğaz Çalma Pratiği* (Toros, 2018); *Müziğin Kollektif Düşünce Temsilindeki Yeri: Yörükler* (Kurtaran, 2017); *Çevre-Kültür Bağlamından Geleneksel Ekolojik Bilginin Korunmasının Önemi: Sarıkeçili Yörükler Örneği* (Büyükşahin, 2017); *Eskişehir İli Yörük Ağzıları* (Sert, 2015), *Çumra Havalisi Yörükleri Ağzı* (Çeker, 2015); *Arpaçbahşiş Kasabası (Mersin-Erdemli) Boynuinceli Yörükleri Ağzı* (Özden, 2014); *Yörüklerde Boğaz Çalmanın Anlamı ve Analizi* (Boğaz, 2013); *Güney Ege Yörüklerinde Giysiler ve Tamlayıcı Aksesuarlar: Milas Çomakdağ Bölgesi* (Şiveroğlu, 2013); *Onaltıncı Yüzyılda Osmanlı Batı Trakyası Yörükleri* (Yeni, 2103); *Batı Anadolu'da Yörük Müziği ve Kadın İcraları* (Yamaner

Okdan, 2012); *Mersin Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm İle İlgili İnanışların Mukayeseli Araştırması* (İncir, 2011); *Savaştepe Yöresi Yörük Ağızlarının İncelenmesi ve Türkçe'nin Gelişip Zenginleşmesine Katkılar* (Güneş, 2009); *XVI Yüzyılda Batı Anadolu'da Yörükler* (Gülten, 2008); *Ceyhan Yörüklerinde Halk Kültürü Araştırmaları* (Cin, 2004); *Serik ve Çevresinde Yaşayan Yörüklerde Adet ve İnanışlar* (Topkaraoğlu, 2001); *Yörük ve Türkmenlerin Sosyo-Kültürel Yapısı (Kırıkkale Karakeçili Örneği)* (Aksoy, 2001); *Çay Yörük Ağzı* (Akçataş, 1996); *Beşkaza Yörükleri: Dil ve Kültür Araştırması* (Küçükpapaşcu, 2021); *Konar-Göçer Folkloru: Mersin'de Yaşayan Tırtar Yörükleri Örneği* (Ersoy, 2021); *Sarıkeçili Yörüklerinde Dini Hayat* (Çınar, 2020); *Balıkesir Balya Yöresi Yörüklerinin Heybe ve Torba Dokumaları* (Baycan, 2020); *Mersin'de Yaşayan Yerleşik ve Konargöçer Yörüklerin Mutfak Kültürü Üzerine Bir Araştırma* (Bektarım, 2020); *Hatay/Kırıkhan Yörüklerinde Halk Bilimi Unsurları* (Deveci, 2020); *Sarıveliler Folklorü ve Yörükleri* (Yüksel, 2019); *Tasarım Bağlamında Endüstriyel ve Teknolojik Gelişmelerin Konargöçer Yaşam Tarzına ve Maddi Kültürüne Etkileri (Mersin Yörükleri)* (Ağça, 2019); *Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde Çuvallar* (Karagöl, 2019); *Yörük Kültürü ve Toplumsal Değişim Süreçleri* (Öter, 2019); *20. Yüzyıldan Günümüze Kadar Orta Toroslarda Yaşayan Yörüklerin Yemek Kültürü ve Mutfak Yapısı* (Ersavaş, 2018); *Dirmil Yörük Müzik Kültürü* (Erdem, 2018); *Yunt Dağı Yörük Masalları: Metin ve Bağlam Merkezli Bir İnceleme* (Çam, 2018); *Beşkaza Yörük-Türkmen Mezar Taşları ve Damgası* (Eroğlu, 2017); *Sosyolojik Bir Olgusu Olarak Yörük (Türkmen) Kültürü ve Çağdaş Türk Resim Sanatına Yansıması* (Erol, 2017); *Tanzimat Döneminde Biga Sancağı Yörükleri (1840-1845)* (Parlak, 2017); *Antalya ve Samsun'da Yaşayan Yörüklerin Geçiş Dönemleri Adet ve Uygulamaları* (Kabataş Çetin, 2017); *Kütahya Karakeçili Yörüklerini Havsız Kırkitli Dokumaları* (Erdek, 2017); *XVI Yüzyılda Menteşe Sancağı Yörükleri* (Yavuz 2016); *Antalya Elmalı Yöresinde Tespit Edilen Yörük Dokumaları* (Set, 2016); *XVI Yüzyılda Saruhan Sancağı Yörükleri* (Kaygana, 2015); *Bozahmetli Yörük Aşireti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* (Uslu, 2015); *Teke Yöresi Yörük Türkmen Müzik Kültüründe Yerel Çokseslilik Özellikleri* (Ayyıldız, 2013); *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri* (Yılmaz, 2012); *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri* (Aksoy, 2012); *Doğu Makedonya Alikoç Köyü'nde Evlilik ve Yörük Kadını*

(Adiller, 2011); *Antalya Yöresi Yörük Fıkraları Üzerine Bir Araştırma* (Kılınç, 2010); *Antalya'nın Korkuteli İlçesinde Yaşayan Honamlı Yörüklerinde Görülen İşlemeler* (Avcı, 2010); *Antalya'daki Yörüklerin Yerel Siyasetteki Yeri ve Önemi* (Soysal, 2010); *Kemalpaşa (İzmir) Yörükleri Halk Kültürünün Türkmenistan Halk Kültürü İle İlişkisi Üzerine Bir Araştırma* (Uluslan, 2009); *Bergama Merkez İlçesi ve Köylerinde Yaşayan Yörüklerin Ağız İncelemesi* (Bozalan, 2008); *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri* (Sarı, 2008); *Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi ve Kültürel Tarihi* (Tuztaş, 2005); *Geleneksel Yörük Kadını Takı ve Başlıkları Çıkış Resimleri* (Arıcı 2004); *Yörüklerde Müzik ve Boğaz Çalma* (Ergun, 2004); *Konya İli Çumra İlçesi Tarihi Yörük Dokumaları ve Günümüzdeki Uygulamaları* (Orhan, 2004); *Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşiş Yörükleri Ağız* (Öztürk, 2001); *Ayyacık ve Ezine'de Yörük Folkloru ve Saha Çalışması* (Harmandar, 2000); *Kırıkhan-İslahiye Yöresi Yörüklerinde Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapı* (Doğan, 1999); *Aladağ (Karaevli, Karakoyunlu, Horzum, Müsürler, Honamlı, Karakeçili, Sarıkeçili, Keşefli...) Yörüklerinin Dil, Folklor ve Halk Edebiyatı* (Göçer, 1999); *Anamas Yaylalarındaki Yörük Düz Dokumaların Çözümlemesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması* (Eren, 1998); *Yörükler* (Arıcı, 1996).

BİRİNCİ BÖLÜM

ADLAR

1.1. “Ad” Kavramı ve Sınıflandırılması

Biçim bilgisinin temeli olarak kabul edilen sözcük araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımlardan bazıları şunlardır:

“Kelime manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur.” (Ergin, 2013: 95). “Kelimeler bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan ve tek başlarına zihindeki belirli kavramlara karşılık olan somut ve soyut söz kalıplarıdır; somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimleridir. (Korkmaz, 2019: 99). “Bir ya da birden çok ses birimin oluşturduğu, yazıda iki boşluk arasında yer alan, çoğu kez anlamsal bir birim oluşturan, söylemde belli bir biçimsel birlik sunan, çeşitli dizimsel kullanımlarında biçimce ya hiç değişmeyen ya da -bükünlerde olduğu gibi- bir bölümüyle değişiklik gösteren eklemli ses ya da sesler öbeği.” (Vardar, 1980: 133-134).

Bu tanımlara bakıldığında anlaşıldığı üzere sözcükler bir veya birden fazla ses tarafından oluşturulan bir öbek olabildiği gibi tek bir sesin de sözcük oluşturabileceği görülmektedir. Nesnelere, hareketlerin ve kavramların işaretleyicisi olan sözcükler, anlam ve yapı bakımından bir araya gelerek insanlar arasındaki iletişimi sağlamaktadırlar. İnsanın çevresini anlayabilmesi, algılayabilmesi, öğrenebilmesi, duygu ve düşüncelerini anlatabilmesi de ancak sözcükleri kullanmalarıyla mümkün olmuştur.

Ergin, sözcükleri anlamları ve görevlerine göre *isimler*, *fiiller* ve *edatlar* olmak üzere üçe ayırmaktadır. Türkçedeki her bir sözcüğün bu üç sözcük çeşidinden birine girdiğini vurgulayan Ergin, isimlerin ve fiillerin anlamları olduğunu ve her birinin bir nesneyi ve hareketi karşıladığını belirtmiştir (Ergin, 2013: 216-217). Ad, GTS’de “Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.” şeklinde tanımlanmaktadır.²⁷ Korkmaz ise terim anlamını “Canlı ve cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramlara ad olan kelime türü” şeklinde açıklamaktadır (Korkmaz, 1992: 88).

²⁷ <https://sozluk.gov.tr/>

İnsanın dünyayı anlama ve öğrenmesi, sahip olduğu konuşabilme, düşünebilme ve bir iletişim aracı olan dili kullanabilme özellikleri aracılığıyla başta bilgileri sınıflandırarak her bir varlığı adlandırma süreci sonucunda gerçekleşmektedir. Bu anlama ve öğrenme mücadelesi doğrultusunda gerçekleştirilen adlandırma işlemi sayesinde canlı ve cansız tüm varlıklar bir kod, diğer bir deyişle kimlik kazanarak zihindeki yerini almaktadır. İnsanlar ise iletişimini zihinlerinde yer eden bu adlar ve adların hareketlerini karşılayan fiiller ile gerçekleştirmektedir.

Şahin, adları göstergesi oldukları nesnenin tek bir kişi, belirli bir varlık ya da düşünce oluşuna göre *özel ad*, aynı türden varlıkları ifade edişlerine göre *cins ad* olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Cins ad olan bazı adların zamanla özel bir ada, özel ad olan bazı adların ise zamanla cins ada dönüşebildiğini vurgulayan Şahin, cins adların özel adlara dönüşüm sürecini *özelleşme*, özel adların cins adlara dönüşümünü ise *türleşme* terimleriyle ifade edildiğini belirtmiştir (Şahin, 2019: 11-14).

Adbilim/ad bilimi, dil biliminde “Özel adların kökeni ve tarihsel gelişimini inceleyen dal” şeklinde tanımlanmaktadır (İmer vd. 2011: 12). Aksan, ad bilim alanında yapılan dil çalışmalarının iki grupta incelenebileceğini belirtmiştir. Bunlardan birincisi, herhangi bir kavramdan hareket edilerek bu kavramın herhangi bir dilde nasıl anlatım bulduğu, anlatımda hangi etkenlerin rol oynadığı üzerinde durduğunu ve *geniş adbilim* olarak adlandırılabilirliğini; diğerinin ise özel adları köken bilgisi, tarihsel gelişme yönünde ve çeşitli dil, kültür sorunları açısından incelendiğini ifade etmiştir (Aksan, 1979: 32).

Ad konusunda Batı’da yapılan çalışmaların başlangıcının *Kratylos Diyalogu*’na kadar uzandığı söylenmektedir. Bu çalışmada öncelikle Hermogenes, Kratylos ve Sokrates nesnelere adlarını nasıl aldığı sorusu üzerinde görüşler belirtilmiş ardından ise özel ad ve genel ad ile ilgili çalışmalar yapılarak bunların arasında keskin bir çizginin olduğu konusu ele alınmıştır (Kurgun, 2011: 294-295). Türkiye’de adbilim çalışmalarının hangi tarihte başladığı konusunda tam bir bilgi verilemeyeceğini dile getiren Şahin, eski zamanlarda yazılmış seyahatname, coğrafya, tarih, sözlük gibi kimi eserlerde, kişi ve yer adlarına yönelik çalışmalar yapıldığını ancak bu çalışmaların kuramsal alt yapıdan yoksun olduğunu vurgulamıştır. Batı’da ortaya çıkan adbilim alanı Cumhuriyet’in ilk yıllarında tarih, dil, sosyoloji alanlarında

uzman Türk araştırmacılarını etkilemiş ve böylelikle bu alanda çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu alışmalar arasında Türk adbilim alanında yapılan ilk çalışma özelliğini taşıyan *Türk Ad Bilimi* adlı eser, Saim Sakaoğlu tarafından 2001 yılında Türk Dil Kurumu Yayınları tarafından çıkarılmıştır. Sakaoğlu, bu çalışmada daha çok Türkiye’de yeradları ve kişiadları üzerine yapılan çalışmalar hakkında bilgi vermektedir. Bu alanda yapılmış bir başka çalışma ise 2004 yılında Recep Albayrak tarafından hazırlanan *Toponim Teknikleri ve Kafkasya-Borçalı Yer Adları* adlı eserdir. Toponomi alanında müstakil bir kitap çalışması olarak ise 2013 yılında, Mustafa şenel tarafından yayınlanmış olan *Elazığ İli Yer Adları* adlı çalışmadır. şahin, Türk adbiliminin en önemli sorunun, bu alanda yapılmış kapsamlı adbilimin teorik yönünü ele alan, onun çerçevesini çizen, bu alandaki terimleri Türkiye adbilimine kazandıran, sınıflandırma sorunlarına eğilen bir çalışmanın olmadığını dile getirerek ilk baskısı 2015 yılında yapılan *Adbilim* adlı eserinde Türkiye adbilimini toponimi ve antroponimi ile sınırlı olan mevcut çerçevesinden çıkartarak onu çok daha geniş bir çerçeveye oturtmayı hedeflemiş ve böylelikle Türkiye adbilimini sağlam bir teorik yapıya kavuşturmayı planlamıştır (şahin, 2019: 4-8).

Dünyanın insan tarafından anlaşılması ve öğrenilmesi sürecinde varlıkların adlandırılması, insanın içinde yaşadığı coğrafyaya, kültürel ortama, düşünce dünyasına ve inançlara göre değişiklikler göstermektedir.

İnsanların yaşadığı coğrafyaya göre varlıkların adlandırılması, bu adlandırmayla ortaya çıkan sözcükler, onların yapısı, araştırmacıların üzerinde durdukları konular olmuştur. Bu çalışmada da adlar tezin birinci bölümünü oluşturmaktadır. Burada Saçıkara-Mahmudiye-Örnek köylerinde yaşayan Yörüklerin ağzında kullanılan *adlar*; *özel* ve *genel adlar* olmak üzere iki ana başlık altında anlam, yapı ve ses bakımından incelenmiştir.

1.2. Saçıkara Yörüklerinde Adlar

1.2.1. Özel Adlar

Dil biliminde, “Özel adların kökeni ve tarihsel gelişimini inceleyen dal.” (İmer vd. 2011: 12) tanımlanan *ad bilimi* (onomastik) dilbilimin bir alt dalıdır. Sözcük GTS’de “Dil biliminin adlar, özellikle kişi adları üzerinde duran ve onları köken bilgisi,

tarihsel gelişim, dil ve kültür sorunları açısından inceleyen dalı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Şahin’in tanımına göre ise adbilimi, “Araştırdığı malzeme türünün kapsamı itibariyle *sözcükbilim*; malzemenin araştırma yöntemi, anlayışı itibariyle de *onomasiyoloji* çerçevesinde şekillenmiş bir dilbilim koludur.” şeklindedir. Adbilimin başlangıçta *kişiadı* ve *yeradlarını* inceleyen bir bilim dalı olarak tanınmış olduğunu ve gelişmeye başladığını, günümüzde ise çok daha geniş bir çerçevede tanımlanmadığını, her türlü özel adın bu alan içerisinde araştırıldığını belirtmiştir. Şahin, adbilimi araştırmacıların çalıştıkları çerçeve, yöntem itibarıyla genel ad bilimi ve özel ad bilimi olmak üzere iki gruba ayırmaktadır. Genel ad bilim, ad bilimin tanımı, çerçevesi, alt kolları, temel terimleri, adbilimin diğer bilimlerle olan yakınlığı vb. konular üzerinde durmakta; özel adbilim ise özel adları bir dil özelinde ele alıp o dildeki durumlarını incelemektedir (Şahin, 2019: 16-18).

Adbilim adlı kitabında, kişi adları, lakaplar, sülale adları, yer adları gibi belirli bir varlığı karşılayan özel adlar onomastik bilimi kapsamında değerlendiren Şahin, ad bilimi kollarını 17 ana başlıkta sınıflandırmıştır: *Anemonimi (rüzgaradbilim)*, *antroponimi (kişiadbilim)*, *astronimi (yıldızadbilim)*, *dokümantonimi (belgeadbilim)*, *ergonimi (örgütadbilim)*, *etnonimi (kökadbilim)*, *fitonimi (bitkiadbilim)*, *hrematonimi (eseradbilim)*, *hrononimi (zamanadbilim)*, *kozmonimi (uzayadbilim)*, *mitonimi (mitadbilim)*, *poreyonimi (araçadbilim)*, *pragmatonimi (ürünadbilim)*, *planetonimi (gökadbilim)*, *toponimi (yeradbilim)*, *urbonimi (kentlikadbilim)* *zoonimi (hayvanadbilim)*. Şahin, yaptığı sınıflandırmaların kapsamına dâhil olan alt başlıklara da çalışmasında değinmiştir.

Tezin özel adların incelendiği bu bölümünde Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen özel ad verileri *kişi adları*, *lakaplar/takma adlar*, *sülale adları*, *hayvanlara verilen özel adlar* ve *yer adları* olmak üzere sınıflandırılıp incelenmiştir.

1.2.1.1. Kişi Adları

Dünyada canlıların; insan, hayvan, hatta bitkilerin ve sosyal grupların adlandırılması onların kimlik sahibi olması anlamına gelmektedir. Çünkü kimlik farkında olunmanın göstergesidir. Böylelikle kişi adları da bireyin toplumdaki sembolü durumundadır. Toplum tarafından kabul gören ad verme işlemi insanlara iletişimlerinde ve yaşamlarında kolaylıklar sunmaktadır. Kişi adlarının, verilmesi,

kullanıldığı toplumun yapısı, kültürü, dili, gelenek ve görenekleri hakkında bilgilere ulaşabilmek açısından incelenmesinin büyük bir önemi bulunmaktadır.

*Antroponimi*²⁸ (*kişiadbilim*) ad biliminin kişi adları ile ilgilenen koludur. Şahin, Antroponimi terimini “kişiadlarının ortaya çıkışlarını, kuruluş kanunlarını, üstlendikleri görevleri ve dilbilgisel gelişimlerini araştıran adbilim alanıdır” şeklinde tanımlamaktadır. *Adbilim* adlı çalışmasında antroponimi alanında yapılan çalışmaların yalnızca kişi ön adlarını değil soyadları, lakapları, mahlasları, müstear isimleri, kod adlarını ve unvanları da içerisine dâhil edilebileceğine değinmiş ve bu adların, yapıları, hangi dil kaynaklı oluşları, kişiyi verme geleneğinin tarihten günümüze gelişimi ve değişimi gibi konuların araştırılabileceğini belirtmiştir (Şahin, 2019: 31-33).

Kişi adları dilin ve toplumsal kültürün birer yansımasıdır. Bir bireye verilen ad toplumun, kültürün ve ailenin değer yargılarının bütünü de gözler önüne sermektedir. Karahan, Türk toplumunda ad verme kültürünün çeşitliğinden bahsederek, bu çeşitliliğin içerisinde özellikle Türklerin İslam medeniyetine girmesiyle din merkezli ad verme geleneğinin yoğunlaştığına dikkat çekmiştir (Karahan, 2009: 17-18). Din merkezli ad verme geleneğinin yoğun olması hususunda Karpuz, Türkçenin uzunca tarihi geçmişine bakıldığında din merkezli adların fazlalığını dile getirerek bu durumun Türkçenin aleyhine olduğunu belirtmiştir (Karpuz, 2006: 2). Kişi adlarının verilmesinde sosyal, kültürel, dini ve siyasi unsurlar etkili olmaktadır. Bunun yanında Türk kültüründe ailedeki büyüğün adının verilmesi de sebepler arasında yayın olanlarındandır. Gülensoy, Arapça ve Farsça ad verme geleneğinin çok yoğunlaştığını vurguyarak, Türklerin tarih boyunca Türkçe, Arapça, Farsça, Çince, Fransızca, İngilizce, Almanca ve Rusça kökenli sözcüklerden oluşan adlar kullandıklarını belirtmiştir (2011: 24).

İnsanın içinde yaşadığı coğrafyaya, kültürel ortama, düşünce dünyasına ve inançlara göre değişiklikler gösteren adlandırmalar arasında kişi adları da yer almaktadır. Toplumdan topluma farklılık gösteren kişi adlarının incelenmesiyle de o toplumun yapısı, kültürü, dili, gelenek ve göreneklerin çözümlenmesiyle geçmişe yönelik

²⁸ İng. *anthroponym*, Alm. *Anthroponym*, Fr. *anthroponyme*, Rus. *antroponim*.

bilgilere ulaşabilmenin yanında ileriye dönük de tespitlerde bulunulabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Saçıkara, -Mahmudiye, -Örnek köylerinde yaşayan Yörük ailelerden derleme sırasında tespit edilen kişi adları köken, anlam ve ağızdaki söyleyiş açısından incelenmiştir. Saçıkara Yörüklerinde herhangi bir adın bireye verilmesinde en başta gelen etken verilen adın aile büyüklerinden birinin adı olmasıdır. Bu geleneğin sebebi ise aile büyüklerine duyulan büyük saygıdır. Ad verme konusunda bir başka etken ise Kur'an-ı Kerim'de geçmesi ve güzel bir anlama sahip olduğu düşüncesidir. Saçıkara Yörüklerinden tespit edilen kişi adları köken olarak Arapça, Farsça, İbranice ve Türkçeden gelmekte ve çoğunluğun Arapça kökenli olduğu görülmektedir.

1.2.1.1.1. Erkek Adları²⁹

Adnan: Arapça kökenli (*Adnan* < *Adnān* عدنان) olan *Adnan* adı “Bir yere yerleşip ikamet eden, mukim.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Ahmet: Arapça kökenli (*Ahmet* < *Ahmed* احمد) olan *Ahmet* adı “Övülmeye layık, övülmüş.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *āmed*, *āmad* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *āmed* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ağızda ilk hecedeki tonsuz /h/ sesinin düşmesi ve bu sesin düşmesiyle de açık /a/ sesi uzun /ā/ sesine dönüşmüştür. Sözcüğün son sesinde yer alan /t/ sesinin de tonlularak /d/ sesine dönüştüğü görülmektedir: *ahmet* > *āmed*. Ağızda bu özel adın bir diğer sesletimi olan *āmad* biçiminde ise ilk hecedeki tonsuz /h/ sesinin düşmesi ve bu sesin düşmesiyle de açık /a/ sesi uzun /ā/ sesine dönüşmüştür. Sözcüğün ikinci hecesinde yer alan ön sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ ünlüsüne dönüşmesiyle sözcük bu şekli almıştır: *ahmet* < *āmad*.

Ali: Arapça kökenli (*Ali* < *Ālî* آلي) olan *Ali* adı “1. Yüce, ulu, yüksek. 2. Orun bakımından en üstün.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

²⁹ Köylerdeki erkek ve kadın kişi adlarının anlamları için Türk Dil Kurumunun Kişi Adları Sözlüğü'nden yararlanılmıştır: <https://sozluk.gov.tr/>. Bu nedenle her bir sözcüğün anlamı için ayrı atıf yapılmamıştır, kullanılan farklı bir kaynak olması durumunda gerekli atıflar yapılmıştır.

Bayram: Türkçe kökenli olan *Bayram* adı “1. Ulusal veya dinsel bakımdan önemi olan, kutlanan gün. 2. Sevinç, neşe.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Bekir: Arapça kökenli (< *Bekir* بكير) olan *Bekir* adı “Sabahları erken kalkmayı alışkanlık edinen kimse.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Celil: Arapça kökenli (*Celil* < *Celil* جليل) olan *Celil* adı “Ulu, büyük, yüce.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *celil* biçiminde sesletilmektedir.

Cumali: Arapça kökenli (*Cumali* < *Cûmalî* جومالی) olan *Cumali* adı “Değerli, yüce bir biçimde bir araya getirilmiş olan” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *cümali*, *cumali* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *cümali* biçiminde de sesletimi olan bu özel ad, ilk hecedeki art sıradan /u/ ünlüsünün ön sıradan /ü/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *cumali* > *cümali*.

Dursun: Türkçe *dur-* fiiline {-sUn} üçüncü teklik şahıs ekinin getirilmesiyle oluşan bu ad “Çok yaşasın, uzun ömürlü olsun” anlamında kullanılan bir ad” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *tursun*, *dursun* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *tursun* biçiminde de sesletimi olan bu özel ad, ilk sesteki /t/ sesinin de tonlularak³⁰ /d/ sesine dönüştüğü görülmektedir: *dursun* > *tursun*. *Dursun* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Hacı: Arapça kökenli (*Hacı* < *Hâcî* حاجى) olan *Hacı* adı “Hac ibadetini yerine getirmiş kimse, el-hâc.” anlamına gelmektedir (Parlatır, 2017: 547). Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Hamza: Arapça kökenli (*Hamza* < *Hamzâ* حامزا) olan *Hamza* adı “1. Aslan, güçlü adam. 2. İslam tarihinde Hz. Muhammet’in amcası.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Halil: Arapça kökenli (*Halil* < *Halîl* خليل) olan *Halil* adı “Sadık, samimi, dost.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

³⁰ Ergin, /t-/ > /d-/ değişikliğini genellikle kelime başında meydana gelen ve Batı Türkçesinde geniş ölçüde görülen bir değişiklik olduğunu belirtmektedir (2013: 91-92).

Hasan: Arapça kökenli (< *Hasan* حاسان) olan *Hasan* adı “1. Güzel. 2. İyi ve hayırlı iş.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Ramazan: Arapça kökenli (*Ramazan* < *Ramazân* رامازان) olan *Ramazan* adı “1. Arabi ayların dokuzuncusu, oruç tutulan ay. 2. Bu ayda doğulanlara verilen ad.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ıramazan* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ıramazan* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, Türkçede söz başında /r/ sesi bulunmadığı için /ı/ ünlüsünün türemesiyle bu şekli almıştır: *ramazan* > *ıramazan*.

İsmail: Arapça kökenli (< *İsmail* اسماعيل) olan *İsmail* adı “1. Tanrı’yı işiten. 2. “Kutsal kitaplarda adı geçen, İbrahim Peygamberin oğlu olan İbrani peygamberi.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ısmayıl* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ısmayıl* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi, sözcükteki iki ünlü arasında /y/ ünsüzünü türemesi ve son hecedeki ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ismail* > *ısmayıl*.

İbrahim: Arapça kökenli (*İbrahim* < *İbrāhim* ابراهيم) olan *İbrahim* adı “İnananların, halkların babası.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ibrām* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ibrām* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, son hecedeki /h/, /i/ seslerinin düşmesi ve bu ses düşmelerinin etkisiyle de /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ibrahim* > *ibrām*.

Kadir: Arapça kökenli (*Kadir* < *Kadīr* قدير) olan *Kadir* adı “1. Kuvvetli, güçlü, kudret sahibi. 2. Değer, onur, kıymet, şeref. 3. Allah’ın adlarından.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *ğadir* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ğadir* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk sesteki /k/ sesinin tonlulaşarak³¹ /ğ/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *kadir* > *ğadir*. *Kadir* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Kāmil: Arapça kökenli (*Kamil* < *Kāmil* كامل) olan *Kamil* adı “1. Olgun, yetkin kimse. 2. Kültürlü, bilgili, bilgin. 3. Bütün, tam, eksiksiz.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

³¹ Ergin, /k/ > /ğ/ değişikliğinin Anadolu ağızlarında kelime başı görülen bir değişiklik olduğunu belirterek bu değişikliğin Anadolu ve Azerbaycan sahasında günümüzde hemen hemen genelleşmiş olup Batı Türkçesinin de en ayırt edici ses değişikliği olduğunu ifade etmiştir (2013: 89).

Kemal: Arapça kökenli (*Kemal* < *Kemāl* كمال) olan *Kemal* adı “1. Bilgi ve erdem bakımından olgunluk, yetkinlik, erginlik, eksiksizlik. 2. En yüksek değer.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Kerim: Arapça kökenli (*Kerim* < *Kerīm* كريم) olan *Kerim* adı “1. Cömert, eli açık. 2. Ulu, büyük.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Latif: Arapça kökenli (*Latif* < *Lâtif* لطيف) olan *Latif* adı “1. Hoş, narin, şirin. 2. Yumuşak, nazik., 3. Tanrı adlarından.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *latif*, *latif* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *latif* biçiminde de sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *latif* > *latif*.

Mahmut: Arapça kökenli (*Mahmut* < *Mahmûd* محمود) olan *Mahmut* adı “Övülmüş, övülmeye değer.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *mamud*, *mamud* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *mamud* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk hece sonundaki /h/ sesinin düşmesi ve ikinci hece sonundaki /t/ sesinin /d/ sesine değişmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mahmut* > *mamud*. Ağızda bir diğer sesletim olan *mamud* biçiminde ise ilk hece sonundaki /h/ sesinin düşmesi, ikinci hecedeki /u/ sesinin daralarak /ı/ sesine dönüşmesi ve ikinci hece sonundaki /t/ sesinin /d/ sesine değişmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mahmut* > *mamud*.

Mehmet: Arapça kökenli (*Mehmet* < *Muhammet* < *Muhammed* محمد) olan *Mehmet* adı Muhammet adından kısaltılmış olup “1. Övülmüş. 2. Hz. Muhammet’in adlarından biri.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *memet*, *memmet* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *memet* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*. Ağızda bir diğer sesletim olan *memmet* biçiminde ise ünsüz ikizleşmesi ses olayı görülmektedir: *mehmet* > *memmet*.

Memiş: Türkçe kökenli olan *Memiş* adı “Mehmet adının halk dilinde bozulmuş biçimlerinden biri.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Mercan: Arapça kökenli (*Mercan* < *Mercān* مرجان) olan *Mercan* adı “1. Tropik ve ılık denizlerde yaşayan, geniş resifler oluşturan, mercanlar sınıfının örneği olan, kırmızı kalker iskeletli hayvan. 2. Bu hayvanın iskeletinden elde edilen ve süs

eşyaları yapımında kullanılan madde. 3. Açık kırmızı renkte bir balık türü.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *marcan*, *mercan* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağıza *marcan* biçiminde de sesletimi olan bu özel ad, ilk hecedeki ön sıradan /e/ sesinin art sıradan /a/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mercan* > *marcan*.

Musa: Arapça kökenli (*Musa* < *Mûsâ* موسى) olan *Musa* adı “1. Musevi dininin kurucusu, İsrail peygamberi ve kanun koruyucu. 2. Bir vasiyeti yerine getirmekle görevli kimse.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı şekilde sesletilmektedir.

Mustafa: Arapça kökenli (< *Mustafa* مصطفى) olan *Mustafa* adı “1. Seçilmiş, seçkin. 2. Hz. Muhammed’in adlarından.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *musdava*, *musdva* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *musdava* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki /t/ > /d/ tonlulaşması ve son hecedeki tonsuz /f/ sesinin tonlu /v/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mustafa* > *musdava*. Ağızda bir diğer sesletim olan *musdva* biçimi ise ikinci hecedeki /t/ > /d/ tonlulaşması, geniş /a/ ünlüsünün dar /ı/ ünlüsüne dönüşmesi ve son hecedeki tonsuz /f/ sesinin tonlu /v/ sesine değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *mustafa* > *musdva*.

Nebi: Arapça kökenli (*Nebi* < *Nebî* نبى) olan *Nebi* adı “1. Haberci. 2. Peygamber.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Necip: Arapça kökenli (*Necip* < *Necîb* نجيب) olan *Necip* adı “Soyu temiz, soylu.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *necib*, *necip* biçimlerinde sesletilmektedir.

Osman: Arapça kökenli (*Osman* < *Osmân* عثمان) olan *Osman* adı “1. Bir tür kuş veya ejderha. 2. Hz. Muhammed’in damadı, üçüncü halife. 3. Osmanlı İmparatorluğu’nun kurucusu ve ilk hükümdarı.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Orhan: Türkçe kökenli olan *Orhan* adı “Şehrin yöneticisi, hâkimi.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Ömer: Arapça kökenli (< *Ömer* عمر) olan *Ömer* adı “1. Yaşama, yaşayış, hayat, canlılık. 2. İkinci halife.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *omar*, *ömar* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *omar* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk sesteki ön sıradan /ö/ sesinin art sıradan /o/ sesine dönüşmesi ve ikinci hecedeki ön sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır:

ömer > *omar*. Ağızda bir diğer sesletim olan *ömar* biçimi ise ikinci hecedeki ön sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ömer* > *ömar*.

Salih: Arapça kökenli (*Salih* < *Sālīh* صالح) olan *Salih* adı “1. Elverişli, iyi, uygun, yakışır. 2. Yetkisi, hakkı olan. 3. Dinin buyruklarına uygun harekette bulunan.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Veli: Arapça kökenli (< *Veli* ولي) olan *Veli* adı “1. Sahip. 2. Ermiş, eren. 3. Bir çocuğun her türlü durumundan sorumlu olan kimse.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Yusuf: İbranice kökenli (*Yusuf* < *Yūsuf* يوسف) olan *Yusuf* adı “İnleyen, ah eden. 2. İnilti.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *yusuf*, *yusüf* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *yūsuf* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki art sıradan /u/ ünlüsünün ön sıradan /ü/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *yusuf* > *yūsuf*.

1.2.1.1.2. Kadın Adları

Asiye: Arapça kökenli (*Asiye* < *Āsiye* آسيه) olan *Asiye* adı, “1. İsyan eden. 2. Acılı, kederli, üzüntülü kadın. 3. Hz. Musa’yı Nil’den çıkararak büyütüp yetiştiren Firavun’un eşi.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *asiya*, *asiye* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *asiya* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk ve ikinci hecelerdeki ön sıradan /i/ ve /e/ ünlülerinin art sıradan /ı/ ve /a/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *asiye* > *asiya*.

Ayşe: Arapça kökenli (*Ayşe* < *Āyşe* عائشه) olan *Ayşe* adı, “Rahat ve huzur içinde yaşayan.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ayşa* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ayşa* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki ön sıradan /e/ sesinin art sıradan /a/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ayşe* > *ayşa*.

Döne: Türkçe *dön-* fiiline {-e} istek eki getirilmesiyle oluşturulan *Döne* adı, “ 1. “Bundan sonraki çocuklar erkek olsun” anlamında kullanılan bir ad. 2. Karşı ziyarette bulunma.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *döne*, *döna* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *döna* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki ön

sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *döne* > *döna*.

Emine: Arapça kökenli (< *Emine* امينه) olan *Emine* adı, “1. İnanılır, güvenilir., 2. Sakıncasız, tehlikesiz., 3. Yüreğinde korku olmayan, korkusuz.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *imine* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *imine* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk hecedeki açık /e/ ünlüsünün dar /i/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *emine* > *imine*. *Emine* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Elif: Arapça kökenli (< *Elif* اليف) olan *Elif* adı “Arap alfabesinin ilk harfinin adı.” anlamına gelmektedir. Bu ad aynı biçimde ağızda sesletilmektedir.

Esmâ: Arapça kökenli (*Esmâ* < *Esmâ* اسماع) olan *Esmâ* adı “Adlar, isimler.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *esme*, *esma* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *esme* biçiminde sesletimi olan bu ad, ikinci hecedeki art sıradan /a/ ünlüsünün ön sıradan /e/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *esma* > *esme*.

Gülcan: Farsça kökenli (< *Gülcan* گولخان) olan *Gülcan* adı “Gül gibi güzel olan.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *gülcen* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *Gülcen* biçiminde sesletimi olan bu ad, ikinci hecedeki art sıradan /a/ ünlüsünün ön sıradan /e/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *gülcan* > *gülcen*.

Gülizar: Farsça kökenli (*Gülizar* < *Gül-izâr* گلزار) olan *Gülizar* adı, “Gül yanaklı, al yanaklı.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *gülizar* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *gülizar* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ikinci hecedeki düz /i/ ünlüsü yuvarlak /ü/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *gülizar* > *gülizar*.

Gülsüm: Arapça kökenli (< *Gülsüm* كولسوم) olan *Gülsüm* adı “Yuvarlak, dolgun yüzlü.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *güssün* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *güssün* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, gerileyici benzeşme ve son sesteki /m/ sesinin /n/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *gülsüm* > *güssün*.

Hatice: Arapça kökenli (*Hatice* < *Hadice* خديجه) olan *Hatice* adı “Erken doğan kız çocuğu.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *haçça*, *hatça* biçimlerinde telaffuz edilmektedir. Ağızda *haçça* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, gerileyici benzeşme ses olayı ve son sesteki ön sıradan /e/ ünlüsünün /a/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *hatice* > *haçça*. Ağızda bir diğer sesletim olan *hatça* biçimi ise ikinci hecedeki /i/ ünlüsünün düşmesi, son hecedeki tonlu /c/ sesinin tonsuz /ç/ sesine dönüşmesi ve son sesteki ön sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ ünlüsüne değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *hatice* > *hatça*.

Havva: Arapça kökenli (< *Havva* حوا) olan *Havva* adı “1. Kutsal kitaplara göre yaratılan ilk kadın. 2. Esmer kadın.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *hava* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *hava* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ünsüz tekleşmesi ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *havva* > *hava*.

Meryem: Arapça kökenli (< *Meryem* مريم) olan *Meryem* adı, “1. Peygamber İsa’nın annesi. 2. Dindar kadın.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *meyrem*, *meryem* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *meyrem* biçiminde de sesletimi olan bu özel ad, metatez ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *meryem* > *meyrem*.

Nur: Arapça kökenli (*Nur* < *Nûr* نور) olan *Nur* adı, “1. Aydınlık, ışık, parlaklık. 2. Tanrısal bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık. 3. Kur’an-ı Kerim.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Fatma: Arapça kökenli (*Fatma* < *Fatimâ* فاطمه) olan *Fatma* adı “1. Çocuğunu sütten kesen kadın. 2. “Hz. Muhammet’in ilk eşi Hz. Hatice’den doğan kızının adı.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *hatma*, *fadma*, *hapa* biçimlerinde sesletilmektedir. Ağızda *hatma* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk sesteki tonsuz, sürekli, sızıcı, diş-dudak /f/ ünsüzünün, tonsuz, sürekli, sızıcı, gırtlak /h/ ünsüzüne değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *fatma* > *hatma*. Ağızda bir diğer sesletim olan *fadma* biçimi ise (*fatıma* > *fadıma* > *fadma*) değişimi sonucunda ilk hecede /t/ > /d/ tonlulaşması meydana gelmiş ve bu şekli almıştır: *fatma* > *fadma*. *hapa* biçiminde bir diğer sesletim ise ilk sesteki /f/ > /h/ değişimi, iç sesteki /t/ ve /m/ seslerinin düşmesi ve /p/ ünsüzünün türemesi sonucunda bu şekli almıştır: *fatma* > *hapa*.

Raziye: Arapça kökenli (*Raziye* < *Raziyye* راضيه) olan *Raziye* adı “Boyun eğen, kabul eden, rıza gösteren.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ıraz* biçiminde

sesletilmektedir. Ağızda *ıraz* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, dilde en az çaba ilkesi doğrultusunda *raziye* adının kısaltılması sonucunda bu şekli almıştır: *raziye* > *ıraz*.

Senem: Arapça kökenli (< *Senem* صنم) olan *Senem* adı sözlükte (KAS)'de *Sanem* biçiminde geçmekte ve “1. Put. 2. Güzel kadın.” anlamlarına gelmektedir. Bu ad ağızda *Senem* biçiminde sestilmektedir.

Şükran: Arapça kökenli (*Şükran* < *Şükrân* شوكران) olan *Şükran* adı “İyilik bilme, gönül borcu, minnettarlık.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Teslime: Arapça kökenli olan *Teslime* adı (< *Teslime* تسليمه) *teslim* sözüne müenneslik eki getirilerek oluşturulmuştur. *Teslim* adı “Elden ele verme, kişinin kendisine bırakma.”, “Bir kale veya savunma hattını düşmana terk etme.”, “Kendini Allah’ın iradesine bırakma, rıza, tevekkül.”, “Kabul ve itiraf etme, tasdik etme.” anlamına gelmektedir (Parlatır, 2017: 1704). Bu ad ağızda aynı biçimde sesletilmektedir.

Ünzile: Arapça kökenli (< *Ünzile* انزيلة) olan *Ünzile* adı “İndirilmiş, inzal olunmuş.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *inzile* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *inzile* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, ilk sesteki yuvarlak /ü/ ünlüsünün düz /i/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ünzile* > *inzile*.

Zeliha: Arapça kökenli (< *Zelîhâ* زليخا) olan *Zeliha* adı *Züleyha* ismiyle aynı olup “Su perisi.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *zala* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *zala* biçiminde sesletimi olan bu özel ad, dildeki en az çaba yasası doğrultusunda *Zeliha* adından kısalma sonucunda bu şekli almıştır: *zeliha* > *zala*.

Zeynep: Arapça kökenli (*Zeynep* < *Zeyneb* زينب) olan *Zeynep* adı “Değerli taşlar, mücevherler.” anlamına gelmektedir. Bu ad ağızda *ziyneb* biçiminde sesletilmektedir. Ağızda *ziyneb* biçiminde sesletimi olan bu özel, ilk hecedeki açık /e/ ünlüsünün dar /i/ ünlüsüne dönüşmesi³² ve son sesteki /p/ > /b/ değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *ziyneb* > *zeynep*. *Zeynep* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı

³² Ergin, Türkçede kelime başında ve ilk hecedeki bazı /e/ ünlülerinin /i/ ünlüsüne, bazı /i/ ünlülerinin ise /e/ ünlüsüne dönüşme eğilimi olduğunu ve bu eğilimlerin Eski Türkçenin başından beri görüldüğünü belirtmiştir. Bu iki ses olayından /i/ > /e/ değişiminin Batı Türkçesinde daha çok görüldüğünü ancak her iki ses olayının da başlangıçtan beri Türkçenin her döneminde yan yana ve karışık bir şekilde meydana geldiğini ifade etmiştir (2013: 79-80).

grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115).

1.2.1.2. Lakaplar/Takma Adlar

Toplumlarda kişilere veya ailelere, herhangi bir özelliğinden dolayı özel adlarından ayrı olarak sonradan takılan adlar bulunmaktadır. Arapçadan dilimize giren ve “takma ad” anlamına gelen *lakap* sözcüğü bu kişi adlarıyla birlikte kullanılan veya doğrudan adın yerine kullanılan sözlere dir. Lakaplar İslamiyet öncesi Türklerde “*er ati*” “er adı” kavramının devamı olarak kullanılmıştır (Özkan, 2016: 180; Şahin, 2019: 38). Kişiler arasında ayırıcı ve belirleyici bir adlandırma yöntemi olan lakapların verilmesinde fiziksel ve karakteristik açıdan olumlu veya olumsuz özellikler, yaptığı iş ve uğraş veya yaşadığı bir olay vb. etkenler belirleyici olmaktadır. Bu etkenler insanların birbirlerini daha iyi tanımalarına ve ayırt etmesine neden olmakta ve böylelikle insanları toplum tarafından adlandırma zorunluluğunu doğurmaktadır. Kişi toplum tarafından en belirgin hale gelen özelliğini yansıtan bir lakap kazanmaktadır. Boyraz, *lakap* sözcüğünü “*Lakap, kişiye her hangi bir özelliği dolayısıyla kendi grup kültürü bağlamında sonradan verilen isimdir.*” şeklinde tanımlanmaktadır (1998: 113).

Ad verme işlemi bir toplumun kültürü ile çok sıkı bir ilişkisinin bulunması dolayısıyla kültürden kültüre değişiklikler göstermektedir. Aksan, toplumdaki ad ver geleneklerinin incelenmesinin her toplumun birbirinden çok farklı, bütünüyle kendine özgü kurallarının tespiti noktasında gerekliliğine değinerek kişilere verilen göbek adı, ad, soyadı, takma adlar ve sanların; filoloji, dilbilim, kültür tarihi ve halk bilimi çalışmaları açısından da önemine vurgu yapmıştır (Aksan, 1982: 117). Bu bağlamda bir toplumun gelenek ve görenekleri, inançları, yaşayış biçimleri vb. etkenler ad takmada belirleyici olmaktadır.

Lakaplar, toplumlarda birey tarafından sosyal kurumların ve yaptırımların etkisinde kalmadan ya da en az ölçütte kalınarak verilmektedir. Dolayısıyla birey lakap verirken ne Ahmet, Mehmet, Ayşe, Fatma, gibi isimlerde olduğu gibi din kurumunun, ne Ertuğrul, Oğuz, Cengiz, Asena isimlerinde olduğu gibi milli değerlerin, ne de ebeveynlerin isimlerini koymayı öğütleyen törenin etkisindedir. Bu

nedenle bireyin lakap seçiminde belirli zorunluluklarla sınırlandırılmadığı görülmektedir (Boyras, 1998: 190; Yaldızkaya, 2019: 36-37).

Soyadı Kanunu'ndan³³ önce Anadolu'nun kent ve köylerinde insanlar birbirlerini çeşitli lakaplarla adlandırır ve tanırdı. Bu nedenle hemen hemen herkesin bir lakabı vardı. Soyadı Kanunu'ndan önce insanların birbirlerine karışmasını engellemek amacıyla verilen lakaplar, soyadı kanunundan sonra da verilmeye devam etmiş ve insanların, beden durumları, kişilikleri, zekâ durumları, maddi durumları vb. özellikleri lakapların verilmesinde belirleyici etkenler olmuştur (Demirci, 2014: 1).

Küçük yerleşim yerleri olan köylerde yaşayan insanlar birbirleriyle olan ilişkilerinin kuvvetli olması, beraber daha çok vakit geçiriyor olmaları, pek çok işi yardımlaşarak yapmaları vb. sebeplerden dolayı lakapları kentte yaşayan insanlara göre daha fazla kullanmaktadırlar.

Çalışmanın bu bölümünde, Saçıkara Yörüklerinden derlenen lakaplar kaynak kişilerden alınan bilgilerden hareketle sınıflandırılarak açıklanmıştır. Derleme sırasında edinilen bilgilere göre köylerde insanlar birbirleri için kişi adlarından çok lakapları kullandıkları tespit edilmiştir. Saçıkara Yörüklerinde fiziksel özellikler, iş ve uğraşlar, karakteristik özellikler gibi durumlar verilen lakapları belirleyen özellikler olduğu görülmektedir.

1.2.1.2.1. Fiziksel Özelliklerine Göre Lakaplar

Boz_āmed (boz + Ahmet < Ar. Ahmed احمد): Saçıkara Yörükleri ağzında açık renkli, beyaz tenli olan kimseler için kullanılan *boz*³⁴ sözcüğü DS'de “ Sürülmemiş boz tarla, sarışın” ve GTS'de “ Açık toprak rengi, kül rengi, gri, bu renklerde olan” şeklinde tanımlanmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağzında beyaz tenli olan *āmed* adlı bir kişi için kullanılan bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır ve ulama yapılarak sesletilmektedir: *boz /āmed* (< *ahmet*). GTS'de *Ahmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecedeki tonsuz /h/ sesinin düşmesi ve bu sesin düşmesiyle de açık /a/ sesi uzun /ā/ sesine dönüşmüştür. Sözcüğün son sesinde yer alan /t/ sesinin de tonlularak /d/ sesine dönüştüğü görülmektedir: *ahmet* > *āmed*.

³³ 02.07.1934'te yayımlanan 2525 sayılı Soyadı Kanunu.

³⁴ Gülensoy sözcüğü 'boz renk' < **bōz* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 165).

Bursalı Ğara Āmed (*Bursa+lı/+ ğara < T. kara + Ahmet < Ar. Ahmed احمد*): Saçıkara Yörükleri ağzında eskiden Bursa'ya kaçan ve esmer tenli olan birisi için verilen bir lakaptır. *Kara*³⁵ sözcüğü GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaktadır. Ağızda *Ahmet* adlı bir kişiye ten rengi çok esmer olması nedeniyle verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *Bursalı/ğara (<kara)/āmed (<ahmet)*. *Bursalı* sözcüğü addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. GTS'de *kara* biçiminde olan sözcük ağızda *ğara* biçiminde sesletilmektedir. Burada söz başı /k/ >/ğ/ değişimi³⁶ (tonlulaşma) meydana gelmiştir: *kara > ğara*. Ağızda birçok sözcükte de bu ses değişimi görülmektedir: *kapı > ğapı, kaşık > ğaşık, Konya > Ğonya* vb. Ayrıca, *ğara* sıfatı da ağızda pek çok kişinin lakabı olarak kullanılmaktadır. GTS'de *Ahmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecedeki /h/ sesinin düşmesi, bu ses düşmesinin etkisiyle de açık /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi ve son sesteki /t/ > /d/ değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *ahmet > āmed*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Çakır Veli (*çakır + Veli < Ar. Velî ولي*): Saçıkara Yörükleri ağzında gözleri renkli olan birisi için verilen bir lakaptır. *Çakır*³⁷ sözcüğü DS'de ağızdaki anlamından farklı olarak "Hırsız yankesici.", "Yeni olgunlaşmağa başlamış meyve.", "Gönül, iç, can.", "Isırgan otu.", "Bir çeşit kuş.", "pürüz, sertlik." "Karışık içki, şarap.", "Küçük siyah renkli bir ot." ve GTS'de "Açık mavi, hareli ela (göz)." şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızda *Veli* adlı bir kişiye gözlerinin renkli olması nedeniyle verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *çakır/veli*.

Ğara Ali (*ğara < T. kara + Ali < Ar. Ālî آلي*): *Kara* sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Ağızda bu lakap esmer tenli olan bir kimseye verilmiştir. Esmer tenli olduğu için ağızda *Ali* adında birisi için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara (<kara)/ali*. Sözcükte kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁸ görülmektedir: *kara > ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

³⁵ Gülensoy sözcüğü 'siyah' OT. *ğara* 'kara, karanlık' şeklinde tahlil etmiştir (2007: 462).

³⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara > ğara*. Bk. 31. dipnot.

³⁷ Gülensoy *çakır* sözcüğünü 'Gök gözlü, çakır gözlü' OT. *çakır (DLT) ~ MA. Çakır (164-4; Clauson: ED 409)* şeklinde tahlil etmektedir (2007: 208).

³⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara > ğara*. Bk. 31. dipnot.

Ġara Bekir (*ġara* < *T. kara* + < *Ar. Bekir* بڪير): *Kara* sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Ağızda *Bekir* adlı bir kişiye, esmer tenli olduğu için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (<*kara*)/*bekir*. Sözcükte kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁹ görülmektedir: *kara* > *ġara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Ġarabo_un Osman (*ġara* < *T. kara* + *boyun*⁴⁰ + < *Ar. Osman* عثمان): Saçıkara Yörükleri ağızında *Osman* adında bir kimseye soyadı *Karaboyun* olduğu için bu lakap verilmiştir. Soyadı *Karaboyun* olduğu için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (<*kara*)/*bo_un* (<*boyun*)/*osman*. *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴¹ görülmektedir: *kara* > *ġara*. GTS'de *boyun* biçiminde olan ve sözlükteki anlamıyla ağızda kullanılan bu isim, ikinci hecedeki /y/ ünsüzünün düşmesi sonucunda diftonglaşma meydana gelmiş ve bu şekli almıştır: *boyun* > *bo_un*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Ġara Hacı (*ġara* < *T. kara* + *Hacı* < *Ar. Hācī* حاجي): Ağızda bu lakap esmer tenli olan bir kimseye verilmiştir. Esmer tenli birisi olduğu için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (<*kara*)/*hacı*. *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴² görülmektedir: *kara* > *ġara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Ġara Memet (*ġara* < *T. kara* + *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): Ağızda bu lakap esmer tenli olan bir kimseye verilmiştir. *Memed* (< *mehmet*) adında esmer tenli birisi olduğu için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (<*kara*)/*memet* (< *mehmet*). *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴³ görülmektedir: *kara* > *ġara*. GTS'de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/

³⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁰ Gülensoy sözcüğü 'gövdenin başla omuz arasında kalan bölgesi' < **böyun* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 164).

⁴¹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

⁴² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

⁴³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġara Ziyneb (*ġara* < *T. kara* + *Zeynep* < *Ar. Zeyneb* زينب): *Ziyneb* (< *Zeynep*) adlı bir kişiye esmer tenli olması nedeniyle verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (<*kara*)/*Ziyneb* (<*zeynep*). *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi⁴⁴ görülmektedir: *kara* > *ġara*. GTS’de *Zeynep* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecedeki açık /e/ ünlüsünün dar /i/ ünlüsüne dönüşmesi⁴⁵ ve son sesteki /p/ > /b/ değişimi⁴⁶ sonucunda bu şekli almıştır: *ziyneb* > *zeynep*. *Kara* ve *Zeynep* adlarında görülen /k/ > /ġ/ tonlulaşmasını ve /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ġoca Kemal (*ġoca* < *T. koca* + *Kemal* < *Ar. Kemāl* كمال): Saçıkara Yörükleri ağızında iri yapılı, güçlü ve ağırlığı fazla olan eşyaları kolaylıkla taşıyabilen bir kimseye verilen lakaptır. *Koca* sözcüğü GTS’deki anlamıyla ağızda kullanılmaktadır. İri yapılı, güçlü ve ağırlığı fazla olan eşyaları kolaylıkla taşıyabilen *Kemal* adında birisi için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ġoca* (<*koca*)/*kemal*. *Koca* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi⁴⁷ görülmektedir: *koca* > *ġoca*. *Koca* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġoca Saġır Memet (*ġoca* < *T. koca* + *saġır* + *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): Saçıkara Yörükleri ağızında iri yapılı, güçlü ve ağırlığı fazla olan eşyaları kolaylıkla taşıyabilen ve aynı zamanda kulakları duymayan bir kimseye verilen lakaptır. *Koca* ve *saġır*⁴⁸ sözcükleri GTS’deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaktadır. İri yapılı, güçlü ve ağırlığı fazla olan eşyaları kolaylıkla taşıyabilen ve aynı zamanda kulakları duymayan *Memet* (< *Mehmet*) adında birisi için verilen bu lakap iç içe iki sıfat tamlaması yapısındadır: *ġoca*⁴⁹ (<*koca*)/ *saġır*/*memet*(<*mehmet*). GTS’de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*. *Koca* ve *Mehmet* adında görülen /k/ > /ġ/ tonlulaşmasını

⁴⁴ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁵ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *zeynep* > *ziyneb*. Bk. 32. dipnot.

⁴⁶ Karaağaç /p/ > /b/ değişimini Türk yazı dillerinin çoğunda ünlüyle başlayan eklerin yanında kökün son ünsüzünde görülen bir ses olayı olduğunu ifade etmiştir (2013: 219).

⁴⁷ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *koca* > *ġoca*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁸ Gülensoy sözcüğü < *sak* ‘çok iyi duyan kulak’ + *ır* ‘? olumsuzluk yapan ek’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 712).

⁴⁹ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *koca* > *ġoca*. Bk. 31. dipnot

Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında yer vermiştir (2017: 116).

Gödece (< *göde*+*ce*): Saçıkara Yörükleri ağızında çocukken şişman, tıknaz bir yapıya sahip olan birisi için verilen bir lakaptır. DS'de *göde* biçimiyle yer alan sözcük 1. "Karnı şiş, hastalıklı kimse.", 2. "Kısa boylu, şişman, göbekli.", 3. "Gebe." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de yer almamaktadır. *Göde* sözcüğüne addan ad yapan {+CA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Gözel Memet (*gözel* ~ *güzel* + *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılan *güzel*⁵⁰ sözcüğü, köyde uzun boylu ve yakışıklı olan *Memet* (< *Mehmet*) isimli birisi için verilen bir lakaptır. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *gözel* (<*güzel*)/*memet* (<*mehmet*). *Güzel* sözcüğündeki yuvarlak /ü/ ünlüsü, ağızda ön damakta telaffuz edilen ses olan /ö/ ünlüsüne dönüşmüştür: *güzel* > *gözel*. GTS'de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*.

Gözel Musa (*gözel* ~ *güzel* + *Musa* < *Ar. Mûsâ* موسى): Saçıkara Yörükleri ağızında uzun boylu ve yakışıklı olan bir kimseye verilen lakaptır. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *gözel* (<*güzel*)/*musa*. *Güzel* sözcüğündeki yuvarlak /ü/ ünlüsü, ağızda ön damakta telaffuz edilen ses olan /ö/ ünlüsüne dönüşmüştür: *güzel* > *gözel*.

İnce Ali (*ince* + *Ali* < *Ar. Âlî* آلي): GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılan *ince* sözcüğü, köyde çok zayıf olan birisi için verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ince*/ *ali*.

Kıtır: Saçıkara Yörükleri ağızında fiziki yapı olarak dağınık bir kimse için verilen lakaptır. *Kıtır* sözcüğü DS'de 1. "Olmamış kavun, kelek.", 2. "Yalan söz.", 3. "Kel hastalığı.", 4. "Patlamış mısır.", 5. "Ateşte kızartılıp, ufak parçalara bölünmüş yufka ekmeği, bisküvi." 6. "Kısa boylu (kimse)." ve GTS'de 1. "Minderin sertleşmesini sağlayan içindeki saman parçaları.", 2. "Yalan.", 3. "Patlamış mısır." şeklinde tanımlanmaktadır.

Kör Hamza (*kör* < *Far. kūr* كور + < *Ar. Hamza* حامزا): Saçıkara Yörükleri ağızında bu lakap gözleri görmeyen bir kimseye verilmiştir. *Kör* sözcüğü GTS'deki anlamıyla

⁵⁰ Gülensoy sözcüğü < *göz* + *el* < **köz* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 401).

ağızda kullanılmaktadır. Gözleri görmeyen bir kimse için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *kör/hamza*.

Kör Latif (*kör* < *Far. kūr* كور + *Latif* < *Ar. Lâtif* لطيف): Saçıkara Yörükleri ağızında bu sülaledeki kişilerin soyadları *Kör* olduğu için ailedeki bir kimseye bu lakap verilmiştir. Sülalenin soyadının *Kör* olmasından dolayı verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *kör/latif*.

Köse (*köse* < *Far. kūse* كُوْثَة): Saçıkara Yörükleri ağızında bıyığı, sakalı çıkmayan birisi için bu lakap verilmiştir. *Köse*⁵¹ sözcüğü DS'de 1. "Yeni evlenmiş erkek, güvey.", 2. "30-40 yaş arasında erkek." ve GTS'de "Bıyığı, sakalı çıkmayan (erkek)." şeklinde tanımlanmaktadır.

Pat Pat Ali (*pat pat* + *Ali* < *Âlî* آلِي): Saçıkara Yörükleri ağızında dili pepe olan kimseler için kullanılan *pat pat*⁵² ikilemesi DS'de "Peltek konuşan, kekeme, dilsiz" ve GTS'de "'Pat' sesi çıkararak." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu lakap dili kekeme olduğu için köy ağızında bir kimseye verilmiştir. *Pat pat* ifadesi yansıma sonucu oluşan ikileme grubuna girmektedir. Bu lakap aynı zamanda sıfat tamlaması yapısındadır: *pat pat /ali*.

Pepe Musdava (*pepe* + < *Ar. Mustafa* مصطفى): Saçıkara Yörükleri ağızında dili pepe olan birisi için verilen lakaptır. *Pepe*⁵³ sözcüğü DS'de 1. "Uyuşuk, sersem.", 2. "Küçük çocuk giysisi.", 3. "Ekmek (çocuk dilinde).", 4. "Süt, yoğurt vb. yiyecekler (çocuk dilinde).", 5. "Kekeme." ve GTS'de "Dudak sesleri ile başlayan ilk seslerini güçlükle söyleyen ve ancak birkaç kez tekrarladıktan sonra arkasını getirebilen (kimse), pepeme." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu lakap aynı zamanda sıfat tamlaması yapısındadır: *pepe/musdava* (< *mustafa*). *Mustafa* sözcüğünün ikinci hecesindeki tonsuz /t/ sesi tonlu /d/ sesine dönüşmüş ve üçüncü hecedeki tonsuz /f/ sesi tonlu /v/ sesine dönüşerek⁵⁴ sözcük bu şekli almıştır: *mustafa* > *musdava*.

Pepe Yusuf (*pepe* + *Yusuf* < *İbr. Yūsuf* يوسف): Ağızda dili pepe olan birisi için verilen lakaptır. *Pepe* sözcüğü DS'de 1. "Uyuşuk, sersem.", 2. "Küçük çocuk

⁵¹ Gülensoy, *köse* sözcüğünü 'Sakalı, bıyığı çıkmayan (erkek)' < *Tü: kö:se* (*T. Tekin*) biçiminde tahlil etmektedir (2007: 558).

⁵² Gülensoy sözcüğü 'Yansıma' < * *pāt* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 689).

⁵³ Gülensoy, *pepe* sözcüğünü 'Kekeme' < * *pe pe* 'yansıma' biçiminde tahlil etmektedir (2007: 693).

⁵⁴ Karaağaç, Eski Türkçede /f/ sesinin olmadığını belirterek Çağatay, Kıpçak ve Oğuz Türkçelerinde, az da olsa, iç ve son ses /f/ ile karşıldığını ifade etmiş ve /f/ > /v/ değişimine şu örnekleri vermiştir: *ufak* > *uvak*, *ubşak* > *uüşak* > *uvşak* (2013: 193).

giysisi.”, 3. “Ekmek (çocuk dilinde).”, 4. “Süt, yoğurt vb. yiyecekler (çocuk dilinde).” , 5. “Kekeme.” ve GTS’de “Dudak sesleri ile başlayan ilk seslerini güçlükle söyleyen ve ancak birkaç kez tekrarladıktan sonra arkasını getirebilen (kimse), pepeme.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu lakap aynı zamanda sıfat tamlaması yapısındadır: *pepe/yusuf*.

Sarı⁵⁵ Memet (*sarı* + < *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): Ağzında bu lakap *Memet* (< *Mehmet*) adında sarışın olan bir kimseye verilmiştir. Sarışın olan biri için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *sarı/memet*. GTS’de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*.

Şıdırlı: Saçıkara Yörükleri ağzında kısa boylu, küçük adımlarla yürüyebilen bir kimse için verilen lakaptır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Tıkı Bekir (*tıkı* + < *Ar. Bekir* بكير): Saçıkara Yörükleri ağzında boyu kısa olan biri için verilen bir lakaptır. *Tıkı* sözcüğü DS’de 1. “Sağır, vurdumduymaz.”, 2. “Küçük tencere.”, 3. “Yaşı büyük, bedeni az gelişmiş, akıllı çocuk.”, 4. “Az, bir parça.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tıkı* sözcüğü GTS’de “Şişmanca, toplu, kısa ve kalın yapılı, tıkız.” şeklinde tanımlanan *tıknaz*⁵⁶ sözcüğünden kısalması sonucunda meydana gelmiştir. Boyu kısa olan biri için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *tıkı* > *bekir*.

Topal Hava (< *top+(a)l* + < *Ar. Havva* حاوا): Ağızda yürüyüşü aksak olan kimseler için kullanılan *topal*⁵⁷ sözcüğü DS’de “Aksak ayak, topal.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de “ Bacağındaki sakatlık sebebiyle seker gibi veya iki adımda bir, bir yana eğilerek yürüyen (insan veya hayvan).” şeklinde tanımlanmaktadır. Bir bacağı sakat olduğundan dolayı yürüyüşü bozuk olduğu için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *topal/hava*. *Havva* sözcüğünde dişdudak seslerinden biri olan /v/ ünsüzlerinden birinin düşmesi nedeniyle sözcük *hava* şeklini almıştır: *havva* > *hava*.

⁵⁵ Gülensoy sözcüğü ‘Altının rengi’ < *sarığ* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 735).

⁵⁶ Gülensoy *tıknaz* sözcüğünü, < *tık-(i)n-(a)z* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 891).

⁵⁷ Gülensoy sözcüğü < *to-p+(u/a)l* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 912).

Uzun Döne (*uzun* + *dön-e*): Saçıkara Yörükleri ağızında boyu uzun olan birisi için verilen bir lakaptır. *Uzun*⁵⁸ sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *uzun/döne*.

Uzun Musa (*uzun* + *Musa* < *Ar. Mûsâ* موسى): *Uzun* sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Köyde boyu uzun olan biri için bu lakap verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *uzun >/musa*.

1.2.1.2.2. İş ve Uğraş Kaynaklı Lakaplar

Bağgal Ali (*bağgal* < *T. bakkal* < *Ar. bakkâl* بقال + *Ali* < *Ar. Âlî* آلي): Ağızda *bakkallık*⁵⁹ yapan kimseler için kullanılan sözcük GTS'de “Yiyecek, içecek vb. maddeleri perakende olarak satan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bakkallık yapan bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *bağgal* (<*bakkal*)/*ali*. *Bağgal* sözcüğündeki tonsuz /k/ ünsüzleri tonlu /ğ/ ünsüzüne dönüşmüştür: *bağgal* > *bakkal*.

Dilki Bağgal (*dilki* < *T. tilki* + < *Ar. bakkâl* بقال): Saçıkara Yörükleri ağızında bakkallık yapan ve tartılarda gramı milim milim hesap ettiği için bir kimseye bu lakap verilmiştir. *Tilki*⁶⁰ ve *bakkal* sözcükleri GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam etmiştir. Ağızda bakkallık yapan bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *dilki/bağgal* (<*bakkal*). *Dilki* sözcüğünün ilk sesinde /t/ > /d/ tonlulaşması⁶¹ görülmektedir: *tilki* > *dilki*. *Bağgal* sözcüğünde ise tonsuz /k/ ünsüzleri tonlu /ğ/ ünsüzüne dönüşmüştür: *bağgal* > *bakkal*. *Tilki* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġasap Ali (*Ġasap* < *T. kasap* < *Ar. kaşşāb* قصاب + *Ali* < *Ar. Âlî* آلي): Saçıkara Yörükleri ağızında kasaplık yapan biri için kullanılan *Ġasap* (< *kasap*) sözcüğü GTS'de 1. “Sığır, koyun gibi eti yenecek hayvanları kesen veya dükkânında perakende olarak satan kimse.”, 2. “Et satılan dükkân.” şeklinde tanımlanmaktadır. Köyde kasaplık yapan birisi için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *Ġasap*

⁵⁸ Gülensoy sözcüğü **ū-z* ‘uzun’ + *-(u)n* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 983).

⁵⁹ Arapçadan alıntılanan (< *Bakkâl* + بقال) *bakkal* sözcüğü GTS'de “Yiyecek, içecek vb. maddelerin perakende olarak satan kimse.”, “Bu maddelerin satıldığı dükkân.” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁶⁰ Gülensoy sözcüğü < **tül-* ‘tüyünü dökmek’ + *(e-)* *kü* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 899).

⁶¹ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tilki* > *dilki*. Bk. 30. dipnot.

(<kasap)/ali. Sözcüğün ilk sessinde /k/ > /ğ/ değişimi⁶² görülmektedir: *kasap* > *gasap*. *Kasap* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında yer vermiştir (2017: 116).

İmam Memet (*imam* < Ar. *imām* امام + < *Mehmet* < Ar. *Muhammed* محمد): Saçıkara Yörükleri ağızında imamlık yapan birisi için verilen bir lakaptır. *İmam* sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızında kullanılmaya devam etmektedir. Bölgede imamlık yapan *Memet* adında birisi için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *imam/memet*. GTS'de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*.

Odabaşı (< *oda*+Ø / *baş*+ı): Saçıkara Yörükleri ağızında köyde erkeklerin zaman zaman buluşup oturduğu, sohbet ettiği, vakit geçirdiği yerler bulunmaktadır. Bu yerlerde bölgede *oda* adı verilmekte, odanın sahiplerine ise ağızda *odabaşı* lakabıyla hitap edilmektedir. Bu lakap *oda*Ø+*baş*+ı biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ozan Orhan: Saçıkara Yörükleri ağızında toplumun değerlerini kuşaklar boyu tanıtmak amacıyla şiir yazan bir kimseye verilen lakaptır. *Ozan*⁶³ sözcüğü DS'de 1. "Geveze", "Sersem, aptal", "Şakacı, güzel ve tatlı konuşan.", 2. "Dedikodu, dırıltı." ve GTS'de "Şair." şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızda şairlik yapan bir kimse için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *ozan/Orhan*.

Terzi Ali (*terzi* < Far. *derzī* درزی + *Ali* < Ar. *Âlī* آلي): Saçıkara Yörükleri ağızında terzilik yapan biri için kullanılan *terzi* sözcüğü GTS'de 1. "Giysi biçip diken kimse, dikişi.", 2. "Giysi dikilen yer, terzihane." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *terzi /ali*.

1.2.1.2.3. Kişisel Özelliklerine Göre Lakaplar

Bal Dökmez İsmayıl (< *bal* + *dök-mez* + < Ar. *İsmail* اسماعيل): Saçıkara Yörükleri ağızında parayı kolay kolay harcayamayan, cimri olan bir kimse için bu lakap verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *bal dökmez/ ismayıl*. *Dökmez*

⁶² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kasap* > *gasap*. Bk. 31. dipnot

⁶³ Gülensoy, *ozan* sözcüğünü '1. Halk şairi; 2. Şiir yazan kimse, şair.' < ? ET. oz- 'kurtulmak, uzaklaşmak' + -an şeklinde tahlil etmektedir (2007: 645).

sözcüğü *dök-* fiiline {-mAz} sıfat-fiil ekinin gelmesiyle türetilmiştir. *İsmayıl* sözcüğünde ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi, sözcükteki iki ünlü arasında /y/ ünsüzünü türemesi ve son hecedeki ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ismail* > *ismayıl*.

Berduş Cumali (*berduş* < *Far. berdūş* بردوش + *Cumali* < *Ar. Cûmalî* جومالی): Saçıkara Yörükleri ağzında çok içki tüketen bir kimseye verilen lakaptır. *Berduş* sözcüğü DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak “Büyük kazan.” ve GTS’de 1. “Başiboş, serseri kimse.”, 2. “Pis, bozuk, bakımsız.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızda çok içki tüketen bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *berduş/cumali*.

Cavır Hacı (*cavır* < *T. gâvur* + < *Far. gebr* گبر + *Hacı* < *Ar. Hâcî* حاجى): Saçıkara Yörükleri ağzında fena, acımasız, zorbalık yapan bir kimseye verilen lakaptır. *Cavır* sözcüğü DS’de “Gâvur.”, “Gâvur (kuşu).”, “Gâvur, düşman, yabancı.” ve GTS’de *gâvur* biçimiyle 1. “Dinsiz kimse.”, 2. “Müslüman olmayan kimse.”, 3. “Merhametsiz, acımasız.”, 4. “İnatçı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağzında fena, acımasız, zorbalık yapan bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *gavır* (<*gâvur*) /*Hacı*. *Cavır* sözcüğü ilk sesteki tonlu, süreksiz, patlayıcı, ön damak /g/ ünsüzünün, tonlu, süreksiz, patlayıcı, diş eti ardı /c/ ünsüzüne değişimi ve ikinci hecedeki yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *gâvur* > *cavır*.

Cin Ali (*cin* < *Ar. cinn* جن + *Ali* < *Ar. Âlî* آلئ): Saçıkara Yörükleri ağzında açıkgozlu, uyanık bir kimse için verilen lakaptır. *Cin* sözcüğü DS’de 1. “Küçükük, minimini.”, 2. “Tavla zarı.”, 3. “Okka.”, 4. “En son, yüksek nokta.”, 5. “İdare lambası.”, 6. “Salyangoz.”, 7. “Kuvvetli (kimse).” ve GTS’de 1. “Dini inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık.”, 2. “Masalarda göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık.”, 3. “Akıllı, zeki, uyanık kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağzında açık gözlu, uyanık bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *cin/ali*.

Cingen Māmur (*çingen* + *Mahmut* < *Ar. Mahmûd* محمود): Ağızda uyanık, gözü açık olan *Mamud* (< *Mahmut*) adında bir kimse için bu lakap verilmiştir. *Cingen* sözcüğü GTS’de *çingen* biçimiyle “Çingene” şeklinde tanımlanmaktadır. Uyanık,

gözü açık biri için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *cingen* (<*çingen*)/*mamıd*. *Cingen* sözcüğünde kelime başı /ç/ > /c/ değişimi görülmektedir: *çingen* > *cingen*. *Mamıd* sözcüğünde ise ilk hece sonundaki /h/ sesi düşmesi, ikinci hecedeki /u/ sesinin daralarak /ı/ sesine dönüşmesi ve ikinci hece sonundaki /t/ sesinin /d/ sesine değişmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mahmut* > *mamıd*.

Cingen İsmayıl (*çingen* + < *Ar. İsmail* اسماعيل): Ağızda uyanık, gözü açık olan *İsmayıl* (< *İsmail*) adında bir kimse için bu lakap verilmiştir. *Cingen* sözcüğü GTS’de *çingen* biçimiyle “Çingene” şeklinde tanımlanmaktadır. Uyanık, gözü açık biri için verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *cingen* (<*çingen*)/*ismayıl*. *Cingen* sözcüğünde kelime başı /ç/ > /c/ değişimi görülmektedir: *çingen* > *cingen*. *İsmayıl* sözcüğü ise ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi, sözcükteki iki ünlü arasında /y/ ünsüzünü türemesi ve son hecedeki ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ismail* > *ismayıl*.

Çakal (*çakal* < *Far. şağāl* شغال): Ağızda açıkgozlu, uyanık olan bir kime için bu lakap kullanılmıştır. Sözcük GTS’deki anlamıyla ağızda kullanılmaktadır.

Dilki Ali (*dilki* < *T. tilki* + *Ali* < *Ar. Āli* آلي): Ağızda kurnaz, gözü açık ve fena kimseler için kullanılan *dilki* sözcüğü GTS’de *tilki* biçimiyle 1. “Köpekgillerden, uzunluğu 90, kuyruğu 30 santimetre kadar, ırklarına göre çeşitli renklerde olan, ağız ve burnu uzun ve sivri, kümes hayvanlarına zarar veren, kürkü beğenilen bir tür memeli (Vulpes).”, 2. “Bu hayvanın postundan yapılan manto vb.”, 3. “Çok kurnaz.” şeklinde tanımlanmaktadır. Kurnaz, gözü açık ve fena kimseler için kullanılan bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *dilki* (< *tilki*)/*ali*. *Dilki* sözcüğü ilk seste /t/ > /d/ tonlulaşması⁶⁴ sonucunda bu şekli almıştır: *tilki* > *dilki*. *Tilki* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Dilki İsmayıl (*dilki* < *T. tilki* + < *Ar. İsmail* اسماعيل): Saçıkara Yörükleri ağızında kurnaz, gözü açık ve fena kimseler için kullanılan *dilki* sözcüğü GTS’de *tilki* biçimiyle 1. “Köpekgillerden, uzunluğu 90, kuyruğu 30 santimetre kadar, ırklarına göre çeşitli renklerde olan, ağız ve burnu uzun ve sivri, kümes hayvanlarına zarar veren, kürkü beğenilen bir tür memeli (Vulpes).”, 2. “Bu hayvanın postundan yapılan manto vb.”, 3. “Çok kurnaz.” şeklinde tanımlanmaktadır. Kurnaz, gözü açık ve fena

⁶⁴ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tilki* > *dilki*. Bk. 30. dipnot.

kimseler için kullanılan bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *dilki* (< *tilki*)/*ısmayıl*. *Dilki* sözcüğü ilk seste /t/ > /d/ tonlulaşması⁶⁵ sonucunda bu şekli almıştır: *tilki* > *dilki*. *Ismayıl* sözcüğünde ise ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi, sözcükteki iki ünlü arasında /y/ ünsüzünü türemesi ve son hecedeki ön sıradan /i/ sesinin art sıradan /ı/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ismail* > *ısmayıl*. *Tilki* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Duman Teslime (*duman* + < *Ar. Teslime* تسلیمه): Saçıkara Yörükleri ağızında hayatında her işi çok hızlı ve çabuk yapan bir kimse için *duman*⁶⁶ lakabı verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *duman* /*Teslime*.

Erbakan Memet (< *er/* < *bak-an* + < *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): Saçıkara Yörükleri ağızında Necmettin Erbakan isimli siyasetçiye hem fiziksel özelliği hem de hâl ve hareketlerinin benzerliği dolayısıyla *memet* (< *mehmet*) adında bir kimseye verilmiş bir lakaptır. Bu sözcüğün, ağızda başka bir kullanımı ve anlamı bulunmamaktadır. GTS'de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet* (<*mehmet*).

Ev Ğızı (< *ev+Ø* / *kız+ı*): Saçıkara Yörükleri ağızında her işi hızlı bir şekilde yapan ve becerikli olan bir kimse için bu lakap verilmiştir. Bu lakap *ev+Ø* / *kız+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Kız* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁶⁷ olmuştur: *kız* > *ğız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ğurt⁶⁸ (< *kurt*): Saçıkara Yörükleri ağızında işini iyi bilen, kurnaz kimseler için kullanılan *gurt* sözcüğü GTS'de *kurt* biçimiyle 1. “Köpekgillerden, Avrupa, Asya ve Kuzey Amerika’da yaşayan, postu gri sarı renkli, yırtıcı, etçil memeli hayvan (*Canis lupus*).”, 2. “Bir yeri, bir şeyi iyi bilen.”, 3. “İşini iyi bilen, aldanmaz, kurnaz.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ğurt* sözcüğü ilk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması⁶⁹ sonucunda bu şekli almıştır: *kurt* > *ğurt*. *Kurt* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan,

⁶⁵ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tilki* > *dilki*. Bk. 30. dipnot.

⁶⁶ Gülensoy sözcüğü < *tu-* ‘tıkamak, engel olmak’ + *man* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 307).

⁶⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kız* > *ğız*. Bk. 31. dipnot.

⁶⁸ Gülensoy sözcüğü < **ķurt* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 574).

⁶⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kurt* > *ğurt*. Bk. 31. dipnot.

Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Hoca Hasan (*hoca* < *Far. ḥōce* خواحه + < *Ar. Hasan* حاسان): Saçıkara Yörükleri ağzında din ile ilgili bilgilerinin fazla olması ve bu bilgileri çevresine de anlatması dolayısıyla verilmiş bir lakaptır. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *hoca/ Hasan*.

Jet İbrām (< *İng. jet* + *İbrahim* < *Ar. İbrāhim* ابراهيم): Saçıkara Yörükleri ağzında çok hızlı olan *İbrām* (< *İbrahim*) adında bir kimseye verilen bir lakaptır. *Jet* (< *İng. Jet*) sözcüğü GTS'de "Tepkili motorlarla çalışan, özel cihazların çıkardığı gazla basınç sağlanan, hızı çok olan uçak, tepkili uçak.", şeklinde tanımlanmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağzında çok hızlı olan bir kimseye verilen bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *jet/ ibrām* (<*ibrahim*). GTS'de *İbrahim* biçiminde olan bu özel ad, ağızda son hecedeki /h/, /i/ seslerinin düşmesi ve bu ses düşmelerinin etkisiyle de /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ibrahim* > *ibrām*.

Sofu Göküş Hasan (*sofu* < *Ar. sūfī* صوفى + < *gök* + (ü)ş + < *Ar. Hasan* حاسان): Saçıkara Yörükleri ağzında çok ibadet eden, dini bilgisi çok olan bir kimse için verilen lakaptır. *Sofu* sözcüğü DS'de "Aşın temiz, çok yıkanan kimse." ve GTS'de "Dinin buyruk ve yasaklarına bütünüyle uyan (kimse)." şeklinde tanımlanmaktadır. *Göküş*⁷⁰ sözcüğü ise DS'de "Mavi gözlü (kimse)." şeklinde tanımlanmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağzında çok ibadet eden, dini bilgisi çok olan bir kimse için verilen bu lakap iç içe sıfat tamlaması yapısındadır: *sofu* + (*göküş* + *hasan*).

Şiytan Osman (*şeytan* < *Ar. şeytān* شيطان + < *Ar. Osman* عثمان): Ağızda işini bilen, uyanık ve açıkgozlü olan bir kimse için bu lakap kullanılmıştır. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *şiytan* (< *şeytan*)/*osman*. *Şeytan* sözcüğünde ilk hecedeki /e/ sesi daralarak /i/ sesine dönüşmüş⁷¹ ve bu şekli almıştır: *şeytan* > *şiytan*. *Şeytan* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115).

⁷⁰ Gülensoy gök sözcüğünü "1. Gök, hava, sema; 2. Gök rengi, lacivert; 3. Ham, olmamış (meyva); 4. Yeşil" şeklinde tanımlayarak <*kō:k* biçiminde tahlil etmiştir. Ayrıca *gök* sözcüğünün Anadolu ağızlarında *gök*, *gev*, *gok*, *goo*, *gö*, *göğ*, *göğeli*, *göğüş*, *gökçe*, *göklü*, *göm*, *gömgö*, *gömgök*, *gömgöy*, *göv* şeklinde kullanıldığını da olduğunu belirterek bu kullanımlar arasında *göğüş* biçimine de yer vermiştir (2007: 377). Söz konusu ağızda ise bu sözcük *göküş* biçiminde sesletilmektedir.

⁷¹ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *şeytan* > *şiytan*. Bk. 32. dipnot.

1.2.1.2.4. Özellik Yönüyle Başka Bir Varlığa Benzetilenler

Aslan: Saçıkara Yörükleri ağzında hal ve hareketlerinin aslana benzetilmesi ve güçlü kuvvetli olan birisi için verilen lakaptır. *Aslan*⁷² sözcüğü DS ve GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaktadır.

Maymun (*maymun* + < *Ar. meymūn* مایمون): Saçıkara Yörükleri ağzında hal ve hareketlerinin maymuna benzetilmesi sonucunda bazı kişiler için kullanılan lakaptır. *Maymun* sözcüğünün ikinci hecesindeki yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşerek bu şekli almıştır: *maymun* > *maymın*.

1.2.1.2.5. Mensubiyete Dayalı Lakaplar

Arafa Osman (*arife* < *Ar. 'arefe* عرفة + < *Ar. Osman* عثمان): Ağızda, *Arafa'nın oğlu olan Osman* > *Arafa'nın oğlu Osman* > *Arafa'nın Osman* > *Arafa Osman* kısaltmasıyla oluşmuş bir ad olan *Arafa* adında bir kimse için bu lakap verilmiştir. *Arafa* sözcüğü DS'de “Arife.”, “< Ar. arife; dini bayramlardan önceki gün.”, “< Ar. arefe: Dini bayramlardan bir önceki gün.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Hacalı uşağı (< *hacalı*+Ø / *uşağ*+ı): Soyadları *Hacalı* olan sülalenin içinden bir kimseye verilen lakaptır. *Uşak*⁷³ sözcüğü DS'de “Kuzusu ölen sağılır koyun.”, “Hey, yahu vb. anlamında seslenme ünlemi.”, “Uşak, hizmetçi.”, “Erkek çocuk.”, “Çocuk, evlat.” ve GTS'de 1. “Çocuk.”, 2. “Herhangi bir bölgenin halkından olan erkek.”, 3. “Erkek hizmetçi.”, 4. “Tayfa.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Hacalı* sözcüğüne addan ad yapan {-II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bu lakap *hacalı*Ø+*uşağ*+ı biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Kepirt Āmed (*kepirt* + *Ahmet* < *Ar. Ahmed* احمد): Soyadı *Kepirt* olan birisi için bu lakap verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *kepirt/ āmed* (<*ahmet*). GTS'de *Ahmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecedeki /h/ sesinin düşmesi ve bu ses düşmesinin etkisiyle de açık /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi ve son sesteki /t/ > /d/ değişimi⁷⁴ sonucunda bu şekli almıştır: *ahmet* > *āmed* (<*ahmet*).

⁷² Gülensoy sözcüğü < **a(r)s* + *lan* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 82).

⁷³ Gülensoy sözcüğü < *uw- şa-* ‘ufalamak’ [> *ura-*] + *k* şeklinde tahlil etmiştir (2007:972).

⁷⁴ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *Ahmet* > *Āmed*. Bk. 30. dipnot.

Kepirt Memet (*kepirt* + *Mehmet* < *Ar. Muhammed* محمد): Soyadı *Kepirt* olan birisi için bu lakap verilmiştir. Bu lakap sıfat tamlaması yapısındadır: *kepirt/memet* (<*mehmet*). GTS’de *Mehmet* biçiminde olan bu özel ad, ağızda ilk hecede /h/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mehmet* > *memet*.

Köleli⁷⁵ (< *köle*+*li*): Bölgede aileden bir kişinin Hacca gitmesi ve gelirken yanında bir köle getirerek o kölenin köyden bir kadınla evlenmesi dolayısıyla bir kimseye bu lakap verilmiştir. *Köleli* sözcüğü *köle* sözcüğüne addan ad yapan {-II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

1.2.1.2.6. Yaşanan Bir Olaydan Sonra Verilen Lakaplar

Eşşekçi (< *eşek* + *çi*): Köyde her yere eşiğiyle giden, yaylaya eşiğiyle çıkan bir kimse için verilen bir lakaptır. *Eşek* adına addan ad yapan {-ÇI} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Eşek* sözcüğünde ünsüz ikizleşmesi ses olayı görülmektedir: *eşekçi* > *eşşekçi*.

Hürüoğlu (< *hürü*+Ø / *oğul*+*u*): Bölgede ailede eşini kaybetmesi sonucunda yetim kalan çocuklarına bakan *Hürü* adında bir kadının yaşaması dolayısıyla verilen bir lakaptır. Bu lakap *hürü*Ø+*oğul*+*u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Mürid (*mürit* + < *Ar. murīd* مرید): Bu ailede dini bilgisi bulunan, Gaziantep’te Bilal Baba adında bir dervişin müritliğini yapan bir kimseye bu ad verilmiştir. Sözcük *mürit* biçimiyle GTS’de “Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Mürid* sözcüğündeki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür: *mürit*⁷⁶ > *mürid*. *Mürit* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

⁷⁵ Gülensoy sözcüğü < **kül*- ‘elini ayağını bağlamak’ + *e* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 552).

⁷⁶ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *Mürit* > *Mürid*. Bk. 30. dipnot.

1.2.1.3. Sülale Adları

Onomastik bilimin inceleme alanlarından biri olan sülale adlarını Şahin, “*Eski soyları temsil etmek için verilen ve nesilden nesile geçen isimlerdir.*” şeklinde tanımlamaktadır (2019, 34). Sülale mensuplarının soyundan geldikleri kişinin adına göre verilen bazı sülale adları özünde lakabı barındırmaktadır (Boyras, 1998: 111). Soyadı kanunundan önce verilmeye başlayan lakaplar ve sülale adları, insanların birbirine karışmasının önlenmesi açısından yararlı olmuştur.

Saçıkara Yörüklerinde sülale adları genellikle lakaplardan ve soyadlardan türetilmiştir. Ailenin soyadı ve aileden birine verilen lakap zamanla o kişinin mensubu olduğu sülalenin adı haline gelmiştir. Bunların yanında sülalede bir kimsenin veya ailede ortak olan fiziki ve karakteristik özellik de sülale adlarının verilmesinde etkili olmuştur. Ağızda yaygın bir kullanıma sahip olan, aile ve topluluk bildiren {+IAr} eki Saçıkara Yörükleri ağızında sülale adlarının genelinde görülmektedir (Ergin, 2013: 127-128; Karaağaç, 2013: 326).

Abalar (< *aba* + *lar*⁷⁷): Bu sülaledeki kişilerin soyadları *Aba* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. *Aba* sözcüğü DS’de 1. “Abla, büyük kız kardeş.”, 2. “Anne.”, 3. “Üvey anne, analık.”, 4. “Büyükanne.”, 5. “Kaynana.”, 6. “Yenge.”, 7. “Teyze.”, 8. “Hala.” ve GTS’de 1. “Abla.”, 2. “Anne.”, 3. “Yünün dövülmesiyle yapılan kalın ve kaba kumaş.”, 4. “Bu kumaştan yapılmış yakasız ve uzun üstlük.”, 5. “Bu kumaştan yapılan.”, 6. “Bu kumaştan yapılan ve dervişlerce giyilen hırka.”, 7. “Kepenek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ağgulağlar (< *ak*/ < *kulak* + *lar*): Bu sülaledeki kişilerin soyadları *Akkulak* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *ağ* (< *ak*)/ *gulağlar* (< *kulaklar*). *Ak* sözcüğünün son sesinde /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *ak* > *ağ*. *Kulak*⁷⁸ sözcüğünde ise ilk seste /k/ > /ğ/ değişimi⁷⁹ görülmektedir: *kulak* > *gulağ*. *Kulak* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

⁷⁷ Aile ve topluluk bildiren {+IAr} ekinin {-gil} yapım ekinin yerini tutan yaygın bir kullanımı da bulunmaktadır (Ergin, 2013: 221). Bu {+IAr} ekinin topluluk anlamı ile bir yapım eki gibi kullanılması ağızda derlenen sülale adlarının genelinde görülmektedir.

⁷⁸ Gülensoy sözcüğü < **kul-* ‘ışitmek’ + *-gak/-kağ* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 565).

⁷⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kulak* > *gulağ*. Bk. 31. dipnot.

Ateşler (*ateş* < *Far. āteş* اتش + *ler*): Bu sülaledeki kişilerin soyadları *Ateş*⁸⁰ olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir.

Cüngüceler (< *cüngü*+*ce*+*ler*): Bu sülalede *Cüngü* adında bir kadın yaşaması dolayısıyla sülaleye bu ad verilmiştir. *Cüngü* adına addan ad yapan {+CA} ve {+IAr} çokluk eklerinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Çakallar (*çakal* < *Far. şağāl* شغال + *lar*): Bu ailede *Çakal* lakaplı birisi yaşadığı için sülale zamanla bu adla anılmaya başlamıştır. Ağızda uyanık, kurnaz, gözü açık olan birisi için kullanılan *Çakal* sözcüğü GTS'deki anlamıyla Saçıkara Yörükleri ağzında kullanılmaya devam etmektedir.

Çalışlar (<*çalış* + *lar*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Çalış* olduğu için bu ad verilmiştir.

Dilkiler (*dilki* < *tilki* + *ler*): Ailede *Dilki* lakaplı birisi yaşadığı için sülale zamanla bu adla anılmaya başlamıştır. Saçıkara Yörükleri ağzında uyanık, kurnaz, gözü açık olan birisi için kullanılan *Dilki* sözcüğü GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. *Dilki* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi⁸¹ görülmektedir: *tilki* > *dilki*. *Tilki* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Elifciler (< *Ar. elif* اليف + *çi* + *ler*): Bu sülalede yetim kalmış çocuklara bakan *Elif* adında anne yaşadığı için bu sülalede yaşayan kişiler bu adla anılmaktadır.

Ġarabacağlar (< *kara/bacak* + *lar*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Karabacak* olduğu için bu ad verilmiştir. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara* (> *kara*)/*bacak*⁸². *Ġarabacak* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸³ görülmektedir: *karabacak* > *ğarabacak*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġarağuzular (*ğara* < *T. kara* + *ğuzu* < *T. kuzu* + *lar*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Karakuzu* olduğu için bu ad verilmiştir. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara* (>

⁸⁰ Gülensoy sözcüğü < *ot* (> *od* 'ateş' şeklinde tahlil etmiştir (2007: 87).

⁸¹ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tilki* > *dilki*. Bk. 30. dipnot.

⁸² Gülensoy sözcüğü < *OT. *bağ* 'bağ, düğüm' + *çak* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 99).

⁸³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*. Bk. 31. dipnot.

kara)/*ğuzu* (> *kuzu*). *Kara* ve *kuzu* sözcüklerinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸⁴ görülmektedir: *karakuzu* > *ğaraguzu*. *Kara* ve *kuzu* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġayalar (*ğaya* < *T. kaya* + *lar*): Bu sülalede kişilerin soyadı *Kaya* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. *Kaya* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸⁵ görülmektedir: *kaya* > *ğaya*. *Kaya* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Göğebakan Aşireti (< *göğ+e+bak-an+Ø* / < *Ar. aşiret+i* عشيرة): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Göğebakan* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. Bu sülale adı *göğebakanØ+aşiret+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Aşiret sözcüğü GTS’de “Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasındaki toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk, oymak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Ġopuğlar (< *kop- uk* + *lar*): Saçıkara Yörükleri ağızında eskiden toplu bir şekilde göç eden Yörüklerin arasında *Ġopuğlar* adını verdikleri aile parça parça göç ettikleri için zamanla sülale bu adla anılmaya başlamıştır. *Kopuk*⁸⁶ sözcüğü DS’de 1. “Şık, süslü, iyi giyinmiş, çalımlı, edalı (kimse).”, 2. “Kısacık yün ve pamuk ipliği parçaları (halıcılıkta).”, 3. “Hayta.” ve GTS’de 1. “Kopmuş.”, 2. “Toplum kurallarına aldırmayan erkek, işsiz güçsüz, serseri.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Kopuk* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸⁷ görülmektedir: *kopuk* > *ğopuk*. *Kopuk* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ġuşlar (< *kuş* + *lar*): Bu sülalede kişilerin soyadı *Kuş* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. *Kuş* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸⁸ görülmektedir: *kuş* >

⁸⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*; *kuzu* > *ğuzu* Bk. 31. dipnot.

⁸⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaya* > *ğaya*. Bk. 31. dipnot.

⁸⁶ Gülensoy sözcüğü < *kop-* [<OT. *kopmak, *gelmek] + *-(u)k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 541).

⁸⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kopuk* > *ğopuk*. Bk. 31. dipnot.

⁸⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuş* > *ğuş*. Bk. 31. dipnot.

ğuş. *Kuş* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Gülceneler (< *gülcene* + *ler*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Gülcene* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. *Gülcene* sözcüğü DS'de "İpliği makaraya ya da masuraya sarmak için iplik çilesinin geçirildiği silindir biçimindeki araç, çıkrık." şeklinde tanımlanmaktadır.

Hacıgaralılar (*hacı* < *Ar. hācc* خاج + *ğara* < *T. kara* + *lı* +*lar*): Bu sülaledeki bir kişinin dervişlik yapmasından dolayı sülaleye bu ad verilmiştir. Sözcük iki isimden meydana gelmiştir: *Hacığara* (< *kara*). *Hacığara* adına adan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁸⁹ görülmektedir: *kara* > *ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Haşimlar (< *haşim*+*ler*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *Haşim* olduğu için sülaleye bu ad verilmiştir. *Haşim* sözcüğü DS'de "Acemi, toy." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de yer almamaktadır.

Hürüoğulları (< *hürü*+*Ø* / *oğul*+*lar*+*ı*): Bu ailede yaşayan *Hürü* adındaki kadının eşinin ölmesinden dolayı çocuklarını büyüttüğü için bu adla anılmaktadırlar. Bu ad *hürüØ*+*oğul*+*lar*+*ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Hüssükler (*Ar. Hüseyin* حسين > *T. Hüseyin* > *hüsso* {+(I)} > *hüssük*+*ler*): Bu sülalede yaşayan köye sonradan göçen *Hüssük* adında bir kişinin olması dolayısıyla sülaleye bu ad verilmiştir. *Hüssük* sözcüğü DS'de "Söğüt dalından yapılan düdük." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de yer almamaktadır. Bu sözcük, Arapça kökenli (< *Ar. Hüseyin* حسين) olan *Hüseyin* adından kısalma sonucunda bu şekli almıştır. *Hüssük* sözcüğü, *Hüseyin* adının kısalması olarak kullanılan *Hüso* adına getirilen {+(I)k} sevgi ve küçültme ekinin⁹⁰ getirilmesiyle oluşmuş olmalıdır.

Köleliler (< *köle*+*li*+*ler*): Bu ailede eskiden hacca giden birinin gelirken bir tane köle getirmesi ve kölenin belli bir zaman sonra ölmesinin ardından sülale zamanla bu adla

⁸⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*. Bk. 31. dipnot

⁹⁰ Konu ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Özek, 2015.

anılmaya başlamıştır. *Köle* sözcüğü DS ve GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir.

Macarlar (*muhacir* < Ar. *muhācir* مهاجر): Bu sülale köye sonradan göç ettiği için sülaleye bu ad verilmiştir. Arapça kökenli olan ve GTS'de 1. “Göçmen.”, 2. “Hz. Muhammed'e uyarak Mekke'den Medine'ye göç eden.” şeklinde tanımlanan *muhācir* sözcüğü (Ar. *muhācir* > *macır* > *macar*) dönüşümü sonucunda bu şekli almıştır: *muhācir* > *macar*.

Maymunlar (*maymun* + < Ar. *meymūn* مایمون + *lar*): Bu ailede *Maymın* lakaplı birisi yaşadığı için bu ad verilmiştir. *Maymın* sözcüğü Saçıkara Yörükleri ağzında bir kişinin hal ve hareketlerinin maymuna benzetilmesinden dolayı bu lakap verilmiştir. Sözcükteki yuvarlak ünlü olan /ü/ sesi dar /ı/ sesine dönüşmüştür: *maymun* > *maymın*.

Müridler (*mürit* + < Ar. *murīd* مرید + *ler*): Bu ailede dini bilgisi bulunan, Gaziantep'te Bilal Baba adında bir dervişin müritliğini yapan bir kimse yaşadığı için sülaleye bu ad verilmiştir. Sözcük *mürit* biçimiyle GTS'de “Bir tarikat şeyhine bağlanarak ondan tasavvufun yollarını öğrenen, onun doğrultusunda ilerleyen kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Mürid* sözcüğündeki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür⁹¹: *mürit* > *mürid*.

Rakıcılar (*rakı* + Ar. 'arakī اراقى + *cı+lar*): Bu ailede eskiden vücudundan rahatsızlanan bir kişinin rakının rahatsızlığına iyi geleceği tavsiyeleri üzerine rakı içmesiyle sülale zamanla bu adla anılmaya başlamıştır. *Rakı* adına addan ad yapan {-CI} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Şekerler (*şeker* < Far. *şeker* شكر + *ler*): Bu sülaledeki kişilerin soyadı *şeker* olduğu için bu ad verilmiştir.

1.2.1.4. Hayvanlara Verilen Özel Adlar

İlk dönemlerden beri insanların; beslenme, korunma, ulaşım gibi birçok temel ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olan hayvanlar, insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Özellikle konargöçer hayat yaşayan toplumlar için oldukça önemlidir. Bu toplumlar arasında Yörüklerin, göç sırasında yanında getirdikleri deve, at, keçi,

⁹¹ Son seste /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *mürit* > *mürid*. Bk. 30. dipnot.

koyun, eşek vs. gibi hayvanlar uzun yıllar boyunca hep yakınlarında olmuştur. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan Yörükler, hayvanların etinden, sütünden, yününden, derisinden ve gücünden yararlanarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Böylelikle hayvanlar evin bir bireyi olarak görülmüş ve insanlar tarafından adlandırılmıştır. Bu adlandırmalar ilgili kültürün veya hayvan çok önemsendiği dönem ve yerlerde atasözü, deyim gibi kalıplaşmış dil birimlerinde de kendini sıkça göstermektedir. Ad biliminin hayvan adları ile ilgilenen koluna *zoonimi* (*hayvanadbilim*) adı verilmektedir (Şahin, 2019: 89).

Saçıkara Yörükleri ağzında derlenen hayvan adlarını bakıldığında, hayvanın huyuna, rengine, cinsine, fiziksel özelliklerine ve sahibi arasında kurulan duygusal bağa göre adlar verildiği görülmektedir. Bunların yanında kişinin hayvan ile olan ilişkisinden kaynaklı olarak bir çocuğa ad verir gibi isimlendirildiği de görülmektedir.

Alabaş⁹² (< *ala* /*baş*): Ağzda siyah ve beyaz rengin birlikte olmasını ifade eden *ala* sözcüğü DS’de 1. “Siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı.”, 2. “Kahverengi ile kırmızı arası bir renk.”, 3. “Açık kahverengi, ela (göz hakkında).”, 4. “Çok renkli, karışık renkli.”, 5. “Beyaz rengi çok olan şey, kirlili bez.” ve GTS’de 1. “Karışık renkli, çok renkli, alaca.”, 2. “Açık kestane rengine olan, ela.” şeklinde tanımlanmaktadır. Köyde siyah ve beyaz karışımı bir rengi olan bir ineğe verilen bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *ala/baş*.

Ayşegül (*Ayşe* < *Ar. Ayşe* عائشه + *gül* < *Far. gül* گل): İnsan ismi olarak kullanılan *Ayşegül* sözcüğü ağzda bir kediye ad olarak verilmiştir.

Boncuğ (< *boncuk*): Ağzda gözlerin güzelliğini ifade etmek için kullanılan *boncuğ* sözcüğü DS’de ağzdaki anlamından farklı olarak “Kuyuların ağzına konulan ortası delik, yuvarlak taş.”, “Buğdayların içinde biten, ufak taneli, parlak, sert tohumlar.” ve GTS’de *boncuk* biçimiyle “Cam, taş, sedef, tahta, plastik vb. maddelerden yapılan, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs eşyası.” şeklinde tanımlanmaktadır. Köyde gözleri büyük ve güzel olan bir kediye ad olarak verilmiştir. *Boncuğ* sözcüğünün son sesinde /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *boncuk* > *boncuğ*.

⁹² Gülensoy *alabaş* sözcüğünü < *ala* ‘karışık renkli’ + *baş* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 62).

Çıngı: Ağızda çok hızlı koşan, güçlü bir köpeğe verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Kıvılcım: Ateş çıngı attı.”, 2. “Sopa parçası, dal kırığı.”, “Kuru çam odunu.”, 3. “Parça, zerre: Bir çıngı ekmek kes.”, 4. “Su tası.”, 5. “Leke: Çeşmeyi çok açma sonra pantolonun çingılanır.” ve GTS’de 1. “Kıvılcım.”, 2. “Parça, zerre.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Çocuk gelin (< *çocuk/gelin*): Ağızda küçük yaşta doğum yaptığı için bir kediye verilen addır. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *çocuk/gelin*.

Ġarabaş⁹³ (*ğara* < *T. kara /baş*): Ağızda alın kısmı siyah renkte olan hayvanlar için kullanılan *ğara* sözcüğü DS’de “Siyah, kara.” ve GTS’de *kara* biçimiyle “En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.”, 2. “Bu renkte olan.”, 3. “Esmer.”, 4. “Kötü, uğursuz.” şeklinde tanımlanmaktadır. Köyde alın kısmında siyahlık olan bir köpek için verilen bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara/baş*. Sözcüğün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi⁹⁴ görülmektedir: *kara* > *ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ġaranfil (*karanfil* + < *Ar. karanfil* قارانفیل): Ağızda görüntüsü çok güzel olduğu için çok sevilen bir çiçek türünün adı olan *ğaranfil* sözcüğü GTS’de *karanfil* biçimiyle 1. “Karanfilgillerden, güzel renkli çiçekler açan bir süs bitkisi (*Dianthus caryophyllus*).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Köyde güzel, bakımlı bir inek için verilen bir addır. *Karanfil* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi⁹⁵ görülmektedir: *karanfil* > *ğaranfil*. *Karanfil* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Morgül (*mor /gül* < *Far. gul* گُل): Ağızda “mora yakın”, “morumsu” rengi olan bir ineğe verilen addır. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *mor/gül*.

Sarığız (< *sarı/ğız*): GTS’deki anlamlarıyla ağızda kullanılmakta olan sözcüklerin birleşiminden oluşan sözcük, ağızda sarı renkli olan bir ineğe ad olarak verilmiştir. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *sarı/ğız*. *Ġız* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/

⁹³ Gülensoy sözcüğü < *kara* ‘avam’ + *baş* (> *vaş*) şeklinde tahlil etmiştir (2007: 463).

⁹⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*. Bk. 31. dipnot.

⁹⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *karanfil* > *ğaranfil*. Bk. 31. dipnot.

değişimi⁹⁶ görülmektedir: *kız* > *ğız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Üreden (< *üre-t-en*): Saçıkara Yörükleri ağızında her yıl doğum yapan, buzağılayan bir ineğe ad olarak verilmiştir. *Üreden* sözcüğü *üre-* fiiline fiilden fiil yapan {-t-} ekinin getirilmesi ve *üret-* fiiline {-An} sıfat-fiil ekinin eklenmesiyle türetilmiştir.

1.2.1.5. Yer Adları

Ad verme eylemi insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanların içinde buldukları çevredeki bütün varlıkları tanımlayabilme ihtiyacı adlandırma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaç ise insanların çevresindeki dağ, tarla, su, dere, mahalle vb. adlarının oluşmasına sebep olmuştur. Bu durumun sonucunda yer adlarını biçim, anlam, köken gibi yönlerden inceleyen ve adbilimin alt kollarından biri olan *toponimi* oluşmuştur. *Toponimi* sözcüğü GTS'de "Yer adı bilimi." şeklinde tanımlanmaktadır. Şahin ise *toponimi*yi "yeradlarının ortaya çıkışlarını, yapılarını, anlamlarını, gelişimlerini, ortaya çıkışlarındaki geleneği ve prensipleri araştıran *adbilim alanı*" şeklinde tanımlayarak yer adlarını inceleme yapılan adların türüne göre *hidronimi* (*suadbilim*), *oykonimi* (*orunadbilim*), *oronimi* (*dağadbilim*), *urbonimi* (*kentlikadbilim*), *horonimi* (*eladbilim*), *drimonimi* (*ormanadbilim*), *agroonimi* (*bağadbilim*) ve *dromonimi* (*yoladbilim*) olmak üzere sekiz alt kola ayırmaktadır (Şahin, 2019: 77).

Yer adları bilimi, yalnızca dilbilimin konusu olarak kalmamış tarih, sosyoloji, antropoloji, biyoloji gibi değişik bilim dallarının da ilgilendikleri bir alan olarak dikkat çekmiştir (Akar, 2006: 51). Yer adları üzerine yapılan incelemeler Türk dilinin son derece çeşitli ve zengin dil malzemesinin ortaya çıkması ve yerleşme yerlerine verilen adların çeşitliliğini gözler önüne sermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Verilişinde pek çok etkenin bulunduğu yer adları bir coğrafyanın, toprak parçasının oraya yerleşen halklar tarafından vatanlaştırılmasının ilk ve en önemli aşamasını oluşturmuştur (Aksan, 1982: 109-110; Akar, 2006: 51).

⁹⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kız* > *ğız*. Bk. 31. dipnot.

11. yüzyıldan itibaren kitleler halinde Suriye, Anadolu, Azerbaycan ve Balkanlar bölgelerini fethederek yerleşmeye başlayan Türkler, buralardaki meskûn yerlerin adlarını Türkleştirmiş, ilk defa kendileri tarafından iskân edilen yerlere de genellikle Türkçe olmak üzere yeni adlar vermiştir (Akar, 2006: 51). Bu bilgilerden hareketle bakıldığında yer adları insan topluluklarının izi olması nedeniyle bölgenin tarihine ışık tutması, o bölgede yaşayan toplulukların sosyal yaşantıları, kültürleri hakkında bilgiler vermesi açısından önem arz etmektedir.

Yer adları ile ilgili çalışmalar çok eski zamanlarda başlamış olmakla birlikte özellikle Türkiye’de 20. yüzyılın ilk yarısında başlamış ve Cumhuriyetle beraber yaygınlaşp hız kazanmıştır (Şahin, 2010: 135; Önal ve Şenel, 2016: 64). Bu çalışmalar arasında Mehmet Fuad Köprülü’nün 1925 yılında Türkiyat Mecmuası’nda yayımlanan *Oğuz Etnolojisine Dair Tarihi Notlar* adlı makalesi ve Hüseyin Nihal Atsız ile Ahmet Naci’nin 1928’de aynı dergide birlikte yayımladığı *Anadolu’da Türkler’e Ait Yer İsimleri* adlı çalışmalar Türkiye’de yer adları üzerine yapılmış en eski çalışmalar olarak kabul edilmektedir (Şahin, 2019: 79-80; Metin, 2017: 148). Bunların yanında Abdulkadir İnan’ın *Anadolu’nun Toponimisi ve Türk Boylarının Adları Meselesi* (1946) adlı makalesi, Hasan Eren’in *Yer Adlarımızın Dili* (1965) adlı makalesi, Özcan Başkan’ın *Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme* (1970) adlı makalesi, Ali Akar’ın *Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği* (2006) adlı makalesi, Doğan Aksan’ın *Birkaç Türkçe Yeradı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi* (1968) ve *Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar* (1973) adlı makaleleri vs. gibi çalışmalar da bulunmaktadır (Şahin, 2010: 135-136).

Saçıkara Yörüklerinden derlenen yer adları incelendiği zaman yer adlarının verilisinde yerin coğrafi ve fiziki yapısı, kullanım amacı, yaşanmış bir olay, ait olduğu kişi veya ailenin adı ve lakabı gibi etkenler belirleyici olmuştur. İç Anadolu bölgesinde yer alan Konya ilinin coğrafi yapısı nedeniyle çalışmaya konu olan bu köylerde dağ, bayır gibi yapıların çok az sayıda olduğu, dere, pınar, göl gibi doğal kaynakların ise bulunmadığı tespit edilmiştir.

Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen bu yer adları *dağ adları*, *tarla adları*, *pınar/su adları*, *bayır adları*, *kaya/taş adları* ve *mahalle adları* olmak üzere 6 başlık altında; biçim, anlam ve ses bakımından incelenmiştir.

1.2.1.5.1. Dağ Adları

Alabaş⁹⁷ (< *ala/baş*): Bölgenin doğusunda yer alan bir yükseklik için kullanılan sözcük, *ala/baş* biçiminde sıfat tamlaması yapısındadır: *ala/baş*. Bu yer adı iki genel addan oluşmaktadır. *Ala* ve *baş* sözcükleri GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Bu yüksekliğin bir bölümü verimli bir araziden bir bölümü de meradan oluştuğu için bu ad verilmiştir.

Ata: Sözcük köyün batısında yer alan bir yükseklik için kullanılmaktadır. *Ata* sözcüğü DS'de "Baba." ve GTS'de 1. "Baba.", 2. "Dedelerden ve büyükbabalardan herbiri.", 3. "Kişinin geçmişte yaşamış olan büyükleri." şeklinde tanımlanmaktadır. Eskiden bu bölgede *atarlar* adında bir ailenin yaşamasından dolayı yüksekliğe bu ad verilmiştir. Sözcük son seste yer alan /a/ ünlüsünün uzun /ā/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ata* > *atā*.

Baratlı (< *barat + lı*): Köyün kuzeydoğusunda yer alan bir yükseklik için kullanılan sözcük, *barat* adına addan ad yapan {+II} eki getirilerek türetilmiştir. *Barat* sözcüğü DS'de 1. "Beraat, arınma.", 2. "Bir iki santimetre eninde sarı yıldızdan yapılan, tabutların üstüne, yanlarına parçalar halinde yapıştırılan şerit.", 3. "Hayvanlara vurulan nişan." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de yer almamaktadır.

Ġaradağ (*ğara* < *T. kara + dağ*): Bölgenin kuzeyinde yer alan bir yükseklik için kullanılan *Ġaradağ* adı *kara/dağ* biçiminde sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara* (<*kara*)/*dağ*. Bu yer adı iki genel addan oluşmaktadır. GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam edilen sözcüklerden *kara* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi⁹⁸ görülmektedir: *kara* > *ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Partlı depe (< *part+lı/ tepe*): Köyün güneydoğusunda yer alan bir yükseklik için kullanılan *Partlı depe* adı, *partlı/tepe* biçiminde sıfat tamlaması yapısındadır: *partlı/depe* (< *tepe*). *Part*⁹⁹ sözcüğü DS'de "Eski giysi, paçavra.", "Yeni yapılan evlere, ev sahibinin akrabalarının armağan olarak taktıkları kumaş." şeklinde

⁹⁷ Gülensoy *alabaş* sözcüğünü < *ala* 'karışık renkli' + *baş* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 62).

⁹⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*. Bk. 31. dipnot.

⁹⁹ Gülensoy *part* sözcüğünü 'Eski giysi' biçiminde tanımlayarak OT.'de *partu* 'Üste giyilen hırka' şeklinde kullanıldığını ifade etmiştir (2007: 688).

tanımlanmaktadır. *Partlı* adı, *part* adına addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam eden *tepe* sözcüğünün ilk sesinde ise /t/ > /d/ değişimi¹⁰⁰ görülmektedir: *Tepe* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116). Bu yükseklik olarak bilinen bölgede eskiden pırtlı baba adında bir adamın yaşadığı ve bu bölgeye tekke kurduğu bilinmektedir. Kurduğu tekkeye ise çabut, pırtı¹⁰¹ bağlamasıyla bu bölgenin adının başta pırtlı tepe olarak adlandırıldığı ve ardından bu adın zamanla *partlı tepeye* dönüştüğü bilinmektedir.

1.2.1.5.2. Tarla Adları

***Baraj/Barac* (*baraj* < *Fr. barrage*):** Köyün kuzeybatısında yer alan tarla için kullanılan sözcük, GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. Bu tarla barajın yanında olması sebebiyle bu ad verilmiştir. Sözcük, son sesinde bulunan /j/ sesinin /c/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *baraj* > *barac*.

***Baratlı* (< *barat+lı*):** Köyün kuzeydoğusunda yer alan tarla için kullanılan sözcük, *barat* adına addan ad yapan {+II} eki getirilerek türetilmiştir. *Barat* sözcüğü DS'de 1. "Beraat, arınma.", 2. Bir iki santimetre eninde sarı yıldızdan yapılan, tabutların üstüne, yanlarına parçalar halinde yapıştırılan şerit.", 3. "Hayvanlara vurulan nişan." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tarla adı geniş bir bölge olan *baratlıda* yer alması sebebiyle bu ad verilmiştir.

***Eğri dere* (< *eğri/dere*):** Köyün kuzeybatısında yer alan tarla için kullanılan sözcük, *eğri/dere* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *eğri/dere*. Bu tarla adı iki genel isimden oluşmaktadır. *Eğri* sözcüğü GTS'deki anlamıyla Saçıkara Yörükleri ağızında kullanılmaya devam etmektedir.

***Ġolu ġısa* (*ġolu* < *T. kol+u* + *ġısa* < *T. kısa*):** Köyün güneydoğusunda yer alan tarla için kullanılan sözcük, *kolu/kısa* biçimindeki isnat grubu yapısındadır: *ġolu* (< *kolu*)/*ġısa* (< *kısa*). Bu tarla adı iki genel isimden oluşmaktadır. Sözcükler GTS'deki anlamlarıyla Saçıkara Yörükleri ağızında kullanılmaya devam etmektedir. *Kol* ve *kısa*

¹⁰⁰ İlk sekte /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tepe* > *depe*. Bk. 30. dipnot.

¹⁰¹ Gülensoy *pırtı* sözcüğünü < **pırt* 'yansıma' + *ı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 695).

sözcüklerinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi¹⁰² görülmektedir: *kol* > *ğol*; *kısa* > *ğısa*. *Kol* ve *kısa* adlarında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

İskân tarlası (< Ar. *iskân* اسكان **Ø+tarla+sı**): Saçıkara Yörüklerinden *iskân* sonucunda 1948 yılında köye ilk yerleşen aileler için verilen tarla için kullanılan sözcük, *iskânØ+tarla+sı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *İskân* sözcüğü GTS’de 1. “Yurtlandırma.”, 2. “Yurtlanma.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Omarcık (< Ar. *Ömer* عمر + *cik*): Köyün kuzeyinde yer alan tarla için kullanılan sözcük, *Omar* adına addan ad yapan {+cIk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Omar* adı, *Ömer* sözcüğünün ağızda bir ses değişimi yaşamasıyla ve /ö/, /e/ ön ünlülerin /o/, /a/ art ünlüye dönüşmesiyle oluşmuştur.

Taksim (*taksim* < Ar. *taḫsīm* تقسيم): Köyün güneyinde yer alan tarla için kullanılan sözcük, DS’de “Taksim, bölme.” ve GTS’de 1. “Parçalara bölme, bölüştürme.”, 2. “Bölme.”, 3. “Klasik Türk müziğinde faslın başında ve ortasında çalgıcının doğaçlama yöntemiyle yaptığı müzik.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tarla adı eskiden *Başkuyu* adında bir bölgede bulunan boş arazileri bölgede yaşayan biri tarafından traktörüyle sürülerek yeni evlenen çiftlere taksim edilmesi, paylaşılması istendiği için bu ad verilmiştir.

Terlik depesi (< *terlik+Ø / tepe+(s)i*): Köyün güneyinde yer alan tarla için kullanılan sözcük, *terlikØ+depe+(s)i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Sözcükler GTS’deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. *Tepe*¹⁰³ sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *tepe* > *depe*. *Tepe* sözcüğündeki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür: *tepe*¹⁰⁴ > *depe*. *Tepe* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

¹⁰² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kol* > *ğol*; *kısa* > *ğısa*. Bk. 31. dipnot.

¹⁰³ Gülensoy sözcüğü < * *tō-* [krş. *to-*] + *-p +e* şeklinde tahlil etmiştir.

¹⁰⁴ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tepe* > *depe*. Bk. 30. dipnot.

1.2.1.5.3. Pınar/Su Adları

Baraj/Barac (*baraj* < *Fr. barrage*): Eskiden köyün kuzeybatısında yer alan su için kullanılan sözcük, GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir. *Baraj* sözcüğündeki son seste bulunan /j/ ünsüzü /c/ ünsüzüne dönüşmektedir: *baraj* > *barac*. Bu bölgede günümüzde su bulunmamaktadır.

1.2.1.5.4. Bayır Adları

Ġum çukuru (< *kum*+Ø / *çukur*+*u*): Köyün girişinde yer alan yüksek bayır için kullanılan sözcük, *ġum*Ø+*çukur*+*u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Bu bayır adı iki genel isimden oluşmaktadır. Sözcükler GTS'deki anlamlarıyla Saçıkara Yörükleri ağızda kullanılmaya devam etmektedir. *Kum* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kum* > *ġum*. *Kum* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

1.2.1.5.5. Kaya/Taş Adları

Cin ġayası (*cin* < *Ar. cinn* جن +Ø / *kaya*+(*s*)ı): Bölgenin kuzeybatısında yer alan kaya için kullanılan ad, *cin*+ Ø/*kaya*+(*s*)ı biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam eden iki genel isimden oluşmaktadır. *Kaya* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ġ/ değişimi¹⁰⁵ görülmektedir: *kaya* > *ġaya*. *Kaya* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Bu kaya eskiden rüzgârın taşları aşındırmasıyla oluşmuştur. Eski dönemlerde köy halkından birisi güvercin yavrusu toplamak amacıyla kayaya gidermiş ve bu durumu başka kimsenin bilmesini istemediği için kayada cin olduğunu dile getirmiş böylelikle kayaya bu ad verilmiştir.

Ġartal ġayası (< *kartal*+ Ø / *kaya*+(*s*)ı): Bölgenin doğusunda yer alan kaya için kullanılan ad, *kartal*+Ø/*kaya*+(*s*)ı biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. GTS'deki anlamlarıyla ağızda kullanılmaya devam eden iki genel isimden

¹⁰⁵ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaya* > *ġaya*. Bk. 31. dipnot.

oluşmaktadır. *Kartal*¹⁰⁶ ve *kaya* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi¹⁰⁷ görülmektedir: *kartal* > *ğartal*, *kaya* > *ğaya*. *Kartal* ve *kaya* adlarında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Bu kaya eskiden rüzgâr yoluyla taşların aşınmasıyla oluşmuştur. Bu kayanın sonunda kartal yuvasına benzetilen bir şekil olduğu için bu ad verilmiştir.

Mağara (mağara < Ar. mağāre مغارة): Köyün merkezinin yakınında yer alan çok eski zamanlardan kalma mağara için kullanılan bir addir. Sözcük GTS'deki anlamıyla ağızda kullanılmaya devam etmektedir.

1.2.1.5.6. Mahalle Adları

Ağgulağlar (ağ < T. ak/ gūlak < T. kulak+lar): Köyün kuzeyinde yer alan mahalle için kullanılan sözcük, *ak/kulak* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ak/gulağ* (< *kulak*). Bu yer adı iki genel isimden oluşmaktadır. GTS'deki anlamları ile ağızda kullanılmaya devam eden bu sözcüklerden *kulak* sözcüğünde /k/ > /ğ/ değişimi¹⁰⁸ görülmektedir: *kulak* > *gulağ*. *Kulak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Sözcük *ak* ve *kulak* isimlerine topluluk bildiren {+IAr} eki getirilerek türetilmiştir. Bu mahallede *Akkulak* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir.

Bitçiler (< bit+çi+ler): Köyün güneydoğu kesiminde yer alan mahalle için kullanılan ad *bit* sözcüğüne addan ad yapan {+CI} ve topluluk bildiren {+IAr} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bu mahallede *Bitçiler* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir.

Çakallar (çakal < Far. şağāl شغال + lar): Köyün kuzeyinde yer alan mahalle için kullanılan sözcük GTS'deki anlamları ile Saçıkara Yörükleri ağızında kullanılmaya devam etmektedir. Sözcük *çakal* sözcüğüne topluluk bildiren {+IAr} eki getirilerek türetilmiştir. Bu mahallede *Çakallar* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir.

¹⁰⁶ Gülensoy sözcüğü < OT. < *karta* 'tırmalamak' + *-l* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 471).

¹⁰⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kartal* > *ğartal*, *kaya* > *ğaya*. Bk. 31. dipnot.

¹⁰⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *ak* > *ağ*, *kulak* > *gulağ*. Bk. 31. dipnot.

Ġarabacaġlar (*ġara* < *T. kara* + < *bacak+lar*): Köyün kuzeyinde yer alan mahalle için kullanılan sözcük, *kara/bacak* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (< *kara*)/*bacak*. Bu yer adı iki genel isimden oluşmaktadır. GTS'deki anlamları ile aġızda kullanılmaya devam eden bu sözcüklerden *ġara* szcġnde /k/ > /ġ/ deġiřimi¹⁰⁹ görülmektedir: *kara* > *ġara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ġ/ deġiřimini Karahan, Batı grubu aġızlarını diġer aġızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Sözcük *karabacak* szcġne topluluk bildiren {+lAr} eki getirilerek türetilmiştir. Bu mahallede *Karabacaklar* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir.

Hacıġaralı (*hacı* < *Ar. ġācc* + *ġara* < *T. kara+lı*): Köyün güneyinde yer alan mahalle için kullanılan sözcük, GTS'deki anlamlarıyla aġızda kullanılmaya devam eden iki genel addan meydana gelmiştir: *hacı/ġara* (< *kara*). *Hacıgara* adı addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Kara* szcġnde kelime başı /k/ > /ġ/ deġiřimi¹¹⁰ görülmektedir: *kara* > *ġara*. Bu mahallede *Hacıkaralı* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir. *Kara* adında görülen /k/ > /ġ/ deġiřimini Karahan, Batı grubu aġızlarını diġer aġızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Köleli (< *köle+li*): Köyün kuzeyinde yer alan mahalle için kullanılan addır. *Kle* sözcüġü DS ve GTS'deki anlamlarıyla aġızda kullanılmaya devam etmektedir. Sözcük *köle* adına addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bu mahallede *Köleli* sülalesi yaşadığı için bu ad verilmiştir.

¹⁰⁹ İlk sekte /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

¹¹⁰ İlk sekte /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

1.2.2. Genel Adlar

1.2.2.1. Yiyecek ve İçecek Adları

Ağız: Saçıkara Yörükleri ağzında doğum yapan hayvanın ilk sütüne verilen bir yiyecek adıdır. Uzun süre ateşte kaynatılıp yoğun bir kıvam elde edildikten sonra içerisine şeker ilave edilerek tüketilmektedir. *Ağız*¹¹¹ sözcüğü DS’de “Yavrulayan hayvanların ilk sütü.” ve GTS’de “Yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü.” şeklinde tanımlanmaktadır. “Yeni doğurmuş hayvanın ilk sütü” anlamına gelen *ağız* sözcüğünün kökeni hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre sözcüğün bir şeyin başlangıç tarafı anlamındaki *ağız* sözünden gelişmiş olabileceği düşünülmekte ve şu örnekler verilmektedir: *yolun ağzı, tünelin ağzı* vb. Bu düşüncelerden hareketle de *ağız* sözcüğünün canlılar doğurduktan sonra göğüslerindeki başlangıç sütünü ifade ettiğini belirtilmiştir (Akar, 2019: 28).

Ör. İneğİN göyunuñ neyiñ var _ isa ilk guzladığında, buzaladığında südüñü ağız yaparsıñ. “İneğin, koyunun neyin varsa ilk kuzladığında, buzağıladığında ağız yaparsın.”

Aşır (*aşure* < *Ar. āşūrā* عاشوراء): Saçıkara Yörükleri ağzında içerisinde, pirinç, bulgur, yemiş vb. yiyecekler koyularak kaynatılan tatlıya verilen addır. Sözcük DS’de “Aşure.” ve GTS’de *aşure* biçimiyle “Buğday, nohut vb. tanelerle kuru yemişlerin bir arada şekerle kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü, alaca aş.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ikinci hecesindeki yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüşmesi ve son sesteki ön sıradan /e/ sesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *aşure* > *aşır*.

Ör. Bóyük çomçaynañ _aşır bişirriñ. “Büyük çomçayla aşır pişiririm.”

Belben: Saçıkara Yörüklerinde incirden yapılan bir tatlı çeşidi olan bu yiyecek öncelikle incirlerin ince ince doğranıp tahta kaşıkla ezildikten sonra üzerine kaynatılmış süt dökülerek elde edilmektedir. Ardından içine biraz şeker eklenerek bir bezin üzerine dökülüp birkaç saat bekletilmekte ve katılaştıktan sonra pestil gibi

¹¹¹ Gülensoy; sözcüğü “ağız, memeli hayvanların doğurduğu zaman verdikleri ilk süt” *ET: uğuz, OT: ağız/ağij* < *a(u)ğuz* şeklinde açıklamış ve Anadolu ağızlarında; *ağoz, ağız, ağın, ağaz, ağın, ağızlık, ağız sütü, ağoz, avız, avur, avuz* gibi pek çok kullanımının da olduğunu belirtmiştir (2007: 55). Sözcük DLT’de *aguz* “memeli hayvanların doğurduğu zaman verdiği ilk süt” şeklinde geçmektedir (1986: 13).

kesilerek tüketilmektedir. DS’de *belben* ve *bestil* biçimleriyle yer alan sözcük “Pestil, köfter.” , “İncir pestil.”, “Pekmez ve nişastayla yapıp, ince ince dilimlenerek kurutulan bir tür tatlı, pestil.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS ve DLT’de yer almamaktadır.

Ör. *Biz incirden belben iderdik, beziñ üsdüne dökerdik.* “Biz incirden belben ederdik. Bezin üstüne dökerdik.”

Çökelek (< *çök-elek*): Saçıkara Yörükleri ağzında köyde yaşayan insanlar tarafından kendi hayvanlarından elde ettikleri süttten yapılan bir peynir çeşitidir. *Çökelek*¹¹² sözcük DS’de “Ayrandan yapılan yağsız peynir.”, “Yağı alınmış peynir.” ve GTS’de “Yağı alınmış süt veya yoğurdun kaynatılmasıyla elde edilen bir peynir türü, kesik, ekşimiş, torak.”, “Tortu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Çökeleği pek gózel yapardıñ eskiden.* “Çökeleği pek güzel yapardım eskiden.”

Dolaz: Saçıkara Yörüklerinde kendi hayvanlarından elde ettikleri süt ile yapılan bir peynir suyundan elde edilen peynir türlerinden biridir. Saçıkara Yörüklerinde *dolaz* adı verilen bu peynir ilk olarak daha öncesinden tuluğun içerisine basılmış olan peynirden akan sarı su ocakta kaynatılır ve ardından kaynayan sarı suyun içerisine hayvanlardan elde edilen kaymaktan biraz eklenir ve koyulaşmaya başladıktan sonra biraz un ve ot katılarak keselerin içine basılıp yapılmaktadır. *Dolaz* sözcüğü DS’de “Yağsız bulamaç.”, “Yağda kavrulmuş unu su ile pişirilerek yapılan bir çeşit yemek.”, “Sacda pişirilmiş yufka ekmeğini suyla ıslatıp, üstüne yağ dökerek yapılan bir çeşit yemek.”, “Yağlı hamur tatlısı.”, “Kaymak ya da peynirden yapılan helva.”, “Süt, yoğurt ve unu birlikte pişirerek yapılan ve kışa saklanan bir çeşit yiyecek.”, “Kesilmiş süt ya da peynirden yapılan, çökelek”, “Yağda kavrulmuş unun üzerine pekmez, bal ya da şeker dökülerek yapılan bir çeşit helva, un helvası” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Péynirin bi ayrısı olur bizde sarı suynañ olur ona dolaz diriz.* “Peynirin bir ayrısı olur. Biz de sarı suyla olur. Ona dolaz deriz.”

Döğme (< *döv-me*): Ağızda öğütülmüş buğdayın su ile haşlanıp ardından içine et eklenerek yapılan bir yemek türüdür. Sözcük DS’de 1. “Döğülüp kabuğu çıkartılmış

¹¹² Gülensoy sözcüğü, < *çök-elek* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 253).

buğday, yarma.”, 2. “Kepeği alınan buğdaydan yapılan pilav.”, “Buğdayın ıslatılarak taş altında kabuklarından ayırt edilen şekli.” ve GTS’de *dövme* biçimiyle yer almakta 5. “Dövülerek kabuğu çıkarılmış buğday, yarma.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Döğme*¹¹³ sözcüğünün ilk hecesindeki tonlu, sızıcı, diş-dudak /v/ ünsüzünün tonlu, süreksiz, patlayıcı, arka damak /ğ/ ünsüzüne dönüştüğü görülmektedir: *dövme* > *döğme*.

Ör. *Düğünlerde yemek olarak dövme ideriz güzum.* “Düğünlerde yemek olarak dövme ederiz kuzum.”

El helvası/ Un helvası (< *el+Ø / helva+(s)ı / un+Ø / helva+(s)ı*): Saçıkara Yörükleri ağızında tereyağ ve unun kavrulup ardından içerisine şeker ve süt ilave edilmesiyle yapılan tatlının adıdır. DS’de yer almayan *un helvası* sözcüğü, GTS’de “Unun yağ içinde kavrulmasından sonra içine şeker şerbeti katılarak hazırlanan bir helva türü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızda iki biçimde kullanımı olan bu adlar *el+Ø/helva+(s)ı*, *un+ Ø/helva+(s)ı* biçiminde belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Guzum datlı yörükler bozca el helvası yapallar.* “Kuzum, Yörükler bozca el helvası yaparlar.”

Ġaymak (ğaymak < T. kaymak): Saçıkara Yörükleri ağızında gün içerisinde kendi hayvanlarından elde ettikleri sütün süt makinesinden çekilmesiyle elde edilen bir yiyecek türüdür. Sözcük DS’de “Sütün yüzü, kaymak.” ve GTS’de *kaymak* biçimiyle, 1. “Sütün veya yoğurdun yüzünden zor durumunda toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman, krema.”, 2. “Sütü yayvan kaplar içinde ve hafif ateşte tutarak elde edilen koyu yağlı öz.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Kaymak*¹¹⁴ sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kaymak*¹¹⁵ > *ğaymak*. *Kaymak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Günlük maldan çıkan südüñ aççını süd maķınasında çekeriñ, ġaymaķ yaparıñ.* “Günlük maldan çıkan sütün azıcığını süt makinesinde çekerim. Kaymak yaparım.”

¹¹³ Gülensoy sözcüğü, < *döğ-* [< ET. *tög-*] *me* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 301).

¹¹⁴ Gülensoy, sözcüğü ‘sütün yüzünde zar gibi toplanan, açık sarı renkli, koyu yağlı katman.’ < OT. *ķayaķ ~ ķanaķ ~ ķıyaķ ~ ķonaķ* ‘yenecek kaymak’ biçiminde tahlil etmektedir (2007: 484).

¹¹⁵ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaymak* > *ğaymak*. Bk. 31. dipnot.

Ġuru Fasille (*ġuru* < *T. kuru* + *fasulye* < *Rum. fasu'lye*): Ağızda fasulyenin içine küçük küçük parçalar halinde etin doğranarak pişirilmesiyle elde edilen bir yemek türüdür. *Fasille* sözcüğü, DS'de "Fasulye.", "Kuru fasulye." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de *kuru fasulye* biçimiyle, 1. "Fasulye bitkisinin beyaz tohumu.", 2. "Fasulye tohumundan yapılan etli veya etsiz salçalı, sulu yemek.", 3. "Yeşil kabuklarından ayıklanıp kurutulmuş fasulye." şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad, *kuru/fasulye* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ġuru* (< *kuru*)/*fasille* (< *fasulye*). *Ġuru* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kuru*¹¹⁶ > *ġuru*. *Kuru* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). *Fasille* sözcüğünde ise ikinci hecede bulunan yuvarlak /u/ ünlüsü düz /i/ ünlüsüne dönüşerek düzleşme meydana gelmiş ve sözcüğün orta hecesindeki /y/ sesi /l/ sesine dönüşmesiyle gerileyici benzeşme ses olayı gerçekleşerek sözcük bu şekli almıştır: *fasulye* > *fasille*.

Ör. *Düğün oldu mu etli ġuru fasille bişirriz.* "Düğün oldu mu etli kuru fasulye pişiririz."

Hort: Saçıkara Yörükleri ağızında gün içerisinde kendi hayvanlarından elde ettikleri süt ile yapılan ve peynir suyundan elde edilen peynir türlerinden biridir. Saçıkara Yörükleri ağızında bir diğer adı da *dolaz* olan bu peynir daha öncesinden tuluğun içerisine basılmış olan peynirden akan sarı su ocakta kaynatılır. Ardından kaynayan sarı suyun içerisine hayvanlardan elde edilen kaymaktan biraz eklenir ve koyulaşmaya başladıktan sonra biraz un ve ot katılarak keselerin içine basılıp yapılmaktadır. Sözcük köy ağızdaki kullanımından farklı olarak DS'de 1. "İki bıçağın birbirine vurulmasıyla meydana gelen çentik.", 2. "Kıldan yapılan top ve sopa ile oynanan bir çocuk oyunu.", 3. "Semiz, toplu, şişman.", 4. "Delikanlı, babayiğit", 5. Yetim, öksüz." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS'de yer almamaktadır.

Ör. *Piynirden akan sarı suynañ hort ideriz.* "Peynirden akan sarı suyla hort ederiz."

Hoşaf (*hoşaf* < *Far. hoş+āb* خوشاب): Saçıkara Yörükleri ağızında yaz mevsiminde bahçelerden toplanan erik, kayısı, vişne vb. meyveleri kurutarak kışın şekerli suda

¹¹⁶ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuru* > *ġuru*. Bk. 31. dipnot.

kaynatılmasıyla hazırlanan içecek türüdür. Sözcük DS’de “(< *far. hoş+āb*) hoşaf.” ve GTS’de “Bütün veya dilimler halindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ağaşlarımızdaki eriği, gayısyı gurudullar sōña onnardan hoşaf yapallar.* “Ağaçlardaki eriği, kayısyı kuruturlar. Sonra onlardan hoşaf yaparlar.”

Keşgah/keşkah (keşkek < Far. keşkek ككشك): Saçıkara Yörükleri ağzında en fazla tüketilen yemeklerden biri olan *keşkah/keşgah* öncesinde öğütülmüş buğdayın ıslatılması ve bu buğdayın içerisine küçük parçalar halinde etlerin eklenmesiyle odun ateşinde pişirilen yemek türüdür. Sözcük DS’de *keşkah* biçimde geçmekte ve “Dövülmüş buğday ve etle pişirilen bir çeşit yemek” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de *keşkek* şeklinde geçmekte olan sözcük “İyice dövülmüş buğdayın etle birlikte uzun süre kaynatılmasıyla yapılan bir yemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Keşkek* sözcüğünde ikinci hecenin ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi¹¹⁷ görülmektedir: *keşkek* > *keşgah*. Sözcüğün ikinci hecesindeki ön sıradan olan /e/ ünlüsü art sıradan olan /a/ ünlüsüne dönüşmektedir: *keşkek* > *keşgah*. Son sesteki /k/ ünsüzünün /h/ ünsüzüne dönüşmesi sonucunda sözcük bu şekli almıştır: *keşkek* > *keşgah*.

Ör. *Yörüğüñ en meşur yimeği keşgahdır.* “Yörüğün en meşhur yemeği keşkektir.”

Nohutlu topalak (nohut < Far. nohūd نخود + lu + < top+alak): Saçıkara Yörükleri ağzında etin küçük küçük köfteler haline getirilerek nohutla karıştırılması sonucunda elde edilen bir yemeğin adıdır. *Topalak*¹¹⁸ sözcüğü DS’de 1. “Kıyma ve bulgurdan yapılan sulu köfte.”, 2. “Buğday yarmasından yapılan yemek.” ve GTS’de bölgedeki anlamından farklı olarak “Hünnapgillerden, yapraklarından yeşil boya çıkarılan bir bitki (*Rhamnus clorophorus globosus*).” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad, *nohutlu/topalak* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır. *Nohutlu* sözcüğü *nohut* adına addan ad yapan {+IU} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Eti şöle şöle tostopak güççük güççük yuvarlarıñ sōña onnañ nohutlu topalağ yaparıñ.* “Eti şöyle şöyle tostopak küçük küçük yuvarlarım. Sonra ondan nohutlu topalak yaparım.”

¹¹⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *keşkah* > *keşgah*. Bk. 31. dipnot.

¹¹⁸ Gülensoy *topalak* sözcüğünü < *to-p+al-ak* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 912).

Nor (lor < Far. lōr لور): Saçıkara Yörüklerinin en fazla yaptığı peynir çeşitlerinden biri olan *nor* kendi hayvanlarından elde ettikleri sütün kaynatılıp kesildikten sonra bir kese içerisinde süzülmesiyle elde edilmektedir. Sözcük DS’de 1. “Bir çeşit taze, yumuşak, tuzsuz, beyaz peynir, lor.”, 2. “Lor, bir çeşit peynir.”, 3. “Pis, kirli kadının yaptığı peynir.”, 4. “Peynir suyundan yapılan bir çeşit çökelek.”, 5. “Peynir suyunun kaynatılmasıyla elde edilen bir tür peynir, lor.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de *lor*¹¹⁹ şeklinde geçen sözcük “Bir tür taze, yumuşak ve tuzsuz beyaz peynir.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Lor* sözcüğünde kelime başında yer alan tonlu, sürekli, akıcı /l/ ünsüzünün tonlu, sürekli, akıcı /n/ ünsüzüne değişimi görülmektedir: *lor* > *nor*.

Ör. *Sarı suyu çökeririz nor yaparız gayrı.* “Sarı suyu çökeririz nor yaparız gayrı.”

Ömaç (< T. ovmaç): Saçıkara Yörükleri ağzında ekmeğin ufalanarak öncesinde eritilen tereyağının içine karıştırılıp biraz pişirilmesiyle elde edilen yiyeceğe verilen addır. Sözcük DS’de *ōmaç* ve *oğmaç* biçimleriyle “Elle ufalanmış hamurdan yapılan çorba”, “Un çorbası.”, “Undan yapılıp kurutulan ve kışa saklanan yiyecek.”, “Peynir ve ekmeğin kırıntısı ile yapılan köfte.”, “Doğranmış ekmeği yağ ve yumurt ile karıştırıp kızartarak yapılan bir çeşit yiyecek.”, “Yoğurt, pekmez ve ekmeğin kabuğu ile yapılan yemek.”, “Ovularak elde edilen arpa büyüklüğündeki hamur parçalarından yapılan, kimi zaman sarımsaklı yoğurt eklenerek yenilen bir çeşit çorba.”, “Hamurdan yapılmış bir tür yemek.”, “Yufka ekmeği doğranarak pekmez veya tereyağla yapılan bir yemek (Çayağzı).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de *ovmaç*¹²⁰ biçimiyle 1. “Hamuru ovalarak yapılan kırıntılarla pişirilmiş çorba.”, 2. “Taze tarhana.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ovmaç* sözcüğünün ilk hecesinde yer alan diş-dudak /v/ ünsüzünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ovmaç* > *ōmaç*.

Ör. *Ġara ziyneb ōmaç yapacōmıř ora gidecez.* “Kara Zeynep ovmaç yapacakmış. Oraya gideceğiz.”

¹¹⁹ Eren Türkçede süt ürünlerine verilen Farsça kökenli birçok ad kullanıldığını ifade etmiş ve *lor* adının da Farsçadan geçtiğini dile getirmiştir. Ağızlarda bu sözcüğün *nor* şeklinde kullanıldığını da belirtmiştir (2007: 283).

¹²⁰ Gülensoy *ovma* sözcüğünü ‘deve hamuru’ < *ov-ma* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 639).

Saç çöreği (< *saç+Ø / çörek+i*): Saçıkara Yörükleri ağzında peynirli, patatesli, ıspanaklı vb. çeşitlerde yapılan ve odun ateşinde demirden yapılmış saçın üzerinde pişirilen hamurdan elde edilmiş yiyeceğe verilen addır. *Çörek*¹²¹ sözcüğü DS’de “Ekmek, yemek.” ve GTS’de “Az yağlı, bazen şekerli ve yumurtalı, gevrekçe bir hamur.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük, *saç+Ø/çörek+i* biçiminde belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Köye geldiniz mi ben size bi saç çöreği ideyiñ , odun , ataşında.* “Köye geldiğinizde ben size bir saç çöreği edeyim odun ateşinde.”

Saç Ğavırması (< *saç+Ø / kavur-ma+(s)ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında etin küçük parçalar haline getirilmesiyle odun ateşinde pişirilen bir yemek türüdür. Sözcük DS’de “Kavurma, bir yemek adı.” şeklinde ve GTS’de *kavurma*¹²² biçimiyle 2. “Kendi yağıyla pişirilip kavrulduktan sonra yenen veya dondurulup saklanan et.”, 3. “Kavrulmuş olan.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu ad, *saç+Ø/kavurma+(s)ı* biçiminde belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Sözcük DLT’de yer almamaktadır. *Kavurma* sözcüğünün ilk hecesinde kelime başında /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kavurma*¹²³ > *ğavırma*. *Kavurma* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Sözcüğün ikinci hecesinde ise yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşerek düzleşme meydana gelmesi sonucu bu şekli almıştır: *kavurma* > *ğavırma*.

Ör. *Yörük ne yisiñ anca et yirdi saç Ğavırması yapardıķ Ğuzum.* “Yörük ne yesin anca et yirdi. Saç kavurması yapardık kuzum.”

Sarı burma (< *sarı + bur-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında kadınların açtığı yufka hamurunun içerisine ceviz koyularak dolanıp tepsiye dizilir. Ardından sacın üzerine kül koyulur ve tepsi de külün üzerine yerleştirilerek pişirilen tatlının adıdır. Sözcük DS’de “Bir hamur tatlısı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *sarı/burma*. *Burma* sözcüğü *bur-* fiiline fiilden isim yapan {-mA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

¹²¹ Gülensoy *çörek* sözcüğünü ET., OT. *çörek* < *çö (ü) r+e-k şeklinde tahlil etmiştir (2007: 255).

¹²² Gülensoy *kavurma* sözcüğünü < kav [< kaç] + ur – ma biçiminde tahlil etmiştir (2007: 480).

¹²³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kavurma* > *ğavırma*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Datlı olarak şöle içine bolca cevizi görüñ onu bōle bōle burariñ burariñ dolariñ işde ona sarı burma diriz biz.* “Tatlı olarak şöyle içine bol cevizi koyarım. Onu böyle böyle burarım burarım dolarım. İşte ona sarı burma deriz biz.”

Südleş (< *sütlaç*): Saçıkara Yörükleri ağızında süt ve pirincin kaynatılmasından elde edilen tatlının adıdır. Sözcük DS’de *sütlü* biçimiyle “Sütlaç.” ve GTS’de *sütlaç* biçimiyle “Süt, şeker ve pirinçten yapılan bir tatlı türü, sütlü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Südleş*¹²⁴ sözcüğünün ilk hecesinin sonundaki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür: *sütlaç*¹²⁵ > *südleş*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesindeki art sıradan olan /a/ ünlüsü ön sıradan olan /e/ ünlüsüne dönüşmüş ve sözcük sonundaki tonsuz, diş-damak patlayıcısı /ç/ ünsüzünün tonsuz diş-damak sızıcısı /ş/ ünsüzüne değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *sütlaç* > *südleş*.

Ör. *Yörüğüñ esgiden südü bol olunca südleş datlısını da çok iderdi.* “Yörüğün eskiden sütü de bol olunca sütlaç tatlısını da çok ederdi.”

Sündürme (< *sün-dür-me*): Saçıkara Yörükleri ağızında tereyağında pişirilen ve sünme kıvamına geldikten sonra tüketilen yiyeceğe verilen addır. Sözcük DS’de “Taze peynir ve şekerle yapılan bir tatlı, hoşmerim.”, “Bir çeşit peynir.”, “Yağda pişirilmiş peynir.”, “Sahanda yumurta.” ve GTS’de 2. “Taze peynir veya şekerle yapılan bir tatlı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük¹²⁶ *sün-* fiiline fiilden fiil türeten {-DUr} eki ve fiilden isim yapan {-mA} eki getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Öğleyiñ bahçada işi görünce bi südürme bişirriñ yiriñ.* “Öğlen bahçede işi görünce bi südürme pişiririm, yerim.”

Teleme: Saçıkara Yörükleri ağızında öncesinde kese içerisinde hazırlanmış olan peynirin ateşte biraz pişirilmesiyle elde edilen bir başka peynir çeşitinin adıdır. Sözcük DS’de “Yağı alınmış süttten yapılan peynir.”, “Katılaşmış peynir.”, “Peynir mayasıyla kestirilmiş süttten yapılan süzülmemiş peynir.”, “Ağız ya da taze süte incir sütü damlatılarak yapılan süt kestirmesi.” ve GTS’de “Teleme peyniri.” şeklinde

¹²⁴ Gülensoy sözcüğü < *sū + t + lū + aş* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 830).

¹²⁵ İlk hecede /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *Sütlaç*> *Südleş*. Bk. 30. dipnot.

¹²⁶ Gülensoy, sözcüğü ‘1. Hoşmerim; 2. Lahana ve bulgurla yapılan bir yemek’ < *sün-dür-me* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 821).

tanımlanmaktadır. *Teleme*¹²⁷ sözcüğü *tele-* fiiline {-mA} fiilden isim yapan ekin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Haçça teleme mi yiyecēz bōğün.* “Hatice teleme mi yiyeceğiz bugün?”

Yahni (*yahni* < *Far. yahni* يخنى): Saçıkara Yörüklerinin yapmakta olduğu ve en çok tükettiği bir tür et yemeğidir. *Yahni*¹²⁸ sözcüğü DS’de 1. “Soğanlı et yemeği.”, 2. “Etli fasulye.”, 3. “Sulu ve etli sebze yemeği.”, 4. “Sulu köfte”, 5. “Tas kebabı”, ve GTS’de “Kavrulmuş soğan ve salça ile pişirilen sade veya sebzeli et yemeği.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Biz_eveli yahniyi çok yapar_idık, et çōğ_udu.* “Biz eskiden yahniyi çok yapardık. Et çoktu.”

Yayık _ *ayranı* (<*yayık*+Ø /*ayran*+ı): Saçıkara Yörükleri ağızında kendi hayvanlarından elde ettikleri yoğurttan yapılan, keçi derisinin iyice tüyünden arındırılıp temizlenmesiyle oluşturulan tuluğun içerisinde yapılıp muhafaza edilen ve Yörüklerin en çok tükettiği, sevdiği içeceğin adıdır. *Yayık*¹²⁹ sözcüğü DS’de “Yoğurt ya da süttten yağ çıkarmaya yarayan araç.” ve GTS’de 1. “Tereyağ çıkarmak için sütü, yoğurdun içinde çalkalandığı kap veya makine.”, 2. “Yayılmış, yayvan.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu içecek adı *yayık*+ Ø/*ayran*+ı biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Tene tene bulgur pilavını pişirecēñ, yanına da tuluğdan buz gibi bi yayık_ayranını dolduracēñ sōña yiyeceñ gari.* “Tane tane bulgur pilavını pişireceksin. Yanına da tuluğdan buz gibi bir yayık ayranını dolduracaksın. Sonra yiyeceksin gayrı.”

Yemiş (< *ye-miş*): Saçıkara Yörükleri ağızında incirlerin küçük küçük doğranarak kurutulmasıyla elde edilen bir çeşit yiyecektir. *Yemiş*¹³⁰ sözcüğü DS’de “İncir.”, “Kuruyemiş.”, “Söğüt ağacı meyvesi.”, “Leblebi.”, “Kavun.”, “Kuru meyve.” ve

¹²⁷ Gülensoy *teleme* sözcüğünü “yağı alınan çiğ süttten yapılan peynir” şeklinde tanımlayarak sözcüğün tahlilini ise < *tele-* (**pıhtılaşmak*; **körpe olmak*) + *-me* biçiminde yapmaktadır (2007: 878)

¹²⁸ Gülensoy sözcüğü < *Far yahni* ‘cooked, dressed; stored; arich stew of meat; a store of food’ biçiminde tahlil etmiştir (Räsänen’den aktaran Gülensoy, 2007: 440).

¹²⁹ Gülensoy *yayık* sözcüğünü *yā-y- + (t)k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1096).

¹³⁰ Sözcüğü Eren “bitkilerde, çiçeğin döllenmesiyle oluşan ve tohumu taşıyan organ” açıklamıştır. Türkçe *ye-* kökünden geldiğini ancak {-miş} ekinin *yemiş* türevindeki rolünün açık olmadığını belirtmiştir.

GTS’de 1. “Meyve”, 2. “İncir” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de yemiş *mevve* şeklinde geçmektedir. Bu yiyecek adı *ye-* fiiline fiilden isim yapan {-mİş} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *İnciri incecik doğrarız sōña gāşşığñ _ucuynañ _ezeriz, yemiş dondururuz.* “İnciri incecik doğrarız. Sonra kaşşığın ucuyla ezeriz. Yemiş dondururuz.”

Yepinti: Saçıkara Yörüklerinde bir diğer adının da *ağız* olduğu bu yiyecek sütün kısık ateşte kaynatılıp koyulaştırılmasıyla elde edilmektedir. *Yepinti*¹³¹ sözcüğü DS’de 1. “Koyu ve yağlı süttten kaynatılarak yapılan tatlı bulamaç.”, 2. “Koyunun son sütü.”, 3. “Süte eklemek doğranarak yapılan yiyecek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük, GTS ve DLT’de yer almamaktadır.

Ör. *Bōğün koñşuya yepinti yimeye gidecez.* “Bugün komşuya yepinti yemeğe gideceğiz.”

1.2.2.2. Giyim- Kuşam Adları

Basma (< *bas-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında elbise, etek, gömlek vb. kıyafetler dikmek için kullandıkları kumaşa verilen addır. *Basma*¹³² sözcüğü DS’de “Üzerinde baskı ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş.”, “Dokuma çeşidi.” ve GTS’de “Üzerinde bası ile yapılmış renkli biçimler bulunan pamuklu kumaş.”, “Bu kumaştan yapılan.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *bas-* fiiline {-mA} fiilden isim yapan ek getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Eskiden şōle gözēl gözēl basmalardañ _alır entēri diker _idik.* “Eskiden şöyle güzel güzel basmalardan alır entari dikedik.”

Boplüm: Saçıkara Yörükleri arasında boydan elbise dikmek için kullanılan kumaş parçasına *boplüm* adı verilmektedir. Sözcük DS, GTS’de ve DLT’de yer almamaktadır.

Ör. *Boplüm _olur _udu onu kaçakçı satardı.* “Boplüm olurdu onu kaçakçı satardı.”

¹³¹ Gülensoy *yepinti* sözcüğünü “ıslatılmış ekmeğin üstüne sadeyağ dökülerek yapılan bulamaç” şeklinde tanımlayarak sözcüğün tahlilini < OT. *Yelpe-* (*ot, saman ve yem ıslatmak*) (DLT)+ *-in -ti* şeklinde yapmıştır (2007: 1124).

¹³² Gülensoy sözcüğü < *bas-ma* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 116).

Çaput¹³³ (< *çaput*): Saçıkara Yörükleri ağzında bez parçası için kullanılan addır. Sözcük DS’de “Eski bez parçası.”, “Çiftçilerin işe giderken ayaklarına sardıkları aba parçası.”, “Paçavra; bez.”, “< ET. çapgut: çaput; temizlik işlerinde kullanılan bez.” ve GTS’de *çaput* biçimiyle 1. “Eskimiş bez parçası, paçavra.”, 2. “Bez.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ikinci hecesinde yer alan yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *çaput* > *çapıt*.

Ör: *Şöle ğısa ğısa ğumaşlar ı olu onnara çapıt diriz ğızım.* “Şöyle küçük küçük kumaşlar olur. Onlara çapıt deriz kızım.”

Çeki: Saçıkara Yörükleri ağzında kadınlar tarafından başlarını örtmek için kullanılan eşyanın adıdır. Özellikle ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından üzerine altın dikilip yağlığın alt kısmından alınlarına bağlayarak kullanılmaktadır. *Çeki*¹³⁴ sözcüğü DS’de “Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü.”, “Alna bağlanan yazma veya çember.”, “Kadınların fes üzerine sardıkları yemeni.” ve GTS’de “Kadınların başlarına bağladıkları örtü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Böle geliniñ ı alnından çekiye çekeller ı idi.* “Böyle gelinin alnından çekiye çekerlerdi.”

Çelme (< *çel-me*): Saçıkara Yörükleri ağzında kadınların başlarını örtmek için kullandıkları renkli örtülere verilen addır. Sözcük DS’de “Fese veya başa sarılan oyalı krep, mendil, yazma.” ve GTS’de “Arkadan hafifçe bağlanan başörtüsü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *çel-* fiiline, {-mA} fiilden isim yapan ek getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Ğadınlar eveli çelmeyi çeler pambık toplamaya ğédeller ı idi.* “Kadınlar evveli çelmeyi çeler pamuk toplamaya giderlerdi.”

Dokuma Şalvar (< *doku-ma* + *şalvar* < *Far. şelvār* شلوار): Saçıkara Yörükleri ağzında erkekler ve kadınlar tarafından kullanılan, kadınlar tarafından dikilen, bol ve rahat bir giysidir. DS’de yer almayan *şalvar* sözcüğü GTS’de “Genellikle ağı çok bol olan, bele bir uçkurla bağlanan, geniş bir pantolon türü.” şeklinde tanımlanmıştır.

¹³³ Gülensoy sözcüğü *OT. çapğut* < *çap-ğut* [TT’nde /g/ düşmüştür.] şeklinde tahlil etmiştir (2007: 220).

¹³⁴ Gülensoy sözcüğü “kuşak, pantolon, hayvan palanının üstüne çelilen çul” şeklinde tanımlayarak sözcüğü < *çek-i* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 227).

Sözcük *dokuma/şalvar* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *dokuma/şalvar*. *Dokuma* sözcüğü *doku-* fiiline fiilden isim yapan {-mA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Hep dokuma şalvar géyinirdik, benim tâ hâla var.* “Hep dokuma şalvar giyinirdik. Benim daha hâlâ var.”

Dolama (< *dola-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında etekliğin diğer adı olan ve kadınlar tarafından kullanılan bir kıyafettir. *Dolama*¹³⁵ sözcüğü DS’de “Başörtüsü, tülbent, yazma.”, “Sarık, [->dolak].”, “Mintan, gömlek.”, “Entari.”, “Eteklik.”, “Önlük, peştamal.” ve GTS’de “Dolamak işi.”, “Giysilerin üstüne giyilen, önü açık bir tür üstlük, poşu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *dola-* fiiline {-mA} fiilden isim yapan ekin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yeşil dolamayı kiydiriller _idi geline biz dolama diriz hindi eteklik _oldu gayrı.* “Yeşil dolamayı giydirirlerdi geline. Biz dolama deriz. Şimdi eteklik oldu gayrı.”

Don: Saçıkara Yörükleri ağzında iç giysi olarak kullanılan bir kıyafetin adıdır. Sözcük DS’de “Çamaşır.”, “Kıyafet, biçim.”, “Pantolon.”, “Şalvar.”, “Beyaz bezden yapılmış pijama.”, “Gelin elbisesi, kadın elbisesi.” ve GTS’de 1. “Giysi.”, 2. “Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysi, külot.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Don altına kiyersiñ, gışıñ filan ıccak dutar.* “Donu altına giyersin. Kışın falan sıcak tutar.”

Dülbend (< *tülbent* < *Far. ter+bend* تربند): Saçıkara Yörükleri ağzında kadınların başlarını örtmek için kullandıkları bir diğer giysinin adı ise *dülbent*’tir. Sözcük DS’de *tülbent*¹³⁶ şeklinde geçmekte olup “Tülbent, baş örtüsü” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de de yine aynı şekilde sözcük *tülbent* şeklinde geçmekte ve “İnce ve seyrek dokunmuş hafif ve yumuşak pamuklu bez.”, “Bu bezden yapılmış başörtüsü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Dülbent* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi¹³⁷ görülmektedir: *tülbent* > *dülbent*. *Tülbent* sözcüğündeki /t/ ünsüzü /d/

¹³⁵ Gülensoy; “dolam” < *dol-a-ma* < *tol-ğa-ma*” şeklinde tahlil yapmıştır (2007: 295).

¹³⁶ Eren sözcüğü *Fr. dulband* ‘a turban, tiara, hat’ biçiminde tahlil etmiştir (Räsänen, Doerfer’den aktaran Eren, 1999: 420).

¹³⁷ İlk hecede /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tülbent* > *dülbent*. Bk. 30. dipnot.

ünsüzüne dönüşmüştür: *tülbent*¹³⁸ > *dülbent*. *Tülbent* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Dülbendi ğarılar geçirivir ,idi ğafalarına tamam*. “Tülbenti karılar geçiriverirdi kafalarına tamam.”

Entari/Entēri¹³⁹: Saçıkara Yörüklerinde boydan elbise için kullanılan bir diğer giysinin adı ise *enteri/entari*'dir. DS'de sözcük “Giysi, elbise.” ve GTS'de “Genellikle tek parçalı kadın giyeceği.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Entari* sözcüğünün ikinci hecesinde yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün ön sıradan /e/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *entari* > *enteri*.

Ör. *Eskiden ğadınnar düğünnerde filan gözel gözel entēri kiyellerdi*. “Eskiden kadınlar düğünlerde falan güzel güzel entari giyerlerdi.”

Etekcek¹⁴⁰ (< *etek+cek*): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınlar tarafından kullanılan giysiye verilen addır. Sözcük DS'de “Kadınların önlerine bağladıkları önlük.”, “Üç etekli elbise.”, “Eteklik.”, “Elbise içine giyilen kolsuz ya da askılı gömlek, kombinezon.”, “Elbise.”, “Kadın giysisi.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS'de yer almayan sözcük *etek* adına addan ad yapan {+cAk} eki getirilerek türetilmiştir. Son hece başında /ç/ ünsüzünün tonlulaştığı görülmektedir: *etekçek* > *etekcek*.

Ör. *Koñşum baña etekcek dikivirmiş*. “Komşum bana etekcek dikivermiş.”

Eteklik¹⁴¹ (< *etek+lik*): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınlar tarafından kullanılan giysiye verilen addır. DS'de yer almayan sözcük GTS'de 1. “Etek.”, 2. “Bir şeyin aşağıya doğru uzanan yüzü.”, 3. “Etek yapmaya elverişli (kumaş).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *etek* adına addan ad türeten {+Ik} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Üç belmeli etekliği kiyer gezmeye gēderdik*. “Üç bölmeli etekliği giyer gezmeye giderdik.”

¹³⁸ Son seste /t/ > /d/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tülbent* > *dülbent*. Bk. 30. dipnot.

¹³⁹ Eren *entari* sözcüğünün kökeninin bilinmediğini belirtmektedir (<https://sozluk.gov.tr/>).

¹⁴⁰ Gülensoy sözcüğü < *etek + cek* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 346).

¹⁴¹ Gülensoy sözcüğü = *ET.*, *OT.* *etek + lik* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 346).

Fermana (< *fermene* + < *İt. Paramano*): Saçıkara Yörükleri ağzında kadınlar tarafından kullanılan kolsuz giysiye verilen addır. Sözcük, DS’de “Kadınların giydiği üzeri işlemeli yelek.”, “Eteklik.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de ise *fermene* biçimiyle sözcük “Türlü nakışlarla işlemeli, önü kavuşmayan yelege benzeyen bir giysi.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Fermene*¹⁴² sözcüğünün ikinci ve üçüncü hecesinde bulunan ön sıradan /e/ ünlüleri art sıradan /a/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *fermene* > *fermana*.

Ör: *Fermanayı kuşan da bahçeye gidelim.* “Fermanayı kuşan da bahçeye gidelim.”

Fıstan (< *fıstan* + < *Rum. fıstan*): Kadınların giydiği elbiseye Saçıkara Yörükleri ağzında *fıstan* adı verilmektedir. DS’de *fıstan* şeklinde geçen sözcük “Elbise, kadın elbisesi.” ve GTS’de *fıstan* biçimiyle “Fıstan.”, “Tek parça kadın elbisesi.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Fıstan*¹⁴³ sözcüğünün ikinci hecesinde ön sıradan /i/ ünlüsü art sıradan /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *fıstan* < *fıstan*.

Ör. *Gırmızı donu kıyersiñ üsdüine de fıstanı kıyersiñ.* “Kırmızı donu giyersin. Üstüne de fıstanı giyersin.”

Ġazak (*Ġazak* < *T. kazak* + < *Fr. casaque*): Yünden örülen bir giysi olan *Ġazak* DS’de “Yünden örülen fanila, çeket, kazak.” ve GTS’de “Baştan geçirilerek giyilen, genellikle kollu, örme üst giysisi.”, “Jokeylerin giydiği, göz alıcı renklerde bir çeket türü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġazak* sözcüğünün ilk hecesinde kelime başında /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kazak*¹⁴⁴ > *Ġazak*. *Kazak* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Esgiden yunnarı yurduk ip yapardıġ onnan da ġazaġ örer idik.* “Eskiden yünleri yurduk. İp yapardık. Ondan da kazak överdik.”

Ġutmu (< *kutmu*): Saçıkara Yörüklerinde elbisenin altına giyilen ve çeşitli kumaşlardan dikilen kadınların kullandığı bir kıyafettir. Sözcük, DS’de “Çeşitli

¹⁴² Eren, sözcüğü ‘işlemeli yelek’ biçiminde tanımlayarak yerel ağızlarda *fermele*, *fermile* şekillerinin de kullanıldığını ifade etmiştir. Ayrıca Bulgarca, Arnavutça, Rumence gibi Balkan dillerinde de geçtiğini belirtmiştir (1999: 114).

¹⁴³ Eren, sözcüğü ‘Erkeklerin giydikleri kısa, plili eteklik’ biçiminde tanımlayarak Rumca yoluyla İtalyancadan alındığını ifade etmektedir (1999: 146).

¹⁴⁴ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kazak* > *Ġazak*. Bk. 31. dipnot.

renklerde işlenmiş elbiselik kumaş.”, “Kutmu; üçetek.”, “Gelinlerin giydiği bir cins kırmızı beyaz çizgili kumaş.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. *Ġutmu* sözcüğünün ilk hecesinde kelime başında /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kutmu*¹⁴⁵ > *ġutmu*. *Kutmu* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Benim gelinlik ġutmum ġaşşıġ sapı ġutmus_uydu*. “Benim gelinlik kutmum kaşık sapı kutmusuydu.

Göynek (< **gömlək**): Saçıkara Yörükleri ağızında iç çamaşırı olarak kullanılan bir giysiye verilen addır. Sözcük DS’de “Frenkgömlėġi.”, “İç çamaşırı.”, “Hanım mantosu.”, “Gömlək.”, “Fanila, atlet, gömlək.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. *Göynek*¹⁴⁶ sözcüğünün ilk hecesinde kelime başında /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *köynek*¹⁴⁷ > *köynek*. Sözcük göçüşme ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *gömlək* > *köynek* (< *gömlək*). *Köynek* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Göyneġi içimize kiyerdik atlet gibi ġalın_olur aççık*. “Köyneġi içimize giyerdik. Atlet gibi kalın olur azıcık.”

İp Çorap (< **ip** + **çorap** < **Far. cūrāb** جوارب): Saçıkara Yörükleri tarafından kadınların ördüğü ve ayakta kullanılan bir giysinin adıdır. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Pamuk, yün vb.nden örülen, ayaġa giyilen giyecek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu giysi adı *ip/çorap* biçiminde sıfat tamlaması yapısındadır: *ip/çorap*.

Ör. *Celilime beş milineñ_uzunca ip çorap_ördüm yini*. “Celilime beş mille uzunca ip çorap ördüm yeni.”

Kepenək: Saçıkara Yörükleri ağızında genellikle çobanların kullandığı, keçeden yapılan ve üşümek için omuzlara alınarak giyilen kıyafete verilen addır.

¹⁴⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kutmu* > *ġutmu*. Bk. 31. dipnot.

¹⁴⁶ Gülensoy *gömlək* sözcüğünü < * *kö: η’lek* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 380).

¹⁴⁷ İlk seste /k/ > /g/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *köynek* > *göynek*. Bk. 31. dipnot.

*Kepenek*¹⁴⁸ sözcüğü DS'de “Çobanların omuzlarına aldıkları keçeden giysi, aba.”, “Çobanların giydiği yünlü, yarım kollu yağmurluk.”, “Çobanların omuzlarına aldıkları keçeden yapılmış kalın giysi.” ve GTS'de “Çobanların omuzlarına aldıkları dikişsiz, kolsuz, keçeden üstlük, aba.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Çobannar omuzlarına kepeneği atallar ıdı, göyun güdmeye gideller ıdi.*
“Çobanlar omuzlarına kepeneği atarlardı. Koyun gütmeye giderlerdi.”

Patik (< *Rum. patik*): Saçıkara Yörükleri ağızında kışın ayakların üşümemesi için kadınlar tarafından kullanılan ve yünden örülen bir giysidir. Sözcük, DS'de “Çorabın üstüne giyilen yünden örülmüş konçsuz çorap, tozluk.”, “Kısa boğazlı çorap.”, “Bir çeşit kadın terliği.” ve GTS'de “Altı yumuşak veya ince deriden, genellikle üstten bağlı küçük çorap ayakkabısı.”, “Genellikle ipele örülerek yapılan ayakkabı biçimindeki çorap.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Gelinnere dürü yapılır ıdı onun ıçine de renkli renkli patikler goñurdu.*
“Gelinlere dürü yapılırdı. Onun içine de renkli renkli patikler konurdu.”

Poşu (*poşu* < *Far. pūšī* پوشی): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların başlarını örtmek için kullandıkları giysidir. Sözcük DS'de “Başa sarılan ipekten dokunmuş parlak kumaş.” ve GTS'de “Kenarları saçaklı ipek, pamuk, yün vb.nden yapılmış bir başörtüsü türü.”, “Dolama.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ġadınnar poşuyu böle geri bağlallar ıdı, burdan da zülüf keseller ıdi gózel gózel olurdu.*
“Kadınlar poşuyu böyle geri bağlarlardı. Buradan da zülüf keserlerdi. Güzel güzel olurdu.”

Sıkma (< *sık-ma*): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların vücut hatlarının belli olmaması için kullanılan ve iplerle sıkıca bağlanarak giyilen giysinin adıdır. Sözcük DS'de “İç giysisi, gömlek.”, 2. “Kollu ya da kolsuz korsa gibi sıkı kadın yeleşği.”, 3. “Kısa palto, ceket.”, 4. “Bir tür pantolon, şalvar.” ve GTS'de “Bir tür pantolon veya şalvar.”, “Sımsıkı bağlanmış.”, “Dar bir tür kadın yeleşği.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *sık-* fiiline fiilden isim yapan {-ma} eki getirilerek türetilmiştir.

¹⁴⁸ Gülensoy sözcüğü < *kap+a-n-(a)k şeklinde tahlil etmiştir (2007: 497).

Ör. *Dilmeli dilmeli sıkma diller sıkma onu kiyellerdi.* “Dilmeli dilmeli sıkma derler. Sıkma onu giyerlerdi.”

Uçğur (< **uçkur**): Saçıkara Yörükleri ağızında şalvar, pantolon, etek gibi giysilerde belden bağlamak için kullanılan ipe verilen addır. Sözcük DS’de “Uçkur.” ve GTS’de *uçkur* biçimiyle “Şalvarı bele bağlamak veya torba, kese vb. şeylerin ağızını büzmek için bunlara geçirilen bağ.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Uçkur* sözcüğünün kökeni hakkında da bazı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlere göre Eski Türkçede “kuşak” anlamına gelen *kur* sözcüğünün yer aldığı ve bu *kur* sözcüğünün başına *iç* sıfatının getirilmesiyle oluşturulan, *iç kur* “içe bağlanan kemer, kuşak” anlamına gelen bu sıfat tamlamasından tek bir sözcük türetildiği belirtilmiştir. Bu sözcüğün daha sonra gerileyici ses benzeşmesi sonucunda *uçkur* şeklini aldığı ifade edilmiştir (Akar, 2019: 268). *Uçğur*¹⁴⁹ sözcüğünün ağızdaki sesletiminde ise ikinci hecesinin başındaki /k/ ünsüzü /g/ ünsüzüne dönüşmüştür: *uçkur* > *uçğur*.

Ör. *Şalvarıñ uçğurunu sıkıcana bağlayacañ.* “Şalvarın uçkurunu sıkıca bağlayacaksın.”

Yağlık (< **yağ+lık**): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların başlarını örtmek için kullandıkları bir giysidir. *Yağlık*¹⁵⁰ sözcüğü DS’de “Mendil, çevre”, “Başörtüsü” ve GTS’de “Sırma işlemeli, büyük mendil, çevre.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de *yaglig* şeklinde bir kelimeye rastlanılmış ancak anlamı bölgedeki anlamından farklı olarak “Yağlı.” şeklinde tanımlanmıştır. Sözcük *yağ* adına addan ad yapan {+IIk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Gadınnarıñ başında hep yağlık_olu.* “Kadınların başında hep yağlık olur.”

Yakalık (< **yaka+lık**): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların elbise üzerine giydikleri kolsuz giysi olan fermananın yakasında kullanılan giysiye *yakalık*¹⁵¹ adı verilmektedir. Sözcük, DS’de “Öğrencinin neyaz yakası.”, “Peçete.” ve GTS’de “Yaka yapılmaya uygun olan şey.”, “ İlköğretim öğrencilerinin önlüklerinin üzerine

¹⁴⁹ Gülensoy, sözcüğü ‘Şalvar veya iç donunu bele bağlamak veya torba, kese ağızını büzmek için bunlara geçirilen bağ’ *OT. içkur* ‘iç kuşağı’ (DLT) < *iç+kur* ‘kuşak’=iç kuşağı biçiminde tahlil etmektedir (2007: 955).

¹⁵⁰ Gülensoy, sözcüğü ‘Büyük mendil, çevre’ < *yağ+lık* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 1030).

¹⁵¹ Gülensoy sözcüğü ; “yaka yapmak için kullanılan”, “erkek gömleklerinin üzerine takılan eğreti yaka” şeklinde tanımlamış ve < *yaka+[lık]* şeklinde tahlil yapmıştır. (2007: 1035).

taktıkları yaka.”, “Erkek gömleklerinin üzerine takılan eğreti yaka.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yaka* adına addan ad yapan {+llk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yaşalık_olu bi de fistanıñ üsdüne kiyersiñ.* “Yakalık olur bir de. Fistanın üstüne giyersin.”

Yazma¹⁵² (< *yaz-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında kadınların başlarını örtmek için kullandıkları giysinin adıdır. Sözcük DS’de “Yemeni, başörtüsü.”, “Büyükçe mendil.”, “Başörtüsü.”, “İnce başörtüsü.”, “Renkli tülbent.”, “Örtü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yaz-* fiiline fiilden isim yapan {-mA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Geliniñ ceyizine gózel gózel yazma öyalallar.* “Gelinin çeyizine güzel güzel yazma oyalarlar.”

Yelek¹⁵³: Kadınlar tarafından yünden örülen kolsuz giysinin adı bölgede *yelek* şeklinde adlandırılmaktadır. Sözcük DS’de “Ceket.”, “Gömlek.” ve GTS’de “Ceket altına giyilen kolsuz ve kısa giysi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Yelegimi giymeden soğağa çıkmañ.* “Yelegimi giyinmeden sokağa çıkmam.”

1.2.2.3. Hayvan Adları

Beygir (*beygir* < *Far. būrgīr* بارگیر): Saçıkara Yörükleri ağzında at için kullanılan *beygir* sözcüğü DS’de yer almamaktadır. Sözcük GTS’de “At, sadece yük taşımakta ve araba çekmekte kullanılan at.” şeklinde tanımlanmıştır.

Ör. *Benim bubacağızımıñ guvvatlı, iyi bir beygiri var_ıdı.* “Benim babacağızımın kuvvetli, iyi bir beygiri vardı.”

Bağırdlak (< *bağır-t-la-k*): Saçıkara Yörükleri ağzında bir kuş türü için kullanılan addır. Sözcüğü DS’de *bağırtlak*¹⁵⁴ şeklinde geçmekte ve “Yabani ördeğe benzeyen, gece çok öten, koyu kurşuni renkli bir av kuşu.” ve GTS’de “Orta büyüklükte eti

¹⁵² Gülensoy sözcüğü < *yaz-ma* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1105)

¹⁵³ Gülensoy sözcüğü < *yé: / + (e)k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1112).

¹⁵⁴ Gülensoy sözcüğü ‘Bir tür kuş’ olarak tanımlamakta ve ‘*OT. Bağırlak* < **bā* + *KIR-* (t)- ‘türeme ünsüz’ + *la-k*’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 104).

sevilen bir cins göçebe ördek, bozkır tavuğu” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün orta hecesindeki /t/ sesinin /d/ sesine dönüştüğü görülmektedir: *bağırtlak* > *bağırdlağ*.

Ör. *Esgiden göl varkan bağırdlağ avına filan gidellermiş*. “Eskiden göl varken bağırtlak avına falan giderlermiş.”

Beserek: Saçıkara Yörükleri ağzında tülü devenin erkeğine verilen addır. *Beserek*¹⁵⁵ sözcüğü DS’de “Tüylü ve erkek besili deve, dişi boz deve ile erkek buhur devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve, damızlık deve.”, “At ve eşeğin erkeği.”, “Dişi katır.”, “Erkek deve.” ve GTS’de “İki hörgüçlü deve ile boz devenin melezi olan tülü devenin erkeği.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Beserek didimiz de tülü diveniñ irkeğidir*. “Beserek dediğimiz de tüylü devenin erkeğidir.”

Buğa (< *boğa*): Sözcük, Saçıkara Yörükleri ağzında ineğin erkeği için kullanılmaktadır. DS’de “Boğa.” ve GTS’de *boğa*¹⁵⁶ biçimiyle “Damızlık erkek sığır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ilk hecesindeki geniş /o/ ünlüsü dar /u/ ünlüsüne dönüşerek daralma meydana gelmiştir: *boğa* > *buğa*.

Ör. *Benim kendimiñ pek guvvatlı bir buğam var ıdı hay kızım*. “Benim kendimin pek kuvvetli bir boğam vardı hay kızım.”

Buhur: Saçıkara Yörükleri ağzında tülü devenin erkeğine verilen addır. DS’de “Erkek deve.” şeklinde tanımlanan *buhur*¹⁵⁷ sözcüğü, GTS’de “Dini törenlerde yakılan kokulu ağaç vb. maddeler, tütsü.” olmak üzere konu dışında anlamlarına yer verilmiştir.

Ör. *Çatal örgüçlü buhur dive olur belki televizzanda görmüşsündür*. “Çatal hörgüçlü buhur deve olur. Belki televizyonlarda görmüşsünüzdür.”

¹⁵⁵ Gülensoy, sözcüğü ‘İki hörgüçlü deve’ biçimde tanımlayarak =eski Kpç. *birsek* ‘erkek ve kızgın deve’ şeklinde kullanıldığını belirtmiştir (2007: 134).

¹⁵⁶ Gülensoy sözcüğü ‘*ET. Būka (KT) / buka (DLT) < * Būka*’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 154).

¹⁵⁷ Eren sözcüğü *buğur* şeklinde geçmekte ve “damızlık erkek deve” şeklinde tanımlanmaktadır (1999: 62).

Buzā (< *buzāğ*): Saçıkara Yörükleri ağzında ineğin yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “Buzāğ.” ve GTS’de *buzāğ*¹⁵⁸ biçimiyle “Yeni doğmuş, ana sütüyle beslenen sığır yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de sözcük “buzagu” şeklinde geçmektedir. Sözcük son hecesinde bulunan /ğ/ ve /ı/ seslerinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *buzāğ* > *buzā*.

Ör. *Bōğün kazasız belasız bi buzāmız oldu allā şükür.* “Bugün kazasız belasız bir buzağımız oldu Allah’a şükür.”

Bülüc (< *piliç*): Saçıkara Yörükleri ağzında tavuğun küçüğüne verilen addır. *Bülüc*¹⁵⁹ sözcüğü DS’de “Piliç.”, “Civciv.”, “Serçe.”, “Tarlakuşu.” ve GTS’de *piliç* biçimiyle 1. “Tavuğun küçüğü, erginleşmemiş tavuk veya horoz.”, 2. “Genç, güzel ve alımlı kız veya kadın.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük başı /p/ sesinin tonlulaştığı ve ünlü seslerde yuvarlaklaşma görülmektedir: *piliç*¹⁶⁰ > *bülüc*. Sözcüğün son sesinde yer alan tonsuz /ç/ sesi tonlu /c/ sesine dönüşmüştür: *bülüç* > *bülüc*.

Ör. *Bülücü kesdir idim Ömar amcana bişir idim pek güzel olıdu.* “Bülücü kestirirdim. Ömer amcana pişirirdim. Pek güzel olurdu.”

Canavar (*canavar* < *Far. cānāver* جانور): Saçıkara Yörükleri ağzında tarlaların içinde görülen ve zarar verici bir hayvana verilen addır. Sözcük DS’de “Domuz.”, “Kurt.” ve GTS’de “Masallarda sözü geçen yabani, yırtıcı hayvan.”, “Kurt, domuz vb. cana kıyan yaban hayvanı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Önceki senelerde darınıñ içinde gördünü söyleller emme doğru mu bilmeñ.* “Önceki senelerde darının içinde gördüğünü söylerler ama doğru mu bilmem?”

Çakal¹⁶¹ (*çakal* < *Far. şağāl* ثغال): Saçıkara Yörükleri ağzında zarar verici, yırtıcı, geceleri bahçelere inen bir hayvana verilen addır. Sözcük DS’de “Alında beyaz tüyleri olan hayvan.”, “Alaca renkli hayvan.” “Bir veya iki gözünde beyazlık olan

¹⁵⁸ Eren, *buzāğ* sözcüğünün Eski Türkçeden beri kullanıldığını ifade ederek, Eski Türkçede *buzāğ*; Orta Türkçede *buzāğ*; Eski Kıpçakçada *buzāğ* (> *buzawu*) biçimlerinde kullanıldığını belirtmiştir (1999: 65).

¹⁵⁹ Gülensoy sözcüğü < **bülü (bülü)* ‘yansıma’ + *ç* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 194).

¹⁶⁰ Gülensoy sözcüğü < **pili pili* ‘kümes hayvanlarını çağırma ünlemi; yansıma’ + *ç* ‘küçültme eki’ biçiminde tahlil etmektedir (2007: 697).

¹⁶¹ Eren, sözcüğü ‘kurttan küçük bir yaban hayvanı (*Canis aureus*)’ şeklinde tanımlayarak Çağdaş lehçelerde *şagal* olarak da kullanıldığını belirtmiştir. Sözcüğün < *Far. şagal* biçiminde kullanıldığını Farsça /ş-/ sesinin Türkçede /ç-/ sesine çevrildiğini ifade etmiştir (1999: 76).

hayvan.”, “Havlayan ama ısırmayan köpek.” ve GTS’de “Etoburlardan, sürü hâlinde yaşayan, kurttan küçük bir yaban hayvanı (*Canis aureus*).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Giceleri bahçaya çakal filan iner.* “Geceleri bahçeye çakal falan iner.”

Celvin: Saçıkara Yörükleri ağzında civcivin büyüğüne, yumurtlamaya başlayan tavuğa verilen addır. Sözcük DS’de *celfin*¹⁶² biçimiyle “Henüz yumurtlamayan küçük tavuk, piliç.”, “İlk ötmeye başlayan horoz.”, “Tavuk.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Celviniñ güççük yumurtası olū.* “Celvinin küçük yumurtası olur.”

Çebîç: Saçıkara Yörükleri ağzında keçinin bir yaşına gelmiş yavrusuna verilen addır. DS’de *çepiş* biçimiyle “Bir yaşındaki keçi yavrusu.”, “Bir yaşındaki dişi keçi yavrusu.”, “Bir yaşındaki erkek keçi.” ve GTS’de *çebîç*¹⁶³ biçimiyle “Bir yaşındaki keçi yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Geçiniñ yavrısı olū o bi yaşına gelir ona çebîç diriz.* “Keçinin yavrusu olur. O bir yaşına gelir. Ona çebîç deriz.”

Civci (< *civciv*): Saçıkara Yörükleri ağzında tavuğun küçüğüne, yumurtadan yeni çıkmış haline verilen addır. DS’de “Kümes hayvanlarının yavrusu, civciv” GTS’de *civciv* biçimiyle “Kümes hayvanlarının yumurtadan yeni çıkmış yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün¹⁶⁴ ağızdaki sesletimi sırasında söz sonundaki /v/ sesi düşmektedir: *civciv* > *civci*.

Ör. *Benim güççüke civcim var imiş onu göçellerken elimden alamazlar imiş.* “Benim küçükken civcivim varmış. Onu göçerlerken elimden alamazlarmış.”

Çiyan (< *çıyan*): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağın altında yaşayan küçük solucana benzeyen hayvana verilen addır. Sözcük DS’de “Meyvelerde olan kurt.” ve GTS’de *çıyan*¹⁶⁵ biçimiyle “Çok ayaklılardan, sarımtırak renkte, zehirli bir böcek

¹⁶² Eren *celfin* sözcüğünü, ‘piliç’ biçiminde tanımlayarak ağızlarda şelfin (ve selfin) şekillerinde de geçtiğini belirtmiştir. Sözcüğün Tzitzilis’e göre, Rumcadan alındığını ifade etmektedir (1999: 69).

¹⁶³ Eren; sözcüğü *çebîç* “bir yaşında keçi yavrusu” şeklinde tanımlamış ve Anadolu ağızlarında *çepiş*, *çebîç* ve *çebîş* biçimlerinin de kullanıldığını belirtmiştir (1999: 82).

¹⁶⁴ Gülensoy sözcüğü < yansımaya: *ci(v)ci(v) ~ cu cu* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 207).

¹⁶⁵ Gülensoy sözcüğü *çıyan ~ çayan* < *ET. çadan* “akrep” şeklinde tahlil etmiştir (2007: 246).

(Scolopendra).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ilk hecesinde yer alan art sıradan /ı/ ünlüsü ön sıradan /i/ ünlüsüne dönüşmüştür: *çıyan* > *çıyan*.

Ör. *Yiriñ altında olu güççük güççük bazı yāmırdan sōña da çıkallar*. “Yerin altında olur küçük küçük. Bazı yağmurdan sonra da çıkarlar.”

Dana: Saçıkara Yörükleri ağzında ineğin yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de *tana*¹⁶⁶ biçimiyle “İki yaşında erkek dana.”, “Buzağı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de “İneğin, süttten kesildikten sonra bir yaşına kadar olan yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör: *Yini doğan danalarıñ hebsiniñ ağzına biberon düttüyüler*. “Yeni doğan danaların hepsinin ağzına biberon tutuyorlar.

Davşan (< *tavşan*): Saçıkara Yörükleri ağzında *davşan* şeklinde kullanılan sözcük DS’de “Tavşan.” ve GTS’de *tavşan*¹⁶⁷ biçimiyle “Tavşangillerden, eti yenen, hızlı koşan, kemirgen, postundan yararlanan bir tür memeli” şeklinde tanımlanmaktadır. *Davşan* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi¹⁶⁸ görülmektedir: *tavşan* > *davşan*. *Tavşan* sözcüğündeki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür: *tavşan*¹⁶⁹ > *davşan*. *Tavşan* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Herifler esgiden pek davşan avlallar ıdı*. “Herifler eskiden pek tavşan avlarıydı.”

Daylak: Bölgede yoz devenin hem erkek hem de dişi yavrusu için kullanılan *daylak*¹⁷⁰ sözcüğü DS’de “Dişi deve.”, “Damızlık erkek deve.”, “Boynunda tüy olmayan pehlivan deve.”, “Deve yavrusu.”, “Bir yaşından büyük dişi deve.” ve GTS’de “Dişi deve.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Diveli daylağ dî bi şarkı var ıdı amma hatırlayamadıñ yavrım*. “Develi daylak diye bir şarkı vardı ama hatırlayamadım yavrum.”

¹⁶⁶ Gülensoy sözcüğü *ET*. **tāna* ‘bir yaşında sığır yavrusu’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 265).

¹⁶⁷ Gülensoy sözcüğü < *ET*. *tabış-* ~ *taviş-* ‘koşmak, kımıldamak, atlamak, sıçramak’ + *gan* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 870).

¹⁶⁸ İlk hecede /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tavşan* > *davşan*. Bk. 30. dipnot.

¹⁶⁹ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *mürüt* > *mürid*. Bk. 30. dipnot.

¹⁷⁰ Gülensoy sözcüğü, < *day* [< **tay*] + *lak* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 270).

Dilki (< *tilki*): Saçıkara Yörükleri ağzında gece bahçelere inen, sivri kulaklı, tavuk, kuş gibi hayvanları yiyen bir hayvana verilen addır. DS’ “Tilki.” ve GTS’de *tilki*¹⁷¹ biçimiyle yer alan “Köpekgillerden, uzunluğu 90, kuyruğu 30 santimetre kadar, ırklarına göre çeşitli renklerde olan, ağız ve burnu sivri, kümes hayvanlarına zarar veren, kürkü beğenilen bir tür memeli.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Dilki* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi¹⁷² görülmektedir: *tilki* > *dilki*. *Tilki* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Bizim bahçaya dilki çok inerdi.* “Bizim bahçeye tilki çok inerdi.”

Dorum: Saçıkara Yörükleri ağzında 1-2 yaşına gelen deveye verilen addır. *Dorum*¹⁷³ sözcüğü DS’de “Deve yavrusu, havut geçirilme çağına yaklaşmış deve yavrusu.” ve GTS’de “Deve yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Diveniñ yavrusı bir yaşına geldi mi dorum _olu.* “Devenin yavrusu bir yaşına geldi mi dorum olur.”

Düve: Saçıkara Yörükleri ağzında ineğin dışisine verilen addır. Sözcük DS’de “İki yaşında dişi sığır.” ve GTS’de “Boğaya gelmemiş 1-2 yaşında dişi sığır.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Düveyi bögün buzalattık çok şükür.* “Düveyi bugün buzalattık çok şükür.”

Emlik (< *em-me+lik*): Saçıkara Yörükleri ağzında güz gününde kuzulayan kuzuya verilen addır. DS’de “Süt emmekte olan insan ya da hayvan yavrusu.”, “Zamanından daha geç doğan kuzu ya da oğlak.”, “Körpe kuzu ve oğlak.”, “Anası ölmüş kuzu.”, “Mevsimlik doğan kuzu.”, “Yazın doğmuş koyun yavrusu.” şeklinde anlamları verilen bu sözcük GTS’de “Zamanından daha geç doğan kuzu ve oğlak.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Emlik*¹⁷⁴ sözcüğü *em-* fiiline {-mA+} fiilden ad ve {+IIk} addan ad yapan eklerin getirilmesiyle türetilmiş ve hece düşmesi yoluyla kısalmış olmalıdır.¹⁷⁵

¹⁷¹ Gülensoy sözcüğü < * *tül-* ‘tüyünü dökmek’ + (*e-*) *kü* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 899).

¹⁷² İlk hecede /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tilki* > *dilki*. Bk. 30. dipnot.

¹⁷³ Gülensoy sözcüğü, ‘Deve yavrusu’ = *OT. torum (DLT)* < * *tō+rum* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 300).

¹⁷⁴ Gülensoy *emlik kuzu* sözcüğünü, ‘Süt emen, otlamaya gelmemiş, kırk günlük kuzu’ şeklinde tanımlayarak < *em-lik kuzu* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 332).

¹⁷⁵ *Emlik* sözünün *em-i-l-ik* yapısından da kısalmış olduğu da düşünülebilir.

Ör. *Güz gününde güzlayan güzuya güz gününüñ emliği deller.* “Güz gününde kuzlayan kuzuya güz gününün emliği derler.”

Enik: Saçıkara Yörükleri ağzında köpeğin yavrusuna verilen addır. *Enik*¹⁷⁶ sözcüğü DS’de “Kedi ve köpek yavrusu.”, “Küçük köpek.” ve GTS’de “Kedi, köpek vb. çok memeli hayvanların yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de sözcük *enük* “hayvan yavrusu, enik; arslan, sırtlan, kurt, köpek yavruları” şeklinde geçmektedir.

Ör. *Ġarabaşım yini enik Ġunnamış.* “Karabaşım yeni enik kunlamış.”

Erkeş (< erkeç): Saçıkara Yörükleri ağzında erkek keçi yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “Üç ya da dört yaşlarında olan enenmiş erkek keçi.”, “Erkek keçi”, “Keçi” ve GTS’de *erkeç* biçimiyle “İğdiş edilmiş, üç yaşından büyük erkek keçi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT’de *erkeç* biçimiyle “genç teke” şeklinde tanımlanmaktadır. *Erkeç*¹⁷⁷ sözcüğünün son sesinde yer alan /ç/ sesi /ş/ sesine dönmüştür: *erkeç* > *erkeş*.

Ör. *Geçiniñ irkek yavrısınıñ adı erkeş.* “Keçinin erkek yavrusunun adı erkeş.”

Eşşek (< eşek): Saçıkara Yörükleri ağzında binek hayvanına verilen addır. Sözcük DS’de “Eşek.” ve GTS’de *eşek* biçimiyle 1. “Atgillerden, uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı, merkep, karakaçan, uzun kulaklı.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Eşşek*¹⁷⁸ sözcüğünde ünsüz ikizleşmesi olayı görülmektedir: *eşek* > *eşşek*.

Ör. *Göçü çekeceñ mecbur gideceñiñ o çocuğunañ dive, eşşek, at da var.* “Göçü çekeceksin mecbur gideceksin o çocukla deve, eşek, at da var.”

Ġancık (< kancık): Saçıkara Yörükleri ağzında köpeğin dişi yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “Dişi.” ve GTS’de *kancık*¹⁷⁹ biçimiyle 1. “Hayvanlarda dişi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT’de “Kancık.” şeklinde geçmektedir. İlk seste kelime

¹⁷⁶ Gülensoy sözcüğü, ‘Kedi, köpek yavrusu’ şeklinde tanımlayarak OT’de *enük* ‘hayvan yavrusu, arslan, sırtlan, kurt, köpek yavruları’ şeklinde kullanıldığını belirtmiştir. Sözcüğü < *yenük* [*yenü-* ‘yavrulamak, doğurmak’ + *-k*] biçiminde tahlil etmiştir (2007: 335).

¹⁷⁷ Gülensoy *erkeç* sözcüğünü ‘Erkeç teke’ şeklinde tanımlayarak Orta Türkçede *erkeç* ‘erkek, genç teke’; Eski Kıpçakçada *erkeç*, *irkeç* biçimlerinde kullanıldığını belirtmiştir. Sözcüğü < *i/(e)r(i)k* ‘koç’ + *(e)ç* ‘küçültme eki’ biçiminde tahlil etmiştir (2007:338).

¹⁷⁸ Gülensoy *eşek* sözcüğünü ‘Eşek’ ET., OT. *eşgek* ~ *eşyek* ~ *eşek* biçimlerinde kullanıldığını belirterek < **eş* + *(g) ek* şeklinde tahlil etmiştir (2007:343).

¹⁷⁹ Gülensoy, “dişi köpek” şeklinde tanımladığı sözcüğü *kanç* + *(i)k* küçültme eki biçiminde açıklamıştır (2007: 458).

başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kancık*¹⁸⁰ > *ğancık*. *Kancık* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Köpeğin ğancığı köpek kancık mı erkek mi dediğin zaman ğancık ğancık ğancık diye çağırırlar.* “Köpeğin kancığı, köpek kancık mı erkek mi dediğin zaman kancık kancık diye çağırırlar.”

Ğara Böcü¹⁸¹ (*ğara* < *T. kara* + < *böcü*): Saçıkara Yörükleri ağızında siyah renkte olan *ğara Fatma* olarak da bilinen bir böceğe verilen addır. *Böcü* sözcüğü DS’de “Korkunç böcek, korkunç yaratık.”, “Yüksek yerlerde yetişen, karaağaca benzer bir ağaç.”, “Kurt.”, “İpek böceği.”, “Böcek, akrep, çıyan, örümcek v.s.”, “Domuz.” ve GTS’de 1. “Kurt.”, 2. “Böcek.”, 3. “Çocukları korkutmak için söylenen ve hayalet, hortlak vb. hayali varlık.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hayvan adı *kara/böcü* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ğara* (< *kara*)/*böcü*. *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kara*¹⁸² > *ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *He bahçada filan pek çok_olular ğara böcülē.* “He bahçede falan pek çok olurlar kara böcüler.”

Ğayalık (< *kaya+lık*): Saçıkara Yörükleri ağızında devenin dişisine verilen addır. Sözcük DS’de “genç dişi deve”, “[->gayalak] üç dört yaşındaki boz deve.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *kaya* adına addan ad yapan {+ilk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Kaya* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi¹⁸³ görülmektedir: *kaya* > *ğaya*. *Kaya* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Diveniñ dişisi olū bi de adı ğayalık onun.* “Devenin dişisi olur bir de. Adı kayalık onun.”

¹⁸⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kancık* > *ğancık*. Bk. 31. dipnot.

¹⁸¹ Gülensoy *böcü* sözcüğünü ‘1. kurt; 2. böcek; 3. umacı < * *bö*: + *cü* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 170).

¹⁸² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ğara*. Bk. 31. dipnot.

¹⁸³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaya* > *ğaya*. Bk. 31. dipnot.

Geçi (< *keçi*): Saçıkara Yörükleri ağzında *geçi* şeklinde kullanımı olan sözcük DS'de “Keçi.”, “Makas.” ve GTS'de *keçi* biçimiyle “Geviş getiren memelilerden, eti, sütü, derisi ve kılı için yetiştirilen hayvan.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Geçi*¹⁸⁴ sözcüğünde kelime başı /k/ > /g/ değişimi¹⁸⁵ görülmektedir: *keçi* > *geçi*. *Keçi* adında görülen /k/ > /g/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Ġoyunumuzu da geçimizi de alı güdmeye géderiz ġari.* “Koyunumuzu da keçimizide alır gütmeye gideriz gayrı.”

Ġoyun (< *koyun*): Saçıkara Yörükleri ağzında *goyun* şeklinde kullanımı olan sözcük DS'de “Koyun.”, ve GTS'de *koyun* biçimiyle “Geviş getirenlerden eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġoyun*¹⁸⁶ sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *koyun*¹⁸⁷ > *ġoyun*. *Koyun* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Benim kendi bubam namlucaymış beşşüz dene ġoyunu var ımış.* “Benim kendi babam namlıcaymış. Beş yüz koyunu varmış.”

Ġoç (< *koç*): Saçıkara Yörüklerinde koyunun erkek yavrusuna verilen addır. Sözcük, DS'de “Koç.” ve GTS'de *koç* biçimiyle “Damızlık erkek koyun.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT'de *koç* şeklinde geçmektedir. Sözcükte kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *koç*¹⁸⁸ > *ġoç*. *Koç* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Accık şöle edli şişman ġoç iyi olu.* “Azıcık şöyle etli şişman koç iyi olur.”

Ġulun (< *kulun*): Saçıkara Yörüklerinde atın yavrusuna verilen addır. DS'de “At ve eşek yavrusu.”, “At yavrusu, tay.” ve GTS'de *kulun*¹⁸⁹ biçimiyle “Altı aylığa kadar olan at veya eşek yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT'de *kulun* “tay” şeklinde

¹⁸⁴ Gülensoy *keçi* sözcüğünü ET. *äckü ~ OT. keçi [~ eçkü]* şeklinde kullanıldığını belirterek < * *ēç* ‘yansıma: keçiye çağırma ünlemi’ + *kü/ki* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 491).

¹⁸⁵ İlk seste /k/ > /g/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *keçi* > *geçi*. Bk. 31. dipnot.

¹⁸⁶ Gülensoy *koyun* sözcüğünü < **ķōñ* + (I)n ‘*küçültme eki*’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 549).

¹⁸⁷ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *koyun* > *ġoyun*. Bk. 31. dipnot.

¹⁸⁸ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *koç* > *ġoç*. Bk. 31. dipnot.

¹⁸⁹ Gülensoy *kulun* sözcüğünü ‘At ve eşek yavrusu’ şeklinde tanımlayarak ET., OT. *ķulun* ‘tay’ < **kol* ‘yaban eşiği’ + (u)n biçiminde tahlil etmiştir (2007:566).

geçmektedir. Sözcüğün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kulun*¹⁹⁰ > *gulun*. *Kulun* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Atın yavrusı olū ğuzum ona biz ğulun diriz*. “Atın yavrusu olur kuzum. Ona biz kulun deriz.”

Ġuzu (< *kuzu*): Saçıkara Yörükleri ağızında koyunun yeni doğmuş erkek ve dişi yavrusuna verilen addır. *Kuzu*¹⁹¹ sözcüğü DS’de “Kuzu.” ve GTS’de “Koyun yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de sözcük *kuzı* şeklindedir. Sözcüğün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kuzu*¹⁹² > *ğuzu*. *Kuzu* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Süd gibi bembeyaz ğuzularımız olūdu, pek datlı olūdu*. “Süt gibi bembeyaz kuzularımız olurdu. Pek tatlı olurdu.”

Keklik: Saçıkara Yörükleri ağızında bir kuş türü için kullanılan *keklik*¹⁹³ sözcüğü DS’de “Keklik” ve GTS’de “Keklik.” ve “Sülüngillerden, güvercin büyüklüğünde, eti için avlanan, tüyü boz, ayakları ve gagası kırmızı renkte bir kuş” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Dörd tēne de keklik palazım var*. “Dört tanede keklik palazım var.”

Kösdü (< *kös-dü*): Saçıkara Yörükleri ağızında toprağın altında yaşayan bir hayvan için kullanılan addır. Sözcük DS’de “Köstebek.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de ise *köstebek*¹⁹⁴ biçimiyle 1. “Köstebegillerden, toprak altında oyduğu yuvalarda yaşayan, gözleri hemen hiç görmeyen, derisinden kürk yapılan küçük bir hayvan, sokur, yer sıçanı, kör sıçan (Talpa).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kös-* fiiline görülen {-dl} görülen geçmiş zaman ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yirin altında kösdü olur, toprağı oya oya çabık çabık çıka*. “Yerin altında köstü olur. Toprağı oya oya çabuk çabuk çıkar.

¹⁹⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kulun* > *gulun*. Bk. 31. dipnot.

¹⁹¹ Gülensoy sözcüğü *ET.*, *OT.* *kozı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 586).

¹⁹² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kulun* > *gulun*. Bk. 31. dipnot.

¹⁹³ Gülensoy sözcüğü < **kek/kak* ‘yansıma [< **kēk* (i) + *lik*] biçiminde tahlil etmiştir (2007: 493).

¹⁹⁴ Gülensoy *köstebek* sözcüğünü *OT.* *kösürge* ~ *küsürge* < *ET.* *kös/z* ‘göz’ + *teb* (~*m*) ek biçiminde tahlil etmiştir (2007:559).

Köşek: Saçıkara Yörükleri ağzında yoz devenin yeni doğan yavrusuna verilen addır. *Köşek*¹⁹⁵ sözcüğü DS’de “Deve yavrusu.” ve GTS’de “Bir yaşına kadar olan deve yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Dive bortladı mı yavrısı güçücükene ona köşek diriz. “Deve bortladı mı yavrısı küçücükken ona köşek deriz.

Kürük: Saçıkara Yörükleri ağzında eşeğin yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “Eşek yavrusu, sipa.”, “At yavrusu.”, “Küçük kulaklı koyun, keçi.”, “Kıvrık kulaklı koyun, keçi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. Eşşegin yavrısı olū sipa diriz bi de kürük diriz biz ona. “Eşşegin yavrusu olur sipa deriz. Bir de kürük deriz biz ona.”

Lök: Saçıkara Yörükleri ağzında yoz devenin erkek yavrusu için kullanılan *lök*¹⁹⁶ sözcüğü DS’de “Erkek deve.”, “İğdiş edilmiş deve.”, “Kızgın, azgın deve.”, “Çökmüş oturmuş deve.”, “Dişi deve.”, “Doğurması yakın keçi.” ve GTS’de “Yedi yaşından büyük erkek boz deve.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Diveniñ irkeğine lök deller. “Devenin erkeğine lök derler.”

Maya: Saçıkara Yörükleri ağzında tülü devenin yeni doğan yavrusuna verilen addır. *Maya*¹⁹⁷ sözcüğü DS’de “Dişi.”, “Genel olarak damızlık dişi hayvan.”, “Dişi katır.”, “Dişi at.”, “Dişi erkek.”, “Buhur deveyle adi devenin birleşmesinden doğan uzun tüylü dişi deve.”, “4-5 yaşındaki deve.”, “Dişi deve.” ve GTS’de “Damızlık dişi hayvan.”, “Dişi deve.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Maya dî tülü diveniñ yini doğmuş yavrısına söyleller. “Maya diye tülü devenin yeni doğmuş yavrusuna söylerler.”

Oğlak: Saçıkara Yörükleri ağzında keçinin hem erkek hem dişi yavrusuna verilen addır. DS’de yer almayan *oğlak*¹⁹⁸ sözcük, GTS’de “Keçi yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

¹⁹⁵ Gülensoy sözcüğü, birtakım ses değişimlerine uğrayarak, Anadolu ağzlarında *köşek, koşak, koşsek, köçek, köçek, körşek, köşkek, köşseyh, köşsek, köçek* biçimlerinde de kullanıldığını belirtmiştir (2007: 560).

¹⁹⁶ Eren *lök* sözcüğünün kökeninin belirsiz olduğunu ifade ederek sözcüğü ‘iki hörgüçlü deve’ şeklinde tanımlamıştır (Ramstedt, Räsänen, Tietze, Roux’dan aktaran Eren, 1999: 284).

¹⁹⁷ Eren sözcüğü Far. *maya* ‘the female of any animal, a female camel in particular’ biçiminde açıklamaktadır (1999: 290).

¹⁹⁸ Eren sözcüğü; < *oğul*+-(a) *k* küçültme eki biçiminde tahlil etmiştir. (1999: 304).

Ör. *Geçiler önde, oğlaqları arkada sürü géder gâri.* “Keçiler önde oğlaklar arkada sürü gider gayrı.”

Paçalı Dive (*paça* < *Far. pāçe* پاچا + *lt* + *deve*): Saçıkara Yörükleri ağızında güçlü, kuvvetli olan deveye verilen addır. DS ve GTS’de yer almayan sözcük ağızda *tülü deve* diye de adlandırılmaktadır. Bu ad sıfat tamlaması yapısındadır: *paçalı/dive* (< *deve*). *Paça* ismine addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Deve* sözcüğünün ilk hecesindeki /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüşmesi¹⁹⁹ sonucunda bu şekli almıştır: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Şöle yönlu yönlu paçalı divemiz_olu.* “Şöyle yünlü yünlü paçalı devemiz olur.”

Palaz: Saçıkara Yörükleri ağızında kekliğin yavrusuna verilen addır. *Palaz*²⁰⁰ sözcüğü DS’de “Güzel, canlı.”, “Manda yavrusu.”, “Kaz yavrusu.” ve GTS’de “Kaz, ördek, güvercin gibi bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Yaylaya göşerkene hep gücāmda keklik palazımı da alırmışım.* “Yaylaya göçerken hep kucağımda keklik palazımı da alırmışım.”

Porsuk: Saçıkara Yörükleri ağızında tilkiye benzeyen, geceleri görülen, zarar verici bir hayvana verilen addır. *Porsuk*²⁰¹ sözcüğü DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak “Dolaşık.”, 2. “Yorgun, güçsüz, sinmiş.”, “Kırlarda biten içi dolu, kötü mantar.”, “Saçı, başı dağınık, inatçı, dayanıklı.” ve GTS’de 1. “Sansargillerden, su kıyılarında kazdıkları deliklerde yaşayan, ot ve etle beslenen, pis kokulu, memeli bir hayvan (Meles).”, 2. “Pörsümüş.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Gice bi ses goptu abō porsuk inmiş bahçaya herhalda hep tavıklarımı yiyecēmiş.* “Gece bir ses koptu. Abo porsuk inmiş bahçeye herhalde. Hep tavuklarımı yiyecekmiş.”

¹⁹⁹ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

²⁰⁰ Gülensoy sözcüğü, “kaz, ördek, güvercin gibi bazı kuş yavrularının civcivlikten sonraki durumu”, < *bala* “çocuk; yavru + z “küçültme eki” şeklinde açıklamıştır.

²⁰¹ Gülensoy sözcüğü, < * *bor+su-k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 701).

Potuk: Saçıkara Yörükleri ağzında erkek ve dişi deve yavrusu için kullanılan *potuk*²⁰² sözcüğü DS’de “Deve yavrusu.”, “Manda yavrusu.”, “Köpek yavrusu.”, “Ayı yavrusu.”, “Domuz yavrusu” ve GTS’de “Deve yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör: *Divenin yavrısını bi de potuk diriz.* “Devenin yavrusuna bir de potuk deriz.”

Sansar: Saçıkara Yörükleri ağzında tavuk, kuş vb. hayvanları yiyen, zarar verici bir hayvana verilen addır. *Sansar*²⁰³ sözcüğü DS’de ağzındaki anlamdan farklı olarak “Zambak çiçeği.” ve GTS’de “Postları değerli türlü etçil hayvanların ortak adı (Martes martes).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Giceleri kümese giren şî var ıdı sansar taviıkları filā ziyan ıder.* “Geceleri kümese giren şey vardı sansar. Tavukları falan ziyan eder.”

Seyis: Saçıkara Yörükleri ağzında erkek keçi yavrusuna verilen addır. *Seyis*²⁰⁴ sözcüğü DS’de “İki-üç enenmiş tohumluk erkek keçi.”, “İki-üç yaşında koyun.” ve GTS’de “Üç yaşında koyun.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şöle güççük güççük seyislerimiz oluvurudu.* “Şöyle küçük küçük seyislerimiz oluverirdi.”

Sığircık (< *sığır* + *cık*): Saçıkara Yörükleri ağzında bir kuşa verilen addır. *Sığircık*²⁰⁵ sözcüğü DS’de ağızda kullanımın dışında “Küçük dolu.” ve GTS’de “Serçegillerden, siyah renkli, uzun gagalı, serçeden iri, ötücü bir kuş, çoğurcuk, çekirge kuşu” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *sığır* adına addan ad yapan {+CİK} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör: *Ğuşlardan bildiğim sığircık var ıdı.* “Kuşlardan bildiğim sığircık vardı.”

Sıpa: Saçıkara Yörükleri ağzında eşek yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “sıpa” ve GTS’de “eşek yavrusu” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de sıpa “iki yaşına girmiş olan tay” şeklinde geçmektedir.

²⁰² Eren sözcüğü; < *botu* “deve yavrusu” + *-k küçültmek eki* şeklinde tahlil etmiştir.

²⁰³ Gülensoy sözcüğü < ? *sū* + *sar* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 731).

²⁰⁴ Eren sözcüğü ‘ata bakan, tımar eden kimse, at bakıcısı’ şeklinde tanımlamıştır (1999: 363).

²⁰⁵ Gülensoy sözcüğü ‘OT. *Sığircık~sığırçuk* (DLT) < **sığır+cık*’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 765).

Ör. *Sabah erkenden sığırcıklarla güzel güzel ötellerdi.* “Sabah erkenden sığırcıklar güzel güzel öterlerdi.”

Sirpiç: Saçıkara Yörükleri ağızında kulağa kaçan, siyah, küçük böceğe verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör: *Sirpiç di şöle güççük güççük böcüler olü.* “Sirpiç diye şöyle küçük küçük böcekler olur.”

Şişek: Saçıkara Yörükleri ağızında kuzulama zamanı gelmiş kuzuya verilen addır. *Şişek*²⁰⁶ sözcüğü DS’de, “1-2 yaşında koyun.”, “Kuzulama dönemi girmiş ya da doğurmuş sütlü koyun.”, “1-2 yaşında erkek koyun.”, “Altı aylık dişi koyun.”, “Yeni kuzulayan koyun.”, “Kuzulama dönemine girmiş dişi koyun.” ve GTS’de “İki yaşındaki koyun.”, “Kuzulama dönemi girmiş ve doğurmuş koyun.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Bizim goyunuñ daha yini gücücük şişegi oldu.* “Bizim koyunun daha yeni küçücük şişegi oldu.”

Tavık (< tavuk): Saçıkara Yörükleri ağızında *tavık* şeklinde kullanımı olan sözcük DS’ “Tavuk.” ve GTS’de *tavuk*²⁰⁷ biçiminde “Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tavık* sözcüğünün ikinci hecesinde yer alan yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *tavuk* < *tavik*.

Ör. *Taviğı gurķ oldu mu onu yattırırız.* “Tavuk kurk oldu mu onu yatırırız.”

Teke: Saçıkara Yörükleri ağızında keçinin erkek yavrusuna verilen addır. *Teke*²⁰⁸ sözcüğü DS’de “Üç yaşlı erkek oğlak.” ve GTS’de “Erkek keçi.”, “Türlü devenin erkeği ile tek hörgüçlü dişi devenin geriye melezenmesinden elde edilen bir tür deve.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de sözcük *teke* “boynuzundan yay yapılan erkek geyik” şeklinde geçmektedir.

Ör. *Geçi acicik böyür gāri teke olu o.* “Keçi azıcık büyür gayrı teke olur o.”

²⁰⁶ Gülensoy sözcüğü ‘İki yaşındak koyun’ şeklinde tanımlayarak < * *tīşāk* < * *tīşā-* ‘diş çıkarmak’ /*şişāk* biçiminde tahlil etmiştir (2007:846).

²⁰⁷ Gülensoy sözcüğü (< * *taḡ* > **daḡ* ‘yansıma’) şeklinde tahlil etmiştir (2007: 871).

²⁰⁸ Gülensoy sözcüğü, < *tek+e* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 874).

Toklu (< *tok+lu*): Saçıkara Yörükleri ağzında koyunun erkek yavrusuna verilen addır. *Toklu*²⁰⁹ sözcüğü DS’de “Altı aylık bir yaş arasındaki kuzu.”, “İki yaşında kuzu.”, “Doğurmamış koyun.”, “Erkek koyun” ve GTS’de “Bir yıllık kuzu” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de *toklu* “altı aylık kuzu” şeklinde geçmektedir. Sözcük *tok* adına addan ad yapan {+IU} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Toğlunuñ eti teze olur.* “Toklunun eti taze olur.”

Tosbā (< *tospağa* < *tos* + *bağa*²¹⁰): Saçıkara Yörükleri ağzında kaplumbağa hayvanı için *tosba* sözcüğü kullanılmaktadır. DS’de sözcük “Kaplumbağa” biçiminde tanımlanmaktadır. GTS’de *kaplumbağa* biçiminde geçen sözcük “Kaplumbağalardan, çok sert ve kemiksi bir yapının içinde yaşayan, ağır ağır yürüyen dört ayaklı, sürüngen hayvan” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ikinci hecede /p/ > /b/ değişimi, hece düşmesi ve bu düşmenin etkisiyle de art sıradan /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *tospağa* > *tosbā*.

Ör. *Şoralarda bataklıkların oralarda tosba gör üdüm.* “Şuralarda bataklıkların oralarda tosba görürdüm.”

Tülü Dive (< *tülü* + *deve*): Saçıkara Yörükleri ağzında güçlü, kuvvetli deveye verilen addır. *Tülü*²¹¹ sözcüğü DS’de “Uzun tüylü, güreşçi erkek deve.”, “Buhur ve adi devenin çiftleşmesinden doğan erkek deve.”, “Erkek davar.”, “Bir yaşındayken doğurmuş keçi, koyun.”, “Bir buçuk iki ay önce kırılmış koyun.” ve GTS’de “Uzun tüylü, özel güreşlerde yararlanan erkek deve.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *tülü/deve* biçiminde sıfat tamlaması yapısındadır: *tülü/dive* (< *deve*). *Deve* sözcüğünün ilk hecesindeki /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüşmesi²¹² sonucunda bu şekli almıştır: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı

²⁰⁹ Gülensoy sözcüğü, < **toki-* ‘dövmek, vurmak, çarpmak’ + *-l-* ‘edilgenlik eki’ + *u* (*k*) biçiminde tahlil etmiştir (2007: 905).

²¹⁰ Gülensoy sözcüğün *tosba*, *tosbaa*, *tosbağ*, *tosbağa* “kaplumbağa” şeklinde kullanımlarının da olduğunu belirterek sözcüğü < **tō* ‘yansıma’ + *s* *bağa* [<OT. **bağa*] biçiminde tahlil etmektedir (2007: 920). Gülensoy ayrıca Nişanyan sözlüğündeki bilgilerden hareketle ET.’de *bağa* ‘kara kurbağa, otlu kurbağa’; OT.’de *bağa* ‘kurbağa’ şeklinde ayrılmasının doğru olduğunu ancak ‘kurbağa, kaplumbağa’ şeklinde adlandırılmasının yanlış olduğunu dile getirmiştir. Bunun sebebini ise *tos* sözcüğünün yansıma (onomatope) olduğunu ve bu sesin de kurbağanın çıkardığı sestten dolayı olduğunu açıklamıştır (2007: 920).

²¹¹ Gülensoy *tülü* sözcüğünü ‘Tüylü’ şeklinde tanımlayarak < * *tū* [ü/k/y] + /ü (g) biçiminde tahlil etmiştir (2007: 944).

²¹² İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. Yörüğün ,en ,iyi hayvannarı şöle guvvatlı guvvatlı tülü divelerimizdir. “Yörüğün en iyi hayvanları şöyle kuvvetli kuvvetli tülü develerimizdir.”

Yakarca (< *yak-ar+ca*): Saçıkara Yörükleri ağızında küçük sinek için verilen addır. *Yakarca*²¹³ sözcüğü DS’de “Tatarcık.”, “Zona da denilen, deride oluşan, ağrılı, kaşıntılı kabarcıklar.” ve GTS’de “Tatarcık.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yak-* fiiline addan ad yapan {+Ar} ve {+CA} eklerinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Bahçada oturuķā yaķarcalā cız cız ısırilla. “Bahçede otururken yakarcalar cız cız ısırırlar.”

Yazmış (< *yaz-mış*): Saçıkara Yörükleri ağızında keçinin iki yaşına, kuzulama yaşına gelen yavrusuna verilen addır. DS’de “Doğurma yaşına giren doğurmamış keçi.”, “Bir iki yaşında olan dişi davar.”, “Döl tutmamış, kısır keçi.” şeklinde tanımlanan *yazmış*²¹⁴ sözcüğü GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *yaz-* fiiline fiilden isim yapan {-mİş} ekin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Geçi iki yaşına geldi mi işdi o yazmış ,olu ğāri. “Keçi iki yaşına geldi mi işte o yazmış olur gayrı.”

Yoz Dive/Aşşalık dive (< *yoz/deve + aşşığı+lık/deve*): Saçıkara Yörükleri ağızında güçsüz, kuvvetsiz ve çok beyazımsı olan deveye verilen addır. *Yoz* sözcüğü DS’de 1. “Kısır.”, “Kısır ve erkek davardan oluşan sürü.”, “Yazın kırdan kalıp otlatılan davar.”, “Civcivlerini büyütüp bırakan tavuk.”, “Kart keklik.”, “Zayıf (hayvan için).”, “Başboş (hayvan için).”, “Besili.”, “Bir, iki yaşında tay.”, “Bir, iki yaşların da manda, inek, öküz, eşek, at sürüsü.”, “Değeri düşük, niteliksiz, cinsi bozuk: Yoz tavuk, yoz keçi.” ve GTS’de 1. “Doğada olduğu gibi kalan işlenmemiş.”, 2. “Kaba, adi, bayağı.”, 3. “Yozlaşmış, dejenere.”, 4. “Kısır.”, 5. “Davar sürüsü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcükler *yoz/deve*; *aşşalık/deve* biçimlerinde sıfat tamlaması yapısındadır: *yoz/dive* (< *deve*); *aşşalık* (< *aşşığılık*)/*dive* (< *deve*). *Aşşığılık* sözcüğü *aşşığı* adına addan ad yapan {+llk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük hece

²¹³ Gülensoy sözcüğü < *yā – k – (a) r + ca* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1035).

²¹⁴ Gülensoy sözcüğü < *yoz-muş* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1105).

düşmesi ve ünsüz ikizleşmesi ses olayları sonucunda bu şekli almıştır: *aşağılık* > *aşşalık*. *Deve* sözcüğü ise ilk hecesindeki /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüşmesi²¹⁵ sonucunda bu şekli almıştır: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Bizim bi de yoz divemiz, olū o accıķ aşşalık divedir.* “Bizim bir de yoz devemiz olur. O azıcık aşağılık devedir.”

1.2.2.4. Bitki Adları

Asma yaprā (< *as-ma+Ø/ yaprak+ı*): Saçıkara Yörükleri ağızında üzümün yaprağına verilen ve sarma sarılan bitkiye verilen addır. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Zeytinyağlı ve etli sarma yapmakta kullanılan üzüm yaprağı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *asma+Ø/yaprak+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Sözcük *as-* fiiline fiilden isim yapan {-mA} eki getirilerek türetilmiştir. *Yaprak* sözcüğü hece düşmesi olayı sonucunda bu şekli almıştır: *yaprağı* > *yaprā*. Hece düşmesi olayı nedeniyle de ikinci hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsü uzun /ā/ ünlüsüne dönüşmüştür.

Ör. *Yolda gederkene asma yaprā toplarsıñ.* “Yolda giderken asma yaprağı toplarsın.”

Arapsaçı (< *arap+Ø/ saçı+ı*): Saçıkara Yörükleri ağızında küçük yeşil yaprakları olan bazen bulgur pilavının içerisinde de kullanılan bir bitkiye verilen addır. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Küçük, yuvarlak ve çok sık yeşil yaprakları olan, uzadıkça aşağı doğru sarkan bir tür süs bitkisi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *arap+Ø/saç+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Bir de arapsaçı var, ıdır, yeşil yeşil yaprağı olū.* “Bir de arapsaçı vardır. Yeşil yeşil yaprağı olur.”

Badılcān (*patlıcan* + < *Ar. bādincān* بادنجان): Saçıkara Yörükleri ağızında her ailenin kendi bahçesinde yetiştirebildiği, mor renkte olan ve çeşitli yemekler yapılabilen sebzenin adıdır. Sözcük DS’de “Domates.”, “Patlıcan.” ve GTS’de *patlıcan* biçimiyle “Patlıcangillerden, kalın saplı, uzunca yapraklı otsu bitki (Solanum

²¹⁵ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

melongena)”, “Bu bitkinin sebze olarak kullanılan, mor renkli, uzunca veya toparlak ürünü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Badılcan* sözcüğünde kelime başı /b/ > /p/ değişimi görülmektedir: *patlıcan* < *badılcan*. Sözcüğün orta hecesinde yer alan /t/ sesi /d/ sesine dönmesi²¹⁶ ve orta hecedeki /l/ ve /ı/ seslerinin göçüşme olayına uğraması sonucunda bu şekli almıştır: *patlıcan* > *badılcan*. *Patlıcan* adında görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Bu yaz işşallaḥ baççama badılcan ekeceñ.* “Bu yaz inşallah bahçeme patlıcan ekeceğim.”

Çiğdem: Saçıkara Yörükleri ağzında farklı farklı renklerde açan ve güzel kokusu olan çiçeğe verilen addır. *Çiğdem*²¹⁷ sözcüğü DS’de “Ay çiçeği.”, ve GTS’de “Zambakgillerden, türlü renklerde çiçek açan, çok yıllık, yumrulu bir kır bitkisi, mahmur çiçeği.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Hay guzum çîdem dir ki: Ben âlemiñ,*

Yiğid başına belayıñ,

Her çiçekden ben âlâyıñ,

Benden âlâ çiçek mi var?

“Hay kuzum çiğdem der ki: Ben âlemim,

Yiğit başına belayım,

Her çiçekten ben âlâyım,

Benden âlâ çiçek mi var?”

Çoban Çoکارan (*çoban* < *Far. çübān* /چوبان/ *şübān* /شوبان+ *çok+ar+an*): Saçıkara Yörükleri ağzında küçük küçük yaprakları olan, kulaklı bitkiye verilen addır. Sözcük DS’de *çoban çökeren* biçimiyle “Karpuz teveği gibi yarım metre uzunlukta, dalları dikenli ve dokunduğu yeri kızartan bir ot. [->çoban çökerden]” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı sıfat-fiil grubu

²¹⁶ İlk hecede /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *patlıcan* > *badılcan*. Bk. 30. dipnot.

²¹⁷ Gülensoy sözcüğü < *ET. çigidem* ‘bir tür çiçek’ < ? *çī* ‘yaş, *taze’ [> *çiy*] biçiminde tahlil etmiştir (2007: 241).

yapısındadır. *Çokaran* sözcüğü *çok* adına addan ad yapan {-Ar} eki ve *çokar*²¹⁸ fiiline de {-An} sıfat-fiil eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Baççayı gazarқан çoban çokaran olūdu görürdüñ onnarı.* “Bahçeyi kazarken çoban çokaran olurdu. Görürdüm onları ben.

Davşan* _*ekmeği (< *tavşan*+Ø /*ekmek*+*i*): Saçıkara Yörükleri ağzında genellikle temellerin arasından çıkan, bir iki yapraklı bitkiye verilen addır. Sözlüklerde yer almamaktadır. *Davşan* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi²¹⁹ görülmektedir: *tavşan* > *davşan*. Bu bitki adı *tavşan*+Ø/*ekmek*+*i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Davşan ekmeği deller bi iki yaprağ yaprağ bişşi olū.* “Tavşan ekmeği derler. Bir iki yaprak yaprak bir şey olur.”

Dedesakalı (< *dede*+Ø / *sakal*+*ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında dağlardan ve tarlalardan toplanan, yemeklerin yanında tüketilebilen yeşil bitkiye verilen addır. Sözcük DS’de “Kırlarda yetişen, havuca benzeyen bir ot.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı *dede*+Ø/*sakal*+*ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Burlarda dede saçalı pek çok olūdu amma şinci gördüğüñ yok.* “Buralarda deve tabanı pek çok olurdu ama şimdi gördüğüm yok.”

Dereotu (< *dere*+Ø / *ot*+*u*): Saçıkara Yörükleri ağzında yeşil renkte olan ve yemeklerin yanında tüketilen bir bitkinin adıdır. DS’de yer almayan *dereotu*²²⁰ sözcüğü GTS’de “Maydonozgillerden, ince yapraklı, bazı yemeklere konulan güzel kokulu bitki.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *dere*+Ø /*ot*+*u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Yimeğiñ yanında teze teze pek iyi olū dereotunu yimesi.* “Yemeğin yanında taze taze pek iyi olur dereotunu yemesi.”

²¹⁸ Gülensoy *çokar*- fiilinin ‘Biriktirmek, toplamak’ < *çok*+*ar*- biçiminde tahlil etmiştir (2007: 248).

²¹⁹ İlk seste /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tavşan*> *davşan*. Bk. 30. dipnot.

²²⁰ Gülensoy sözcüğü < *Fars. dere* + *Tü. ot-u* şeklinde tahlil etmiştir (2007:278).

Devedabanı (< *deve+Ø / taban+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında kırmızı renkte çiçeği olan, kökü yenebilen ve özellikle de kökünü tavşanın yediği bir bitkinin adıdır. Sözcük DS’de “Kışın başlayıp yaza kadar çiçek açan, yaprağı fena kokulu yabanî bir bitki.”, “İncir.”, “Nilüfer çiçeği.” ve GTS’de *devetabanı*²²¹ biçimiyle “Birleşikgillerden, geniş yapraklı bir süs bitkisi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *deveØ+taban+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Daban* sözcüğünde ilk sesinde /t/ > /d/ değişimi²²² görülmektedir: *taban* > *daban*.

Ör. *Tallalarda her sene olū devedabanı.* “Tarlalarda her sene olur devetabanı.”

Ebegümece: Saçıkara Yörükleri ağzında mor renkte güzel bir çiçeği olan bitkiye verilen addır. DS’de yer almayan *ebegümece*²²³ sözcüğü GTS’de “Ebegümecegillerden, mor renkli çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen çok yıllık bir bitki.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *ebeØ+gümece+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Bizim eviñ kenallarında hep ebegümece bidmiş.* “Bizim evin kenarlarında hep ebegümece bitmiş.”

Eşgi Ğulak (*ekşi + ğulak* < *T. kulak*): Saçıkara Yörükleri ağzında ekşi bir tadı olan, yemeklerin yanında tüketilen bir bitkinin adıdır. Sözcük DS’de *ekşikulak* biçimiyle “Kuzukulağı.” ve GTS’de de *ekşikulak* biçimiyle “Kuzukulağı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *ekşi/kulak* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *eşgi* (< *ekşi*)/ *ğulak* (<*kulak*). *Eşgi*²²⁴ sözcüğünde metatez ses olayı görülmektedir: *ekşi* > *eşgi*. Aynı zamanda *ekşi* sözcüğünde /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *ekşi* > *eşgi*. İkinci sözcük olan *kulak* sözcüğünde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kulak*²²⁵ > *ğulak*.

Ör. *Şöle güccük bi yire eşgi ğulağ ekdiydim.* “Şöyle küçük bir yere ekşikulak ekmişim.”

²²¹ Gülensoy, *devetabanı* sözcüğünü ‘geniş yapraklı salon çiçeği’ şeklinde tanımlamakta ve < *deve+taban+ı* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 280).

²²² İlk seste /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *taban*> *daban*. Bk. 30. dipnot.

²²³ Gülensoy sözcüğü < Tü. *ebe* (*m*) + *gömeç+i* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 317).

²²⁴ Gülensoy *ekşi* sözcüğünü < * *açığ / k -ı-> açkı- > eşki- > ekşi-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 326).

²²⁵ İlk seste /k/> /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kulak*> *ğulak*. Bk. 31. dipnot.

Ĝabak (< *kabak*): Saçıkara Yörükleri ağzında iki çeşidi olan, yeşil renkte ve uzunca olanı ile yemek yapılabilen ve turuncu ve yuvarlak olanıyla ise tatlı yapılabilen sebzeğe verilen addır. Sözcük DS’de “Kabak.” ve GTS’de *kabak*²²⁶ biçimiyle “Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita).”, “Bu bitkinin türlerine göre yemeği ve tatlısı yapılan ürünü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ĝabak* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kabak*²²⁷ > *ğabak*. *Ĝabak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğere ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. Geçen sene ğabağ olmuş bahçede şordan tarladan görüp duran topal hava oturup duru sanıllar aynı ben. “Geçen sene kabak olmuş bahçede. Şuradan tarladan görüp duran Topal Havva oturup duru sanıllar aynı ben.”

Ĝavin (< *kavun*): Saçıkara Yörükleri ağzında her ailenin bahçesinde yetiştirebildiği, sarı renkte olan bir meyveğe verilen addır. Sözcük DS’de “Kavun, [- > gavin].” ve GTS’de *kavun* biçimiyle “Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, iri meyveli bir bitki (Cucum).” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ĝavin* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi²²⁸ görülmektedir: *kavun* > *ğavin*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesindeki yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *kavun* > *ğavin*. *Ĝavin* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğere ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. Bu sene ğavınlarımız sulu sulu olmuş. “Bu sene kavunlarımız sulu sulu olmuş.”

Ĝaravık (< *karamuk*): Saçıkara Yörükleri ağzında yeşil renkte yemeğin yanında yenebilen bir bitkiye verilen addır. Sözcük DS’de *karamık* biçimiyle “Saçma büyüklüğünde meyveleri olan dikenli bir bitki, çalı.” ve GTS’de *karamuk*²²⁹ biçimiyle “Karanfilgillerden, ekin tarlalarında biten, yaprakları karşılıklı, çiçeği pembe mor renkte, zararlı bir bitki (Agrostemmagithago).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük başı /k/ > /ğ/ değişimi²³⁰ görülmektedir: *karamuk* > *ğaravık*. Sözcüğün son hecesinde yer alan /m/ ünsüzünün /v/ ünsüzüne ve yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *karamuk* > *ğaravık*.

²²⁶ Gülensoy *kabak* sözcüğünü < *kap + (a) k ‘küçültme eki’ biçiminde tahlil etmektedir (2007: 446).

²²⁷ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kabak* > *ğabak*. Bk. 31. dipnot.

²²⁸ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kavun* > *ğavin*. Bk. 31. dipnot.

²²⁹ Gülensoy *karamuk* sözcüğünü < kara ‘kara’ + muk (?) biçiminde tahlil etmiştir (2007: 465).

²³⁰ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *karamuk* > *ğaravık*. Bk. 31. dipnot.

Karamuk adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Yimeğîñ yanında ğaravık yimeyi severiñ.* “Yemeğin yanında karamuk yemeyi severim.”

Ġarpız (*karpuz* < *Far. ħarbūz* خربز): Saçıkara Yörükleri ağızında oldukça büyük dışı yeşil, içi kırmızı renkte olan meyveye verilen addır. Sözcük DS’de “< Far. Harbüz: karpuz. garpuz.”, “Karpuz.” ve GTS’de *karpuz* biçimiyle “Kabakgillerden, sürüngen gövdeli parçalı sert yapraklı, sarı çiçekler açan bir bitki (*Citrullus vulgaris*).”, “Bu bitkinin dışı yeşil kabuklu, içi kırmızı ve sulu, iri meyvesi.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġarpız* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi²³¹ ve ikinci hecesindeki yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *karpuz* > *Ġarpız*. *Karpuz* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Orda ğoca ğoca ğarpızla olur maşşallaħ.* “Orada koca koca karpuzlar olur maşallah.”

Gelin_eli (< *gelin+Ø / el+i*): Saçıkara Yörükleri ağızında bir çiçeğe verilen addır. Sözcük DS’de “Gelincik çiçeği.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı *gelinØ+el+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Ġapımıñ tam_önünde pek ğözel gelin_elim var.* “Kapımın tam önünde pek güzel gelinelim var.”

Ġuş Yüreĝi (< *kuş+Ø / yürek+i*): Saçıkara Yörükleri ağızında fazlaca yeşil yaprağı ve küçük beyaz çiçeği olan bitkiye verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı *kuşØ+yürek+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Ġuş* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kuş*²³² > *ĝuş*. *Kuş* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

²³¹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *karpuz* > *Ġarpız*. Bk. 31. dipnot.

²³² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuş* > *ĝuş*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Ġuş yüreği deller ġapımda var ıdır benim.* “Kuş yüreği derler kapımda vardır benim.”

Ġuzuġulađı (< *kuzu+Ø / kulağ+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında yeşil renkte ekşi bir tadı olan bitkiye verilen addır. Sözcük DS’de “Kayalık ve fundalık yerlerde yetişen, ekşi yaprakları olan bir bitki.” ve GTS’de *kuzukulağı*²³³ biçimiyle “Karabuğdaygillerden, nemli yerlerde yetişen, yaprakları salata olarak kullanılan, çiçekleri iki evcikli ve kırmızımtırak bir bitki, ekşikulak (*Rumex acetosa*).” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bitki adı *kuzuØ+kulağ+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Ġuzu* ve *ġulađı* sözcüklerinde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görölmektedir: *kuzu*²³⁴ > *ġuzu*; *kulağı*²³⁵ > *ġulađı*. *Kuzu* ve *kulak* adlarında görölen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Bi de şöle dadı eşđi bi ġuzu ġulađı var ıdır.* “Bir de şöyle tadı ekşi bir kuzu kulağı vardır.”

İlan Burçağı (< *yılan+Ø / burçak+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında küçük küçük yaprakları olan, kulaklı bitkinin bir diğer adıdır. Sözcük DS’de *yılanburçağı*²³⁶ biçimiyle “Genellikle mezarlıklarda, kayalık yerlerde biten enli, uzun parlak yapraklı, ortasında mor çiçeği bulunan bir bitki.”, “Yaban baklasına benzer bir bitki.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı *yılanØ+burçak+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *İlan*²³⁷ sözcüġünde ön seste yer alan /y/ ünlüsü düşmüş ve bu düşmenin etkisiyle /ı/ ünlüsü /i/ ünlüsüne dönüşmüştür: *yılan* > *ilan*.

Ör. *Şöle ġulađlı ġulađlı ilan burçağı olu.* “Şöyle kulaklı kulaklı yılan burçağı olur.”

Kelek (*kelek* < *Far. kalak* فلق): Saçıkara Yörükleri ağzında kavunun küçüġü, tazesini için kullanılan addır. *Kelek*²³⁸ sözcüġü DS’de “Olgunlaşmamış karpuz, kavun.”,

²³³ Gülensoy *kuzukulağı* sözcüġünü < *kuzu* [ET. *kozi*] + *kulak* + *ı* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 586).

²³⁴ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuzu* > *ġuzu*. Bk. 31. dipnot.

²³⁵ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kulağı* > *ġulađı*. Bk. 31. dipnot.

²³⁶ Gülensoy *burçak* sözcüġünü < **bū* + *r* + *ça* – *k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 185).

²³⁷ Gülensoy *yılan* sözcüġünü ? **yıl*- ‘*kaymak, sürünmek*’ + *ān* ‘*filden ad yapan ek*’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1138).

²³⁸ Eren sözcüġü < *Far. kalak* ‘*an unripe melon*’ (< : *kō* / ‘*unripe fruit*’) biçiminde tahlil etmiştir (1999: 228).

“Ham kavun, şalak.” ve GTS’de “Olgunlaşmamış, ham kavun.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Baççeden güççük güççük kelek goparayiñ gızım.* “Bahçeden küçük küçük kelek koparayım kızım.”

Madımak²³⁹ (*madımak* < *Erm. matutak*): Saçıkara Yörükleri ağzında yeşil renkte, yemeği yapılabilen bir bitki adıdır. Sözcük DS’de “İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak, yeşil yapraklı, ıspanak gibi yenilen bir ot.” ve GTS’de “İlkbaharda kırlarda yetişen, ufak yeşil yapraklı, ıspanak gibi pişirilip yenilen bir bitki.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Madımağ dî bişi var ıdı amma onu göçerkene görüdük.* “Madımak diye bir şey vardı ama onu göçerken görürdük.”

Marıl (*marul* + < *Rum. marul*): Saçıkara Yörükleri ağzında yeşil büyük yapraklı olan, salatada da kullanılan bir bitkinin adıdır. Sözcük DS’de *marul* biçimiyle “(< Yun. marouil) marul.” ve GTS’de *marul* biçimiyle “Birleşikgillerden, geniş ve uzun olan yeşil yaprakları taze olarak yenilen bir bitki (*Lactuca sativa*).” şeklinde tanımlanmaktadır. *Marıl* sözcüğünün ikinci hecesindeki yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *marul* > *marıl*.

Ör. *Her sene marıl da ekerdim amma bu sene ekmedim.* “Her sene marul da ekerdim ama bu sene ekmedim.”

Navrız/Nergis (*nevruz* < *Far. nev+rüz* نوروز + < *Far. nergis* نرگس): Saçıkara Yörükleri ağzında bir çiçek türüne verilen addır. Ağızdaki *navrız* biçimindeki sesletim *nevruz* sözünün etkisiyle meydana gelmiştir. *Navrız* sözcüğü DS’de ağzındaki anlamından farklı olarak “Martı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de *nergis* biçimiyle “Nergisgillerden, bazı türlerde beyaz, bazılarında sarı renkte olan çiçekleri ayrı veya bir kök sap üzerinde şemsiyesi durumunda, açılmadan önce bir yenle örtülü bulunan, 20-80 santimetre yüksekliğinde, soğanlı bir süs bitkisi (*Narcissus*).” şeklinde tanımlanmaktadır.

²³⁹ Eren sözcüğü ‘kırlarda yetişen, çok yıllık, ıspanağa benzer yeşil yapraklı bir bitki’ (*polganum cognatum*)’ şeklinde tanımlamakta ve < *Erm. Matutak* ‘*locorice*’, *matuk*’a *small herb with a sweet edible root and soft prickly leaves*’ biçiminde tahlil etmektedir (Dankoff’tan aktaran Eren, 1999: 285).

Ör. *Navrız der ki;*

Ben nazlıyıñ,

Zap gayalarda gizliyiñ,

Mavi donlu gök gözlüyüñ,

Benden âlâ çiçek mi var?

“Nergis der ki;

Ben nazlıyım,

Zap kayalarda gizliyim,

Mavi donlu gök gözlüyüm,

Benden âlâ çiçek mi var?”

Pancar: Saçıkara Yörükleri ağzında yerin altında yetişen ve toprağın üzerinde de yeşil yaprakları olan, çeşitli şekillerde tüketilen bitkiye verilen addır. *Pancar*²⁴⁰ sözcüğü DS’de “Karalahana.”, “İnce, uzun yapraklı, yenilen bir çeşit ot, yemlik.”, “Otlaklarda biten bir çeşit ot.”, “Yemeği veya turşusu yapılan her türlü kır yeşilliği ve bunlardan yapılmış yemekler.” ve GTS’de “Ispanakgillerden, vitamince zengin bir bitki (Beta vulgaris)”, “Bu bitkinin şeker elde edilen kalın ve etli kökü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Gonyada başğa pancar pek çok olü.* “Konya’da başka pancar pek çok olur.”

Semiz_otu/Temiz_otu/Temizlik (< *semiz+Ø / ot+u + temiz+Ø / ot+u + temiz+lik*): Saçıkara Yörükleri ağzında herkesin bahçesinde yetişebilen, yemeği ve salatası yapılabilen bir bitkinin adıdır. Sözcük GTS’de “Semizotugillerden, etli veya mayhoş yaprakları sebze olarak yenilen otsu bir bitki, semizot (Potrulaca oleraceo).” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Bu bitki adı *semizØ+ot+u/ temiz+Ø / ot+u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Temizlik* sözcüğü ise *temiz* adına addan ad yapan {+IIk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Abō semiz_otonu baççeden el arabasıynañ atar_Ómar amcañ.* “Abo semizotunu bahçeden el arabasıyla atar Ömer amcan.”

²⁴⁰ Eren sözcüğü *Erm. Banjar ‘greens, vegetables’* biçiminde tahlil etmiştir (1999: 323).

Sümbül (*sümbül* < *Far. sunbul* سنبل): Saçıkara Yörükleri ağzında güzel kokan bir çiçek türünün adıdır. Sözcük DS’de “Başak.”, “(< *Far. sunbul*) sümbül.” ve GTS’de “Zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 santimetre yüksekliğinde, çiçekleri keskin kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir süs bitkisi (*Hyacinthus orientalis*).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Sümbül çiçeğini ben pek severim hay kızım.* “Sümbül çiçeğini ben pek severim hay kızım.”

Tere (< *Far. tere* تره): Saçıkara Yörükleri ağzında salatalarda kullanılan, yemeklerin yanında tüketilen yeşil bitkiye verilen addır. *Tere*²⁴¹ sözcüğü DS’de “Tereyağ.” ve GTS’de “Turpgillerden, yaprakları salata olarak yenen baharlı bir bitki (*Lepidium sativum*).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Hangi gönşunuñ baççesine gitsen tere var ıdır.* “Hangi komşunun bahçesine gitsen tere vardır.”

Üzerlik (< *üzer+lik*): Saçıkara Yörükleri ağzında dağlarda yetişen, otun içerisinde yuvarlak çekirdeği olan ve o çekirdeğin bir ipe dizip evin duvarlarına nazardan koruması için asılan, düğünlerde tütsüleyip gelin ve damada koklatılan, keskin bir kokusu olan bitkiye verilen addır. *Üzerlik*²⁴² sözcüğü DS’de 1. “Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir ot.”, 2. “Mavi bonvuk, atkestanesi, muska gibi çocuk üstüne takılan nazarlık.”, 3. “Tütsüsü nazara iyi geldiğine inanılan kokulu bir çeşit bitki.”, 4. “Nazarlık otu (Çayağzı).” ve GTS’de “Sedefotugillerden, yaprakları almaşık, çiçekleri beyaz renkte, susama benzeyen, tohumları acı olan, halk hekimliğinde tedavi amaçlı, tütsü olarak kullanılan bir bitki (*Peganum harmala*).” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Düğünnerde gelini indirdin mi hemen bi üzerlik tütsülesin nazar demesin di.* “Düğünlerde gelini indirdin mi hemen bir üzerlik tütsülersin nazar değmesin diye.”

Yemlik (< *yem+lik*): Saçıkara Yörükleri ağzında dağlardan toplanan ve yemeklerin yanında tüketilen yeşil bir bitkiye verilen addır. Sözcük DS’de “İlkbaharda yetişen, uzun ve sivri yapraklı, toplanıp yenilen bir yabanıl ot.”, “İlkbaharda yetişen,

²⁴¹ Eren sözcüğü *Far. tara* ‘garden herbs in general, especially beets, spinach, cresses, leek, or parsley’ biçiminde tahlil etmektedir (Laufer’den aktaran Eren, 1999: 244).

²⁴² Gülensoy sözcüğü *OT. yüzerlik* [= *eldruk, ilruk, yıdığ ot*] (*DLT*) < **yıd* ‘koku’+ı- ‘kötü, fena kokmak, bozulmak’ + -*ğ* ‘kötü kokan her şey’ +*lik* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1007).

yenilebilir bir çeşit yabancı bitki.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de ağızdaki anlamından farklı olarak 1. “Hayvanlara yem verilen yer veya kap.”, 2. “Yem için ayrılan.”, 3. “Rüşvet, arpalık.”, 4. “Karşılıksız geçim sağlanan yer veya kimse.”, 5. “Kumarda kandırılıp parası alınan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yem* adına addan ad yapan {+llk} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Yaylaya çıkarķana çok yemlik toplar ıdıķ gızım.* “Yaylaya çıkarken çok yemlik toplardık kızım.”

1.2.2.5. Araç-Gereç Adları

1.2.2.5.1. Ev İle İlgili Adlar

Ala uval (*ala/uval* < *Far. uvāl* جوال): Saçıkara Yörükleri ağızında yaylaya göçerken kıyafet, çamaşır vb. gibi eşyalarını koydukları, kadınların kendi elleriyle dokudukları, üzerinde farklı desen ve renklerde nakışların yer aldığı eşyaya *ala çuval* adı verilmektedir. *Ala* sözcüğü DS’de 1. “Siyahla beyaz karışık renk, siyahlı beyazlı.”, 2. “Kahverengi ile kırmızı arası bir renk.”, 3. “Açık kahverengi, ela (göz hakkında).” ve GTS’de 1. “Karışık renkli, çok renkli, alaca.”, 3. “Açık kestane renginde olan ela (göz)” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ala/çuval* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ala/çuval*. *uval* sözcüğü GTS’de “Pamuk, kenevir ve sentetik iplikten dokunmuş büyük torba” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Göerkene ala uvalımızıñ içine doldurruz ğāri tüm eşşālarımızı.* “Göçerken ala uvalımızın içine doldururuz gayrı tüm eşyalarımızı.”

*Ala Ğaşşıĝ*²⁴³ (*ala /ğaşşıĝ* < *T. kaşık*): Saçıkara Yörükleri ağızında tahtadan erkekler tarafından yapılan ve yemek yemede kullanılan eşyaya *ala Ğaşşıĝ* adı verilmektedir. Sözcük DS’de *kaşık* biçimiyle 1. “Deĝirmencinin öĝütme payı olarak aldığı tahıl ölçüsü.”, 2. “Deĝirmen sepetinin boĝazına takılan ve tahılın dökülmeden deĝirmen taşlarının arasına gitmesini saĝlayan tahta oluk.”, 3. “Yapıda kullanılan çamuru taşın yanına bırakmaya yarayan bir araç, mala.” ve GTS’de *kaşık* biçiminde geçmekte ve GTS’de “Sulu ve bazı ufak taneli yiyecekleri aĝza götürmeye yarayan saplı sofraya aracı” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ala/kaşık* biçimindeki sıfat tamlaması

²⁴³ Gülensoy sözcüğü ‘ < *kaş* + (i) *k* ‘küçültme eki’ [*kaş*’a benzediği için]’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 474).

yapısındadır: *ala/ğaşşığ* (< *kaşık*). *Kaşık* sözcüğünde söz başı /k/ > /ğ/ değişimi²⁴⁴ görülmektedir: *kaşık* > *ğaşşığ*. *Kaşık* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Esgiden bōle ğaşşığ mı var ıdı hay ğızım ala ğaşşığlarımız olūdu*. “Eskiden böyle kaşık mı vardı hay kızım. Ala kaşıklarımız olurdu.”

Ambar (*ambar* < *Far. anbar* انبار): Saçıkara Yörükleri ağızında evin bahçesinde yer alan, içerisinde tarım eşyaları, küçük eşyalar saklanan küçük bölüme verilen addır. Sözcük DS’de “Ambar.” ve GTS’de 1. “Genellikle tahıl saklanan yer.”, 2. “Yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ambarıñ içi bütüm eşşalarla dolu*. “Ambarın içi bütün eşyalarla dolu.”

Aşene (*aş* + *hane* < *Fr. hāne* خانه): Saçıkara Yörükleri ağızında evin bölümlerinden mutfak için kullanılan addır. Sözcük DS’de “Mutfak.”, “[-> aşdamı]” ve GTS’de *aşhane* biçimiyle “Aşevi.”, “Mutfak.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Aşene* sözcüğünün ikinci hecesindeki /h/ ünsünün düştüğü görülmektedir: *aşhane* > *aşene*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesindeki /a/ sesi /e/ sesine dönüşmüştür: *aşhane* > *aşene*.

Ör. *Biz yimek filan yapıdığımız yire aşene diriz*. “Biz yemek falan yaptığımız yere aşene deriz.”

Ayran Tuluğu²⁴⁵ (< *ayran*+Ø / *tuluk*+*u*): Saçıkara Yörükleri ağızından keçinin derisi bir bütün halinde yüzölüp, güzelce temizlendikten sonra içerisinde ayran yapılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Pekmez, peynir, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum.” 2. “Ağaç yayık.” ve GTS’de “Tulum.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *ayran*Ø+*tuluk*+*u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Yörükle ayran tuluğunuñ içine yoğurdu kıollar. O depeye çıkana ğadar ayran olū ğari buz gibi*. “Yörükler ayran tuluğunun içine yoğurdu koyarlar. O depeye çıkana kadar ayran olur gayrı buz gibi.”

Bakır Sahan (*bakır* + *sahan* < *Ar. şahn* صحن): Saçıkara Yörükleri ağızında bakırdan yapılmış, yemek yemeye yarayan eşyaya verilen addır. *Sahan* sözcüğü DS’de

²⁴⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaşık* > *ğaşşığ*. Bk. 31. dipnot.

²⁴⁵ Gülensoy sözcüğü < **tū* -*l* + (*u*) *k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 930).

“Genişçe, kapaklı, bakır yemek tabağı”, “Büyük geniş tabak, tepsi”, “Küçük ve derinliği az olan yemek kabı” ve GTS’de “Derinliği az olan kap” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *bakır/sahan* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *bakır/sahan*.

Ör. *Benim bi güzel bakır sahanlarım vardı nere gitti bilmeñ.* “Benim bir güzel bakır sahanlarım vardı. Nereye gitti bilmem?”

Bakraç: Helkenin diğer adına bölgede *bakraç* denilmektedir. *Bakraç*²⁴⁶ sözcüğü DS’de “kulplu tencere”, 700 kiloya kadar kömür alabilen, vapor vinciyle kayıktan kömürü taşımaya yarayan sacdan yapılmış kap” ve GTS’de “çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Bakracıñ içene badlıcanı, biberi baççadan doldur uduğ.* “Bakracın içine patlıcanı, biberi bahçeden doldururduk.”

Bögür Bağı (< *bögür+Ø / bağ+ı*): Saçıkara Yörükleri ağızında çadırın ayakta durmasını sağlayan, kazıklara bağlanan bağlardan bir tanesine verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Bu eşya adı *bögürØ+bağ+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Çadırıñ sekiz dene bögür bağı olü.* “Çadırın sekiz tane bögür bağı olur.”

Bişirgeç (< *piş-ir-geç*): Saçıkara Yörükleri ağızında ekmeği, yufkayı veya hamuru sacın üzerinde pişirilirken çevirmeye yarayan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Demir şiş.”, 2. “Saçta yufka ekmeği çevirmeye yarayan tahta aygıt.”, 3. “Yufka ekmeğini pişirirken kullanılan ince çubuk (Çiçekdağı).” ve GTS’de *pişirgeç*²⁴⁷ biçimiyle “Ocakta börek pişirmeye yarayan alet.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Bişirgeç* sözcüğünde kelime başı /p/ > /b/ değişimi görülmektedir: *pişirgeç* > *bişirgeç*. Sözcük *biş-* fiiline öncelikle {-Ir} fiilden fiil yapan ek ve {-geç} fiilden ad yapan ek getirilerek türemiştir.

Ör. *Ekmek yaparız bişirgeçinen bir oyanna bir buyanna çevire çevire bişirriz.* “Ekmeği yaparız. Pişirgeç ile bir o yana bir bu yana çevire çevire pişiririz.”

²⁴⁶ Gülensoy sözcüğü < *bakır + (a) ç* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 106).

²⁴⁷ Gülensoy sözcüğü < *biş – ir – geç* ‘fiilden ad yapan ek’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 699).

Çalı Süpürgesi (< *çalı+Ø / süpürge+(s)i*): Saçıkara Yörükleri ağzında piren ve gökbaş ağaçlarından yapılan ev temizliğinde kullanılan bir eşyadır. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Kurumuş bitki saplarından yapılan bir süpürge türü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *çalıØ+süpürge+(s)i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Dağlardan topladımız ağaçlardan çalı süpürgesi yapar onnañ süpür üdük çadırıñ içini.* “Dağlardan topladığımız ağaçlardan çalı süpürgesi yapar. Onunla süpürürdük çadırın içini.”

Çanak: Bölgede içine yemek koyulan mutfak eşyasına *çanak*²⁴⁸ adı verilmektedir. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Toprak, metal vb. bir maddeden yapılmış yayvan, çukurca kap.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT’de “kap kakak, çanak, tuzluk ve tuzluğa benzer ağaçtan oyulmuş kap” şeklinde geçmektedir. (1972: 29).

Ör. *Biz eveli yimekleri çanaklarda yirdik.* “Biz hep yemekleri çanaklarda yerdik.”

Çekipi: Saçıkara Yörükleri ağzında devenin kolonlarını sarmakta kullanılan ve kadınların tarafından dokunan eşyaya *çekipi* adı verilmektedir. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Galınca bi çekipimiz olū onunla diveniñ gölonnarını sıkıca sararız.* “Kalınca bir çekipimiz olur. Onunla devenin kolonlarını sıkıca sararız.”

Çember Çıkısı (< *çember+Ø / çıkı+(s)ı*): Bölgede *çember*²⁴⁹ *çıkısı*²⁵⁰ olarak adlandırılan eşya kadınların başlarını örttükleri giysileri koymak için kullandıkları ev araç gereçlerindedir. *Çember* sözcüğü DS’de “Kadın başörtüsü, yemeni, yazma.” ve GTS’de 5. “Yazma, yemeni, başörtüsü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Çıkı* sözcüğü ise DS’de “Bohça, çıkın.”, “Sofra bezi.”, “Para kesesi.”, “İçinde kıymetli şeyler bulunan paket.” ve GTS’de “Çıkın.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *çemberØ+çıkı+(s)ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

²⁴⁸ Gülensoy sözcüğü < * *çānak* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 218).

²⁴⁹ Eren *çember* ‘kadın başörtüsü, yazma’ < *Far. çambar* ‘a kerchief, collar, necklace’ biçiminde tahlil etmiştir (Kahane-Tietze, Räsänen, Crânjală’dan aktaran Eren 1999: 84).

²⁵⁰ Gülensoy *çıkı* sözcüğünü *çıkı ~ çıkın* ‘*Küçük bohça*’ < * *çığ-* ‘*dürmek, paketlemek, bağlamak, bağlayıp kapamak*’ + -ı (n) biçiminde tahlil etmiştir (2007: 236).

Ör. *Gelinneriñ çember çıkısı olū onun , içine dülbentleri doldurruz.* “Gelinlerin çember çıkısı olur. Onun içine tülbentleri doldururuz.”

Çevirgeç (< *çevir-geç*): Saçıkara Yörükleri ağızında sacın üzerinde pişirilen ekmeğe, börek, yufka vb. yiyecekleri çevirmeye yarayan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Yufkayı saçta çevirmeye yarayan araç.” ve GTS’de bölgedeki anlamından farklı olarak “Anahtar.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *çevir-* fiiline {-geç} fiilden ad yapan ek getirilerek türemiştir.

Ör. *Yuşayı ataşñ , üsdünden çevirgecineñ dönderriz.* “Yufkayı ateşin üstünden çevirgeçle döndeririz.”

Çitil: Saçıkara Yörükleri ağızında helkenin küçüğüne verilen addır. *Çitil*²⁵¹ sözcüğü DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Çitille su daşırdık biz.* “Çitille su taşdırdık biz.”

Çomça (< *çömçe*): Yaygın olarak insanlar tarafından kepçe olarak bilinen yemekleri karıştırmak ve tabaklara doldurmak için kullanılan büyük tahta kaşığa Saçıkara Yörüklerinde *çomça* adı verilmektedir. Sözcük DS’de *çömçe*²⁵² biçimiyle “Kepçe, büyük tahta kaşık.” ve GTS’de *çömçe* biçimiyle “Tahta kepçe, çemçe.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcükte yer alan /ö/ ve /e/ ön sıradan ünlülerin /o/ ve /a/ art sıradan ünlülere dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *çömçe* > *çomça*.

Ör. *Aşırı şöle bøyük çomçamız olū onunla bişirriz.* “Aşırı şöyle büyük çomçamız olur onunla pişiririz.”

Çölmek (< *çömlək*): Saçıkara Yörükleri ağızında ineklerin, koyunların, keçilerin sütlerinin sağıldığı derin kaba verilen addır. Sözcük DS’de “Çömlək.”, “Bir çeşit bakır kap.” ve GTS’de *çömlək*²⁵³ biçimiyle “Toprak tencere.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Çölmek* sözcüğünde göçüşme ses olayı görülmektedir: *çömlək* > *çölmək*.

Ör. *İnekleriñ südünü çölmeğe sağardıķ, sıklar , ıdıķ.* “İneklerin sütünü çölmeğe sağardık, sıkardık.”

²⁵¹ Gülensoy sözcüğü < *çit* -(i) l biçiminde tahlil etmiştir (2007: 245).

²⁵² Eren *çömçe* biçimiyle “tahta kepçe” şeklinde tanımlamış ve ağızlarda *çemçe* olarak da geçtiğini belirtmiştir. (1999: 99).

²⁵³ Gülensoy *çömlək* sözcüğü ET. çönek ‘kova’ < * *çon* ‘dalsız budaksız ağaç gövdesi’ + *lak* ‘addan ad yapan ek’ biçiminde tahlil etmiştir. (2007: 254).

Çul (*çul* < *Ar. cül* جول): Saçıkara Yörükleri ağzında insanlar tarafından dokunan, üzerine oturmak için kullanılan eşyaya verilen addır. *Çul*²⁵⁴ sözcüğü DS’de 1. “İç çamaşırı.”, 2. “İçine bez doldurulan minder.”, 3. “Elbise.”, 4. “Çul: atın eğer örtüsü; ince minder; eskimiş giyim eşyası. çul çapıt: değersiz giyim eşyası.”, 5. “Kendirden dokunmuş kilim.” ve GTS’de “Genellikle kıldan yapılmış kaba dokuma.”, “Kıldan veya yünden yapılmış hayvan örtüsü.”, “Tekke mensuplarının giyindiği örtü.”, “Giyim, giysi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ġara çadırıñ içine çulları ġorduġ ona otur uduġ.* “Kara çadırın içine çulları koyardık ona otururduk.”

Dıġan: İki kulplu tencereye bölgede *dıġan* adı verilmektedir. Sözcük DS’de “Meyve toplamaya yarayan üç ayaklı ya da tek ayaklı uzun merdiven.”, “Yaġ tavaşı.”, “Ufak kulplu, süt pişirilen bakraç.”, “Bakır kazan, karavana.”, “Tencere.”, “Kenarı derin tepsi.”, “Tava.” ve GTS’de “Yaġ tavaşı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şona siz tencere dirsiñiz biz dıġan diriz.* “Şuna siz tencere dersiniz. Biz dıġan deriz.”

Dolama (< *dol-a-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında çadırın içinde yere serdikleri örtü olan, bölge halkının dokuduġu örtüye verilen addır. *Dolama*²⁵⁵ sözcüğü DS’de 1. “Başörtüsü, tülbent, yazma.”, 2. “Sarık.”, 3. “Mintan, gömlek.”, 4. “Entari.”, 5. “Eteklik.”, 6. “Önlük, peştamal.”, 7. “Sedir yastıkları üstüne örtülen dokuma örtü, yaygı.” ve GTS’de “Dolamak işi.”, “Giysilerin üstüne giyilen, önü açık bir tür üstlük.”, “Poşu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *dola-* fiiline fiilden ad yapan {-mA} ek getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Eskiden çadırımızıñ içine dolama olūdu onu serivir idik.* “Eskiden çadırımızın içine dolama olurdu onu seriverirdik.”

Döşsek (< *döşek*): Saçıkara Yörükleri ağzında göçtükleri yerlere develerin üstünde taşıdıkları, üzerinde uyudukları eşyaya *döşsek*²⁵⁶ adı verilmektedir. Sözcük DS’de

²⁵⁴ Eren sözcüğü < *Ar. cül* biçiminde tahlil etmiştir (1999: 101).

²⁵⁵ Gülensoy sözcüğü < *dol – a – ma* < *tol- ġa- ma* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 295).

²⁵⁶ Gülensoy sözcüğü ‘*OT. Töşek (DLT)* < *tö:ş+(e)k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 304).

“Halı, kilim, çul, yatak” ve GTS’de “Yatak” şeklinde tanımlanmaktadır. *Döşsek* sözcüğünde ünsüz ikizleşmesi olayı görülmektedir: *döşek* > *döşsek*.

Ör. *Göçerken döşşegimizi filan hebisini divelerimize yükler idik.* “Göçerken döşşegimizi falan hepsini develerimize yüklerdik.”

El Değirmeni (< *el+Ø / değirmen+i*): Kahve çekmeye yarayan eşyaya Saçıkara Yörükleri ağzında *el değirmeni*²⁵⁷ adı verilmektedir. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “El gücüyle çalıştırılan ve kahve, baharat vb.ni öğütmeye yarayan bir tür küçük değirmen” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *elØ+değirmen+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Gözümünden giymatlı gelinim el değirmeninde kayfe çeker bana yapar arada.* “Gözümünden kıymetli gelinim el değirmeninde kahve çeker bana. Yapar arada.”

Elek (< *ele-k*): Saçıkara Yörükleri ağzında unu elemek için kullanılan eşyaya verilen addır. DS’de sözcük “Elek.” ve GTS’de ise “Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayırmak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan, tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş, gözenekli tel, kıl, bez vb.nden oluşan araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Elek*²⁵⁸ sözcüğü *ele-* fiiline fiilden ad yapan {+k} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Unun içinden bişşî çıkmasıñ dî elekden geçiririz.* “Unun içinden bir şey çıkmasını diye elekten geçiririz.”

Eriş (< *er-iş*): Saçıkara Yörükleri ağzında dokuma tezgâhına dikey bir biçimde dizilen iplere verilen addır. *Eriş*²⁵⁹ sözcüğü DS’de 1. “Dokuma tezgâhlarında uzunluğuna atılan ip, arış, boy ipliği.”, 2. “Siyahla karışık benekli ip.”, 3. “Kirinden, kötüsünden, kıtığından ayrılmış temiz yün.”, 4. “Uzun ve iyi cins lifleri olan yün ya da pamuk.”, 5. “Sicim.”, 6. “Hasır yapmakta kullanılan sazın tezgâha uzunlama konulanı.” ve GTS’de ağzındaki anlamından farklı olarak “Erme işi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

²⁵⁷ Gülensoy *değirmen* sözcüğü *ET., OT. tægirmän* < * *tek-* ‘dönmek’ + *-ir-* ‘çevirmek, döndürmek’ + *men* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 272).

²⁵⁸ Gülensoy sözcüğü < *elge-k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 328).

²⁵⁹ Gülensoy sözcüğü *ET., OT. arış* ‘dokumanın tezgaha sarılmış olan ve uzunluğuna dikine bulunan telleri’ < *arış-* ‘eriş argaç’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 338).

Ör. *Erişleri dezgâha dizer _ idik başlar _ idik gâri dokumaya.* “Erişleri tezgâha dizerdik. Başlardık gayrı dokumaya.”

Ġara çadır (*ġara* < *T. kara* + *çadır* < *Far. çāder* چادر): Saçıkara Yörükleri ağzında kendileri tarafından dokunan, yıl içerisinde gerçekleştirdikleri bütün göçlerde yanlarında taşıdıkları, Yörüklerin yaşamlarını sürdürdükleri eve verilen addır. *Çadır*²⁶⁰ sözcüğü DS’de 1. “Şemsiye.”, 2. “Kefen”, “Yorgan çarşafı”, “Kadınların örtündükleri alacalı veya düz çarşaf”, 3. “Çadır.” ve GTS’de 1. “Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ.”, 2. “Gölgelik olarak kullanılan tente veya şemsiye.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *gara* (< *kara*)/*çadır* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *kara/çadır*. *Çadır* sözcüğünün “ağaçların bir araya getirilip uçlarını birleştirilmesi” anlamına gelen *çat-* fiiline {-ır} sıfat-fiil ekinin getirilmesiyle türetildiği belirtilmiştir (Akar, 2019: 74). *Ġara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kara*²⁶¹ > *gara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017, 116).

Ör. *Yörüğüñ _evi ġara çadırdır.* “Yörüğün evi kara çadırıdır.”

Ġasnak (< *kasnak*): Saçıkara Yörükleri ağzında sininin ya da tahta gibi eşyaların altına yükseltmesi için konulan, ayaklı eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Elek ve kalbur kasnağı.” ve GTS’de *kasnak*²⁶² biçimiyle “Enli çember.”, “Kalbur, tel vb. şeylerin tahta çemberi.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġasnak* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kasnak*²⁶³ > *gasnak*. *Kasnak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Şõle tātadan bi ġasnağ yapallar onu ziniñ _altına ġoruz yūsek duru õyle.* “Şöyle tahtadan bir kasnak yaparlar. Onu sininin altına koyarız. Yüksek durur õyle.”

²⁶⁰ Gülensoy *çadır* sözcüğünü < * *çāt-ır* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 209).

²⁶¹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *gara*. Bk. 31. dipnot.

²⁶² Gülensoy sözcüğü < *OT. kasna-* ‘titreşmek’ + *-k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 472).

²⁶³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kasnak* > *gasnak*. Bk. 31. dipnot.

Ġazan (< *kazan*): Saçıkara Yörüklerinde büyük tencereye *ġazan* adı verilmektedir. Sözcük DS’de “Büyük tencere, kazan.” ve GTS’de *kazan*²⁶⁴ biçimiyle “Çok miktarda yemek pişirmeye veya bir şey kaynatmaya yarayan büyük, derin kap.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT’de yer almamaktadır. *Ġazan* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kazan*²⁶⁵ > *ġazan*. *Kazan* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Düğünlerde ġazannarla yimek_ideriz.* “Düğünlerde kazanlarla yemek ederiz.”

Ġazziġ (< *kazık*): Saçıkara Yörükleri ağızında çadırın sabit durması için topraġa çakılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de *gazık* biçimiyle “Kazık.” ve GTS’de *kazık*²⁶⁶ biçimiyle “Topraġa çakılmak üzere hazırlanmış, ucu sivri demir veya ağaç.”, “Direk, sopa.” “Yapıların temelinde kullanılan, topraġa çakılan veya toprak içine giren tahta, maden veya betonarmeden silindir, prizma vb. biçimindeki uzun parça.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġazziġ* sözcüğünde kelime başı ve kelime sonunda /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kazık*²⁶⁷ > *ġazziġ*. Ayrıca *ġazziġ* sözcüğünde ünsüz ikizleşmesi ses olayı görülmektedir: *kazık* > *ġazziġ*. *Kazık* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Çadırı ġurarġa başda ġazziġları sālām çakacāsıñ.* “Çadırı kurarken başta kazıkları sağlam çakacaksın.”

Ġevşeklik (< *gevşek* + *lik*): Saçıkara Yörükleri ağızında dokuma yapılırken halılara, kilimlere verilen nakışların yapıldığı ip sırasına verilen addır. *Ġevşeklik*²⁶⁸ sözcüğü DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *gevşek* adına addan ad yapan {+IIk} eki getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Dezġahdaki ip sırasına da ġevşeklik diriz.* “Tezġahdaki ip sırasına da ġevşeklik deriz.”

²⁶⁴ Gülensoy sözcüğü < *ġāzġan* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 488).

²⁶⁵ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kazan* > *ġazan*. Bk. 31. dipnot.

²⁶⁶ Gülensoy sözcüğü < **ġadık* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 489).

²⁶⁷ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kazık* > *ġazziġ*. Bk. 31. dipnot.

²⁶⁸ Gülensoy *gevşek* sözcüğünü < **kēb* – *şe* – *k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 368).

Ġılıç (< *kılıç*): Saçıkara Yörükleri ağzında halı dokuma işinde iplikleri sıkıştırmada kullanılan, ince uzun şeklindeki eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Karasabanın ökçesini oka bağlayan parça.”, 2. “Şal dokunurken arkacı attıktan sonra sıkışması için arasına vurulan ağaç.”, “Kılıç.” ve GTS’de *kılıç*²⁶⁹ biçimiyle “Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.”, “Saban ökçesini oka bağlayan ağaç parçası.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġılıç* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kılıç*²⁷⁰ > *ğılıç*. *Kılıç* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ġalı dokuduğum Ġılıcımı taħa ħayla saħlarım*. “Halı dokuduğum kılıcımı daha hâlâ saklarım.”

Ġuşane (< *kuş* + *hane* < *Far. ħāne* خانه): Saçıkara Yörükleri ağzında evin bölümlerinden bakliyatların, yiyeceklerin saklandığı kiler gibi kullanılan bölüme verilen addır. Sözcük DS’de “En küçük yemek kabı (Kızılca k.)” ve GTS’de *kuşane*²⁷¹ biçimiyle “Özellikle kuş etlerini pişirmekte kullanılan, yayvan, küçük tencere.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġuşane* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kuşane*²⁷² > *ğuşane*. *Kuşane* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Evimizdeki işde bulgur, fasille filan ne var _ isa onnarı Ġuşaneye Ġor _ uduħ*. “Evimizdeki işte bulgur, fasulye falan ne varsa onları kuşhaneye koyardık.”

Ġuzine Soba (*kuzine* < *İt. Cusina* + *soba* < *Mac. szoba*): Saçıkara Yörükleri ağzında ısınmada kullanılan, küçük fırınının içerisinde yemek ve ekmek pişirilebilen eşyaya verilen addır. *Ġuzine* sözcüğü DS’de “Ekmek pişirilen soba.” ve GTS’de *kuzine* biçimiyle “Hem ısıtmaya hem de üzerinde veya içinde yemek pişirmeye yarayan büyük mutfak sobası.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kuzine/soba* biçimindeki

²⁶⁹ Gülensoy *kılıç* sözcüğünü < **kıl* + (+) *ç* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 508).

²⁷⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kılıç* > *ğılıç*. Bk. 31. dipnot.

²⁷¹ Gülensoy *kuşane* sözcüğünü ‘içinde süs kuşları beslenen ve üretilen küçük oda veya kafes’ < *Tü. kuş* + *Fars. hāne* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 580).

²⁷² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuşane* > *ğuşane*. Bk. 31. dipnot.

sıfat tamlaması yapısındadır: *ğuzine* (< *kuzine*)/*soba*. *Ğuzine* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kuzine*²⁷³ > *ğuzine*.

Ör. *Ğuzine zopaya bi patetis atacañ yiyecañ*. “Kuzine sobaya bir patetes atacaksın, yiyeceksin.”

Güğüm (< *Rum. güğüm*): Saçıkara Yörükleri ağızında sobanın üzerinde su kaynatmak için kullanılan bir eşyadır. Sözcük DS’de “Bakır su ibriği.” ve GTS’de “Yandan kulplu, boynu uzun, genellikle bakırdan su kabı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Biz eveli iccağ suyu zobalarıñ üsdünde güğümlerde ısıdırdıq*. “Biz evveli sıcak suyu sobaların üstünde güğümlerde ısıtırdık.”

Gümbür: Saçıkara Yörükleri ağızında ağaçtan yapılmış yayığa verilen addır. Sözcük DS’de “Bir çeşit yayık.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Bi de ağaşdan yayıq olü gümbür diriz ona da*. “Bir de ağaçtan yayık olur. Gümbür deriz ona da.”

Hasır (*hasır* < *Ar. haşır* حصير): Saçıkara Yörükleri ağızında kendileri tarafından ördükleri, halı görevini gören, çadırın içerisinde yere serilen eşyaya *hasır*²⁷⁴ adı verilmektedir. Sözcük DS’de “(< *Ar. hasir*) hasır.” ve GTS’de “Saz, kabuk, yaprak vb. bir bitki maddesiyle örülmüş taban veya tavan örtüsü.”, “Tamamı veya bir bölümü böyle bir örgüden yapılan.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Çadırı ğurarız yirine de ğasırı sereriz*. “Çadırı kurarız. Yerine de hasırını sereriz.”

Haranı: Genelde şehirde yaşayan insanlar tarafından tencere olarak bilinen ve yemek pişirmeye yarayan mutfak eşyasına Saçıkara Yörükleri *haranı*²⁷⁵ adını vermektedir. Sözcük DS’de “Tencere.”, “Kazan.”, “Tek kulplu büyük bakraç.”, “Küçük kulplu tava.”, “Dut, pekmez sırası kaynatılan çok büyük kazan.” ve GTS’de “büyük tencere” şeklinde tanımlanmaktadır.

²⁷³ İlk seste /k-/> /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuzine* > *ğuzine*. Bk. 31. dipnot.

²⁷⁴ Eren sözcüğün *Ar. haşır*’dan geldiğini belirtmiştir (1999: 174).

²⁷⁵ Eren sözcüğün < *Far. harānī* ‘a cauldron, kettle’ biçiminde ifade etmiş ve Türkçe *kazan* (< *kazgan*) biçimiyle birleştirilmesinin olanaksız olduğunu belirtmiştir (1999: 172).

Ör. *Çok misafir gelecek _ oldu mu haranıynañ yaparız yimekleri.* “Çok misafir gelecek oldu mu haranıyla yaparız yemekleri.”

Helke (< *Rum. helke*): Şehirde yaşayan insanlar tarafından genellikle kova olarak bilinen içerisine çeşitli eşyaların koyulduğu eşyaya Saçıkara Yörükleri *helke*²⁷⁶ adını vermektedirler. Sözcük DS’de “Süt, su vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova.”, “Ağaçtan oyulmuş su kabı.”, “Çoğunlukla bakırdan yapılmış kova, bakraç.”, “Kova.” ve GTS’de “Bakırdan yapılan bakraç, kova.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Halı yıkağa helkeyneñ su daşyalım.* “Halı yıkamaya helkeylen su taşıyalım.”

İrbığ (*ibrik* + < *Ar. ibriķ* ابريک): Saçıkara Yörüklerinde abdest almak için kullanılan eşya olan sözcük DS’de *ırbık* biçimiyle “Su kabı, ibrik”, “toprak ibrik, küçük su testisi” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. *İrbığ* sözcüğü göçüşme ses olayı ve ön sıradan /i/ ünlülerinin art sıradan /ı/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ibrik* > *ırbığ*.

Ör. *Emmine ırbığı getirde abdeş _ assıñ.* “Amcana ırbığı getir de abdest alsın.”

İlēn (*leğen* < *Far. leğen* لگن): Saçıkara Yörükleri ağızda el yıkamak, çamaşır yıkamak ve abdest almak gibi çeşitli işlerde kullanılan eşyaya *ileğen* adı verilmektedir. Sözcük DS’de “leğen” şeklinde geçmekte olup “Karavana denilen yemek kabı.” ve GTS’de de sözcük “Leğen.”, “Genellikle, içinde bir şey yıkamak için kullanılan metal veya plastikten yayvan kap.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Leğen* sözcüğünde /l/ ünsüzü önünde /i/ ünlü türemesi görülmektedir: *leğen* > *İlēn*. Ayrıca sözcük hece düşmesi ve bu düşmenin etkisiyle de ön sıradan /e/ ünlüsünün uzun /ē/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *leğen* > *İlēn*. *Leğen* adında görülen “l,n” ünsüzleri önündeki ünlü türemesini Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Misafire hōrmet _ ossun dī ilēn gördük su döker _ idik elini yıkardı.* “Misafire hürmet olsun diye leğen koyardık. Su dökerdik. Elini yıkardı.”

²⁷⁶ Eren *helke* sözcüğünü < *R χαλκίο* ‘Kupfergefäss, Kupferkessel’ biçiminde tahlil etmiştir (Tietze, Eren, Tzitzilis’ten aktaran Eren 1999: 176).

İtē (< *iteği*): Saçıkara Yörükleri ağzında unun altına serilen örtüye verilen eşyanın adıdır. Sözcük DS'de “Un elerken dökülmemesi için yere serilen bez ya da şaplanmış deriden yapılan örtü.”, “Sofrabezi.” ve GTS'de *iteği*²⁷⁷ biçimiyle “Un elerken dökülmemesi için yere serilen örtü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *İteği* sözcüğü hece düşmesi olayı sonucunda bu şekli almıştır: *iteği* > *itē*.

Ör. *Gendimiz itē diker idik, onu da ħamur filan yapacam da altına sererdik.* “Kendimiz iteği dikedik. Onu da hamur falan yapacağım da altına sererdik.”

Keçe: Saçıkara Yörükleri ağzında keçi kılından elde edilen, çadırın içinde yere serilen, halı gibi kullanılan eşyaya verilen addır. *Keçe*²⁷⁸ sözcüğü DS'de “< ET. keçe: keçe; tandırın üzerine örtülen çoklukla keçeden yapılmış örtü; eğer örtüsü.” ve GTS'de 1. “Yapağı ve keçi kılından dokunmadan yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaş.”, 2. “Bu kumaştan yapılan.”, 3. “Yere serilen halı, kilim vb. yünlü döşemelik.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Keçeyi al da gel şora açıvıralım.* “Keçeyi al da gel şuraya açiverelim.”

Kirmen: Saçıkara Yörükleri ağzında hayvanlardan elde ettikleri yünleri büküp ipe dönüştürmede kullanılan, tahtadan yapılmış eşyanın adıdır. *Kirmen*²⁷⁹ sözcüğü DS'de “Elde yün eğirmeye yarayan araç.”, “Yün eğirmede kullanılan tahta alet.” ve GTS'de “Elde yün eğirmeye yarayan tahtadan yapılmış araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Yunnarı bi güzel yursuñ onu kirmenne ip yaparsın.* “Yünleri bir güzel yursun. Onu kirmenle ip yaparsın.”

Makas (*makas* < *Ar. miķaşş* مكاس): Saçıkara Yörükleri ağzında halı dokuma işinde ipleri, yünleri vb. eşyaları kesmede kullanılan demirden yapılmış eşyaya verilen addır. Sözcük DS'de 1. “Çatılara eğik olarak konulan direk.”, 2. “Asmaların makas biçimindeki sürgünleri.”, 3. “Üçgen biçimindeki tarla vb. şeyler.” ve GTS'de “Bir eksen çevresinde dönebilecek biçimde çapraz eklemlenmiş, birbirine bakan yüzleri

²⁷⁷ Gülensoy sözcüğü < * *etek* + *i* [> *eteğ+i* > *iteği*]; < *it-* + *egü* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 443).

²⁷⁸ Gülensoy sözcüğü < * *keç* – *e* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 491).

²⁷⁹ Gülensoy sözcüğü *kirman* (~*kirmen*) biçimiyle (eğirmen (< *eg* – (*i*) *r* – *men* < * *hegir* – *men*) [Ön ses /e-/ düşmesi ile: *girmen* > ([*g* – > *k* – *ile*] *kirmen*] şeklinde tahlil etmiştir (2007: 527).

keskin, iki çelik lamadan oluşmuş, arasına yerleştirilen herhangi bir şeyi kesmeye yarayan araç, sındı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şükran tā şorda maķasımı al gel de kesivereyiñ ipleri.* “Şükran daha şurada makasımı al gel de kesivereyim ipleri.”

Oklā (< *oklava*): Saçıkara Yörükleri ağızında hamur açmada kullanılan, ince, uzun ve tahtadan yapılmış eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Oklava.”, “[> ohla] ve GTS’de *oklava* biçimiyle “Hamur açmakta kullanılan, silindir biçiminde, uzunca, ince değnek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün son hecesinde bulunan /v/ ve /a/ seslerinin düşmesi ve ikinci hecedeki /a/ ünlüsünün uzun /ā/ ünlüsüne dönüşerek bu şekli aldığı görülmektedir: *oklava* > *oklā*.

Ör. *Oklā iyi oldu mu hamırı göznel açar.* “Oklava iyi oldu mu hamuru güzel açar.”

Orta Bağ (< *orta/bağ*): Saçıkara Yörükleri ağızında çadırın ayakta durabilmesi için kullanılan, kazığa bağlanan kalın ipe verilen addır. Bu eşya adı *orta/bağ* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *orta/bağ*. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Çadırın orta bağı en son kaldırıñ, çadır yıkılır ğari sona.* “Çadırın orta bağını en son kaldırırsın. Çadır yıkılır gayrı sonra.”

Örtme (< *ört-me*): Saçıkara Yörükleri ağızında içerisine fazla eşyaların koyulduğu evin bahçesinde yer alan bölüme verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Üstü kapalı, önü açık yer.”, 2. “Sofa, salon.”, 3. “Tahta gölgelik, çardak.”, 4. “Bir katlı bağ evi.”, 5. “Bağ kulübesi.”, 6. “Evin önü açık ve taş döşeli bölümü, giriş yeri.”, “Mutfak.”, “Üstü örtülü ağıl.” ve GTS’de 3. “Üstü kapalı, önü açık yer.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ört-* fiiline fiilden ad yapan {-mA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Galabalık neyimiz var isa örtmeye kıruz.* “Kalabalık neyimiz varsa örtmeye koyarız.”

Sac (< *saç*): Üzerinde ekmek pişirilen demirden yapılmış eşyaya bölgede *sac*²⁸⁰ adı verilmektedir. Sözcük DS’de “Sac, ekmek sacı.”, “Sac, üzerinde ekmek pişirilen metal tava.” “Şaç, demir levha.” ve GTS’de 1. “Yassı demir çelik ürün.” 2. “Bu üründen yapılan.”, 3. “Bu nesneden yapılmış, üzerinde yufka yapılan dışbükey

²⁸⁰ Gülensoy sözcüğü < * *sāç* → *sac* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 709).

pişirme aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DLT’de *saç* “tava” şeklinde geçmektedir.

Ör. *Yuḫayı hep saciñ üsdünde yaparıñ.* “Yufkayı hep sacın üstünde yaparım.”

Sahan (*sahan* < Ar. *ṣaḥn* صحن): Şehirde yaşayan insanlar tarafından içerisinde yemek yenilen eşyanın adına genellikle tabak denilirken Saçıkara Yörüklerinde bu eşyaya *sahan* adı verilmektedir. Sözcük DS’de “Genişçe, kapaklı, bakır yemek tabağı.”, “Büyük geniş tabak, tepsi.”, “Küçük ve derinliği az olan yemek kabı.” ve GTS’de “Derinliği az olan kap.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Sahana iki ḡaşşık yimek ḡoy da gel.* “Sahana iki kaşık yemek koy da gel.”

Sandık (*sandık* < Ar. *ṣandūḡ* صندوق): Saçıkara Yörükleri ağızında gelinlerin eşyalarını koymaya yarayan, büyük, tahtadan yapılmış eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Düğünde özellikle salı günü erkek evinden gelin evine gönderilen, içinde giyim ve süs eşyası bulunan sandık.” ve GTS’de “İçine çeşitli şeyler konulan, tahtadan yapılmış, kapaklı ev eşyası.”, “Meyve, sebze koymaya yarayan, tahta ve plastikten yapılmış, dört köşe kap.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Gelinnerimiz ḡözel ḡözel tātadan sandıḡları olū içine ceyiz ḡoyulur.* “Gelinlerimizin güzel güzel tahtadan sandıkları olur. İçine çeyiz koyulur.”

Sayacak (< *say-acak*): Saçıkara Yörükleri ağızında ateşin üzerine yerleştirilen, üç ayaklı üstünde yemek, ekmek pişirilen eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de *sacayak*²⁸¹ biçimiyle “Üzerine tencere, tava, vb. konan ateş üstüne oturtulan üç ayaklı demir alet.” ve GTS’de “Sacayağı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *say-* fiiline fiilden ad yapan {-AcAk} eki getirilerek türetilmiştir. Ağızda *sacayak* biçiminde sesletimi olan sözcük, uzak göçüşme ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *sacayak* > *sayacak*.

Ör. *Çoḡu zaman baççada sayacaḡiñ üsdünde bişiriviriñ yimeḡi.* “Çoğu zaman bahçede sayacağın üstünde pişiriveririm yemeği.”

Senid (< *senit*): Saçıkara Yörükleri ağızında üzerinde hamur açmaya yarayan, dört ayaklı, tahtadan yapılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de *senit*²⁸² biçimiyle 1. “Ekmek tahtası.”, 2. “Et tahtası.”, 3. “Sini, tepsi.”, 4. “Oklava.”, 5. “Ekmek,

²⁸¹ Gülensoy *sacayak* sözcüğünü < *sāc* + *ayak* + *i* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 709).

²⁸² Gülensoy *senit* sözcüğünü < *se* (/a/i)n+i (/i) t biçiminde tahlil etmiştir (2007: 753).

bazlama.”, 6. “Üstünde yufka açılan tahta.” ve GTS’de *senit* biçimiyle “Hamur tahtası.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün son sesi olan /t/ sesi /d/ sesine dönüşmüştür²⁸³: *senit* > *senid*. *Senit* adında görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Senidi al da gel ekmek idecez*. “Seniti al da gel ekmek edeceğiz.”

Sini/Zini (*sini* < *Far. sīnī* سینی): Saçıkara Yörükleri ağızında üzerinde yemek yenilen büyük demirden eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Büyük yuvarlak tepsi, sini.”, 2. “Oğlan evine gönderilen armağanların bulunduğu sini.”, 3. “Bakır tepsi, sini.”, ve GTS’de “Üzerinde yemek de yenilebilen, yuvarlak, bakır veya pirinçten büyük tepsi.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Zini* sözcüğünde kelime başı /s/ > /z/ değişimi görülmektedir: *sini* > *zini*.

Ör. *Eskiden hep sufra var ıdı zini yini çıkdı*. “Eskiden hep sofraya vardı. Sini yeni çıktı.”

Sufra (*sofra* + < *Ar. sufra* سفره): Saçıkara Yörükleri ağızında yemek yenilirken yere serilen, kendileri tarafından örülen örtüye verilen addır. Sözcük DS’de “Sofra.”, ve GTS’de *sofra* biçimiyle “Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu.”, “Birlikte yemek yiyenlerin tümü.”, “Genellikle tekerlek biçiminde, üzerinde yemek de yenilebilen ayaklı hamur tatlısı.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Sufra* sözcüğünün ilk hecesindeki /o/ ünlüsü /u/ ünlüsüne dönüşmüştür: *sofra* > *sufra*.

Ör. *Sufrayı şura açıvırın da yimeği getirin*. “Sofrayı şuraya açverin de yemeği getirin.”

Su Tuluğu (< *su+Ø / tuluk+u*): Saçıkara Yörükleri ağızında keçinin derisinden yapılan, içerisinde su saklanan ve suyu soğuk tutmaya yarayan eşyaya verilen addır. *Tuluk*²⁸⁴ sözcüğü DS’de 1. “Pekmez, peynir, yağ vb. şeyler koymaya yarayan ya da yayık olarak kullanılan deri, tulum.” 2. “Ağaç yayık.” ve GTS’de “Tulum.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *suØ+tuluk+u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

²⁸³ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması görülmektedir: *senit* > *senid*. Bk. 30. Dipnot.

²⁸⁴ Gülensoy sözcüğü < **tū* -l + (u) k şeklinde tahlil etmiştir (2007: 930).

Ör. *Buñarlardan suyu su tuluğuna doldur_uduğ buz gibi içer_idik.* “Pınarlardan suyu du tuluğuna doldururduk. Buz gibi içerdik.”

Tahda Ğaşşığ (*tahta* + < *Far. tahte* نخته + *ğaşşığ* < *T. kaşık*): Saçıkara Yörükleri ağzında yemek yemede kullanılan, insanların tahtadan kendileri tarafından yaptıkları eşyaya verilen addır. *Ğaşşığ* sözcüğü DS’de *kaşık*²⁸⁵ biçimiyle 1. “Değirmencinin öğütme payı olarak aldığı tahıl ölçüsü.”, 2. “Değirmen sepetinin boğazına takılan ve tahılın dökülmeden değirmen taşlarının arasına gitmesini sağlayan tahta oluk.”, 3. “Yapıda kullanılan çamuru taşın yanına bırakmaya yarayan bir araç, mala.” ve GTS’de de *kaşık* biçimiyle “Sulu ve bazı ufak taneli yiyecekleri ağza götürmeye yarayan saplı sofraya aracı” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *tahta/kaşık* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *taħda* (<*tahta*)/*ğaşşığ* (< *kaşık*). *Tahta* sözcüğünün ikinci hecesinde yer alan /t/ sesi /d/ sesine dönüşmüştür: *tahta* > *taħda*. *Ğaşşığ* sözcüğünün ilk ve son seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmekte ve aynı zamanda orta hecede ünsüz ikizleşmesi olayı sonucunda sözcük bu şekli almıştır: *kaşık*²⁸⁶ > *ğaşşığ*. *Kaşık* adlarında görülen /k/ > /ğ/ değişimlerini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Eveli tahda Ğaşşık yapardık kendimiz.* “Evvveli tahta kaşık yapardık kendimiz.”

Tahda (*tahta* + < *Far. tahte* نخته): Saçıkara Yörüklerinde üzerinde hamura şekil verilen ve ekmek yapılan eşyaya *tahda* adı verilmektedir. DS’de “tahta”, “<Far. Tahte: tahta; kumaşın katları; kilimin dilimleri, birbirine dikilmiş parçalarından herbiri. Hamır tahdası: üzerine ekmek hamurunun açıldığı tahta masa; bu alçak masa bazen sofraya da kullanılır” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. *Tahda* sözcüğünün ikinci hecesinde yer alan /t/ sesi /d/ sesine dönüşmüştür: *tahta* > *taħda*.

Ör. *Tahdayı getir de bezeyi dutalım.* “Tahtayı getir de bezeyi tutalım.”

Tas (*tas* < *Ar. tās* طاس): Saçıkara Yörükleri ağzında çorba ya da yemek koyulan tabağa verilen addır. *Tas*²⁸⁷ sözcüğü DS’de “Tahıl ölçmeye yarayan, yarım gaz tenekesinden yapılan bir ölçek.”, “Dört okka buğday alan bir ölçek.”, “Ev eşyası, ev hacet.” ve GTS’de “Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış

²⁸⁵ Gülensoy sözcüğü ‘ < *kaş* + (i) *k* ‘küçültme eki’ [kaş’a benzediği için]’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 474).

²⁸⁶ İlk ve son seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaşık* > *ğaşşığ*. Bk. 31. dipnot.

²⁸⁷ Gülensoy sözcüğü < * *tās* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 863).

kap.”, “Bu kabın alacağı miktarda olan.” şeklinde tanımlanmaktadır. DLT’de *tas* şeklinde bir sözcüğe rastlanılmıştır ancak sözcük bölgedeki anlamından farklı olarak “her nesnenin kötüsü, bayağısı” şeklinde tanımlanmıştır. (1972: 114).

Ör. *Buñarıñ suyunu tasnañ depene dikeceñ gāyri.* “Pınarın suyunu tasla tepene dikeceksin gayrı.”

Tara: Saçıkara Yörükleri ağızında demirden yapılmış, bıçağa benzeyen eğri, keskin eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Bağ budamaya ya da ağaç kesmeye yarayan, eğri bir çeşit bıçak.”, 2. “Ağaç kökü çıkarmaya yarayan bir araç.”, 3. “Süpürge sapı.”, 4. “Odun keski, satır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Şōle ucu keskin olū tāranıñ.* “Şöyle ucu keskin olur taranım”

Tava (tava < Far. tāve تآو): *Tava*, bölgede içinde yemek yapılan eşyanın adına verilmektedir. Sözcük DS’de “leğen”, “kahve değirmeni”, “mısır patlatmakta kullanılan bir çeşit araç” ve GTS’de “yağ kızdırma, yiyecek kızartma vb. işlere yarayan, uzun saplı yayvan kap” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Tereyāni tavaya ğoruñ köpürte köpürte eridiriñ.* “Tereyağını tavaya koyarım. Köpürte köpürte eritirim.”

Tesbi (< tepsi): Saçıkara Yörükleri ağızında içerisine pilav, vb. yiyeceklerin konulduğu geniş kaba verilen addır. Sözcük DS’de “Tepsi.” ve GTS’de *tepsi*²⁸⁸ biçimiyle “Fincan, tabak, bardak vb. şeyleri taşımaya yarayan, derinliği olmayan, türlü büyüklükte düz kap.”, “İçinde börek, tatlı vb. pişirmeye yarayan, az derin, geniş, düz kap.”, “Bu kap biçiminde olan.”, “Bu kabın alabileceği miktarda olan.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tesbi* sözcüğünde göçüşme ses olayı görülmektedir: *tepsi* > *tesbi*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesindeki /p/ ünsüzü /b/ ünsüzüne dönüşmüştür: *tepsi* > *tesbi*.

Ör. *Pilavı bişirriñ ğoca tesbiye dökeriñ.* “Pilavı pişiririm. Koca tepsiye dökerim.”

Tımlı: Saçıkara Yörükleri ağızında sapsız bıçak anlamına gelmektedir. DS’de “sapsız bıçak” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Bizde sapsız bıçağa tımlı diller.* “Bizde sapsız bıçağa tımlı derler.”

²⁸⁸ Gülensoy *tepsi* sözcüğünü < OT. * *tew-* ‘dizmek, sıralamak’ + *si* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 883).

Tirki: Saçıkara Yörükleri ağzında içerisinde hamur yoğrulan büyük leğene verilen addır. *Tirki*²⁸⁹ sözcüğü DS’de 1. “Küçük bakır leğen ya da büyük yemek kabı, karavana.”, 2. “Çamaşır leğeni.”, 3. “Derin bakır tepsi.”, 4. “Ağaçtan yapılmış hamur teknesi.”, 5. “Un, yağ vb. şeyler konulan yarayan ağaç çanak.”, “Kısa saplı, yuvarlak ağaç kaşık.”, 7. “Ağaç havan.”, 8. “Ekmek kabı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. Ekmek hamurunu büyükçe tirkide yoñurrum. “Ekmek hamurunu büyükçe tirkide yoğururum.”

Topak Tas (< top+ak + tas): Saçıkara Yörükleri ağzında içerisinde çorba, sulu yemeklerin yenildiği eşyaya verilen addır. *Topak* sözcüğü DS’de “Yuvarlak küre biçiminde.” ve GTS’de “Yuvarlak biçiminde olan nesne, toparlak.” şeklinde tanımlanmakta, *tas* sözcüğü ise DS’de “Tahıl ölçmeye yarayan, yarım gaz tenekesinden yapılan bir ölçek.”, “Dört okka buğday alan bir ölçek.”, “Ev eşyası, ev hacet.” ve GTS’de “Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap.”, “Bu kabın alacağı miktarda olan.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu eşya adı *topak/tas* biçimindeki sıfat tamlaması yapısıdadır: *topak/tas*. *Topak* sözcüğü *top* adına addan ad yapan {+Ak} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Çorba içdimize topak tas diriz. “Çorba içtiğimize topak tas deriz.”

Yüklük (< yük+lük): Saçıkara Yörükleri ağzında evin bölümlerinden olan ve içerisine yatak, yorgan, yastık vb. eşyaların koyulduğu alana verilen addır. *Yüklük*²⁹⁰ sözcüğü DS’de “Yıkanmak için ayrılan bölüm.”, “T. yük+lük: Duvara gömülü yatak dolabı (Erzincan Merkez).”, “Yatak yığını.”, “Odaların duvarına gömülü şekilde yapılmış yatak yorgan dolabı; gusülhane.” ve GTS’de “Evlerde yatak, yorgan gibi şeyleri koymaya yarayan yer veya büyük dolap, yük, yük odası.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yük* ismine {+IUK} addan ad yapan ek getirilerek türetilmiştir.

Ör. Yorganı, yastığı, döşşegi şō yüklüğe gayarıñ. “Yorganı, yastığı, döşşegi şu yüklüğü kayarım.”

²⁸⁹ Gülensoy sözcüğü < *tér--tir- ‘dermek, toplamak’ + -ki şeklinde tahlil etmiştir (2007: 900).

²⁹⁰ Gülensoy sözcüğü < yü - k (/d, đ) + lük biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1189).

Zoba (*soba* < *Mac. szoba*): Evleri, çadırları ısıtmak için kullanılan eşyaya bölgede *zoba* adı verilmektedir. Sözcük DS’de *soba* şeklinde geçmekte ve “Ev içinde küçük banyo, gusülhane.”, “Konuk odası.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de sözcük *soba* biçimiyle “İçinde kömür, odun veya gaz yakılan elektrikle de çalıştırılabilen ısınma aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Soba* sözcüğünde kelime başı /s/ > /z/ değişimi görülmektedir: *soba* > *zoba*.

Ör. *Odunu zobaya hep atarıñ arkası kesilmesin di.* “Odunu sobaya hep atarım. Arkası kesilmesin diye.”

1.2.2.5.2. Tarım Aleti Adları

Anadut (< *Rum. anadut*): Saçıkara Yörükleri ağzında ekin saplarını motor arabasına yüklemek için kullanılan üç çatalı aletin adıdır. *Anadut*²⁹¹ sözcüğü DS’de 1. “Ekin demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarıyan, üç, dört, beş, yedi çatalı olabilen, uzun saplı aygıt, dirgen, yaba.”, 2. “Rum. anadontis: Ot, sap toplamakta kullanılan kıvrık dişli ağaçtan araç (Erzincan ve Yöresi)” ve GTS’de “Ekin ve ot demetlerini arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarayan uzun saplı, üç dişli, ahşap araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Tarlada motura anadutu dağarıñ, çeker geliriñ.* “Tarlada motora anadutu takarım. Çeker gelirim.”

Atğı (< *at-kı*): Saçıkara Yörükleri ağzında samanları arabaya yüklemek ve savurmak için kullanılan dört, beş, altı çatalı olabilen, tahtadan yapılmış aletin adıdır. Sözcük DS’de 1. “Büyük yaba.”, 2. “Büyük ve uzun saplı yaba.” ve GTS’de *atki*²⁹² biçimiyle “Büyük yaba.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Atki* sözcüğünün ikinci hecesinde /k/ ünsüzü /ğ/ ünsüzüne dönüşerek tonlulaşma olayı gerçekleşmiştir: *atki* > *atğı*.

Ör. *Atğı bilek gücü isder gızım hızlı hızlı samannarı atacañ onnan.* “Atkı bilek gücü ister kızım. Hızlı hızlı samanları atacaksın onunla.”

Bel (< *Far. bel* ب): Saçıkara Yörükleri ağzında ağaç, fidan ekimi vb. gibi çeşitli işlerde toprağı kazmak için kullanılan ve baş kısmı demirden, sap kısmı ise tahtadan

²⁹¹ Eren sözcüğün Rumcadan alıntı olduğunu belirterek Anadolu ağızlarında *anadot*, *anazut*, *anazot*, *anatot*, *anavut* biçimlerinin de kullanıldığını ifade etmektedir (1999: 11).

²⁹² Gülensoy sözcüğü < * *āt – kı* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 87).

oluşan aletin adıdır. Sözcük DS’de 1. “Sapında ayak yeri olan meral kürek; geçit; orgasm; bel.”, 2. “Çapalama aleti.”, 3. “Toprağı kazmakta kullanılan bir cins kürek.” ve GTS’de “Toprağı aktarmaya ve işlemeye yarayan, uzun saplı, ayakla basılacak yeri tahta, ucu sivri kürek veya çatal biçiminde bir tarım aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Belin ucu sivri olū toprağı iyi ğazar.* “Belin ucu sivri olur. Toprağı iyi kazar.”

Çapa: Saçıkara Yörükleri ağzında toprağa ekilmiş bitki, fidan vb. gibi şeylerin etrafındaki toprağı biraz kazarak çıkan küçük otları yok etmek için kullanılan aletin adıdır. Sözcük DS’de 1. “Tarlalarda tuğlanın altına konulan, tarla, bahçe çevirmekte kullanılan, ince uzun yontulmuş ağaç.”, 2. “Kesmez, kör keski.” ve GTS’de “Tarlalarda toprağı işlemek için kullanılan ağaç ve demir saplı kazı aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Baççeye zebzeleri ekeriñ accık sōña da çapayla çapalarıñ hebsini.* “Bahçeye sebzeleri ekerim. Azıcık sonra da çapayla çapalarım hepsini.”

Dırmık (< *T. tırmık*): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağı düzeltmek, içerisindeki büyük taşları, toprakları ayırabilmek için kullanılan dişli eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Bir tarım aracı, tırmık.” ve GTS’de *tırmık*²⁹³ biçimiyle “Kabartılmış toprağın taşını, çöpünü ayırmak için kullanılan, seyrek dişli, tarak biçiminde araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Dırmık* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi²⁹⁴ görülmektedir: *tırmık* > *dırmık*.

Ör. *Şōle çatallı olan şıye dırmık diriz.* “Şöyle çatallı olan şeye tırmık deriz.”

Dişli (< *diş+li*): Saçıkara Yörükleri ağzında tohumların toprağa ekilmeden önce toprağın derin kısmından itibaren kazarak toprakta oluşan büyük parçaları küçültüp tohum ekmeye hazır hale getiren aletin adıdır. Sözcük DS’de 1. “Gübre küreği”, 2. “Arabada atın koşulduğu yer.” ve GTS’de “Dişleri olan çark.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *diş* adına addan ad türeten {+II} eki eklenerek türetilmiştir.

Ör. *Dişliyi dağarsıñ moturuñ , arkasına tarlayı sürersiñ.* “Dişliyi takarsın motorun arkasına. Tarlayı sürersin.”

²⁹³ Gülensoy *tırmık* sözcüğünü < * *tī* ‘yansıma’ + *r* + *ma* – *k* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 895).

²⁹⁴ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması görülmektedir: *tırmık* > *dırmık*. Bk. 30. Dipnot.

Düven: Saçıkara Yörükleri ağzında büyük bir tahta parçasının altına yerleştirilmiş çakmak taşları olan, önünde koşulan atlarla çekilen, ekinleri saplarından ayırmak ve öğütmek için kullanılan eski bir tarım aletinin adıdır. *Düven*²⁹⁵ sözcüğü DS’de 1. “Döven, ekinleri dövmek için kullanılan alet.”, 2. “Döven, harmanda buğdayın sapı ve tanesini ayırmaya yarayan, altında keskin taşları bulunan ve hayvanlar tarafından çekilen ağaç alet.” ve GTS’de “Harmanda ekinlerin sapı ve tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde keskin çakmak taşları dikine çakılı bulunan, kızak biçiminde araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. Akar, *düven* sözcüğünün *dög-* fiiline fiilden ad yapan {-en} ekinin getirilmesiyle türetildiğini ve daha sonraki yıllarda da /ğ/ ünsüzünün /v/ ünsüzüne dönüşmesi sonucu bu şekli aldığı belirtmiştir (2019: 116).

Ör. *Eskiden alet mi var ıdı biz düvenle, öküzünen sürerdik tarlayı.* “Eskiden alet mi vardı? Biz düvenle, öküzle sürerdik tarlayı.”

Izgara (< Rum. *izga’ra*): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağı işleme ve tohumu ekmeye hazır hale getirmede kullanılan aletin adıdır. Sözcük DS’de “Izgara.” ve GTS’de “Metal çubukların, ağaç dallarının aralıklı sıralanmasıyla yapılan parmaklık veya kafes biçiminde araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Toprağı ekmeden ızgaraynan yumuşatacāñ.* “Toprağı ekmeden ızgarayla yumuşatacaksın.”

Kazayağ: Saçıkara Yörükleri ağzında toprağı işleme ve yabancı otları yolmada kullanılan bir diğer aletin adıdır. Sözcük GTS’de “Çok kollu çengel.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Ör. *Kazayağ toprağıñ ğabasını alır, ufalar.* “Kazayağ toprağın kabasını alır, ufalar.”

Keser (< kes-er): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağı kazmakta, küçük parçalar haline getirmekte ve toprağı ekilebilir hale getirmeye yarayan, baş tarafının düz kısmıyla tahta üzerine çivi çakma işinde de kullanılan, baş tarafı demirden, sapı ise tahtadan oluşan küçük tarım aletinin adıdır. *Keser*²⁹⁶ sözcüğü DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak “En şiddetli soğuk.” biçiminde ve GTS’de “Tahta, ağaç

²⁹⁵ Gülensoy sözcüğü *döğen, döven, düven* biçimlerinde de kullanımlarının olduğunu belirterek < *tög-en* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 301).

²⁹⁶ Gülensoy sözcüğü < *kes-er* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 501).

yontmaya ve çivi çakmaya yarayan, kısa saplı, bir yanı keskin ağızlı çelik araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Biberi, domatise ekince şöle kenarlarını keserinen düzleriz.* “Biberi, domatesi ekince şöyle kenarlarını keserle düzleriz.”

Köten: Saçıkara Yörükleri ağızında toprağı ekmeden önce küçük parçalar haline getirmekte kullanılan bir çeşit tarım aletidir. Sözcük DS’de “Pulluk, büyük saban” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Köten olū bi de onlan da toprağı ufalarız.* “Köten olur bir de. Onunla da toprağı ufalarız.”

Kürek: Saçıkara Yörükleri ağızında ağaç, fidan ekimi vb. gibi çeşitli işlerde toprağı kazmak için kullanılan ve baş kısmı demirden, sap kısmı ise tahtadan oluşan bir diğer aletin adıdır. *Kürek*²⁹⁷ sözcüğü DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak 1. “Cezve.”, 2. “Boynuna takılan altın kolye.” biçiminde ve GTS’de “Toprak, kömür vb.ni bir yerden bir yere alıp atmaya, taşımaya yarayan ve yayvan bir bölümü, buna bağlı uzun bir sapı bulunan araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Kürek de kesere benzer aynı onlan da toprak ğazarız.* “Kürekte kesere benzer aynı. Onunla da toprak kazarız.”

Mibser (< *Ar. mibzer* مبرزر): Saçıkara Yörükleri ağızında tohumları toprağı atmak için kullanılan aletin adıdır. Sözcük GTS’de *mibzer* biçimiyle “Tohum ekme aleti” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de yer almamaktadır. Sözcüğün ikinci hece başındaki /z/ sesi /s/ sesine dönüşmüştür: *mibzer* > *mibser*.

Ör. *Eskiden mibser mi var ıdı elle yapıyoduğ biz.* “Eskiden mibzer mi vardı elle yapıyorduk biz.”

Motur (*motor* < *Fr. moteur*): Saçıkara Yörükleri ağızında genellikle traktör için kullanılan sözcük DS’de 1. “Motor.”, 2. “Fr. Moteur: motör; motsiklet; motorlu herhangi bir ziraat aleti.” ve GTS’de “Motosiklet” şeklinde tanımlanmaktadır. *Motur* sözcüğünün ikinci hecesindeki /o/ ünlüsü /u/ ünlüsüne dönüşmüştür: *motor* > *motur*.

Ör. *Tirakdöre biz motur da diriz.* “Traktöre biz motor da deriz.”

²⁹⁷ Gülensoy sözcüğü < *ET. küri*, *OT. kürek* < **küri*+*gek* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 591). Kürek adının “Kürekle atıp temizlemek” anlamına gelen küre- fiilinden türediği görülmektedir. Gülensoy küre- fiilini [< *ET. küri* “Kürek”] + *mek* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 592).

Orag (< *orak*): Saçıkara Yörükleri ağzında yarım daire şeklinde bir bıçak ve bu bıçağa takılı olan tahta bir saptan oluşan, ekinleri biçme işinde kullanılan aletin adıdır. Sözcük DS’de *orak* biçimiyle “Ekin biçme zamanı.” ve GTS’de *orak*²⁹⁸ biçimiyle 1. “Yarım çember biçiminde yassı, ensiz ve keskin bir metal bıçakla, buna bağlı oluşan ekin, ot vb. biçme aracı.”, 2. “Ekin biçme zamanı.”, 3. “Ekin, ot vb. biçme işi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük, başta Eski Türkçede biçmek anlamına gelen *or-* fiiline fiilden ad yapan {-gak} ekinin getirilmesiyle *orgak* sözünün meydana gelmesi ve Oğuz Türkçesinde hece başındaki /g/ sesinin düşmesi sonucunda *orak* şeklini almıştır (Akar, 2019: 212). *Orag* sözcüğünde kelime sonundaki /k/ ünsüzü /ğ/ ünsüzüne dönüşerek tonlulaşma olayı gerçekleşmiştir: *orak* > *orağ*.

Ör. *Eskinin aletlerinden bi de orağ vardır. O da çok iş görüdü eskiden.* “Eskinin aletlerinden bir de orak vardır. O da çok iş görürdü eskiden.”

Pulluk (< *Bulg. pulluk*): Saçıkara Yörükleri ağzında tarlayı sürmek için kullanılan bir aletin adıdır. Sözcük DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak 1. “Testi, küçük testi.”, 2. “Oduncuların odun kesmeye giderken, para vererek yanlarında götürdükleri başkasının hayvanı.” biçiminde ve GTS’de “Toprağı sürmek için kullanılan tarım aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *pul* adına addan ad yapan {+IUk} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Eveli biz öküzünen sürer , idik tarlaları şindi gölay pulluğu daqip sürüyoñ.* “Evvveli biz öküzle sürerdik tarlaları. Şimdi kolay pulluğu takıp sürüyorsun.”

Sürgü (< *sür-gü*): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağı düzleştirmek ve sıkılaştırmak için kullanılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Ekilen tohumu örtmeye ya da tarlalardaki büyük toprak parçalarını kırıp düzeltmeye yarayan çalılardan yapılan bir araç, ağaç silindir.”, “Tırmık.”, “Harman yaparken otları temizlemek için çalılardan yapılan ve hayvan koşularak çekilen bir çeşit süpürge.” ve GTS’de “Sürülmüş tarlayı bastırmak ve düzeltmek için kullanılan, taştan veya ağaç kütüğünden tarım aracı, tapan.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *sür-* fiiline {-gü} fiilden isim yapan ek getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Toğrağı şöle sürgüynen düzleşdirisin.* “Toprağı şöyle sürgüyle düzleştirirsin.”

²⁹⁸ Gülensoy sözcüğü *ET., OT. orgak* < *ET. or* – ‘biçmek, kesmek, vurmak’ + *-ğa-k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 629).

Yaba: Saçıkara Yörükleri ağzında arpayı, buğdayı rüzgâra karşı savurmak için kullanılan, dört tane çatalı olan, başı metal, sapı tahtadan olan aletin adıdır. *Yaba*²⁹⁹ sözcüğü DS’de 1. “Tınazı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.”, 2. “Ağaçtan yapılmış birkaç dişli kürek, ‘tığ’ savurmakta kullanılan alet.”, 3. “Saman küreği.”, 4. “Arpa ve buğdayı savurmaya yarayan tahtadan yapılmış büyük çatal.”, 5. “Saman işlerinde kullanılan, kürek şekille bir tarım aleti.” ve GTS’de “Harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Ben eskiden çok yabayan arpa savırdım. “Ben eskiden çok yabayla arpa savurdum.”

1.2.2.5.3. Hayvancılık İle İlgili Adlar

Çan: Saçıkara Yörükleri ağzında develeri göçe hazırlarken ekonomik durumu iyi olan aileler tarafından deveyi süslemek için boynuna takılan eşyaya verilen addır. *Çan*³⁰⁰ sözcüğü DS’de “Çan.” ve GTS’de “İçinden sarkan tokmağının kenarlara vurmasıyla ses çıkaran madenden araç, kampana.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Dıvelere çannarı dağardık göçe hazıllardık. “Develere çanları takardık. Göçe hazırlardık.”

Çekipi: Saçıkara Yörükleri ağzında göç etmek için hazırlanan develerin yüklerini bağlamak için kullandıkları eşyaya verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. Galınca bi çekipimiz olū onunla diveniñ golonnarını sıkıca sararız. “Kalınca bir çekipimiz olur. Onunla devenin kolonlarını sıkıca sararız.”

Dıve boncuğu (< *deve*+Ø / *boncuk*+*u*): Saçıkara Yörükleri ağzında göç ederken develeri süslemek için kullanılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Bu eşya adı *deve*+Ø+*boncuk*+*u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Deve* sözcüğünün ilk hecesindeki /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne

²⁹⁹ Gülensoy sözcüğü < *yā- ‘*yaymak’ + -b + a şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1021).

³⁰⁰ Gülensoy *çan* sözcüğünü < *çaη ‘yansıma’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 217).

dönüştüğü³⁰¹ görülmektedir: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Yörükleriñ ağası divelerini dive boncuqlarıyla filan süsle*. “Yörüklerin ağası develerini deve boncuqlarıyla falan süsler.”

Gerbe: Saçıkara Yörükleri ağızında hayvanların vücudunu temizlemek için kullanılan, insanların kendi elleriyle ördükleri aracın adıdır. Sözcük DS’de 1. “Hayvan, tımar edildikten sonra tozunu silmeye yarayan kıl kese.”, 2. “Hayvan temizleme bezi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Hayvannarıñ gıllarını gerbeyneñ , iyi bi temizleriñ*. “Hayvanların kıllarını gerbeyle iyi bir temizlerim.”

Ġolan (< *kolan*): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların kendi elleriyle dokudukları, develerin sırtlarındaki yükü bağlamak için kullandıkları kuşağa verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Hayvanın semerinin ya da eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.”, 2. “Semeri hayvanın beline saran kayış.”, 3. “İplerden dokunan, yük taşımada kullanılan yassı kemer.”, 4. “Binek hayvanların kemerini ve eyerini bağlamak için, hayvanın göğsünden geçirilip sıkılan enli ip.” ve GTS’de *kolan* biçimiyle 1. “At, eşek vb. hayvanların semerini veya eyerini bağlamak için göğsünden aşırılarak sıkılan yassı kemer.”, 2. “Dokuma, deri, kenevir vb. gibi maddelerden yassı veya enlice bağ.”, 3. “Yünden veya iplikten yapılmış, üzeri işli ince kuşak.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġolan* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kolan* > *Ġolan*. *Kolan* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Deveniñ ġuyruġunuñ , altından bi de ġarnından ġolanları iyice bağlarız*. “Devenin kuyruğunun altından bir de karnından kolanları iyice bağlarız.”

Ġuşġun (< *kuskun*): Saçıkara Yörükleri ağızında kadınların kendi elleriyle dokudukları, develerin sırtlarındaki yükü kuyruğunun altından bağlamak için

³⁰¹ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

kullandıkları bir diğer kuşağa verilen addır. Sözcük DS’de “Hayvan semerinin öne kaymaması için kuyruğun altından geçirilerek bağlanan enli kayış.” ve GTS’de *kuskun*³⁰² biçimiyle “Hayvanın kuyruğunun altından geçirilerek eyere bağlanan kayış.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġusġun* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kuskun*³⁰³ > *ġusġun*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinin başında da /k/ sesi /ġ/ sesine dönüşmüştür: *kuskun* > *ġusġun*. *Kuskun* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Bi tane tā ip vardı ona da ġusġun diriz.* “Bir tane daha ip vardır. Ona da kuskun deriz.”

Hatap: Saçıkara Yörükleri ağızında devenin sırtına yükledikleri eşyaların göç esnasında sağlam durabilmesi için iki tarafına destek olarak yerleştirilen ağaç parçalarına verilen addır. Sözcük DS’de 1. “Özellikle deve semerinin dayanıklı olması için, iki tarafına konulan ağaç parçaları.”, 2. “Hayvanlara takılan çan.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Deveniñ sırtına ĥatabı ġondurruz iġine de tüm eşşalarımızı doldurruz.* “Devenin sırtına hatabı kondururuz. İçine de tüm eşyalarımızı doldururuz.”

Havid (havut < Far. hāvut): Saçıkara Yörükleri ağızında göç ederken devenin sırtına yükledikleri yüke verilen addır. Sözcük DS’de “Deve semeri, havut.” ve GTS’de *havut*³⁰⁴ biçimiyle “Deve semeri.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Havid* sözcüğünün ikinci hecesindeki /u/ ünlüsü /ı/ ünlüsüne dönüşerek daralma meydana gelmiştir: *ĥavid* > *havut*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinin son sesinde /t/ > /d/ değişimi³⁰⁵ görülmektedir: *ĥavut* > *havid*. *Havut* adında görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Göçe ĥazıllıġ yaparġan ĥavidın iġine ne var ne yoġ ġoyarız.* “Göçe hazırlık yaparken havudın içine ne var ne yok koyarız.”

³⁰² Gülensoy kuskun sözcüğünü *OT. ġudurġun* < **ġudur* + *ġuġ* / + *ġaġ* / + *ġun* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 579).

³⁰³ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuskun* > *ġusġun*. Bk. 31. dipnot.

³⁰⁴ Gülensoy sözcüğü *OT. kom* ‘deve havudu’ < *ET. ġovı* ‘boş, kof, oyuk’ + *t* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 406).

³⁰⁵ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması görülmektedir: *havut* > *havid*. Bk. 30. Dipnot.

Kilim (kilim < Far. gilim كليم): Saçıkara Yörükleri ağzında göç ederken develerin üzerine süslemek için atılan, kırmızı, yeşil, mavi vb. pek çok renkten dokunan eşyaya verilen addır. Sözcük DS'de “ < Far. kilîm: kilim, kilem.” ve GTS'de “Döşeme, divan gibi yerlere serilen, genellikle desenli, havsız, kalın, kıl veya yün dokuma.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Accık zengin olanla göçerken divelerinin sırtına renkli renkli kilimle de atallar pek güzel görünür gāri.* “Azıcık zengin olanlar göçerken develerinin sırtına renkli renkli kilimler de atarlar. Pek güzel görünür gayrı.”

Ġaşağı (< kaşağı): Saçıkara Yörükleri ağzında hayvanların tüylerini temizlemek için kullanılan ve dişleri olan aracın adıdır. Sözcük GTS'de *kaşağı*³⁰⁶ biçimiyle “Hayvanları tımar etmek için kullanılan, sacdan, dişli araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS'de yer almamaktadır. *Ġaşağı* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁰⁷ görülmektedir: *kaşağı* > *ğaşağı*. *Kaşağı* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Beygirleriñ sırtını filan ġaşağıynañ temizler idik.* “Beygirlerin sırtını falan kaşağıyla temizlerdik.

Ġırlık (< kırk+luk): Saçıkara Yörükleri ağzında koyun, keçi vb. gibi hayvanların tüylerini kesmede kullanılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS'de “Keçi veya koyun türlerini kırmaya yarayan bir çeşit makas.”, ve GTS'de *kırlık*³⁰⁸ biçimiyle köydeki anlamından farklı olarak “İçinde kırk tane bulunan.”, “Kırk yaş dolaylarında bulunan (kimse).”, “Kırk para.”, “Doğacak çocuk hazırlanan bez veya giysi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kırk* adına, {+llk} addan ad yapan ek getirilerek türetilmiştir. *Ġırlık* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kırlık*³⁰⁹ > *ğırlık*. *Kırlık* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Goyunnariñ ġırkıñ zamanı geldi mi Şo ġırklıkla yōnnarı ġırkırdık.* “Koyunların kırkım zamanı geldi mi Şu kırıklıkla yünleri kırkırdık.”

³⁰⁶ Gülensoy sözcüğü < *kaşı - [~kaşa-] 'kaşımak' + -ğu biçiminde tahlil etmiştir (2007: 473).

³⁰⁷ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaşağı* > *ğaşağı*. Bk. 31. dipnot.

³⁰⁸ Gülensoy *kırlık* sözcüğünü < OT. kır-k - + -lık biçiminde tahlil etmiştir (2007: 514).

³⁰⁹ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kırlık* > *ğırlık*. Bk. 31. dipnot.

Palan (*palan* < *Far. pālān* پالان): Saçıkara Yörükleri ağzında yük hayvanları arasından eşekte kullanılan eşyaların yüklendiği araca verilen addır. Sözcük DS’de “< Far. pâlân: Eşeğe veya ata vurulan yayvan semer.” ve GTS’de “Genellikle eşeklere bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir tür eyer.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Eşşeğe de palanı yükler eşşaları doldur _ uduğ. “Eşeğe de palanı yükler eşyaları doldururduk.”

Semeri: Saçıkara Yörükleri ağzında genellikle beygirin sırtına eşya yüklemek için yerleştirilen araca verilen addır. Sözcük GTS’de “At, eşek, katır vb. gibi hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanılan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Ör. Beygiriñ sırtına yükledimize semeri diriz. “Beygirin sırtına yüklediğimize semeri deriz.”

Toka: Saçıkara Yörükleri ağzında göç ederken develeri süslemek için kullanılan eşyaya verilen addır. Sözcük DS’de “Yemliklere hayvanı bağlamak için takılan demir halka.”, “Çember.”, “Çoban köpeğinin boynuna takılan mahmuzlu demir halka.” ve GTS’de 1. “Kemer, kayış, ayakkabı vb.nin iki ucunu birbirine bağlamaya, bunları istenilen genişlikte tutmaya yarayan, türlü biçimlerde tutturmalık.”, 2. “Kadınların saçlarını bir arada tutmaya yarayan, bazen de süs olarak kullanılan araç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Göçe géderken divelerimize toğa da dağarız. “Göçe giderken develerimize toka da takarız.”

1.2.2.6. Sağlık İle İlgili Adlar

1.2.2.6.1. İnsan Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar

Aydaş: Saçıkara Yörükleri ağzında kemikleri sayılacak derecede zayıflayan insanların rahatsızlığına verilen addır. Bölgede bu hastalığın tedavisi el alarak öğrenen ve *kır doktoru* şeklinde adlandırılan kişiler tarafından *aydaş kesme* ve *pişirme* işlemi gerçekleştirilmekte ve kişi sağlığına kavuşmaktadır. Rahatsız olan kişi öncelikle tedaviyi gerçekleştirecek olan kişi tarafından tartılır, ardından yolun çatına

üç tane taş koyulur ve bu taşların üzerine bir tane kazan yerleştirilir o kazanın içine de rahatsız olan kişi oturtulur. Tedaviyi yapacak olan kişi yanına bir de yardımcı olarak o yardımcıyı kazanın ardında bekletir. Tedaviyi yapan kişi kazanın ardında bekleyen kişiyle “- *Selamun aleyküm. - Aleyküm selam. Ne kesiyor, ne pişiriyorsun? - Aydaş kesiyorum, aydaş pişiriyorum.*” şeklinde diyalog kurar ve bu işlemi kazanın etrafında dönerek üç defa gerçekleştirir. Bu işlemi uygulayarak rahatsız olan kişiyi evine getirir sırtını ters çevirerek yatırır. Aynı işlemi üç hafta boyunca uygular ve haftadan haftaya rahatsız olan kişi aydaş kestirmek için gelirken kiloyu almış ve tedavisi gerçekleşmiş olur. *Aydaş* sözcüğü DS’de 1. “Zayıf, cılız.”, 2. “Gelişmeyen cılız bebek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Çocuk pek gurumuş aydaşını bi kesdir.* “Çocuk pek kurumuş. Aydaşını bir kestir.”

Dalak: Saçıkara Yörükleri ağzında dalağın şişmesi sonucunda meydana gelen rahatsızlığın adıdır. Bölgede dalak kesme işlemini bilen kişiler tarafından hasta olan kişi öncelikle yatırılır ve karnının üzerine ekmek yapılan tahta koyulur. Tedaviyi yapacak olan kişi eline sopa, keser vb. gibi araç olarak yanında bulunan yardımcısıyla “- *Selamun aleyküm. - Aleyküm selam. Ne kesiyorsun? - Dalak kesiyorum.*” şeklinde diyalog kurarak her selamın ardından elindeki araçla tahtanın üzerine vurup bu işlemi üç defa gerçekleştirir. Rahatsız olan kişiye aynı işlem üç hafta boyunca uygulanır ve tedavi tamamlanır. DS’de *dalak*³¹⁰ *kestirmek* biçimiyle “Sıtmadan büyümüş dalağı Şamanlıktan kalan bir usulle tedavi ettirmek.” ve GTS’de *dalak kestirmek* biçimiyle “Sırmadan büyümüş dalağı eski bir yöntemle tedavi ettirmek” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şo köyde bi kadın vardı dalağ keserdi.* “Şu köyde bir kadın vardı. Dalak keserdi.”

Ğırık Çıkık (< *kır-ık* + *çık-ık*): Saçıkara Yörükleri ağzında kişilerde kırık çıkık meydana geldiğinde sınıkçı olarak adlandırılan kişiler tarafından kırık olan bölgeye kendi hazırladıkları karışımdan sürülüp sarılarak tedavi gerçekleştirilmektedir. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. *Ğırık* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³¹¹ görülmektedir: *kırık* > *ğırık*. *Kırık* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini

³¹⁰ Gülensoy sözcüğü < * *tāl* {+Ak} ‘küçültme eki’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 262).

³¹¹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kırık* > *ğırık*. Bk. 31. dipnot.

Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. Geçenlerde şu parmağıma bişi oldu kırık çıkıktan anlayan bir karı var. Ona gittim koydu gayrı.”

Göbek Düşmesi (< **göbek+Ø / düşme+(s)i**): Saçıkara Yörükleri ağızında kişilerin göbeğinin yerinden oynayarak sarkması ve şiddetli bir sancı meydana gelmesi sonucunda gerçekleşen rahatsızlığa verilen addır. Göbek kaldırma işlemini bilen kişiler tarafından bir katı sabun yardımıyla göbeğin üzerinde sabun gezdirilerek yumuşatılır ve tedaviyi yapan kişi tarafından bir yudum su içirilir. Ardından göbeğinin üstüne bütün halinde bir sabun sarılır ve böylece rahatsız olan kişinin sancısı diner ve tedavi gerçekleştirilir. DS’de yer almayan sözcük GTS’de *göbeği düşmek* biçimiyle “Göbek deliğinin kapanmamasından fitık oluşmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hastalık adı *göbekØ+düşme+(s)i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. Aman aman aman göbeğiñ düşdü mü pek sancı olu. “Aman aman aman göbeğin düştü mü pek sancı olur.”

Humma (*humma* < Ar. *hummā* هوما): Saçıkara Yörükleri tarafından kişinin ateşlenmesi sonucunda kafada gerçekleşen rahatsızlığa verilen addır. Bu rahatsızlık işi bilen kişiler tarafından kara renkte bir tavuğun tüyüyle birlikte dövülüp ezilerek rahatsız olan kişinin tüm vücuduna sürülüp birkaç gün bekletilmesi sonucunda tedavisi gerçekleştirilir. Sözcük DS’de “Aşık kemiği.” ve GTS’de 1. “Ateşli hastalık.”, 2. “Sıtma nöbeti.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Humma pek kötü bi hasdalık. “Humma pek kötü bir hastalık.”

Sarılık (< *sarı+lık*): Saçıkara Yörükleri ağızında insanların teninin sarı bir renk alması sonucunda meydana gelen hastalığa verilen addır. Bölgede bu hastalığı tedavi etmeyi el alarak öğrenen ve *kır doktoru* şeklinde adlandırılan kişiler tarafından *sarılık*³¹² *kesme* işlemi gerçekleştirilmekte ve kişi sağlığına kavuşmaktadır. Rahatsız olan kişilerin alınlarının ortasına jilet ile bir kesik atılır ve kesilen yerden akan kandan biraz gözlerinin önüne, biraz damağına ve biraz da kulaklarının arkasına

³¹² Gülensoy sözcüğü OT. *sarığlığ* < *sarı* (ğ) + *lık* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 736).

sürülerek, üç gün boyunca hayvanlardan elde edilen et ve süt ürünlerinden tüketilmemesi konusunda uyarı yapılarak tedavi tamamlanır. Sözcük DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak “Sığırcık büyüklüğünde bir çeşit av kuşu.” ve GTS’de 1. “Derinin, dokunun ve organizmadaki sıvıların sarı bir renk almasıyla beliren hastalık, karaciğer yangısı, hepatit.”, 2. “Derinin sarı renk aldığı bir hastalık belirtisi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Benim abam güççüke sarılığa dutuldu ondan baña da serptiydi. “Benim ablam küçükken sarılığa tutuldu. Ondan bana da serptiydi.”

Sıtma (< *sıt-ma*): Saçıkara Yörükleri ağızında kişiyi sivrisineğin sokması sonucunda meydana gelen rahatsızlığa verilen addır. Bu hastalığın tedavisi yalnızca kinin adında sarı renkte bir ilaç tarafından gerçekleştirilebilmektedir. *Sıtma*³¹³ sözcüğü DS’de “Sıtma hastalığı.” ve GTS’de “Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalık, ısıtma, malarya.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad başta *ısı-t-* fiiline fiilden isim yapan {-ma} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Baştaki /ı/ ünlüsünün vurgusuzluktan düşmesi sonucunda sözcük *sıtma* şeklini almıştır (Akar, 2019: 244).

Ör. Sıtma bazı adamı öldürümüş. “Sıtma bazı adamı öldürürmüş.”

Siğil (< *siğil*): Saçıkara Yörükleri ağızında bir kimsenin genellikle elinde çıkan, sert ve yuvarlak yaraya verilen addır. Bu rahatsızlığın tedavisi işi bilen kişiler tarafında yakarak gerçekleştirilir. *Siğil*³¹⁴ sözcüğü DS’de “Koyunların arka ayaklarındaki aşıklık.” ve GTS’de “Deride, özellikle ellerde oluşan zararsız, pürtüklü küçük ur.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Ellerimizde bazı siğil çıkardı yağıdır ıdığ geçerdi. “Ellerimizde bazı siğil çıkardı. Yaktırırdık geçerdi.”

1.2.2.6.2. Hayvan Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar

Çelerm: Saçıkara Yörükleri ağızında genellikle koyunun yavrusunda görülen, denge kaybetme rahatsızlığına verilen addır. Bu rahatsızlığın tedavisi işi bilen kişiler tarafında ilaç yardımıyla gerçekleştirilir. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

³¹³ Gülensoy sözcüğü < *ısı-* [*OT. isi-* (*DLT*)] + *-t- ma* şeklinde tahlil etmektedir (2007: 773).

³¹⁴ Gülensoy sözcüğü < * *süğük* (*g*) ‘kemik’ biçiminde tahlil etmiştir (2007:779).

Ör. *Güzüñ göyunnarımız hep çelerme oldu hay gızım.* “Güzün koyunlarımız hep çelerme oldu hay kızım.”

Ġırık çıkık (< *kır-ık çık-ık*): Saçıkara Yörükleri ağızında hayvanlarda görülen kırık çıkık durumunda, rahatsız olan bölgeye çeşitli bitkilerden hazırlamış oldukları karışımdan sürerek ya da tahta sarıp bağlayarak tedavi etmektedirler. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. *Ġırık* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³¹⁵ görülmektedir: *kırık* > *ğırık*. *Kırık* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ġırık çıkık oldu muydu kendimiz evde bişşî yapar sürerdik ġari.* “Kırık çıkık oldu muydu kendimiz evde bir şey yapar sürerdik gayrı.”

Ötürme (< *öt-ür-me*): Saçıkara Yörükleri ağızında hayvanların ishal olmalarına verilen hastalığın adıdır. Sözcük DS’de *ötürük* biçimiyle “Sürgün, ishal.” ve GTS’de *ötürme* biçimiyle “Ötürmek işi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ötür-* fiiline fiilden isim yapan {-mA} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Yavrularda pek sık ötürme olū.* “Yavrularda pek sık ötürme olur.”

1.2.2.6.3. Bitki Sağlığı (Hastalıklar ve Tedaviler) İle İlgili Adlar

Ayaz Vurması (< *ayaz+Ø / vur-ma+sı*): Saçıkara Yörükleri ağızında şiddetli soğuk havalar sonucunda ekilen bitkiler, ağaçlarda yaşanan don olayına verilen addır. Sözcük DS’de “Ürün soğuktan donmak.” ve GTS’de “Sebze ve meyveler donmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu hastalık adı *ayazØ+vurma+(s)ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Geçen senelerde zebzelerimizi hep ayaz vurdu aman hep üşüdülē.* Geçen senelerde sebzelerimizi hep ayaz vurdu. Aman hep üşüdüler.”

Bitlenme (< *bit+le-n-me*): Saçıkara Yörükleri ağızında arpa, buğday vb. ürünlerde görülen ve bu ürünlerin nemli bir yerde kalması sonucunda gerçekleşen duruma verilen addır. Sözcük GTS’de “Bitlenmek işi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük

³¹⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kırık* > *ğırık*. Bk. 31. dipnot.

DS'de yer almamaktadır. *Bit* adına addan fiil yapan {-IA}, fiilden fiil yapan {-n} ve fiilden ad yapan {-mA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Harmandan kaçañ māsülünü iyi yire goyacañ yōsa bitlenme olū.* “Harmandan kalkan mahsülünü iyi yere koyacaksın. Yoksa bitlenme olur.”

Don: Saçıkara yörükleri ağzında sıcaklıkların düşmesi sonucunda yetiştirilen sebze ve meyvelerin üşmesi ve zarar görmesi durumuna verilen addır. Sözcük DS ve GTS'de yer almamaktadır.

Ör. *Gış erken gelise don olur. Miyve, zebze hep üşür.* “Kış erken gelirse don olur. Meyve, sebze hep üşür.”

Ġurtlanma (< *kurt+la-n-ma*): Saçıkara Yörükleri ağzında toprağın kabarması sonucunda kurtlanma meydana gelmekte ve bunun sonucunda da toprakta ekili olan bitkilerin köklerini kurtların kesmesi hastalığına verilen addır. Sözcük GTS'de “Kurtlanmak işi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS'de yer almamaktadır. *Ġurtlanma* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³¹⁶ görülmektedir: *kurtlanma* > *Ġurtlanma*. Sözcük *kurt* ismine öncelikler {+IA}, {+n} isimden fiil yapan ek ve {-mA} fiilden isim yapan ek getirilerek türetilmiştir. *Kurtlanma* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Toprağda Ġurtlanma olūsa iş kötü hep keseller fidannarıñ köklerini.* “Toprakta kurtlanma olursa iş kötü hep keserler fidanların köklerini.”

Körlük (*kör* < *Far. kūr* كور): Saçıkara Yörükleri ağzında buğday, arpa vb. ürünlerin ekilmesinin ardından ilaçlanmaması sonucunda ekinin uçları körleşir ve biçilirken simsiyah duman çıkar, bu da ekinin işe yaramaz hale getiren hastalığa verilen addır. Sözcük DS'de “Kıskandırma, nispet, inat.”, “Fener.”, “Sıkıntı.” ve GTS'de “Bitkilerin tomurcuk vermemesi durumu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kör* adına addan ad yapan {+Ilk} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Ekinlerde körlük olūsa o yıl iyi māsül virmez.* “Ekinlerde körlük olursa o yıl iyi mahsül vermez.”

³¹⁶ İlk sekte /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kurtlanma* > *Ġurtlanma*. Bk. 31. dipnot.

Yel vurma (< *yel+Ø / vur-ma+sı*): Saçıkara Yörükleri ağzında şiddetli esen rüzgâr sonucunda buğday, arpa vb. ürünlerin başaklarındaki taneler dökülerek boşluk oluşturması hastalığına verilen addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *yelØ+vurma+(s)ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Şo ağacın dallarına bak gayısları hep yel vurmuş.* “Şu ağacın dallarına bak. Kayısları hep yel vurmuş.”

1.2.2.7. Coğrafya İle İlgili Adlar

1.2.2.7.1. Doğa Olayı Adları

Bulut Ğabarması (< *bulut+Ø / kabarma+sı*): Saçıkara Yörükleri ağzında yağmur yağmadan hemen önce gerçekleşen yağmurun yağacağına işaret eden hava olayına verilen sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *bulutØ+kabarma+(s)ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Kabarma* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi³¹⁷ görülmektedir: *kabarma* > *ğabarma*. *Kabarma* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Böğün bulutlar çok Ğabarmış irāmet geliyo.* “Bugün bulutlar çok kabarmış rahmet geliyor.

Ebemin Ala Ğuşağı³¹⁸ (< *ebem+in / ala + kuşak+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu sözcük gökkuşağı için kullanılmaktadır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *ebem+in + kuşak+ı* biçimindeki belirtili isim tamlaması yapısındadır. Bu ad *ala/kuşak* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ala/ğuşak* (< *kuşak*). *Kuşak* sözcüğünün ilk sesinde /k/ > /ğ/ değişimi³¹⁹ görülmektedir. *Kuşak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Yāmır yādımı bazı ebemiñ , ala Ğuşağı çıkar irenk irenk pek güzel.* “Yağmur yağdı mı bazı ebemin ala kuşağı çıkar. Renk renk pek güzel.”

³¹⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kabarma* > *ğabarma*. Bk. 31. dipnot.

³¹⁸ Gülensoy sözcüğü *ebe kuşağı* ‘gök kuşağı, alkım’ biçimiyle < *ebe-(m) kuşak+ı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 317).

³¹⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuşak* > *ğuşak*. Bk. 31. dipnot.

Deli dalaz: Saçıkara Yörükleri ağzında hangi yönden estiği belli olmayan, her yönden esebilen rüzgârın adıdır. *Dalaz* sözcüğü DS’de “Kasırga, hortum.”, “Rüzgârın kaldırdığı toz, toprak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *deli/dalaz* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *deli/dalaz*.

Ör. *Deli dalaz ürüzgar nerden esdiği hiş belli olmaz.* “Deli dalaz rüzgâr nereden estiği hiç belli olmaz.”

Ġaba Yel (ġara < T. kaba + < yel): Saçıkara Yörükleri ağzında batıdan esen rüzgârın adıdır. Sözcük DS’de “Lodos (Güllüce köyü).” ve *kaba yel* biçimiyle GTS’de “Lodos.” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de yer almamaktadır. Sözcük *kaba/yel* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ġaba* (< *kaba*)/*yel*. Sözcükte /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kabayel*³²⁰ > *ġabayel*. *Kaba* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Şoyandan bazı da serd bi ġaba yel eser.* “Şu yandan bazı da sert bir kaba yel eser.”

Ġara Yel (ġara < T. kara/yel): Saçıkara Yörükleri ağzında batıdan esen rüzgârın adıdır. Sözcük DS’de “Karayel.” ve *kara yel* biçimiyle GTS’de “Kuzeybatıdan esen, genellikle soğuk, bazen fırtına niteliğinde yel, keşişleme karşıtı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kara/yel* biçimindeki sıfat tamlaması yapısındadır: *ġara* (< *kara*)/*yel*. Sözcükte /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *karayel*³²¹ > *ġarayel*. *Kara* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Hava ġarardı gibi ġara yelde var yâmur yâcaġ herħalde.* “Hava karardı gibi. Kara yel de var. Yağmur yağacak herhalde.”

Ġırcı (< kırcı): Saçıkara Yörükleri ağzında ağaçların yapraklarında küçük kar taneciklerine verilen sözcük DS’de *kırcı*³²² biçimiyle 1. “Dolu.”, 2. “Ufak ve sert taneli kar.”, 3. “Bora, rüzgârla karışık yapan yağmur.”, 4. “Küçük dolu.” ve GTS’de 1. “Dolu.”, 2. “Ufak ve sert taneli kar.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġırcı* sözcüğünde

³²⁰ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kabayel* > *ġabayel*. Bk. 31. dipnot.

³²¹ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *karayel* > *ġarayel*. Bk. 31. dipnot.

³²² Gülensoy sözcüğü *kırcı* biçimiyle < *kir-* (*i*) *cı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 511).

kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kırcı*³²³ > *ğirci*. *Kırcı* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ğışñ çok ayazlarda sabah erkenden ağaşlara filan ğirci çöker*. “Kışın çok ayazlarda sabah erkenden ağaçlara falan kırcı çöker.”

Ğuzu Dişi (< *kuzu+Ø / diş+i*): Saçıkara Yörükleri ağızında hava olaylarından dolunun daha küçük olanına verilen addır. Sözcük GTS’de “Süt dişi.”, “İleri yaşlarda çıkan diş, peynir diş.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük *kuzuØ+diş+i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Ğuzu* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kuzu*³²⁴ > *ğuzu*. *Kuzu* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Bazı da şöyle accık güççük olū ğuzu dişi basdırıvırı*. “Bazı da şöyle azıcık küçük olur kuzu dişi bastırıverir.”

Göğ Gürlemesi (< *gök+Ø / gürleme+si*): Saçıkara Yörükleri ağızında yağmur yağacağı havada duyulan gürültüye verilen sözcük GTS’de *gök gürlemesi* biçimiyle “Şimşek çakmasından veya yıldırım düşmesinden önce veya sonra havada duyulan gürültü, gök gürültüsü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük *gökØ+gürleme+(s)i* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Gök* sözcüğünde /k/ ünsüzünün /ğ/ ünsüzüne dönmesiyle yumuşama meydana gelmiştir: *gök* > *göğ*.

Ör. *Bu gece göğ bi gürledi göğ delindi sandım*. “Bu gece gök bir gürledi. Gök delindi sandım.”

Gün Doğan (< *gün + doğ-an*): Saçıkara Yörükleri ağızında doğudan esen rüzgârın adıdır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Şoyandan gün doğan esē yavrım*. “Şu yandan gün doğan eser yavrım.”

İldırım (< *yıldırım*): Saçıkara Yörükleri ağızında şimşekle birlikte gökyüzünde görülen ve herhangi bir bölgeye düşmesi sonucu ciddi zararlar oluşturan hava olayına

³²³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kırcı* > *ğirci*. Bk. 31. dipnot.

³²⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuzu* > *ğuzu*. Bk. 31. dipnot.

verilen addır. Sözcük DS'de *yıldırım*³²⁵ biçimiyle “İnme, felç.”, GTS'de “Gök gürültüsü ve şimşekle görülen, hava ile yer arasındaki elektrik boşalması, saika.” şeklinde tanımlanmaktadır. *İldırım* sözcüğünde dar ünlünün önünde bulunan /y/ ünsüzü düşmüş ve dar ünlülerden olan /ı/ ünlüsü normalden kısa bir ünlü olduğu için ilk hecede kalınca baş ünlünün ve ilk hecenin yükünü taşıyamamış bunun sonucunda da /i/ sesine dönüşmüştür: *yıldırım* > *ildırım*.

Ör. *Bubam ānadırdı eskiden bi adamıñ üsdüne ildırım düşmüş de öldümüş adamı.* “Babam anlatırdı eskiden. Bir adamın üstüne yıldırım düşmüş de öldürmüş adamı.”

Lodos (< *Rum. lodos*): Saçıkara Yörükleri ağzında batıdan esen rüzgâra verilen addır. DS'de yer almayan sözcük GTS'de “Güneyden veya güneybatıdan esen ve bazen de yağış getiren rüzgâr, kaba yel, boz yel.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Lodos eser pek güvvetli eser. “Lodos eser. Pek kuvvetli eser.”

Poyraz (< *Rum. poyraz*): Saçıkara Yörükleri ağzında doğudan esen rüzgâra verilen addır. Sözcük DS'de “Soğuk nedeniyle ellerde olan yarık, çatlak.” ve GTS'de “Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgâr.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Bu yandan bi poyraz geldi mi tozu dumana gatar gari.* “Bu yandan bir poyraz geldi mi tozu dumana katar gayrı.”

Sürgün (< *sür-gün*): Saçıkara Yörükleri ağzında rüzgâr sonucunda yağın karın savrulmasına verilen addır. *Sürgün*³²⁶ sözcüğü DS'de “Yelin çukur yerlere yığıldığı kar birikintisi.” ve GTS'de “Sürülme işi, nefiy.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *sür-* fiiline fiilden ad yapan {-gUn} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Ürüzgar çıkdı mı sürgün olu her yir bembeyaz oluvuru.* “Rüzgâr çıktı mı sürgün olur. Her yer bembeyaz oluverir.”

Tolu (< *dolu*): Saçıkara Yörükleri ağzında buz şeklinde yağın büyük kar taneleri için kullanılan sözcük DS'de “Buz tanesi biçiminde yağın kar, dolu.” ve GTS'de *dolu*³²⁷ biçimiyle “Havada su buğusunun birden yoğunlaşıp katılaşmasından oluşan, türlü irilikte, yuvarlak ve düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere hızla düşen bir yağış türü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tolu* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/

³²⁵ Gülensoy sözcüğü < *ya (/u) - / + t (/d) ru (/i) - + -m biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1139).

³²⁶ Gülensoy sözcüğü < *sü-r-* “*yeni bitmek” + -gün biçiminde tahlil etmiştir (2007: 825).

³²⁷ Gülensoy sözcüğü < *tōh* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 297).

değişimi³²⁸ görülmektedir: *tolu* > *dolu*. *Tolu* adında görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Abō tolu yolda gidēken ğafana gelse yarar*. “Abo dolu yolda giderken kafana gelse yarar.”

Zelzele (< *Ar. zelzele* زلزله): Saçıkara Yörükleri ağızında yer altında oluşan sarsıntı için kullanılan sözcük DS’de ve GTS’de “Deprem.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Allah ğorusun zelzele geldi mi yiri gümbür gümbür sallar gider*. “Allah korusun zelzele geldi mi yeri gümbür gümbür sallar gider.”

1.2.2.7.2. Yer/Yön Adları

Aşşā (< *aşa+ğt*): Ağızda alçak bir yeri ve yönü ifade ederken kullanılan bu sözcük DS’de “Aşağı, aşağıya.” ve GTS’de *aşağı* biçimiyle 1. “Bir şeyin alt bölümü, zir, yukarı karşıtı.”, 2. “Eğimli bir yerin daha alçak olan yeri.”, 3. “Bir yere göre daha alçak yerde bulunan.”, 4. “Aşağıya, yere doğru.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük hece düşmesi, ünsüz ikizleşmesi ve ikinci hecedeki art sıradan /a/ sesinin uzun /ā/ sesine dönüşmesi olayları sonucunda bu şekli almıştır: *aşağı* > *aşşā*. Akar, *aşağı* sözcüğünün Kaşgarlı Mahmud tarafından *aşak* olarak tespit edildiğini belirterek etimolojisi hakkında önemli bilgilere yer vermiştir. Bu bilgilere göre *aşağı* sözcüğü “bir yükseltinin, suyun veya engelin üzerinden geçmek” anlamına gelen *aş-* fiiliyle ilişkilendirilebileceği ifade edilmiştir. Bu sözcük *aş-* fiiline {-ak} fiilden ad yapım ekinin getirilmesi, zaman içerisinde bu mekân ismine de {-i} iyelik ekinin getirilmesi ve iki ünlü arasında kalan /k/ ünsüzünün /g/ ünsüzüne dönüşmesi sonucunda *aşağı* şeklini almıştır (2019: 36-37).

Ör. *Aşşā maħalle var*. “Aşağı mahalle var.”

Bura (< *bu / ara*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de 1. “Bu yer.”, 2. “Bura, buraya.” ve GTS’de “Bu yer.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *bu* işaret sıfatına {+rA} yön gösterme durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

³²⁸ İlk seste /t-/> /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tolu*> *dolu*. Bk. 30. dipnot.

Ör. *Bura sizi kim getidi.* “Buraya sizi kim getirdi.”

Burda (< *bu / ara+da*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de “Burada.” ve GTS’de *burada* biçimiyle “Bu yerde.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *bura* adına {+DA} bulunma durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük ikinci hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün düşmesiyle de bu şekli almıştır: *burada* > *burda*.

Ör. *Burda geçen sene şennik oldu.* “Burada geçen sene şenlik oldu.”

Hura (< *şu / ara*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de “Şuraya, buraya, oraya.” ve GTS’de *şura* biçimiyle “Anlatana veya söyleyene göre biraz uzakta olan yer, şu yer.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *şu* işaret sıfatına {+rA} yön gösterme durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. İlk seste yer alan tonsuz, sürekli, sızıcı, diş eti ardı /ş/ ünsüzünün, tonsuz, sürekli, sızıcı, gırtlak /h/ ünsüzüne değişimi sonucunda sözcük bu şekli almıştır: *şura* > *hura*.

Ör. *Yaşığı yapallar hura basallar.* “Yakıyı yaparlar. Buraya basarlar.”

Orda (< *o / ara+da*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de “Orada.” ve GTS’de *orada* biçimiyle 1. “Sözü edilen yerde.”, 2. “İşaret edilen görece olarak uzak yerde.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ora* adına {+DA} bulunma durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük ikinci hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün düşmesiyle de bu şekli almıştır: *burada* > *burda*.

Ör. *Bağgal orda galdı.* “Bakkal orada kaldı.”

Şora (< *şu / ara*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de yer almamakta ve GTS’de *şura* biçimiyle “Anlatana ve söyleyene göre biraz uzakta olan yer, şu yer.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *şu* işaret sıfatına {+rA} yön gösterme durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. İlk hecede dar /u/ ünlüsünün geniş /o/ ünlüsüne değişimi sonucunda sözcük bu şekli almıştır: *Şura* > *şora*.

Ör. *Şora accık yüksek galı.* “Şura azıcık yüksek kalır.”

Şordan (< *şu / ara+dan*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *şura* adına {+DAn} ayrılma

durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük üçüncü hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün düşmesiyle de bu şekli almıştır: *şuradan* > *şordan*.

Ör. *Ekmē gāri şordan baġgaldan alıp geliriñ*. “Ekmeġi gayrı şuradan bakkaldan alıp gelirim.”

Şura (< *şu / ara*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Anlatana ve söyleyene göre biraz uzakta olan yer, şu yer.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *şu* işaret sıfatına {+rA} yön gösterme durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Al gel sofrayı şura göy*. “Al gel sofrayı şuraya koy.”

Şurda (< *şu / ara+da*): Ağızda belli bir yeri veya yönü işaret etmek için kullanılan sözcük DS’de yer almamakta ve GTS’de *şurada* biçimiyle “Şu yerde.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *şura* adına {+DA} bulunma durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük ikinci hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün düşmesiyle de bu şekli almıştır: *şurada* > *şurda*.

Ör. *Bizim şurda oturan bi goñşum vardı*. “Bizim şurada oturan bir komşumuz vardı.”

Üsdü (< *üst+ü*): Ağızda yüksekte veya yukarıda olan bir yeri, yönü göstermek için kullanılan sözcük DS’de yer almamakta, GTS’de ise *üst* biçimiyle 1. “Bir şeyin yukarı, göġe doġru olan yanı, üzeri, fevk, alt karşıtı.”, 2. “Bir şeyin görülen yanı, yüzü.” 3. “Bir şeyin dış yüzü, yüzey.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük üst adına {+U} belirtme durumu ekinin getirilmesiyle türetilmiştir: *üstü* > *üsdü*. İkinci hecede yer alan /t/ sesinin /d/ sesine deġişimi sonucunda sözcük bu şekli almıştır: *Üstü* > *üsdü*.

Ör. *Gışıñ bizim eviñ üsdü hep aġdı*. “Kışın bizim evin üstü hep aktı.”

Yokarı (< *yukarı*): Ağızda yüksekte olan bir yeri, yönü göstermek için kullanılan sözcük DS’de “Üst kat, yukarı.” ve GTS’de *yukarı*³²⁹ biçimiyle 1. “Bir şeyin üst bölümü, fevk, aşağı karşıtı.”, 2. “Üst tarafa, üstteki kata, üste, yükseġe, yukarıya.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk hecede dar /u/ ünlüsünün geniş /o/ ünlüsüne deġişimi sonucunda bu şekli almıştır: *Yukarı* > *yokarı*.

³²⁹ Gülensoy sözcüğü < * *yok* ‘yokuş, yukarı; yükseklik, yükselmiş, yükselen’ + *garu* ‘eski yön eki’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1172).

Ör. *Ziyneb gônşum yoğarı mahallede oturu.* “Zeynep komşum yukarı mahallede oturur.”

1.2.2.8. Zaman İle İlgili Adlar

Basdırma Yazı (< *bastırma+Ø / yaz+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında baharın gelmeden hemen önceki hafif doğan güneşli günlerin görüldüğü zamana denilmektedir. Sözcük GTS’de *pastırma yazı* biçimiyle “Güzün sonundaki sıcak günler.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. *Basdırma* sözcüğünde kelime başı /p/ > /b/ değişimi görülmektedir: *pastırma* > *basdırma*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinin başındaki /t/ ünsüzü /d/ ünsüzüne dönüşmüştür³³⁰: *pastırma* > *basdırma*. Sözcük *bastırmaØ+yaz+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Gışın bitimine gāri basdırma yazı gelip batı.* “Kışın bitimine gayrı pastırma yazı gelip batır.”

Garp yıldızı (*garp* < *Ar. ġarb +Ø / yıldız+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında batıdan doğan yıldızın verilen adıdır. DS’de yer alamayan *garp* sözcüğü GTS’de “Batı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ad *ġarb +Ø / yıldız+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Batıdan doğana garp yıldızı dir idik.* “Batıdan doğana *garp yıldızı* derdik.”

Gün dönümü (< *gün+Ø / dönüm+ü*): Saçıkara Yörükleri ağzında gecelerin ve gündüzlerin uzayıp kısalma zamanına denilmektedir. Sözcük DS’de “Güneş batmaya başlamak.” ve GTS’de “Gecelerin ve gündüzlerin uzamadan kısalmaya veya kısalmadan uzamaya döndükleri gün.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *günØ+dönüm+ü* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. *Gün dönüyo gāri gündüzleri ġısalacağ.* “Gün dönüyor gayrı gündüzleri kısalmaya.”

Hıdrellez: Saçıkara Yörükleri ağzında baharın gelişini kutlamak adına kadınlar arasında çeşitli yiyecekler hazırlanılarak eğlenilen 6 Mayıs gününün adıdır. Sözcük DS’de “< Ar. Hızır-İlyas: hıdrellez” ve GTS’de 1. “Hızır ve İlyas peygamberlerin her

³³⁰ İkinci hecede /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *pastırma* > *basdırma*. Bk. 30. dipnot.

yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.”, 2. “Her yılın 6 Mayıs gününde kutlanan geleneksel bayram.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Eskiden gadınnar filan hıdırellez geldi mi toplanıdık. “Eskiden kadınlar falan hıdırellez geldi mi toplanırdık.”

Nevruz (*nevruz* < **Far. nev+rūz** نوروز): Saçıkara Yörükleri ağzında baharın gelişini ifade eden 21 Mart gününün adıdır. Sözcük GTS’de “Eski takvimlere göre yılın ve baharın ilk günü sayılan martın yirmi birine rastlayan gün.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Ör. Bahar geldi mi nevrüz_olu. “Bahar geldi mi nevrüz olur.”

Seher yıldızı (< *seher+Ø / yıldız+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında sabaha bir saat kala doğan yıldızın adıdır. DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *seherØ+yıldız+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. Vakdi yıldızdan annardıķ zabaħa dōru seher yıldızı doğar_ıdı. “Vakti yıldızdan anlardık. Sabaha doğru seher yıldızı doğardı.”

Şafak yıldızı (< *şafak+Ø / yıldız+ı*): Saçıkara Yörükleri ağzında sabah namazına bir saat kala doğan yıldızın adıdır. Sözcük DS’de “Sabah yıldızı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *şafakØ+yıldız+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır.

Ör. Şafak yıldızını gördük mü zabaħ olūdu ğāri. “Şafak yıldızını gördük mü sabah olurdu gayrı.”

Terazi (*terazi* < **Far. terāzū** ترازو): Saçıkara Yörükleri ağzında gece yarısı doğan bir diğer yıldızın adıdır. Sözcük DS’de “Terazi yıldızı.” ve GTS’de “Zodyak üzerinde Başakla Akrep arasında bulunan takımyıldızın adı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Terazi çıkınca depeye gece yarısı olmuş dimekdir. “Terazi çıkınca tepeye gece yarısı olmuş demektir.”

Ülker: Saçıkara Yörükleri ağzında gece yarısı doğan yıldızın adıdır. Sözcük GTS’de “Boğa takımyıldızı sınırları içinde bulunan, yedi parlak yıldız ve etrafındaki gaz katmanı ile güzel görünüm veren yıldız kümesi, Yedikızkardeş, Süreyya, Pervin.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör: Ülkeri filan pek_ıyi biliriñ. “Ülkeri falan pek iyi bilirim.”

Zemferi/Zemheri (*zemheri* < *Ar. zemherīr* زمهرير): Saçıkara Yörükleri ağzında soğukların fazlalaştığı zamana verilen addır. Sözcük GTS’de “Kara kış.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Ağızda *zemferi* biçiminde de sesletimi olan sözcük, ikinci hecedeki /h/ sesinin /f/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *zemheri* > *zemferi*.

Ör. *Zemheri zamanı çat çat ayaz_olu.* “Zemheri zamanı çat çat ayaz olur.”

1.2.2.9. Meslek Adları

Çerçi: Saçıkara Yörükleri ağzında mahalle mahalle dolaşarak tuhafiyeye eşyası ve sebze satanlar için kullanılan *çerçi*³³¹ sözcüğü DS’de “Köy, mahalle ve pazar yerlerinde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan gezginci satıcı.” ve GTS’de “Köy, pazar vb. yerlerde dolaşarak ufak tefek tuhafiyeye eşyası satan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Köyümüze çerçiniñ geldini görünce hemen durdur_uduğ.* “Köyümüze çerçinin geldiğini görünce hemen durdururduk.”

Çiftçi (< *çift+çi*): Saçıkara Yörükleri ağzında tarlalarda bir şeyler ekerek geçimini sağlayan, tarımla uğraşan kimseler için kullanılan sözcük DS’de “Çırac, işçi.” ve GTS’de “Geçimini toprağı ekerek sağlayan kimse” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk hecesindeki /t/ ünsüzünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *çiftçi* > *çitçi*.

Ör. *Ben çiftçilik yaparın.* “Ben çiftçilik yaparım.”

Çoban (*çoban* < *Far. çübān* چبان, *şübān* شبان): Saçıkara Yörükleri ağzında hayvancılıkla uğraşan kimse için kullanılan sözcük DS’de “Çoban” ve GTS’de “Koyun ve keçi sürülerini otlatan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Çobanımız göyunnarı alı güdmeye götürüdü her gün.* “Çobanımız koyunları alır. Gütmeye götürürdü her gün.”

³³¹ Gülensoy sözcüğü < *OT. çar-çur* ‘*abur cubur*’ *DLT.* > **çarçu* > **çerçü* biçiminde ve Eren ise < *çert* + *çi eki* şeklinde tahlil ederek eski kaynaklarda çert aletinin ‘çerçi eşyası’ olarak geçtiğini ve Türkçe *çerçi* türevinde rç- seslerinden oluşan düğümün -t sesinin düşmesiyle çözüldüğünü ifade etmektedir (Eren 1999: 86; Gülensoy 2007: 232).

Çulfa (*çulha* < *Far. cūlāh* جولا): Saçıkara Yörükleri ağzında üstüne oturulmak için kullanılan bir eşya olan çul diken kimselere verilen addır. Sözcük DS’de *çulfa* biçimiyle “Dokuma aygıtı.”, “Dokumacı.”, “[-> culha]; çulha biçimiyle “İpten dokunan kumaş.”, “Çul, kilim dokuyan.” ve GTS’de *çulha* biçimiyle “El tezgâhında bez dokuyan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ikinci hecedeki /h/ ünsüzünün /f/ ünsüzüne dönüşmesiyle bu şekli almıştır: *çulha* > *çulfa*.

Ör. *Benim bubam çulfaydı.* “Benim babam çulfaydı.”

Dokumacı (< *doku-ma+cı*): Saçıkara Yörükleri ağzında halı, kilim, yastık vb. eşyaları dokuyan kimselere verilen meslek adıdır. Sözcük GTS’de “Kumaş dokuyan veya dokuma ticareti yapan kimse, dokuyucu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük *doku-* fiiline başta {-mA} fiilden ad yapan ek ve *dokuma* adına addan ad yapan {+CI} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Gendim çok dokumacılık yaptım hay gızım.* “Kendim çok dokumacılık yaptım hay kızım.”

Ġalaycı (< *kalay+cı*): Saçıkara Yörükleri ağzında bakırdan yapılan eşyaları kalaylama işini yapan kişilerin meslek adı olan sözcük DS’de ağzındaki anlamından farklı olarak “Bir halk oyunu.” ve GTS’de *kalaycı* biçimiyle “Kap kalaylayan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kalay* adına addan ad yapan {+CI} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Ġalay* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³³² görülmektedir: *kalay* > *ğalay*. *Kalaycı* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Güğümümüzü Ġalaycıya alı giderdik o bi güzel Ġalayladırdı.* “Güğümümüzü kalaycıya alır giderdik. O bir güzel kalaylatırdı.”

Ġir tokduru (< *kır+Ø / doktor+u*): Saçıkara Yörükleri ağzında halk arasında bilinen aydaş, göbek düşmesi, humma, sarılık vb. daha pek çok hastalıkları kendi yöntemleriyle ve bir miktar para karşılığında tedavi etmeye çalışan kimselere verilen addır. Ağızda hastalıkları kendi yöntemleriyle tedavi eden kimseler için kullanılan bu adlandırma kişilere kırsal bölgelerde yaşamaları dolayısıyla verilmiştir. Sözcük DS

³³² İkinci hecede /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kalaycı* > *ğalaycı*. Bk. 31. dipnot.

ve GTS’de yer almamaktadır. *Kır* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³³³ görülmektedir: *kır* > *ğır*. *Doktor* sözcüğü ise ilk seste ve ikinci hecede /t/ > /d/ tonlulaşması³³⁴, ikinci hecede ki geniş /o/ ünlüsünün dar /u/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *doktor* > *tokdur*. Sözcük *kırØ+doktor+u* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Kır* ve *doktor* adlarında görülen /k/ > /ğ/ ve /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Benim bacım ğır toğdurudur oğumadan toğdur*. “Benim bacım kır doktorudur. Okumadan doktor.”

İreşber (*rençper* < *Far. rençber* رنچبر): Saçıkara Yörükleri ağızında tarım ile uğraşan kimselerin meslek adı olan sözcük DS’de “Çiftçi.” ve GTS’de *rençper* biçimiyle “Tarla, bağ, bahçe, yapı ve toprak işlerinde ağır işleri gören gündelikçi, ırgat.” şeklinde tanımlanmaktadır. *İreşber* sözcüğünde kelime başı ünlü türemesi görülmektedir: *reşber* > *ireşber*. *Reşber* adında görülen “l,n” ünsüzleri önündeki ünlü türemesini Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Ómar amcan otuz sene ireşberlik yaptı*. “Ömer amcan otuz sene reşberlik yaptı.”

Paytar (*baytar* < *Ar. baytar* بيطار): Saçıkara Yörükleri ağızında hayvanları tedavi eden kimselere verilen meslek adıdır. Sözcük DS’de “Baytar.” ve GTS’de *baytar* biçimiyle “Veteriner hekim.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Paytar* sözcüğünde kelime başı /b/ > /p/ değişimi görülmektedir: *baytar* > *paytar*.

Ör. *Hayvannar hasdalandı mı hemen paytarı çağırırız*. “Hayvanlar hastalandı mı hemen baytarı çağırırız.”

Sağancı (< *sağ-an+cı*): Saçıkara Yörükleri ağızında koyunları sağan kimselerin meslek adı olan sözcük DS’de 1. “İnekçi”, 2. “İnek ve koyunları sağan kimse”, 3. “İnek, koyun sağan” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *sağ-* fiiline {-an} sıfat-fiil eki ve *sağan* adına da addan ad yapan {+CI} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

³³³ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kır* > *ğır*. Bk. 31. dipnot.

³³⁴ İlk seste ve ikinci hecede /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *doktor* > *tokdur*. Bk. 30. dipnot.

Ör. *Eveli koyunumuz pek çoğ udu sağancı dutardık.* “Eveliy koyunumuz pek çoktu. Sağancı tutardık.”

Sepetçi (*sepet* < *Far. seped* + *çi*): Saçıkara Yörükleri ağızında sepet ören kimselere verilen meslek adıdır. Sözcük GTS’de “Sepet yapan veya satan kimse.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. *Sepet* adına addan ad yapan {+çI} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Sepetçi tanıdım da vardı benim.* “Sepetçi tanıdığım da vardı benim.”

1.2.2.10. Organ Adları/Vücudun Bölümleri

Avırd (< *avurt*): Saçıkara Yörükleri ağızında yanağın iç kısmı için kullanılan addır. Sözcük DS’de *avırt* biçimiyle “Avırt, yüz.”, “Ağız içi, avırt.” ve GTS’de *avırt* biçimiyle “Yanağın ağız boşluğu hizasına gelen bölümü.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Avırd* sözcüğünün ikinci hecesinde öncelikle /u/ ünlüsü /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *avırt* > *avırd*. Ayrıca sözcüğün son sesinde /d/ > /t/ değişimi görülmektedir: *avırt* > *avırd*.

Ör. *Geçenlerde şu avırdım bolan gibi şişdi.* “Geçenlerde şu avırdım balon gibi şişti.”

Bağır: Saçıkara Yörükleri ağızında göğsün üst kısmı için kullanılan addır. Sözcük DS’de “Boğazda deri altında olan şiş, guart.” ve GTS’de “Göğüs.”, “Ciğer, bağırsak vb. vücut boşluklarında bulunan organların ortak adı, ahşa.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Geçen bahçaya indiydim. Orda bağırma bi ağrı saplandı.* “Geçen bahçeye inmiştim. Orada bağırma bir ağrı saplandı.”

Böğür³³⁵: Saçıkara Yörükleri ağızında omzun alt kısmı ve karın bölgesinin yan tarafı için kullanılan sözcük DS’de “Göğüs.”, “Kaburga altı boşlukları” ve GTS’de “İnsan ve hayvan vücudunun kaburga ile kalça arasındaki bölümü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Börüme bi ağrı saplandı geçmek bilmeyî.* “Böğrüm bir ağrı saplandı geçmek bilmiyor.”

³³⁵ Gülensoy sözcüğü < *bö ‘yansıma’ (/ü)g+ür şeklinde tahlil etmektedir (2007: 172).

Dal: Saçıkara Yörükleri ağzında sırtı ifade etmek için kullanılan sözcük DS'de "Omuz, omuzbaşı.", "Kol.", "Arka, sırt.", "Boyun, ense." ve GTS'de 1. "Arka, sırt.", 2. "Kol.", 3. "Omuz.", 4. "Boyun, ense." şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Güneş dalıma vurdu pek iyi oldu.* "Güneş dalıma vurdu pek iyi oldu."

Dalak (< *dal+(a)k*): Saçıkara Yörükleri ağzında midenin yan tarafında bulunan organ için kullanılan sözcük DS'de 1. "Göğüs.", 2. "Böbrek.", 3. "Fazla su içmekten ileri gelen bir hastalık, karın şişliği." ve GTS'de "Midenin arkasında, diyaframın altında, sol böbreğin üstünde, yassı, uzunca, akyuvar üreten ve yıpranmış alyuvarları toplayan, damarlı, gevşek bir dokudan oluşmuş organ." şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Eskiden adamların dalağı filan şişince gir tokturuna gidellerdi.* "Eskiden adamların dalağı falan şişince kır doktoruna giderlerdi."

Döş: Saçıkara Yörükleri ağzında göğsün üst kısmı için kullanılan addır. Sözcük DS'de "Ön taraf.", "Göğüs, bağır.", "Kucak.", "Gerdan.", "Karın boşluğu.", "Kaba et, kalça." ve GTS'de 1. "Göğüs, bağır.", 2. "Kaburga altı." şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *İki üş gündür döşümde bi sancı var amma hayır ossun.* "İki üç gündür döşümde bir sancı var ama hayır olsun."

Gırtlak (< *girt+la-k*³³⁶): Saçıkara Yörükleri ağzında boğazı ifade etmek için kullanılan sözcük GTS'de "Soluk borusunun üst bölümü, ümük, imik, hançere.", "Yiyip, içme.", "Ses rengi, yapısı." şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS'de yer almamaktadır.

Ör. *Şorda bi adam var gırtlāna gadar borca battı.* "Şurada bir adam var kırtlağına kadar borca battı."

Ġursak (< *kursak*): Saçıkara Yörükleri ağzında mideyi ifade etmek için kullanılan sözcük DS'de "Gursak.", "Mide.", "Kalp.", "Akıl.", "Yemek borusu." ve GTS'de *kursak* biçimiyle "Boğaz." şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġursak* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³³⁷ görülmektedir: *kursak* > *Ġursak*. *Kursak* adında görülen /k/

³³⁶ Gülensoy sözcüğü < * *gī* 'yansıma' + *kır-t* + *lak* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 371).

³³⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kursak* > *Ġursak*. Bk. 31. dipnot.

> /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Çocuğ okula gidemedi yazziğ hevesi gursānda ğaldı.* “Çocuk okula gidemedi. Yazık hevesi kursağında kaldı.”

İman: Saçıkara Yörükleri ağızında göğsün üst kısmı için kullanılan addır. Sözcük DS’de ve GTS’de ağızdaki anlamından farklı olarak tanımlanmıştır.

Ör. *Şuramıza biz bi de iman diriz.* “Şuramıza biz bir de iman deriz.”

Kelle (< *Far. kelle* كلة): Saçıkara Yörükleri ağızında baş organı için kullanılan sözcük DS’de “Koparılmış kafa, kelle.” ve GTS’de “Koyun, kuzu ve keçinin pişirilmiş başı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Āşam bi bağdim şordan bi kelle görünū pek görğdum.* “Akşam bir baktım şuradan bir kelle görünür pek korktum.”

Öd: Saçıkara Yörükleri ağızında midenin üstünde bulunan, içerisinde zehir bulunan organa verilen addır. *Öd*³³⁸ sözcüğü DS’de “Yüreklilik.” ve GTS’de “Safra.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Gonşunuñ ğocaman bi köpeği var aniden çıkşa ğarşına ödün patlar.* “Komşunun kocaman bir köpeği var. Aniden çıkrsa karşına ödün patlar.”

Ökçe: Saçıkara Yörükleri ağızında topuğu ifade etmek için kullanılan addır. *Ökçe*³³⁹ sözcüğü DS’de “Butun altındaki et parçası.” ve GTS’de “Ayakkabı altının topuğa rastlayan yüksek bölümü, topuk.”, “Topuğun arka bölümü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ökçem toprağa basınca mı ne pek ğurudu.* “Ökçem toprağa basınca mı ne pek kurudu.”

³³⁸ Gülensoy sözcüğü < *ö:t* biçiminde tahlil etmiştir: (2007: 647).

³³⁹ Gülensoy sözcüğü < **ük-* ‘yığmak, kümelemek; yükseltmek’ + *-e* + *çe* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 658).

Ümük: Saçıkara Yörükleri ağzında boğazı ifade etmek için kullanılan addır. *Ümük*³⁴⁰ sözcüğü DS'de “Soluk borusu, gırtlak.”, “Çene.”, “Gırtlak, boğaz.”, “İbik.” ve GTS'de 1. “Boğaz.”, 2. “Gırtlak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Birine ökelendim mi ümünü sıkarıñ diriñ. “Birine öfkelendim mi ümüğünü sıkarım derim.”

Yürek: Saçıkara Yörükleri ağzında kalbi ifade etmek için kullanılan addır. *Yürek*³⁴¹ sözcüğü DS'de “Karın, mide, bağırsak.”, “Parmak uçlarında, tırnağın altındaki yumuşak et.” ve GTS'de 1. “Kalp.”, 2. “Bir kimsenin ruhsal yönü, gönül.”, 4. “Herhangi bir şeyden çekinmeme, korkmama, yüreklilik, korkusuzluk, cesaret”, 5. “Acıma duygusu”, 6. “Mide, karın, iç.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Ara ara bi yüremde sızı olū görkarım ben de. “Ara ara yüreğimde bir sızı olur. Korkarım ben de.”

1.2.2.11. Renk Adları

Ak: Saçıkara Yörükleri ağzında beyaz renk için kullanılan sözcük DS'de “Tülbent, başörtüsü, beyaz yaşmak; göz bebeğine inen beyaz leke, boz.” ve GTS'de “Kar, süt vb.nin rengi, beyaz, kara ve siyah karşıtı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Beyaza biz aq diriz yavrım. “Beyaza biz ak deriz yavrım.”

Al: Saçıkara Yörükleri ağzında kırmızı renk için kullanılan sözcük DS'de “Al, kırmızı” ve GTS'de “Kanın rengi, kızıl, kırmızı” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Şu gelinin yanaqları al al maşşallah. “Şu gelinin yanakları al al maşallah.”

Beci (bej < Fr. beige): Saçıkara Yörükleri ağzında açık kahverengi için kullanılmaktadır. Sözcük *bej* biçimiyle GTS'de “Sarıya çalan açık kahverengi” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS'de yer almamaktadır. Bu ad /j/ ünsüzünün /c/ ünsüzüne dönüşmesi ve /i/ ünlüsünün türemesi sonucunda bu şekli almıştır: *bej* > *beci*.

³⁴⁰ Gülensoy sözcüğü < OT. *ümgük* ‘imik’ (DLT) şeklinde tahlil etmektedir (2007: 433).

³⁴¹ Gülensoy sözcüğü < **yür* ‘*iç, öz, benlik’ +(e)k şeklinde tahlil etmektedir (2007: 1193).

Ör. *Şu seniñ üsdündeki irenke biz beci diriz.* “Şu senin üstündeki renge biz bej deriz.”

Boz: Saçıkara Yörükleri ağzında kül rengi ve gri için kullanılan sözcük DS’de “Sarışım” ve GTS’de 1. “Açık toprak rengi.”, 2. “Kül rengi, gri.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Sen bize gelince ben saña bozca bi un helvası bişireyiñ.* “Sen bize gelince ben sana bozca bir un helvası pişireyim.”

Çayalı: Saçıkara Yörükleri ağzında pembe ile kırmızı arasında olan rengi ifade etmekte kullanılan addır. Sözcük DS ve GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Bu patikleri hep çayalıylañ örmüssüm.* “Bu patikleri hep çayalıyla örmüşüm.”

Dive Tüyü (< *deve+Ø / tüy+ü*): Saçıkara Yörükleri ağzında açık kahverengi için kullanılmaktadır. Sözcük GTS’de “Deveden elde edilen yün, kıl.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük *deveØ+tüy+ü* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Deve* sözcüğünün ilk hecesinde yer alan /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüştüğü³⁴² görülmektedir: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör: *Dive tüyü irengi de pek hanımsı olū.* “Deve tüyü rengi de pek hanımsı olur.”

Ġara (< *kara*): Saçıkara Yörükleri ağzında siyah renk için kullanılan sözcük DS’de “Kara.” ve GTS’de *kara* biçimiyle “En koyu renk, siyah, ak, beyaz karşıtı.” şeklinde tanımlanmıştır. *Ġara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ġ/ değişimi görülmektedir: *kara*³⁴³ > *ġara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ġ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Kömür atacam dı ellerim hep ġara oldu.* “Kömür atacağım diye ellerim hep kara oldu.”

Ġaradal ġarası (< *karadal+Ø / kara+sı*): Saçıkara Yörükleri ağzında ağaçların kabuğunu soyup kazanın içinde kaynatılarak elde edilen renge verilen addır. Sözcük

³⁴² İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

³⁴³ İlk seste /k/ > /ġ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kara* > *ġara*. Bk. 31. dipnot.

DS ve GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *karadalØ+kara+(s)ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. *Kara* sözcüklerinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kara* > *ğara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Biz kendimiz yaptığımız irenk olüdu ona ğaradal ğarası diriz.* “Biz kendimiz yaptığımız renk olurdu. Ona karadal karası deriz.”

Gök: Saçıkara Yörükleri ağızında yeşil ve mavi renkler için kullanılan bu sözcük DS’de “Mavi, masmavi.”, “Yeşil, yemyeşil.” ve GTS’de “Gökyüzünün, denizin rengi, mavi veya yeşile çalan mavi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şu dülbendin irenkine gök diriz.* “Şu tülbentin rengine gök deriz.”

Penpe (pembe < Far. penbe ڤنبه): Saçıkara Yörükleri ağızında pembe renk için kullanılan sözcük DS’de *penbe* biçimiyle “(< Far. penbe) pembe” ve GTS’de “Beyaza biraz kırmızı karıştırılmasıyla oluşan açık renk.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük benzeşme³⁴⁴ ses olayının etkisiyle /m/ sesinin /n/ sesine ve /b/ sesinin de /p/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *penbe* > *penpe*.

Ör: *Bahçamda penpe penpe çiçeklerim var.* “Bahçemde pembe pembe çiçeklerim var.”

Yaşıl (< yeşil): Saçıkara Yörükleri ağızında yeşil renk için kullanılan sözcük DS’de “Yeşil.” ve GTS’de *yeşil* biçimiyle “Sarı ile mavinin karışmasından ortaya çıkan, bitki yapraklarının çoğunda görülen renk.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ilk hecesinde /e/ ünlüsü /a/ ünlüsüne dönüşmüştür: *yeşil* > *yaşıl*. Sözcüğün ikinci hecesinde ise /i/ ünlüsü /ı/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *yeşil* < *yaşıl*.

Ör. *Yaşıl irenkini kilim doķurķā çoķ ğullanırdım.* “Yeşil rengini kilim dokurken çok kullanırdım.”

Yavrazı (< yavru+Ø / ağız+ı): Saçıkara Yörükleri ağızında kavuniçi rengi olarak kullanılan sözcük DS’de *yavruağzı* biçimiyle köy ağızındaki anlamı dışında “Sarı

³⁴⁴ Karaağaç *yakın benzeşme* adı altında değerlendirdiği bu ses olayını “Bir sözde yanyana bulunan ve birbirinin aynı veya benzeri olmayan iki sestən birinin kendi çıkış yer veya biçimini ötekine benzetmesi olayı.” şeklinde açıklamıştır (2013: 121).

çiçekli bir kır bitkisi.” ve GTS’de “Kavuniçi ile pembe arası bir renk.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu renk adı *yavruØ+ağz+ı* biçimindeki belirtisiz isim tamlaması yapısındadır. Sözcük ikinci hecede /u/ ünlüsünün ve üçüncü hecede de /ğ/ ünsüzünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *yavruağzı* < *yavrazı*.

Ör. *Yavrazı vardır bi de o da çok tatlı hanımsı bi renk.* “Yavruağzı vardır bir de. O da çok tatlı hanımsı bir renk.”

1.2.2.12. Akrabalık Adları

Amıca (< *amca*): Saçıkara Yörükleri ağızında babanın erkek kardeşi için kullanılan sözcük DS’de “Amca, emmi.” ve GTS’de *amca* biçimiyle “Babanın erkek kardeşi, baba yarısı, emmi.” şeklinde tanımlanmıştır. *Amca* sözcüğünde ünlü türemesi ses olayı görülmektedir: *amca* < *amıca*.

Ör. *Bu benim amıcam olu.* “Bu benim amcam olur.”

Ananne (< *anne+anne*): Saçıkara Yörükleri ağızında annenin annesi için kullanılan sözcük GTS’de *anneanne* biçimiyle “Annenin annesi.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük dilde en az çaba ilkesi doğrultusunda hece düşmesi ses olayı durumu sonucunda bu şekli almıştır: *anneanne* > *ananne*.

Ör. *Ben hem ananneyim hem bubanne.* “Ben hem anneanneyim hem babaanne.”

Bacı: Saçıkara Yörükleri ağızında kız kardeşi ifade etmek için kullanılan bir addır. Sözcük DS’de “Kız kardeş.” ve GTS’de 1. “Kız kardeş.”, 2. “Bir evde uzun zaman çalışmış yaşlı kadınlara verilen unvan.”, 3. “Büyük kız kardeş, abla.”, 4. “Tarikat şeyhlerinin karısı.”, 5. “Kadınlara söylenen bir seslenme sözü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *İmine benim bacım hay gızım o benden tā iyi bilir.* “Emine benim bacım hay kızım. O benden daha iyi bilir.”

Bacanak: Saçıkara Yörükleri ağzında kız kardeşlerin eşlerinin birbirleri için kullandıkları addır. *Bacanak*³⁴⁵ sözcüğü GTS’de “Eşleri kardeş olan erkeklerin birbirine göre durumu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır.

Ör. *Üş dene bacanām var benim.* “Üç tane bacanağım var benim.”

Baldız: Saçıkara Yörükleri ağzında eşlerden erkeğin, kadının kız kardeşi için kullandığı addır. *Baldız*³⁴⁶ sözcüğü DS’de “Bacanak.” ve GTS’de “Erkeğe göre eşinin kız kardeşi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Āşam baldıza gitdik.* “Akşam baldıza gittik.”

Böle: Saçıkara Yörükleri ağzında kuzeni ifade etmek için kullanılan addır. Sözcük DS’de 1. “Teyze çocuğu.”, 2. “Amca oğlu.”, 3. “Yeğen.”, 4. “Teyze.”, 5. “Genel olarak teyze, hala, yeğen.”, 6. “Amca.”, 7. “Hala.”, 8. “Hala çocuğu.”, 9. “Genel olarak amca, hala, dayı çocuğu.” ve GTS’de 1. “Teyze kızı.”, 2. “Amca, hala, dayı çocuğu.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Böle neye diller biliñ mi? Biz de güzene diller böle di.* “Böle neye derler bilir misin? Biz de kuzene derler böle diye.”

Bubanne (< *baba+anne*): Saçıkara Yörükleri ağzında babanın annesi için kullanılan sözcük DS’de yer almamaktadır. Sözcük GTS’de *babaanne* biçimiyle “Babanın annesi.” şeklinde tanımlanmıştır. *Bubanne* sözcüğünün ilk hecesindeki /a/ ünlüsü /u/ ünlüsüne dönüşmüştür. *babaanne* > *bubanne*. Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinde ünlü düşmesi görülmektedir: *babaanne* > *bubanne*.

Ör. *Bubannen ğurban ossun sana, pek severiñ torunnarı.* “Babaannen kurban olsun sana. Pek severim torunları.”

Diyze/Deyze (< *teyze*³⁴⁷): Saçıkara Yörükleri ağzında annenin kız kardeşi için kullanılan sözcük DS’de *deyze* biçimiyle “Teyze.” ve GTS’de *teyze* biçimiyle “Annenin kız kardeşi, ana yarısı.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Diyze/deyze*

³⁴⁵ Gülensoy sözcüğü < **bāça* (T. Tekin) +*n(A)k* ‘küçültme eki’ şeklinde açıklamaktadır (2007: 99-100).

³⁴⁶ Gülensoy sözcüğü < **bāltız* < ? **bāla+dız* şeklinde tahlil etmektedir (2007: 109).

³⁴⁷ Gülensoy sözcüğü < **tāy* ‘akraba’ + *eze* (~*eye~ece*) şeklinde tahlil etmiştir (2007: 888).

sözcüklerinde kelime başı /t/ > /d/ değişimi³⁴⁸ görülmektedir: *teyze* > *diyze/deyze*. *Teyze* adında görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). Ayrıca sözcüğün ilk hecesindeki /e/ ünlüsü daralarak /i/ ünlüsüne dönüşmüştür:³⁴⁹ *teyze* > *diyze*. *Diyze* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115).

Ör. *Ben alimiñ deyzesiyim*. “Ben Alim’in teyzesiyim.”

Ebe: Saçıkara Yörükleri ağızında annenin babası ve annenin annesi için kullanılan sözcük DS’de “Büyükanne, nine, doğum yaptıran yaşlı kadın.” ve GTS’de “Doğum işini yaptıran kadın” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Biz ananneye bubanneye ebe diriz onnar burda çıkdı*. “Biz annaanneye babaanneye ebe deriz. Onlar burada çıktı.”

Ece: Saçıkara Yörükleri ağızında ağabeyi ifade etmek için kullanılan addır. Sözcük DS’de 1. “Baba.”, 2. “Amca.”, 3. “Erkek kardeş.”, 4. “Büyük kardeş, ağabey.”, 7. “Ağabey (Hayta Yörüklerinde)” ve GTS’de 1. “Kraliçe.”, 2. “Güzel kadın.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ece demek de abi demek bizde gızım*. “Ece demek de abi demek biz de kızım.”

Emmi: Saçıkara Yörükleri ağızında babanın erkek kardeşi için kullanılan sözcük DS’de “Amca.” ve GTS’de “Amca.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Osman emmime gidecez yarın alla izin verîse*. “Osman amcama gideceğiz yarın Allah izin verirse.”

Elti: Saçıkara Yörükleri ağızında eşlerden erkeğin, erkek kardeşinin eşi için kullanılan *elti*³⁵⁰ sözcüğü DS’de “Erkeğin iki karısının birbirine nisbetle aldıkları ad, ortak, kuma; görümce; kardeş karılarının her birinin ötekine göre adı.” ve GTS’de “Kadına göre kocasının erkek kardeşlerinin eşlerinden her biri.” şeklinde tanımlanmaktadır.

³⁴⁸ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *teyze* > *diyze/deyze*. Bk. 30. dipnot.

³⁴⁹ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *teyze* > *diyze*. Bk. 32. dipnot.

³⁵⁰ Gülensoy sözcüğü < *il + ti < OT*. **él* ‘iki bey arasında barışıklık’ şeklinde tahlil etmektedir (2007: 330).

Ör. *Ben eltiminen çok arpa, buyday savırdım.* “Ben eltimle çok arpa buğday savurdum.”

Ġayın (< *kayın*): Saçıkara Yörükleri ağızında eşlerin birbirlerinin erkek kardeşleri için kullandıkları sözcük DS’de “Karının ya da kocanın erkek kardeşi, kayın.” ve GTS’de *kayın* biçimiyle “Kadın veya kocaya göre birbirlerinin erkek kardeşi, kayınbirader, ini” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġayın* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kayın* > *ğayın*. *Kayın* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ġayınıma düğünü kendim yaptım.* “Kayınıma düğünü kendim yaptım.”

Ġayınbuba (< *kayın+Ø / baba+sı*): Saçıkara Yörükleri ağızında eşlerin birbirlerinin babaları için kullandıkları sözcük DS’de *ğayınbaba* biçimiyle “Gayınbaba.” “< gaynata.” ve GTS’de *kayınbaba* biçimiyle “Kaynata.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġayınbuba* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kayınbaba*³⁵¹ > *ğayınbuba*. *Kayın* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). Ayrıca sözcüğün ikinci kelimesinin ilk hecesinde /a/ ünlüsünün /u/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir.

Ör. *Hörmetden Ġayınbubanıñ ayağgabısı hemen çitlenidi.* “Hürmetten kayınbabanın ayakkabısı hemen çitlenirdi.”

Ġayınna (< *kayın+Ø / ana+sı*): Saçıkara Yörükleri ağızında eşlerin birbirlerinin anneleri için kullandıkları sözcük DS’de “Kayınvalide, kaynana” ve GTS’de *kayınvalide* biçimiyle “Kaynana” şeklinde tanımlanmıştır. *Ġayınna* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kaynana*³⁵² > *ğaynana*. *Kayınna* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). Ayrıca sözcüğün ikinci ve üçüncü hecesinde ünlü türemesi ses olayı görülmektedir: *kaynana* > *ğayınna*.

Ör. *Şükranıñ Ġayınnasıyım Ġızım ben.* “Şükranın kayınnasıyım kızım ben.”

³⁵¹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kayınbaba* > *ğayınbuba*. Bk. 31. dipnot.

³⁵² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kayınana* > *ğaynana*. Bk. 31. dipnot.

Ġaynana (< *kayın*+Ø / *ana*): Saçıkara Yörükleri ağzında eşlerin birbirlerinin anneleri için kullandıkları sözcük DS’de “< kayın ana: kaynana, kayınvalide” ve GTS’de *kaynana*³⁵³ biçimiyle “Kocaya ve kadına göre birbirlerinin annesi, kayınvalide, hanımanne” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ġaynana* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kaynana*³⁵⁴ > *ğaynana*. *Kaynana* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinde ünlü düşmesi ses olayı görülmektedir: *kayınana* > *ğaynana*.

Ör. *Anca Ġaynanaya laf diller*. “Anca kaynanaya laf derler.”

Ġaynata (< *kayın*+Ø / *ata*+sı): Saçıkara Yörükleri ağzında eşlerin birbirlerinin babaları için kullandıkları sözcük DS’de “Kayın baba” “< kayın ata: kaynata; kayın baba.” ve GTS’de *kaynata*³⁵⁵ biçimiyle “Kocaya veya kadına göre birbirlerinin babası, kayınbaba, kayınpeder, babalık.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Kaynata* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kaynata*³⁵⁶ > *ğaynata*. *Kaynata* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). Ayrıca sözcüğün ikinci hecesinde ünlü düşmesi ses olayı görülmektedir: *kayınata* > *ğaynata*.

Ör. *Gelin arabadan inmeden Ġaynatadan bişî ister*. “Gelin arabadan inmeden kaynatadan bir şey ister.”

Görümce³⁵⁷: Saçıkara Yörükleri ağzında eşlerden erkeğin kız kardeşi için kullanılan sözcük DS’de “Görümce” ve GTS’de “Kadına göre kocasının kız kardeşi.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Senin abiñ evlenîse işde sen görümce olusuñ*. “Senin abin evlenirse işte sen görümce olursun.”

³⁵³ Gülensoy sözcüğü < *ķayın* [< **ķadın*] + *ana* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 485).

³⁵⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kayınana* > *ğaynana*. Bk. 31. dipnot.

³⁵⁵ Gülensoy sözcüğü < *ķayın* [< **ķadın*] + *ata* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 485).

³⁵⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kayınata* > *ğaynata*. Bk. 31. dipnot.

³⁵⁷ Gülensoy sözcüğü “ET”. *Körümçi* < **ķörü*’n ece [TT. > *gör-üm*+çe] ‘Bir kadına göre kocanın kız kardeşi’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 385).

Herif (herif < Ar. ḥarīf): Saçıkara Yörükleri ağzında eşlerden erkek için kullanılan addır. Sözcük DS’de “(< Ar. harīf) herif, adam.”, “Koca, bey.”, “Adam, kadınlar koca, bey.” ve GTS’de 1. “Güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse.”, 2. “Adam.”, 3. “Evin erkeği.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Herifle çadırı ğurarkana ğadinnarda hemen bi ħamur yoğururlardı.* “Herifler çadırı kurarken kadınlarda hemen bir hamur yoğururlardı.”

Hısım (hısım < Ar. ḥiṣm): Saçıkara Yörükleri ağzında her bir ailenin genel akrabaları ifade etmek için kullanılan sözcük DS’de “Akraba.” ve GTS’de “Evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Hısım akraba hep bayramlaşmaya géderdik birbirimize.* “Hısım, akraba hep bayramlaşmaya giderdik birbirimize.”

Horanta (horanta < Far. ḥōrende خورنده): Saçıkara Yörükleri ağzında evdeki bireyleri genel olarak ifade etmek için kullanılan sözcük DS’de “Çoluk, çocuk; bütün aile fertleri; aile halkı” “< Far. Herende: ailedeki kişiler.” ve GTS’de “Aile halkı.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Eskiden çok horanta var ıdı şinci kimse ğalmadı.* “Eskiden çok horanta vardı şimdi kimse kalmadı.”

Yiğen (< yeğen): Saçıkara Yörükleri ağzında bir kişiye göre kardeşinin çocuğu için kullanılan sözcük DS’de *yiğen* biçimiyle “Yeğen, arkadaş.” ve GTS’de *yeğen* biçimiyle “Birine göre kardeş, amca, hala, dayı veya teyzenin çocuğu, yaşlı kimselerin yaşı küçük olanlar için kullandığı seslenme sözü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ilk hecesinde /e/ ünlüsünün /i/ ünlüsüne dönüştüğü³⁵⁸ görülmektedir: *yeğen* > *yiğen*. *Yeğen* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Āmed benim yiğenim ıolu.* “Ahmet benim yeğenim olur.”

³⁵⁸ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *yeğen* > *yiğen*. Bk. 32. dipnot.

İKİNCİ BÖLÜM

FİİLLER

2.1. “Fiil” Kavramı ve Sınıflandırılması

İnsanın temel iletişim aracı olan dil sistemi, yeryüzünde kodlanan varlıklar ve bu kodlanan varlıkların hareketleri doğrultusunda işleyen bir sistemdir. Bu sistemde varlıkların hareketlerini karşılayan fiiller, “*Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime.*” şeklinde (Korkmaz, 1992: 61), dil biliminde ise “*Biçimbilimsel olarak kişi, sayı, zaman, kip, görünüş, olumsuzluk ulamları ile çekilen ulama bağlı olan birimlerden biri.*” (İmer vd. 2011: 126) şeklinde tanımlanmaktadır. Karaağaç’ın da “*Varlıktaki değişim*” (2013: 431) şeklinde tanımladığı *fiil* kavramı GTS’de “1. İş, davranış. 2. Olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte kişi kavramı veren kelime, eylem.” biçiminde yer almaktadır.

Dil sisteminin temelini oluşturan adlar ve bu adların hareketlerini karşılayan fiiller insanlar arasındaki iletişimi sağlamaktadır. Bu sayede insanlar toplumsal bir varlık olarak ilk dönemlerden itibaren bu yapıları kullanıp yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Bu yapıları birbirinden ayıran farklar ise adların kendi başlarına birer bağımsız nitelik taşıyan canlı, cansız, somut, soyut varlık ve nesnelere ile kavramları karşılayan sözler oldukları halde, fiiller ise bağımsız kullanılamayan ve varlıkların hareketlerine bağlı oluş, kılış ve durumlarını yansıtan söz türleri olması gelmektedir. Dolayısıyla nesnelere kendileri ile var olurken hareketler ise ancak nesnelere var olabilen yapılardır. Bu nedenle fiillerin karşıladıkları iş ve hareketler, ancak adlarla olan ilişkileri ile ortaya çıkmasından dolayı tek başlarına kullanılamayan yapılardır (Ergin, 2013: 280-281; Korkmaz, 2019: 487).

Araştırmacılar fiilleri yapı, anlam, içerik vb. özellikleri bakımından farklı şekillerde sınıflandırmışlardır. Banguoğlu fiilleri, *anlamlarına (geçişli, geçişsiz ve ortada fiiller)* ve *kullanışlarına (bitmiş/çekimli fiil, çekimsiz/yatık fiil)*, göre iki başlık altında incelemiştir (2019: 408-410).

Korkmaz yapı (*basit, türemiş, birleşik*), içerik (*oluş bildiren, bir kılış ve kılınış bildiren*), anlam (*esas, yardımcı*), kılınış biçimleri ve çatı özellikleri (*geçişli,*

geçişsiz; etken, edilgen, meçhul, dönüşlü, işteş, ettirgen) bakımından fiilleri beş grupta ele almıştır (2009: 528-563).

Hacıeminoğlu yapılarına (*kök, türemiş ve birleşik fiiller*), muhtevalarına (*hareket, iş, oluş ve tavır bildiren fiiller*), durumlarına (*asil ve yardımcı fiiller*), kullanışlarına (*nihai, masdar, fiil ismi, sıfat ve zarf olarak fiiller*), fail ile ilgilerine (*etken, ettirgen, edilgen ve işteş*), nesne ile ilgilerine, (*geçişli, geçişsiz ve dönüşlü*) ve mahiyetlerine (*olumlu, olumsuz ve iktidari*) göre fiilleri yedi grupta değerlendirmiştir (1991: 13).

Görüldüğü üzere Türklük biliminde fiillerin sınıflandırılması noktasında konuyu ana hatlarıyla ele alan araştırmacıların yanında konuyu ayrıntılı bir şekilde sınıflandıran araştırmacılar da bulunmaktadır. Erdem ise bu fiil sınıflandırmalarının biçimbilgisel, sözdizimsel ve anlamsal özelliklere göre yapıldığını belirtmiştir (2016: 188). Hirik bu konuyla ilgili araştırmacılar tarafından farklı ölçütler temel alınarak yapılan sınıflandırmaların bir bölümü anlam, bir bölümü biçim, bir bölümü ise fiillerin gerçekleşme tarzını ölçüt aldığını ve bu nedenle de farklı sınıflandırmaların ortaya çıktığını dile getirmiştir (2018: 10). Yıldız ise yapılan fiil sınıflandırmalarının genellikle yapı ağırlıklı olduğunu dile getirmiş ve konuyla ilgili kendi bir sınıflandırma önerisine yer vermiştir. Yıldız'ın fiilleri semantik/tematik olarak adlandırdığı sınıflandırma ise yedi başlıktan oluşmaktadır: *Oluş fiilleri (varoluş fiilleri, olma fiilleri, değişim fiilleri), durum fiilleri, hareket fiilleri, bağlantı fiilleri, mental fiiller (bilgi fiilleri, psikolojik durum fiilleri, algı fiilleri), iletişim fiilleri ve doğa fiilleri* (2017: 337-362).

Saçıkara Yörükleri ağızından derlenen fiiller Yıldız'ın çalışmasındaki semantik fiil sınıflandırması örnek alınarak incelenmiştir. Yıldız'ın sınıflandırması içerisinde yer alan mental fiiller bölümünde ise Hirik'in *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller* adlı çalışmasındaki mental fiil sınıflandırması kullanılmıştır (2018: 32-75).

2.2. Saçıkara Yörüklerinde Fiiller

2.2.1. Oluş Fiilleri

Oluş fiilleri, cümlede yüklem gösterdiği için olma niteliğini taşıyan, oluşun yapana yöneldiğini belirten ve belli bir zaman içerisinde gerçekleşen fiillerdir. Herhangi bir nesneye ihtiyaç duymayan ve geçişsiz olan bu fiillere örnek olarak *büyü-, çürü-*,

benze-, art-, karar-, paslan-, soğu-, küflen-, eski- vb. gösterilebilir (Korkmaz, 2019: 489-490). Saçıkara Yörükleri ağzındaki oluş fiilleri şunlardır:

Böyü- (< *büyü-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “gelişmek, yetişmek” anlamlarında kullanılan fiil DS’de 1. “Suyun önüne bent yapıp toplanmasını sağlamak, göl haline gelmek.”, 2. “Büyüme.”, 3. “< ET. bedüme: büyüme, artmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *büyü-*³⁵⁹ biçimiyle GTS’de 1. “Organizmanın bütününde veya bu bütünün bir bölümünde, boyutlar artmak irileşmek, eskisinden büyük duruma gelmek.”, 2. “Yetişmek.”, 3. “Yaşı artmak, yaşlanmak.”, 4. “Artmak, güçlenmek, şiddeti artmak.”, 5. “Sayıca artmak.”, 6. “Genişlemek.”, 7. “Önem ve değer kazanmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiilin ilk hecesinde yer alan dar /ü/ ünlüsünün geniş /ö/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *büyü- > böyü-*.

Ör. Üsdünü ört amma derdi dışarı çıkarma tez böyür dedi. “Üstünü ört ama derdi. Dışarı çıkarma tez böyür dedi.”

Curulda- (< *cur+u-l+da-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “herhangi bir sıvının kaynaması” anlamında kullanılan *curulda-*³⁶⁰ fiili sözlüklerde yer almamaktadır. Sözcük *cur* adına addan fiil yapan {-U} ekinin getirilmesi, *curu-* fiiline fiilden ad yapan {-l} ekinin getirilmesi ve *curul* adına da addan fiil yapan {-DA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Südü böyle gariştirirñ curuldamaya durdu mu indirirñ. “Sütü böyle karıştırırım. Curuldamaya durdu mu indiririm.”

Dayfal-: Saçıkara Yörükleri ağzında “çok acıkmak, halsiz kalmak” anlamlarında kullanılan fiil DS’de “Bulantı duymak, bayılma derecesine gelmek, bayılmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. Dafaldım kaçacağ halim yok. “Dayfaldım kalkacak halim yok.”

Fortla- (< *port+la-*³⁶¹ < *pört+le-*³⁶²): Saçıkara Yörükleri ağzında “fokurdamak, kaynamak” anlamında kullanılan fiil sözlüklerde yer almamaktadır. Sözcük *fort*

³⁵⁹ Gülensoy sözcüğü < *OT. bedü-* [< **bedü-*] şeklinde tahlil etmiştir (2007: 197).

³⁶⁰ Bu fiille, Zülfikar’ın, “İkincil Biçimlerden Yansımalı Fiiller” başlığı altında yer verdiği *corulda-* ‘oluklardan ses çıkararak akmak (Isparta)’ fiili aynı olmalıdır (1995: 130).

³⁶¹ Gülensoy *portla-* fiilini ‘dışarıya fırlamak, şişmek’ şeklinde tanımlayarak < **port* ‘yansıma’ + *la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 702).

adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcükte kelime başı /p/ > /f/ değişimi³⁶³ görülmektedir: *portla-* > *fortla-*.

Ör. *Çorba gazanda fortlamaya durdu mu çabık çabık gariştirirñ.* “Çorba kazanda fortlamaya durdu mu çabuk çabuk karıştırırım.”

Ġiřla- (< *kış* + *la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “kışı yurttta geçirmek” anlamında kullanılan fiil DS’de “kışı geçirmek” ve GTS’de *kışla-*³⁶⁴ biçimiyle 1. “Kış olmak.”, “Kış bir yerde geçirmek.”, 2. “Kuş ve kümes hayvanlarını ürkütmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *kış* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcükte kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁶⁵ görülmektedir. *Kış* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Ġiřın sahile antalyaya inerdik Ġiřlamağa.* “Kışın sahile Antalya’ya inerdik kışlamaya.”

Kürte- (< *kürt-e-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “çok üşümek” anlamında kullanılan *kürte-*³⁶⁶ fiili sözlüklerde yer almamaktadır.

Ör. *Pek üşüdüm elim ayağım kürtedi.* “Pek üşüdüm elim ayağım kürtedi.”

Yazla- (< *yay-la-*³⁶⁷ < *yaz-la-*³⁶⁸): Saçıkara Yörükleri ağzında “yazı yurttta geçirmek” anlamında kullanılan fiil GTS’de 1. “Yazı bir yerde geçirmek.”, 2. “Bahar gelmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük DS’de yer almamaktadır. Fiil *yaz* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yazladımız yir ayrı olur.* “Yazladığımız yer ayrı olur.”

³⁶² Gülensoy *pörtle-* fiilini ‘patlamak, dışarıya doğru çıkmak’ şeklinde tanımlayarak < * *pört* ‘yansıma’ + *le-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 703).

³⁶³ Karaağaç, /p/ > /f/ değişiminin iç ve son seste görüldüğünü belirtmiştir. Bu değişimin Eski Uygur ve Oğuz Türkçelerinde daha az sayıda sözde kaydedilmiş olduğunu ifade etmiş ve Oğuz Türkçesinde ve Çağatay yazı dilinin etkisini taşıyan bugünkü Kıpçak dillerinde de yer yer korunduğunu açıklamıştır (2013: 219).

³⁶⁴ Gülensoy sözcüğü < *kış+la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 519).

³⁶⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kış* > *ğış*. Bk. 31. dipnot.

³⁶⁶ Bu fiille Gülensoy’un çalışmasında yer verdiği *küre-* ‘kürekle atıp temizlemek’ < OT. *küri-* ‘eşinmek, yeri eşmek’ (2007: 591); *kürü-* ‘kar, çamur, toprak vb. şeyleri kürekle sıyrarak atmak’ < OT. *küri-* ‘eşinmek, yeri eşmek, kürülemek’ (2007: 592); *kürtün* “Rüzgârın etkisiyle kuytu yerlere toplanmış kar yığını.” < *kürt* ‘yansıma’ + (*ü*)n sözcükleri ile anlam ilişkisi olduğu görülmektedir (2007: 592).

³⁶⁷ Gülensoy *yayla-* sözcüğünü ‘yazın yaylada oturmak’ < *yay* [< * *yaz*] + *la-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1098).

³⁶⁸ Gülensoy sözcüğü < *yāz* + *la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1104).

2.2.2. Durum Fiilleri

Durum fiilleri, yalnızca hareket halinde olmayan bir durumu veya takınılan bir tavrı gösteren fiillerdir. Korkmaz durum fiillerinin genellikle geçişsiz olduğunu belirtmiş ancak içlerinde *beğen-*, *özle-* gibi çok az sayıda da olsa geçişli olanların bulunduğunu ifade etmiş ve durum fiillerine bazı örnekler vermiştir: *bekle-*, *bez-*, *bık-*, *bağdaş-* vb. (Korkmaz 2019: 491). Saçıkara Yörükleri ağzında durum fiilleri şunlardır:

Apala- (< *yalpa+la*-³⁶⁹): Saçıkara Yörükleri ağzında “zor yürümek, aksayarak yürümek” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Sendelemek.”, 2. “Bacakları gere gere ayırarak yürümek.”, 3. “Sallanarak, sendeliyerek yürümek.”, 4. “At dörtnala sıçrayarak koşmak.”, 5. “Sürünmek.”, 6. “Emeklemek.”, 7. “Sallana sallana yürümek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. *Apa* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Böyle durduğuma bakma apalarıñ diyneğineñ yörürüñ.* “Böyle durduğuma bakma apalarım. Deynekle yürürüm.”

Çiv- (< *çiv-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “sıçramak, hızlıca bir yere varmak” anlamında kullanılan fiil DS’de *çiv-* biçimiyle 1. “Atlamak, sıçramak, fırlamak.” ve GTS’de *çiv-*³⁷⁰ biçimiyle 1. “Atlamak, sıçramak, zıplamak.”, 2. “Cıvmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil art sıradan /ı/ ünlüsünün ön sıradan /i/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *çiv-* > *çiv-*.

Ör. *Böle fortlamaya durdu mu tā orda şükranıñ yanına çivar.* “Böyle fortlamaya durdu mu ta orada Şükranın yanına çivar.”

Dombulda- (< *dombul+da-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “yerli yersiz konuşmak, anlamsız konuşmak” anlamlarında kullanılan *dombulda*-³⁷¹ fiili sözlüklerde yer

³⁶⁹ Gülensoy *yalpala-* fiilini “Dengesi bozularak bir sağa bir sola eğilmek” şeklinde tanımlamakta ve *yalpa*[+la-] biçiminde tahlil etmiştir (2007: 1048). Ağzında *apala-* biçiminde kullanılan fiil *yalpala-* fiiliyle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

³⁷⁰ Gülensoy *civ-* sözcüğünü ‘atlamak, sıçramak’ şeklinde tanımlayarak < * *çiv* ‘yansıma’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 239).

³⁷¹ Bu fiil Zülfikar’ın, “İkincil Biçimlerden Yansımali Fiiller” fiiller başlığı altında yer verdiği *dodulda-* “kızmak, homurdanmak (Isparta)”; *dıngırda-* “gevezelik etmek (Düzce)”; *danğılda-* “bağıra bağıra yüksek sesle konuşmak (Düzce)” fiilleriyle hem fonetik hem semantik açıdan anlam ilişkisi olduğu görülmektedir (1995: 130). İsim+fiil yapısında olan ve *tıkrda-*, *şakırda-* vb. gibi örnekler de ses yansımali sözlerden türetildiği göz önüne alınca bu fiilin de kökünün ses yansımali olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca fiilin “öfke, kızgınlık, can sıkıntısıyla anlaşılmaz sesler çıkarmak (GTS)” anlamında olan *homurdan-* fiiliyle de anlamca ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

almamaktadır. Sözcük *dombul* adına addan fiil yapan {-DA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Lafını bilmeziñ birisi aman dombuldadı getdi.* “Lafını bilmezin birisi aman dombuldadı gitti.”

Ġaş- (< *kaç-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bir yere saklanmak” anlamında kullanılan fiil DS’de “Kaçmak.” ve GTS’de 1. “Hızla koşup bir yere saklanmak.”, 2. “Kimseye bildirmeden bulunduğu yerden ayrılmak, firar etmek.”, 3. “Kendini göstermemek, rastlaşmamaya çalışmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcükte kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁷² görülmektedir: *kaç-* > *kaş-*. Sözcük son seste yer alan /ç/ sesinin /ş/ sesine dönmesi sonucunda bu şekli almıştır: *kaç-* > *kaş-*. *Kaç-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Benim düğünüm olmadı ğaşdım ben.* “Benim düğünüm olmadı. Kaçtım ben.”

Get- (< *git-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bir yere ulaşmak, varmak” anlamında kullanılan fiil DS ‘de 1. “Gedik açmak, delmek.”, 2. “Gitmek.” ve GTS’de *git-*³⁷³ biçimiyle 1. “Bir yere doğru yönelmek.”, 2. “Bir yerden veya bir işten ayrılmak.”, 3. “Çıkmak, ulaşmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük dar /i/ ünlüsünün geniş /e/ ünlüsüne dönüşmesi³⁷⁴ sonucunda bu şekli almıştır: *git-* > *get-*.

Ör. *Gızım var göcası savaşa gėdiyi.* “Kızım var kocası savaşa gidiyor.”

Ġon- (< *kon-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “göçü tamamlayıp, yurda yerleşmek.” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Konmak, yurt tutmak.”, 2. “Konmak, yerleşmek.” ve GTS’de *kon-*³⁷⁵ biçimiyle “Kuş, kelebek, uçak, toz vb. bir yere inmek.”, 2. “Yolculukta geceyi geçirmek için bir yerde kalmak, konuk olmak.”, 3. “Kısa bir süre için bir yere yerleşmek, bir yeri yurt edinmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcüğün ilk sesinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi³⁷⁶ görülmektedir: *kon-* > *ğon-*. *Kon-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan,

³⁷² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kaç-* > *ğaş-*. Bk. 31. dipnot.

³⁷³ Gülensoy sözcüğü < *ké:t-* biçiminde tahlil etmiştir (2007:372).

³⁷⁴ İkinci seste /i/ > /e/ değişimi meydana gelmiştir: *git-* > *get-*. Bk. 32. dipnot.

³⁷⁵ Gülensoy sözcüğü < **ko-* ‘koymak’ + -*n-* ‘dönüşlülük eki’ biçiminde tahlil etmiştir (2007:537).

³⁷⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kon-* > *ğon-*. Bk. 31. dipnot.

Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Buradan çıktık mı gadinhanına gonuyolarmış.* “Buradan çıktık mı Kadınhanına konuyorlarmış”

Kak- (< *kalk-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “ayakta durmak, doğrulmak, yerinden kalkmak” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Gaga.”, 2. “[->Kakma]”, 3. “Gaga ile vurmak, gagalamak.”, 4. “Sıçrayıp kalkmak.”, 5. “Yürümek.”, 10. “İteklemek kakalamak.”, 11. “Kalkmak, yerinden kalkmak.” ve GTS’de *kalk*³⁷⁷ biçimiyle 1. “Gitmek üzere yerinden ayrılmak.”, 2. “Oturma durumundan dik duruma gelmek, doğrulmak.”, 3. “Uyanarak yataktan ayrılmak.”, 4. “Yukarı doğru yükselmek.”, 7. “Yerinden ayrılıp yol almaya başlamak.”, 8. “Hayvan iki art ayağı üzerine dik durum almak.”, 20. “Ayakta beklemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük /l/ ünsüzünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *kalk-* > *kak-*.

Ör. *Ağşamlayıñ sabañ üç buçuk dört gibi kaçallar bi ataş yağallar.* “Akşamleyin sabah üç buçuk dört gibi kalkarlar. Bir ateş yakarlar.”

Mēle- (< *me+le-*): Temel geçim kaynakları hayvancılık olan Saçıkara Yörüklerinin ağızda hayvanların çıkardığı seslerle ilgili de bazı fiiller³⁷⁸ bulunmaktadır. Saçıkara Yörükleri ağızında “Koyun ve kuzunun çıkardığı sesi belirtmek üzere kullanılan eylem.” anlamında kullanılan *mele*-³⁷⁹ fiili DS’de 1. “Koyun vb. melemek.”, 2. “(koyun, kuzu) bağırarak.” ve GTS’de “Koyun, kuzu ve keçi bağırarak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *mē* yansıma sesine³⁸⁰ addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük ilk hecede yer alan ön sıradan /e/ ünlüsünün uzun /ē/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *mele-* > *mēle-*.

Ör. *Ğuzular analarınıñ arkasından mēleyip gideller.* “Kuzular annelerinin arkasından meleyip giderler.”

³⁷⁷ Gülensoy sözcüğü < ET. *kañ-k-* / *kañ* (ğ)- şeklinde tahlil etmiştir (2007: 455).

³⁷⁸ Başka bir ağızda konu ile ilgili yapılmış bir çalışma için bk. Karataş ve Ulusay, 2020: 473-500.

³⁷⁹ Gülensoy sözcüğü *mē* ‘oğlakların ve kuzuların seslerini bildiren bir sözcük’ + *le-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 600).

³⁸⁰ Zülfiyar, bu ses yansımali köke benzer ses yapısında ve kavram alanına sahip şu birincil biçimlerinde bulunduğunu belirtmiş ve bazı örnekler vermiştir: *mağar-*, *megre-*, *meğer-*, *miğ-*, *miğılda-* (1995: 247).

Teyle- (< *tey*+le-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bakmak, gözlemek, izlemek” anlamlarında kullanılan fiil DS’de 1. “Gözetlemek.”, 2. “Bakmak, tanımak.”, 4. “Dağlamak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. *Sen ne teyleyiñ?* “Sen ne teyliyorsun?”

Yörü- (< *yürü-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “yayan bir yere gitmek, ulaşmak” anlamında kullanılan fiil DS’de “Yürümek.” ve GTS’de *yürü-*³⁸¹ biçimiyle 1. “Adım atarak ilerlemek, gitmek.”, 2. “Karada veya suda, herhangi bir yöne doğru sürekli olarak yer değiştirmek.”, 3. “Çocuk ayakları üzerinde gezecek duruma gelmek.”, 4. “Yayan gezmek, yayan gitmek.”, 5. “Yol almak.”, 6. “Bir yere gelmek, bir yere ulaşmak, kaplamak.”, 7. “Üzerine doğru gitmek, akın etmek, saldırmak, hücum etmek.”, 8. “Faiz, hesap edilmek, işlemek.”, 9. “Geçmek, ilerlemek, değişmek.”, 10. “Bir işte ileri gitmek.”, 11. “Gereği gibi yapılmak veya ilerlemek.” 12. “Ölmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk hecede yer alan dar /ü/ ünlüsünün geniş /ö/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *yürü-* > *yörü-*.

Ör. *Burdan çıkar aşşā mahalleye gadar yörürüñ.* “Buradan çıkar aşağı mahalleye kadar yürürüm.”

2.2.3. Hareket Fiilleri

Hareket fiilleri, cümlede yüklem gösterdiği işi yapma niteliği taşıyan, yapanın dışında bir nesneye yönelen, bir varlık üzerinde etkisi bulunduğunu gösteren fiillerdir. Geçişli olan ve nesne gerektiren bu fiillere *boya-*, *çevir-*, *döv-*, *öğret-*, *sula-*, *vur-*, *besle-* vb. gibi örnekler gösterilebilir (Korkmaz, 2019: 490). Saçıkara Yörükleri ağzında hareket fiilleri şunlardır:

Annad- (< *an-la-t-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “Bir konu üzerinde konuşmak, açıklamak” anlamında kullanılan fiil DS’de “Anlatmak.” ve GTS’de 1. “Bilgi vermek, izah etmek.”, 2. “Bir konu üzerinde açıklamak yapmak, açıklamada bulunmak.”, 3. “Nakletmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *an-*³⁸² fiiline fiilden fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesi ve *anla-* fiiline fiilden fiil yapan {-t} ekinin

³⁸¹ Gülensoy sözcüğü < **yöri-* < **yör-(i)-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1195).

³⁸² Fiilde yer alan /ŋ/ sesi Türkçe kökenli kelimelerde ön seste kesinlikle yer almamaktadır (Karataş, 2019:334).

getirilmesiyle türetilmiştir: *anlat-* > *annad*. Fiilin ikinci hecesindeki /l/ ünsüzünün ilerleyici benzeşme sonucunda /n/ ünsüzüne dönüşmesi ve son sesteki /t/ sesinin /d/ sesine dönüşmesiyle³⁸³ bu şekli almıştır: *anlat-* > *anlad-*. *Anlat-* fiilinde görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Ġurban ı oldum nesini añnadayıñ başınızı arıdayıñ yavrım*. “Kurban olduğum nesini anlatayım. Başınızı ağırtayım yavrım.”

Belle- (< *bel+le-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “Öğrenmek, anlamak” anlamlarında kullanılan *belle-*³⁸⁴ fiili DS’de 1. “İşaret koymak, işaretlemek.”, 15. “Sanmak.”, 16. “Tanımak, öğrenmek.” ve GTS’de 1. “Öğrenip akılda tutmak.”, 2. “Öğrenmek.”, 3. “Sanmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *bel* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Sora sora getdiksıra satın almayı bellediler*. “Sonra sonra gittik sıra satın almayı bellediler.”

Botla- (< *bot+la-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “devenin yavrulama işi” anlamında kullanılan *botla-* fiili DS’de 1. “Bortlamak (manda, deve).” şeklinde tanımlanan sözcük GTS’de yer almamaktadır. Ağızda hayvanların yavrulama işi ile ilgili fiillerin³⁸⁵ çokluğu Saçıkara Yörüklerinin temel geçim kaynaklarının hayvancılık olmasından kaynaklanmaktadır. Sözcük deve yavrusu için kullanılan *boduk*³⁸⁶ adından meydana gelmiştir. *Boduk* adındaki yuvarlak ünlü olan /u/ harfi ve /k/ küçütme ekinin düşmesiyle *bod* şeklini almıştır. Bu durum sonucunda sözcüğün son sesinde /d/ > /t/ değişimi görülmektedir: *bod* > *bot*. Böylelikle *botla-* fiili *bot* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Ġazasız belasız deveyi botladdık bōğün*. “Kazasız belasız deveyi bortlattık bugün.”

³⁸³ Son seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *anlat* > *anlad*. Bk. 30. dipnot.

³⁸⁴ Gülensoy sözcüğü ‘Ezberlemek’ < ET. *bel* ‘işaret, alamet’ + *le-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 130).

³⁸⁵ Konuyla ilgili örnekler için bk. Karataş ve Ulusay, 2020: 473-500.

³⁸⁶ Gülensoy *boduk* sözcüğünü ‘(Deve, ayı) yavrusu; küçük çocuk; genel olarak hayvan yavrusu’ şeklinde tanımlamakta ve < * *botu* ‘deve yavrusu’ + *k* ‘küçültme eki’ biçiminde tahlil etmektedir (2007: 154).

Bozula- (< *bozu+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “devenin yavrulama işi” anlamında kullanılan *bozula-* fiili DS’de 1. “Deve acı acı bağırarak.”, 2. “Deve gibi bağırarak.”, 3. “Acı, inilti, kuvvetli ses çıkarmak, haykırmak, ağlamak.”, 4. “Su çağlamak.”, 5. “Ağlayıp sızlanmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bir önceki fiilde de görüldüğü üzere *bozula-* fiilinin de deve yavrusu anlamına gelen *boduk*³⁸⁷ adından meydana geldiği görülmektedir. Sözcükte görülen /d/ > /z/ değişimi³⁸⁸ Türk lehçelerinde görülen bir değişimdir. Ağızda ineğin yavrulama işi anlamında kullanılan *buzala-* fiili de bu değişime etki etmiş olmalıdır. Fiil *bozu* adına addan fiil yapan {-LA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Āmadgiliñ divesini bozulatmaya paytar gelmiş.* “Ahmetgilin devesini bozulatmaya baytar gelmiş.”

Buzala- (< *buzagı+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “ineğin yavrulama işi” anlamında kullanılan *buzala-* fiili DS’de 1. “Doğurmak (İnek hakkında).” ve GTS’de *buzagıla-*³⁸⁹ biçimiyle “Sığır yavrulamak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *buzagı* adına addan fiil yapan {-LA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcük sondaki (-ğı) hecesinin düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *buzagıla-* > *buzala-*.

Ör. *Sarı gızım buzaladı, bi gızımız oldu.* “Sarı kızım buzağıladı. Bir kızımız oldu.”

Çeki çek-: Saçıkara Yörükleri ağzında “bağlamak, örtmek.” anlamında kullanılan fiil sözlüklerde yer almamaktadır. Ağızda “başörtüsü” anlamında kullanılan *çeki*³⁹⁰ sözcüğü, DS’de “Kadınların başlarına bağladıkları başörtüsü.”, “Alna bağlanan yazma veya çember.”, “Kadınların fes üzerine sardıkları yemeni.” ve GTS’de “Kadınların başlarına bağladıkları örtü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Böle alnından çekiye çekerdiñ.* “Böyle alnından çekiye çekerdim.”

³⁸⁷ Gülensoy *boduk* sözcüğünü ‘(Deve, ayı) yavrusu; küçük çocuk; genel olarak hayvan yavrusu’ şeklinde tanımlamakta ve < * *botu* ‘deve yavrusu’ + *k* ‘küçültme eki’ biçiminde tahlil etmektedir (2007: 154).

³⁸⁸ Karaağaç, /d/ > /z/ değişiminin Eski Türk yazı anıtlarında iki ünlü arası durumda görüldüğünü belirtmiş ve zayıf bir ses olan ötümlü /-z-/ ünsüzünün Türk yazı dillerinin çoğunda sabit kalmadığını ve çeşitli değişikliklere uğradığını ifade etmiştir (2013: 187).

³⁸⁹ Gülensoy sözcüğü < * *buzagı+la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 191).

³⁹⁰ Gülensoy *çeki* sözcüğünü, ‘1. Kuşak; 2. Pantolon; 3. Hayvan palanının üstüne çekilen çul’ şeklinde tanımlamakta ve < *çek-i* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 227).

Çel- (< *çel-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “başörtüsünü, çekiği bağlamak” anlamında kullanılan *çel*-³⁹¹ fiili DS’de ağızdaki anlamından farklı olarak 1. “Koyunlar çiftleşmek.”, 2. “Çelik çomak oyununda, havaya fırlayan çeliğin ortasına vurup ileri fırlatmak.”, 3. “Açmak.”, 4. “Gelmek.” şeklinde ve GTS’de 3. “Örtü vb.ni örtünüp iki ucunu bağlamak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Ben yazmayı şöle değişik çelerim. “Ben yazmayı şöyle değişik çelerim.”

Çez-: Saçıkara Yörükleri ağzında “çözmek” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Çözmek.”, 2. “Direzi adı verilen iplikleri tezgâha dikine olarak, sıra sıra gelmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır.

Ör. Bi gazziğ bura dağallar bi gazziğ bura dağallar çezeller çezeller ısdara dağallar. “Bir kazık buraya takarlar. Bir kazık buraya takarlar. Çezerler çezerler ıstara takarlar.”

Çitle- (< *çit-le-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “çevirmek, döndermek” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Çekirdeğin kabuğunu iki diş arasında ayırarak yemek.”, 2. “Yufka ekmeğini katlamak.” ve GTS’de 1. “Kabak çekirdeği, ayçiçeği, fıstık vb.nin kabuklarını çıkararak yemek.”, 2. “Çitle çevirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *çit*-³⁹² fiiline fiilden fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Şordan ayagğabını çıkarıyîñ o gelin misafirin ayagğabısı çitlenirdi. “Şuradan ayakkabıyı çıkarırsın. O gelen misafirin ayakkası çitlenir.”

Çökert- (< *çök-er-t-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “peynirin suyunu dibine çöktürmek” anlamında kullanılan *çökert*-³⁹³ fiili DS’de 1. “İhtiyarlamak.”, 2. “Deveyi çöktürmek.”, 3. “Ayranı kaynatıp, dibine çöktürmek.”, 4. “Küllü suyu süzmek.” ve GTS’de “Devenin çökmesini sağlamak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *çök-* fiiline fiilden fiil yapan {-Ar} ve {-t} eklerinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Ben hep çökeleği noru çöker idim. “Ben hep çökeleği, noru çökerirdim.”

³⁹¹ Gülensoy sözcüğü < *ET. çal-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 229).

³⁹² Gülensoy sözcüğü ‘Takmak, yerleştirmek fiilinin varyantı’ < *ET. çat-* ‘birbirine kenetlemek, yapıştırmak’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 245).

³⁹³ Gülensoy sözcüğü < *çök-er-t-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 253).

Dil- (< *dil-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bölmek, parçalamak, kesmek” anlamlarında kullanılan *dil*-³⁹⁴ fiili DS’de bölgedeki kullanılan anlamından farklı olarak “Dokunmak.” ve GTS’de 1. “Bir bütünü ince ve yassı parçalara ayırarak kesmek.”, 2. “Yarmak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ekmē dilde sufraya getir.* “Ekmeği dil de sofraya getir.”

Dut- (< *tut-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “eline almak, yakalamak” anlamlarında kullanılan fiil DS’de 1. “Tutmak.”, 2. “Bekletmek, bakmak.”, 3. “Tutmak, yakalamak.” ve GTS’de tutmak biçimiyle 1. “Elde bulundurmak, ele almak.”, 2. “Ele geçirmek, yakalamak.”, 3. “Avlamak.”, 4. “Yanında bulundurmak, alıkoymak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk sesteki /t/ > /d/ değişimi³⁹⁵ sonucunda bu şekli almıştır: *tut-* > *dut-*. *Tut-* fiilinde görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ġayısılar furunca pat pat dökülū sen dutarsın.* “Kayısılar vurunca pat pat dökülür. Sen tutarsın.”

Eğer- (< *eğ-ir-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “koyundan, keçiden elde edilen yünü bükerek, çevirerek ip haline getirmek” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Yünü büküp iplik yapmak.” ve GTS’de *eğir*-³⁹⁶ biçimiyle “Yün, pamuk vb.ni iğ ile büküp iplik durumuna getirmek şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *eğ-* fiiline fiilden fiil yapan {-Ir} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Fiil ilk hecede yer alan dar /i/ ünlüsünün geniş /e/ ünlüsüne dönüşmesiyle³⁹⁷ bu şekli almıştır: *eğir-* > *eğer-*. *Eğer-* fiilinde görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115). Akar, *eğir-* fiilinin kökeninin Moğolistan’a kadar gittiğini belirtmiştir. Bu fiil ilk defa *ebir-* biçimiyle Köktürk Yazıtlarında görülmüştür. *Eğir-* fiili *evir-* fiilinin ikinci değişkesi olarak yaşamaya devam etmektedir. Yün, pamuk gibi ip ham maddelerini iğ ile döndürerek, çevirerek ip yapma anlamına gelen *eğir-* fiili *evir-* ile aynı köke uzanmaktadır (2019:120).

³⁹⁴ Gülensoy sözcüğü *ET. til-* ‘uzunlamasına kesmek’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 284).

³⁹⁵ İlk seste /t-/ > /d-/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *tut-* > *dut-*. Bk. 30. dipnot.

³⁹⁶ Gülensoy *eğir-* sözcüğünü [** hegir-*] biçiminde tahlil etmiştir (2007:321).

³⁹⁷ İkinci hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *eğir-* > *eğer-*. Bk. 32. dipnot.

Ör. *Bubam beygirleriñ ğuyruqlarını eĝermiř bükmiş.* “Babam beygirlerin kuyruklarını eĝermiř bükmiş.”

Ever- (< *ev+er-*): Saçıkara Yörükleri aĝzında “özellikle erkekler için söylenen, evlendirmek” anlamında kullanılan *ever*-³⁹⁸ fiili DS’de “Evlendirmek.” ve GTS’de “Evlendirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ev* adına addan fiil yapan {-Ar} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Düĝün oldu oĝlan everdik.* “Düĝün oldu oĝlan evlendirdik.”

Fur- (< *vur-*): Saçıkara Yörükleri aĝzında “çarpmak” anlamında kullanılan *vur*-³⁹⁹ fiili DS’de “Vurmak.” ve GTS’de 1. “Elini ve elinde tuttuĝu şeyi bir yere hızla çarpmak.”, 2. “Ses çıkarmak için bir şeyi başka bir şey üzerine hızlıca çarpmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil ilk sesteki /v/ > /f/ deĝiřimi sonucunda bu şekli almıştır: *vur-* > *fur-*.

Ör. *İçine iscāsa biraz soĝuk su sepelersiñ furursuñ furursuñ ayran köpük köpük olü.* “İçine sıcaksa biraz soĝuk su sepelersin. Vurursun vurursun ayran köpük köpük olur.”

Ĝat- (< *kat-*): Saçıkara Yörükleri aĝzında “içine karıştırmak, koymak” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Karıştırmak.”, 3. “Koymak, bırakmak.”, 4. “< ET: katmak; ilave etmek; eklemek.”, 5. “Katmak” ve GTS’de “ Bir şeyin içine, üstüne veya yanına, niteliĝini deĝiřtirmek veya niceliĝini artırmak için başka bir şey eklemek, karıştırmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil ilk sesteki /k/ > /ĝ/ deĝiřimi⁴⁰⁰ sonucunda bu şekli almıştır: *kat-* > *ĝat-*. *Kat-* sözcüĝünde görülen /k/ > /ĝ/ deĝiřimini Karahan, Batı grubu aĝızlarını diĝer aĝızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Bi yumruĝ ĝadar yaĝ ĝatallar.* “Bir yumruk kadar yaĝ katarlar.”

Ĝavır- (< *kavur-*): Saçıkara Yörükleri aĝzında “herhangi bir yiyeceĝi pişirmek” anlamında kullanılan sözcük DS’de “Kavurmak.” ve GTS’de *kavur*-⁴⁰¹ biçimiyle 1. “Bir şeyi bir kabın üzerinde başka bir malzeme koymadan pişirmek.”, 2. “Rüzĝâr,

³⁹⁸ Gülensoy sözcüĝü < *ev + er-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 348).

³⁹⁹ Gülensoy sözcüĝü < *ür-* (< **hür-*) şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1018).

⁴⁰⁰ İlk seste /k/ > /ĝ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kat-* > *ĝat-*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁰¹ Gülensoy sözcüĝü < *kaĝ* ‘kurutulmuş nesne’ + *ur-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 480).

soğuk, sıcak vb. kurutmak, yakmak.”, 3. “Çok üzme, yakmak, mahvetmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil ilk sesteki /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁰² sonucunda bu şekli almıştır: *kavur-* > *gavır-*. Sözcüğün ikinci hecesinde yer alan yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *kavur-* > *gavır-*. *Kavur-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Bōle bōle gavıracaksıñ gavıracaksıñ pempeleşecek.* “Böyle böyle kavuracaksın kavuracaksın pembeleşecek.”

Ġo- (< *ko-δ-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “bırakmak, koymak” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Koymak, bırakıvermek.”, 2. “Koymak.”, 3. “Koymak, kabul etmek.” ve GTS’de *koy-*⁴⁰³ biçimiyle 1. “Bir şeyi bir yere bırakmak, belli bir yere yerleştirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁰⁴ ve son sesteki /y/ ünsüzünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *koy-* > *go-*.

Ör. *Anam şu yumruğum ġadar yağ büyük ekmeğıñ içine ġordu.* “Annem şu yumruğum kadar yağ büyük ekmeğin içine kordu.”

Ġunna- (< *kun-la-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “at, kedi, köpek, tilki, yılan vb. hayvanların yavrulama işi” anlamında kullanılan *ġunna-*⁴⁰⁵ fiili DS’de “Yumurtlamak”, “At, eşek vb. hayvanlar doğurmak.”, “Kedi, köpek vb. hayvanların doğurmak, mec. piç doğurmak” ve *kunnamak-kunlamak* biçimiyle “Hayvanlar doğurmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Sözcük ikinci hecesinde yer alan /l/ sesinin ilerleyici benzeşme sonucunda /n/ sesine dönüşmesiyle bu şekli almıştır: *kunla-* > *ġunna-*. Fiilde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁰⁶ görülmektedir: *kunla-* > *ġunna-*. *Kunla-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

⁴⁰² İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kavur-* > *gavır-*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁰³ Gülensoy sözcüğü < **ko-δ-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 548).

⁴⁰⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *koy-* > *goy-*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁰⁵ Demirci, bu sözcüğün Eski Türkçedeki *kón* (koyun) kelimesinden meydana gelerek < *koñla-* > *konna-* > *gonna-/gunna-* şeklinde gelişmiş olabileceğini belirtmiştir. Bu durumun sebebinin ise *kuzula-* ile *koyunla-* semantik olarak bu gelişimi destelediği için olduğunu ifade etmiştir (2017: 1376).

⁴⁰⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kunla-* > *ġunna-*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Benim kedim var geçen sekiz dene yavru gunnamış.* “Benim kedi var. Geçen sekiz tane yavru kunnamış.”

Ġur- (< *kur-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “yapmak, oluşturmak, parçaları birleştirmek” anlamlarında kullanılan fiil DS’de 1. “Kurmak, yapmak.”, 2. “Kurmak, düzenlemek.”, 3. “Koymak.”, 4. “Kurmak.” ve GTS’de *kur-* biçimiyle 1. “Bir şeyi oluşturan parçaları birleştirerek bütün durumuna getirmek, monte etmek.”, 2. “Hazırlamak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁰⁷ sonucunda bu şekli almıştır: *kur-* > *ğur-*. *Kur-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Geli gelmez birisi de tuluğu ġurar.* “Gelir gelmez birisi de tuluğu kurar.”

Ġuzla- (< *kuzu+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “koyun, keçi vb. hayvanların yavrulama işi” anlamında kullanılan *ğuzla-* fiili⁴⁰⁸ DS’de 1. “At, eşek vb. hayvanlar doğurmak.”, 3. “< ET kuzu+lamak: Yavrulamak, kuzulamak.”, 4. “Doğurmak (hayvanlar için).” , “< ġuzulamak: (küçükbaş hayvanlar için) doğurmak; yalan uydurmak; atıp tutmak.”, 5. “< kuzu+lamak, -gunnamak: Doğurmak, yavrulamak.” ve GTS’de *kuzula-*⁴⁰⁹ biçimiyle 1. “Koyun yavrulamak.”, 2. “Çocuk ellerini yere dayayarak dizleri üstünde emeklemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *kuzu* adına addan ad yapan {+IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Fiil kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴¹⁰ ve ikinci hecedeki /u/ ünlüsünün düşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *kuzula-* > *ğuzla-*. *Kuzla-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Güz günü ġuzlayan ġuzuya emlik diriz.* “Güz gününde kuzlayan kuzuya emlik deriz.”

Ġüt-: Saçıkara Yörükleri ağzında “hayvanları otlatmak, beslemek.” anlamlarında kullanılan fiil DS’de 1. “Arkasını bırakmamak, kollamak.”, 2. “Hayvan otlatmak.” ve

⁴⁰⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kur-* > *ğur-*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁰⁸ Başka bir ağızda konuyla ilgili örnekler için bk. Karataş ve Ulusay, 2020: 473-500.

⁴⁰⁹ Gülensoy sözcüğü < *ğuzu+la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 586).

⁴¹⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kuzla-* > *ğuzla-*. Bk. 31. dipnot.

GTS’de 1. “Hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ben sekiz on yaşında bişiyiñ, deve güdüyüñ.* “Ben sekiz on yaşında bir şeyim, deve güdüyorum.”

Key- (< *giy-*) /**gey-** (< *giy-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “giymek” anlamında kullanılan fiil DS’de “Giymek.”, 2. “Giymek, giyinmek.” ve GTS’de *giy*⁴¹¹ biçimiyle 1. “Örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek.”, 2. “ Ağır söz veya hakareti, küçültücü davranışı ses çıkarmadan dinlemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil ilk seste /g/ > /k/ değişimi ve dar /i/ ünlüsünün geniş /e/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *giy-* > *key-*. Ağızda bir diğer sesletim olan *gey-* fiilinde ise dar /i/ ünlüsünün geniş /e/ ünlüsüne dönüştüğü⁴¹² görülmektedir: *giy-* > *gey-*.

Ör. *Develeri keydiriler güşadıllar.* “Develeri giydirirler kuşatırlar.”

Kücüle- (< *kücü+le-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “halı, kilim dokunan tezgâhta iplikleri kücü direğine bağlamak” anlamında kullanılan *kücüle*⁴¹³ fiili DS’de 1. “Tezgâhta halı, kilim, kumaş vb. dokurken çözü ipliklerini gücü ağacına bağlamak.”, 2. “Başarmak: İşi kücülemek.”, 6. Dokunacak bez, kilim vb. nesnelerin ipliklerini gücü ipliklerinin arasından geçirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *kücü*⁴¹⁴ adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *İpinen böyle kücü direğini kücülerdik.* “İplen böyle kücü direğini kücülerdik.”

Ovcala- (< *ov-a+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “ovmak, masaj yapmak” anlamında kullanılan *ovcala*⁴¹⁵ fiili DS’de “Bir şeyi avuçta sıkarak ezmek, ovalamak, ufalamak.” ve GTS’de ovalamak biçimiyle 1. “Ellerini bir şeye veya birbirine sürmek.”, 2. “Sertçe ovmak.”, 3. “Ezmek veya ufak parçalara ayırmak.”

⁴¹¹ Gülensoy sözcüğü < *kiy-* < *kéy-* < *ked* < **kéd-* [< **ké-d-*] şeklinde tahlil etmiştir (2007: 372).

⁴¹² İkinci seste /i/ > /e/ değişimi görülmektedir: *giy-* > *key-*. Bk. 32. dipnot.

⁴¹³ Gülensoy sözcüğü < *kücü+le-* ‘az-almak’ biçiminde tahlil etmiştir (2007: 587).

⁴¹⁴ Eren çalışmasında *gücü* biçiminde yer veren bu sözcüğü ‘bez tezgahında arış ipliklerini açıp kapayan tarak’ şeklinde tanımlayarak ağızlarda *kücü* biçiminde de kullanımının olduğunu belirtmiştir (1999: 165).

⁴¹⁵ Gülensoy sözcüğü < *ov-a-la-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 639).

şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *ov-* fiiline fiilden ad yapan {-CA} ekinin getirilmesi ve *ovca* adına da addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Göbeği düşüyüse sabınnan oyandan ovalan buyandan ovalarsın bi yudum su içsen sancı gider. “Göbeği düşüyorsa sabunla o yandan ovalarsın. Bu yandan ovalarsın. Bir yudum su içsen sancı gider.”

Öş- (< *ölç-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “herhangi bir şeyin miktarını belirtmek” anlamında kullanılan fiil DS’de ağızdaki anlamdan farklı olarak 1. “Suyun topraktan çıktığı yer, kaynak.”, 2. “Eşmek.”, 3. “Toprağı kazarak çukur yapmak.”, Benzetmek, karşılaştırmak.” ve GTS’de *ölç-*⁴¹⁶ biçimiyle 1. “En, boy, hacim, süre gibi nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirtmek.”, 2. “Aşırı olmamasına dikkat etmek, kontrol etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil /l/ ünsüzünün düşmesi ve son sesteki /ç/ sesinin /ş/ sesine dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *ölç-* > *öş-*.

Ör. Dokdura getdim burda alatınan öşdü. “Doktora gittim burada aletle ölçtü.”

Savır- (< *sav-ur-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “arpa, buğday vb. ürünlerin içinde bulunan başka maddeleri ayırabilmek için elemek” anlamında kullanılan fiil DS’de “Savurmak, elemek.” ve GTS’de *savur-*⁴¹⁷ biçimiyle 1. “Havaya atıp dağıtmak, saçmak.”, 2. “Rüzgâr, şiddetle eserek bir yeri, bir şeyi altüst etmek, havaya kaldırmak, dağıtmak.”, 3. “Kaldırıp atmak, fırlatmak.”, 4. “Şiddetle döndürerek sallamak, kaldırarak vurmak.”, 5. “Bir sıvının havalanmasını veya kaynayan sıvının taşmasını önlemek, soğutmak amacıyla alıp yine kendi kabına dökmek.”, 6. Sallamak, uçurmak, dalgalandırmak.”, 7. “Yalan, küfür vb. söylemek”, 8. “Boşuna ve çok miktarda harcamak, israf etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *sav-* fiiline fiilden fiil türeten {-Ur} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Fiil ikinci hecede yer alan yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *savur-* > *savır-*.

Ör. Arpayı savırtmaya adam aradılar gardaşım ben savırırın didim. “Arpayı savırtmaya adam aradılar. Kardeşim ben savururum dedim.”

⁴¹⁶ Gülensoy sözcüğü <*öl- [<? ö- ‘düşündükten sonra anlamak’ + -l-] a- biçiminde tahlil etmiştir (2007: 659).

⁴¹⁷ Gülensoy sözcüğü < *sav-ur-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 743).

Sepele- (< *serp-e+le-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “azar azar damlatmak” anlamında kullanılan fiil DS’de 1. “Çiselemek, az az yağmak.”, 2. “Yağmur az yağmak, çiselemek.”, 3. “Serpiştirmek.” ve GTS’de “Kısa süreler içinde ve serpinti halinde yağmak, dökülmek, serpelemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *serp*⁴¹⁸ fiiline fiilden ad yapan {-A} ekinin getirilmesi ve *sepe* adına da addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Tuluğa ızıcığ ısaç su sepellersin.* “Tuluğa azıcık sıcak su sepellersin.”

Sıpala- (< *sıpa+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “eşeğin yavrulama işi” anlamında kullanılan *sıpala-* fiili sözlüklerde yer almamaktadır. Sözcük *sıpa* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Eşşek doğurdu mu ona sıpaladı diriz.* “Eşek doğurdu mu ona sıpaladı deriz.”

Simkele- (< *silke-e+le-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “düzeltmek” anlamında kullanılan fiil sözlüklerde yer almamaktadır. Sözcüğün *silkele-* fiilinden meydana geldiği anlaşılmaktadır. *Silkele-* fiili *sil-* fiiline fiilden fiil yapan {-k} ekinin getirilmesi, *silke*⁴¹⁹ fiiline fiilden ad yapan {-e} ekinin getirilmesi ve *silke* adına ise addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Ağızda *simkele-* biçiminde sesletimi olan fiil, ilk hecede /l/ > /m/ değişimi sonucunda bu şekli almıştır: *silkele-* > *simkele*.

Ör. *Hamırın üsdünü şöle simkelerdi.* “Hamurun üstünü şöyle simkelerdi.”

Süd çal- (< *süt çal-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “yoğurt ile sütü karıştırıp mayalamak” anlamında kullanılan fiil, DS’de “Bozuk süt emdiği için hastalanıp zayıf düşmek.” ve GTS’de “Bozuk süt, çocuğu hasta etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Südü çalallar böle çarışdırılar.* “Sütü çalarlar böyle karıştırırlar.”

Tırısła- (< *tırıs+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “uğraşarak istediğini elde etmek” anlamında kullanılan fiil sözlüklerde yer almamaktadır.

⁴¹⁸ Gülensoy sözcüğü < *ET., OT. sep-* [-r/ türemedir] biçiminde tahlil etmiştir (2007: 756).

⁴¹⁹ Gülensoy *silke-* fiilini ‘Üstündeki şeyleri düşürmek veya temizlemek için bir şeyi kuvvetle sallamak veya sarsmak’ şeklinde tanımlamakta < **sil-k* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 781).

Ör. Altından girdiñ üsdünden çıktık tırıs etdin. “Altından girdin. Üstünden çıktın. Tırıs ettin.”

Tök-: Saçıkara Yörükleri ağzında “boşatmak, akıtmak” anlamında kullanılan fiil DS’de “Dökmek.” ve GTS’de 1. “Sıvı veya tane durumunda olan şeyleri buldukları kaptan başka bir yere boşaltmak.”, 2. “Belli bir yere boşaltmak.”, 3. “Akıtmak, düşürmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiilin ağızda /t/ > /d/ değişimine uğramamış biçiminin kullanılması dikkat çekicidir: *dök-* > *tök-*.

Ör. Çomçayla alırsıñ iki kepçe tökersiñ helkeniñ içine. “Çomçayla alırsın. İki kepçe dökersin helkenin içine.”

Üfür- (< *üf+ür-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “üflemek” anlamında kullanılan *üfür-*⁴²⁰ fiili DS’de “Üflemek.” ve GTS’de 1. “Üflemek.”, 2. “Üfleyerek bulunduğu yerden uzaklaştırmak.”, 3. “Esmek.”, 4. Üfleyerek çalmak.”, 5. Abartarak konuşmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *üf* adına addan fiil yapan {-Ur} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Kapçığı hiç üfürmeyeceksiñ kayfe köpüklü olmaz yōsa. “Kapçığı hiç üfürmeyeceksin. Kahve köpüklü olmaz yoksa.”

Üleştir- (< *üle-ş-tir-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “paylaşmak, bölüşmek” anlamlarında kullanılan *üleştir-*⁴²¹ fiili DS’de “Bölüştürmek, paylaşmak.” ve GTS’de 1. “Pay ederek dağıtmak, bölüştürmek.”, 2. “Herkesin payını kendisine vermek, bölüp dağıtmak, Fevzi etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *üle-*⁴²² fiiline fiilden fiil yapan {-ş} ekinin ve *üleş-* fiiline ise fiilden fiil yapan {-Dir} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. Elindeki ekmeği çocuklara üleştiririvir. “Elindeki ekmeği çocuklara üleştiriver.”

Üyüt- (< *uyu-t-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “çocuğu uyutmak, sütü mayalamak” anlamlarında kullanılan fiil DS’de “Uyutmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil

⁴²⁰ Gülensoy sözcüğü < *ü + f + Ir* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 987).

⁴²¹ Gülensoy *ülüş* sözcüğünü ‘bölüşme, paylaşma, pay’ şeklinde tanımlayarak *ülü, üleş, ülüş* sözcüklerinin de aynı anlama geldiğini ifade etmiştir (2007: 987).

⁴²² Gülensoy *üle-* fiilini ‘Paylaştırmak, üleştirmek’ şeklinde tanımlamakta < *ül-e-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 989).

GTS'de *uyut*⁴²³ biçimiyle 1. “Uyumasını sağlamak, uyur duruma getirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *uyu-* fiiline fiilden fiil yapan {-t} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Fiil art sıradan /u/ ünlülerinin ön sıradan /ü/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *uyut-* > *üyüt-*.

Ör. *Südü çalmaq üyütmek yani.* “Sütü çalmak uyutmak yani.”

Yassıt- (< *yassı+la-t-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “düzleştirmek” anlamında kullanılan fiil DS'de yer almamaktadır. GTS'de ise *yassıt-* biçimiyle geçmekte ve “Yassı duruma getirmek, yassılaştırmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yassı* adına addan fiil yapan {-la} ekinin getirilmesi ve *yassıla*⁴²⁴ fiiline de fiilden fiil yapan {-t} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bu fiil ağızda {+la} orta hecenin düşmesiyle bu şekli almıştır: *yassılat-* > *yassıt-*.

Ör. *Hamırın üsdünü yassıdırdı.* “Hamurun üstünü yassıladı.”

Yaz- (< *yaz-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “sofra, örtü, ekmek, hamur vb. şeyleri açmak, yaymak, sermek” anlamında kullanılan *yaz*⁴²⁵ fiili DS'de 1. “Hamur açmak.”, 2. “Sofra hazırlamak, kurmak.”, 3. “Sermek, açmak, yaymak (halı, örtü, yatak vb. için).”, 4. “Yarmak, çizmek (et ve balık için).”, “Bitki gövdelerini bıçak ile yarmak.”, “Ezip incelterek genişletmek (et için).”, 5. “Gelin yüzü süslemek.”, 6. “Saç taramak.”, 7. “Yaklaşma belirtir yardımcı eylemdir: Çamurdan ayağım zıyıptı düşe yazdım.”, 8. “Geçmek.” ve GTS'de 1. “Yaymak, sermek.”, 2. “Açmak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ekmeği şöle yazarız içine cevizini atarız.* “Ekmeği şöyle yazarız. İçine cevizini atarız.”

Yu- (< *yu-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “yıkamak, temizlemek, arındırmak” anlamlarında kullanılan *yu*⁴²⁶ fiili DS'de 1. “Damların üstünde loğ taşı gezdirerek, toprağını sıkıştırmak.”, 2. “Yıkamak.”, 3. “Kaya aralıklarında yetişen çime benzer bir

⁴²³ Gülensoy sözcüğü < *uyu-t-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 981).

⁴²⁴ Gülensoy *yassı* sözcüğünü ‘yayvan, düz’ şeklinde tanımlamış ve < *yās-* ‘yaymak’ + [s]ı şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1080). Ağızda kullanılan *yassıt-* fiilinin de bu sözcükten türetildiği görülmektedir.

⁴²⁵ Gülensoy sözcüğü ‘yaymak, sermek’ < *ET., OT. yad-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1101).

⁴²⁶ Gülensoy sözcüğü < **yū-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1169).

ot.” ve GTS’de 1. “Yuvarlak biçiminde sarılmış iplik, yün vb. şey. yuvarlak biçiminde sarılmış olan.”, 2. “Yıkamak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Yazın yunları yurduk, çeşmeye yun yumaya giderdik.* “Yazın yünleri yurduk. Çeşmeye yün yumaya giderdik.”

Yumurtla- (< *yumurta+la-*): Saçkara Yörükleri ağzında “tavuğun yavrulama işi” anlamında kullanılan *yumurtla*⁴²⁷ fiili DS’de yer almamaktadır. Sözcük GTS’de 1. “Tavuk, kuş, balık vb. yumurta yapmak.”, 2. “Bazı hayvanlar, üremek.”, 3. “Uydurup söylemek veya söylenmemesi gereken şeyi açığa vurmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük *yumurta* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Tavıklarım pek eskisi kadar yumurtlamaz oldu.* “Tavuklarım pek eskisi kadar yumurtlamaz oldu.”

2.2.4. Mental Fiiller

Zihinsel hareketlerin dildeki ifadesi olan mental fiiller insan zihninde gerçekleştiği için insanın dış çevreden aldığı bilgiyi alma alanını, aldıktan sonra işleyişini ifade edebilmektedir. Düşünce ve algı ile doğrudan bağlantılı olan mental fiillerin ayrıntılı tanımı şu şekilde yapılmıştır: “*Doğrudan düşüncenin kullanılarak gerçekleştirildiği, genelde bir tetikleyici ile başlayan, psikolojik ve duygusal etkenlere doğrudan bağlı, çoğunlukla üçüncü kişiler tarafından gözlemlenemeyen, gözlemlendiği durumlarda da çeşitli anı-uslamlama bağlantılarıyla bunu ortaya koyan fiiller.*” (Hirik, 2018: 22-23). *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller* adlı çalışmasında Hirik bu fiillerin kapsamını, anlamını ve türlerini incelemiştir (Hirik, 2018).

Türklük Biliminde mental fiillerle ilgili yapılmış çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu fiillerle ilgili yapılmış çalışmalardan bazıları şunlardır: *Eski Türkçede Mental Fiiller* (Seçkin, 2019); *Eski Uygurcada Mental Fiiller* (Yıldız, 2016); *Türkmen Türkçesinde Mental Fiiller* (Şahin, 2012); *Anlam Bilimi Açısından Kazak Türkçesinde Görme Duyu Fiilleri* (Ayan, Türkdil, 2014); *Kazak Türkçesinde Dokunma Duyu Fiilleri ve Anlam Zenginliği* (Ayan, Türkdil, 2015); *Bulgarca*

⁴²⁷ Gülensoy sözcüğü < *yum-ur-t-la-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1178).

Sözlüğünde Yer Alan Türkçe Mental Fiiller Üzerine (Bayraktar, 2017); Türkmen Türkçesinde Mental Fiillerin İsteme Göre Anlam Değişimleri (Erdem, 2004); Türkiye Türkçesi Duyu Fiillerinde Anlam ve Kelime Sıklığı İlişkisi (Hirik, 2017); Türkçe Mental Fiillerde Çok Katmanlılık (Hirik, Çolak, 2017), Başkurt Türkçesinde Mental Fiiller (Kalkan, 2016).

Yapılan bu çalışmalara bakıldığında mental fiilleri ana hatlarıyla *idrak fiilleri*, *duygu fiilleri* ve *algılama fiilleri* olmak üzere üç temel başlıkta inceleyenlerin yanında bu fiilleri yapı ve tür bakımından inceleyerek ayrıntılı sınıflandırma yapan araştırmacılar da bulunmaktadır.

Hirik çalışmasında mental sürecin işleyiş şekline bahsederek bu süreci *girdi basamağı*, *işlem basamağı* ve *çıktı basamağı* şeklinde üçe ayırmaktadır. İnsan çevresini beş temel duyu ile algılayabilmektedir. Bu algılama sürecinde duyuların her türlü hareketini ifade eden fiiller, girdi basamağında yer almakta ve bilginin giriş noktası olduğu için girdi fiilleri olarak kabul edilmektedir. Algılama ile başlayan dilsel süreç bu aşamadan sonra algılar anlamlı hale getirilerek yorumlanmakta ve bu durum işlem basamağını oluşturmaktadır. Mental sürecin son aşamasını oluşturan çıktı basamağında ise kişinin algıladığı duruma karşı sergilediği tutum ortaya çıkmaktadır (2018: 32-34). Mental sürecin işleyişini bu üç basamakta değerlendiren Hirik, bu sürecin en açık tasnifinin ise “*algı, tanıma, anımsama/hatırlama, anlama, ileri idrak/üstbilgi*” şeklinde olduğu görüşünü belirtmiştir (2018: 33).

Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen mental fiiller için Hirik’in sınıflandırması temel alınmıştır.

2.2.4.1. Duyu Fiilleri

2.2.4.1.1. Koku Alma Duyu Fiilleri

Ġokla- (< *kok-u+la-*): Ağızda “koklamak” anlamında kullanılan fiil GTS’de *kokla-*⁴²⁸ biçimiyle yer almakta “Kokusunu duymak için bir şeyi burnuna yaklaştırmak veya bir yerin havasını içine çekmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de yer almayan sözcük *kok-* fiiline fiilden fiil yapan {-LA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

⁴²⁸ Gülensoy sözcüğü < *koku+la-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 533).

Fiilde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴²⁹ görülmektedir: *kokla-* > *ğokla-*. *Kokla-* sözcüğünde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Bahçamdākı gülleri her gün ğoklarıñ.* “Bahçemdeki gülleri her gün koklarım.”

2.2.4.2. Bilişsel Fiiller

Di-: (< *de*-⁴³⁰): Saçıkara Yörükleri ağızında “söylemek, anlatmak” anlamlarında kullanılan di- fiili DS’de “Demek, söylemek.” ve GTS’de 1. “Söylemek, söz söylemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiilde yer alan geniş /e/ ünlüsünün dar /i/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *de-* > *di-*. *De-* fiilinde görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör: *Tokdur bana duzlu yimeyecēn didi.* “Doktor bana tuzlu yemeyeceksin dedi.”

İlen-⁴³¹: Saçıkara Yörükleri ağızında “birinin kötü bir duruma düşmesini dilemek, beddua etmek” anlamlarında kullanılan *ilen-*⁴³² fiili DS’de “Beddua etmek.” ve GTS’de “Birinin kötü bir duruma düşmesi dileğini gönlünden geçirmek veya açıkça söylemek, beddua etmek, lanet etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şorda bi ğadın var aman oĝluna pek ilenir.* “Şurada bir kadın var. Aman oğluna pek ilenir.”

Osan-⁴³³ (< *usan-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “bıkmak” anlamında kullanılan *osan-* fiili DS’de “Usanmak, bıkmak.” ve GTS’de *usan-*⁴³⁴ biçimiyle “Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk sesteki /u/ ünlüsünün /o/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *usan-* > *osan-*. Akar, sözcüğün Eski Türkçe

⁴²⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kokla-* > *ğokla-*. Bk. 31. dipnot.

⁴³⁰ Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem dilsel açıklama hem bilişsel fiiller başlıklarına dahil etmiştir (2018, 172).

⁴³¹ Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem dilsel açıklama hem bilişsel fiiller başlıklarına dahil etmiştir (2018, 192).

⁴³² Gülensoy *ilen-* sözcüğünü ‘beddua etmek’ şeklinde tanımlamıştır (2007: 430).

⁴³³ Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem duygu hem bilişsel fiiller başlıklarına dahil etmiştir (2018, 239).

⁴³⁴ Gülensoy *usan-* sözcüğünü < **us+a-n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 971).

metinlerde sıkça rastlanan *u-* “anlamak; muktedir olmak” köküne dayandığını ifade etmiştir. Bu fiile {-s} ekinin getirilmesiyle başta “akıl” anlamına gelen *us* adı türetilmiştir. *Us* adına da addan fiil yapan {a-} eki ve {-n} dönüşlülük ekinin gelmesiyle de fiil *usan-* şeklini almıştır (2019, 272).

Ör. *Bu çocūñ ağlamasından osandım.* “Bu çocuğun ağlamasından usandım.”

Uğun-⁴³⁵: Saçıkara Yörükleri ağzında “çok ağlamak, nefesi kesilmek” anlamlarında kullanılan *uğun-*⁴³⁶ fiili DS’de 1. “Ağlaya ağlaya bayılmak, kendini yitirmek.”, 2. “Hızla dönmek, süzülme (topaç, kirmen vb. için).”, 3. “Ağrıdan acıdan kıvrınmak.”, 4. “Kederlenmek.”, “Olağanüstü üzülme.”, “Olağanüstü acı duyarak, sessiz, yakınmasız ağlamak.”, 5. “Yorgun düşmek, durgunlaşmak.”, 6. “Keyiflenmek, haz duymak.”, 7. “Nefesi daralmak, nefes alamamak.”, 8. “Bayılmak; nefesi daralmak; nefes alamamak.”, 9. “Uyuşmak, bayılmak, ağlarken sesi çıkarmak.” ve GTS’de 1. “Büyük bir üzüntü veya acıdan kıvrınmak.”, 2. “Ağlaya ağlaya bayılmak.”, 3. “Soluğu tıkanmak.”, 4. “İsteksiz davranmak, savsaklamak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Torunum arada bi uğunu ğalır.* “Torunum arada bir uğunur kalır.”

Yafilda-⁴³⁷: Saçıkara Yörükleri ağzında “yumuşamak, sakinleşmek” anlamında kullanılan *yafilda-*⁴³⁸ fiili sözlüklerde yer almamaktadır.

Ör. *Onu görünce yafildadıñ.* “Onu görünce yafildadım.”

Yüksün- (< *yü-k+sü-n-*): Ağızda “çekinmek, utanmak” anlamlarında kullanılan *yüksün-*⁴³⁹ fiili DS’de 1. “Kıskanmak.”, 2. “İğrenmek.”, 3. “Çekinmek.”, 4. “İncinmek, gücenmek, alınmak.” ve GTS’de “Üşenmek, tembellik etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁴³⁵ Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem duygu hem bilişsel fiiller başlıklarına dahil etmiştir (2018, 237).

⁴³⁶ Gülensoy sözcüğü < * *ū* ‘yansıma’ + ğ (*v*) + (*u*)*n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 961-962).

⁴³⁷ Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem duygu hem bilişsel fiiller başlıklarına dahil etmiştir (2018, 252).

⁴³⁸ Bu fiilin *incelmek* anlamına gelen *yufka* sözcüğüyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Gülensoy *yufka* sözcüğünü ‘1. Oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yaprağı; 2. Sacda pişen bir ekme türü; 3. İnce ve çabuk kırılır, dayanıksız’ şeklinde tanımlamakta ve < * *yuw(/f/p)-* ‘inceltmek’ + *-ka* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 1170).

⁴³⁹ Gülensoy sözcüğü ‘Bir şeyi kendine yük saymak, bir şeyi kendine yük olarak kabul etmek; < *yü-k+sü-n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1191).

Ör: *Ġonşudañ bişi isdeyecek ossam filan yüksünürüñ.* “Komşudan bir şey isteyecek olsam falan yüksünürüm.”

2.2.4.3. İfade Fiilleri

2.2.4.3.1. Duygu Fiilleri

Osan- (< *usan-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “bıkmak” anlamında kullanılan *osan-* fiili DS’de “Usanmak, bıkmak.” ve GTS’de *usan-*⁴⁴⁰ biçimiyle “Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük ilk sesteki /u/ ünlüsünün /o/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *usan-* > *osan-*. Akar, sözcüğün Eski Türkçe metinlerde sıkça rastlanan *u-* “anlamak; muktedir olmak” köküne dayandığını ifade etmiştir. Bu fiile {-s} ekinin getirilmesiyle başta “akıl” anlamına gelen *us* adı türetilmiştir. *Us* adına da addan fiil yapan {-a-} eki ve {-n} dönüşlülük ekinin gelmesiyle de fiil *usan-* şeklini almıştır (2019, 272).

Ör. *Bu çocuiñ ağlamasından osandım.* “Bu çocuğun ağlamasından usandım.”

Yafilda-: Saçıkara Yörükleri ağızında “yumuşamak, sakinleşmek” anlamında kullanılan *yafilda-*⁴⁴¹ fiili sözlüklerde yer almamaktadır.

Ör. *Onu görünce yafildadiñ.* “Onu görünce yafildadım.”

Yüksün-⁴⁴² (< *yü-k+sü-n-*): Ağızda “çekinmek, utanmak” anlamlarında kullanılan *yüksün-*⁴⁴³ fiili DS’de 1. “Kıskanmak.”, 2. “İğrenmek.”, 3. “Çekinmek.”, 4. “İncinmek, gücenmek, alınmak.” ve GTS’de “Üşenmek, tembellik etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁴⁴⁰ Gülensoy *usan-* sözcüğünü < **us+a-n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 971).

⁴⁴¹ Bu fiilin incelmek anlamına gelen *yufka* sözcüğüyle ilişkili olabileceği düşünölmüştür. Gülensoy *yufka* sözcüğünü ‘1. Oklava ile açılan ince, yuvarlak hamur yapırağı; 2. Sacda pişen bir ekmeğ türü; 3. İnce ve çabuk kırılır, dayanıksız’ şeklinde tanımlamakta ve < **yuw(/f/p)-* ‘*inceltmek’ + *-ka* biçiminde tahlil etmektedir (2007: 1170).

⁴⁴² Hirik, bu fiili sınıflandırmasında hem duygu hem bilişsel fiiller başlıklarına na dahil etmiştir (2018, 167).

⁴⁴³ Gülensoy sözcüğü ‘Bir şeyi kendine yük saymak, bir şeyi kendine yük olarak kabul etmek; < *yü-k+sü-n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1191).

Ör: *Ġonşudañ bişî isdeyecek ossam filan yüksünürüñ.* “Komşudan bir şey isteyecek olsam falan yüksünürüm.”

Gönülle- (< *gönül+le-* < *köngül+le-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “gönül almak, bir hediye vermek” anlamlarında kullanılan *gönülle*-⁴⁴⁴ fiili DS’de 1. “Gönül almak.”, 2. “Ağırlamak.”, 3. “Gönülden geçirmek, düşünmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Sözcük *gönül* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Seni bi tã gelişine gönülleyecen gızım.* “Seni bir daha gelişine gönülleyeceğim kızım.”

Uğun-: Saçıkara Yörükleri ağızında “çok ağlamak, nefesi kesilmek” anlamlarında kullanılan *uğun*-⁴⁴⁵ fiili DS’de 1. “Ağlaya ağlaya bayılmak, kendini yitirmek.”, 2. “Hızla dönmek, süzölmek (topaç, kirmen vb. için).”, 3. “Ağırdan acıdan kıvranmak.”, 4. “Kederlenmek.”, “Olağanüstü üzölmek.”, “Olağanüstü acı duyarak, sessiz, yakınmasız ağlamak.”, 5. “Yorgun düşmek, durgunlaşmak.”, 6. “Keyiflenmek, haz duymak.”, 7. “Nefesi daralmak, nefes alamamak.”, 8. “Bayılmak; nefesi daralmak; nefes alamamak.”, 9. “Uyuşmak, bayılmak, ağlarken sesi çıkarmak.” ve GTS’de 1. “Büyük bir üzüntü veya acıdan kıvranmak.”, 2. “Ağlaya ağlaya bayılmak.”, 3. “Soluğı tıkanmak.”, 4. “İsteksiz davranmak, savsaklamak.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Torunum arada bi uğunu galır.* “Torunum arada bir uğunur kalır.”

2.2.4.3.2. Açıklama Fiilleri

2.2.4.3.2.1. Dilsel Açıklama Fiilleri

Di-: (< *de-*): Saçıkara Yörükleri ağızında “söylemek, anlatmak” anlamlarında kullanılan *di-* fiili DS’de “Demek, söylemek.” ve GTS’de 1. “Söylemek, söz söylemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiilde yer alan geniş /e/ ünlüsünün dar /i/ ünlüsüne dönüştüğü görölmektedir: *de-* > *di-*. *De-* fiilinde görölen /e/ > /i/ değışimini

⁴⁴⁴ Gülensoy sözcüğü < *gönül* [< ET. köñöl] + *le-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 383).

⁴⁴⁵ Gülensoy sözcüğü < **ũ* ‘yansıma’ + *ğ* (*v*) + (*u*)*n-* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 961-962).

Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör: *Tokdur bana duzlu yimeyecēn didi.* “Doktor bana tuzlu yemeyeceksin dedi.”

İlen-: Saçıkara Yörükleri ağızında “birinin kötü bir duruma düşmesini dilemek, beddua etmek” anlamlarında kullanılan *ilen-*⁴⁴⁶ fiili DS’de “Beddua etmek.” ve GTS’de “Birinin kötü bir duruma düşmesi dileğini gönlünden geçirmek veya açıkça söylemek, beddua etmek, lanet etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Şorda bi ğadın var aman oğluna pek ilenir.* “Şurada bir kadın var. Aman oğluna pek ilenir.”

Ünne- (< ün+le-): Saçıkara Yörükleri ağızında “çağırarak, seslenmek” anlamlarında kullanılan *ünne-* fiili DS’de “Seslenmek, çağırarak.” ve GTS’de *ünle-*⁴⁴⁷ biçimiyle 1. “Yüksek sesle çağırarak.”, 2. “Yüksek sesle bildirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Fiil *ün* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Ağızda *ünne-* biçiminde sesletimi olan fiilin ikinci hecesindeki /l/ ünsüzü ilerleyici benzeşme sonucunda /n/ ünsüzüne dönüşmüştür: *ünle-* > *ünne-*. Akar, *ünne-* fiilinin Ege bölgesi Yörük ağızlarında kullanılan ve Türkçenin en eski zamanlarından kalan dil yapılarını yansıtan sözcüklerden biri olduğunu belirtmiştir. Bu fiil Eski Türkçede “ses, seda; nam, şöhret” anlamına gelen *ün* adına addan fiil yapan {-le} ekini getirilmesiyle türetilmiş ve “çağırarak, seslenmek” anlamıyla kullanılır olmuştur (2019: 278).

Ör. *Anam kekliklere ünledi mi hemen sesini bililler gelillerdi.* “Anam kekliklere ünledi mi hemen sesini bilirlere gelirlerdi.”

⁴⁴⁶ Gülensoy *ilen-* sözcüğünü ‘beddua etmek’ şeklinde tanımlamıştır (2007: 430).

⁴⁴⁷ Gülensoy *ünle-* sözcüğünü “Seslenmek.” şeklinde tanımlamakta ve < *ū-n+le-* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 991).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİ

3.1. Kalıplaşmış Dil Birimleri

İletişim, insan hayatının en önemli kavramlarından biridir. İnsanlar dilin bünyesinde var olan pek çok sözcük aracılığıyla iletişimi gerçekleştirmektedir. Kullanılan bu sözcükler söz dizimine göre aralarında anlam ilişkisi kurarak bir araya gelmektedir. Bu durum sonucunda insanlar duygu ve düşüncelerini karşı tarafa aktarabilmektedir. Bu sözcüklerden bazıları ise belli bir zaman sonra herhangi bir sözün benzer veya aynı durumlarda sürekli tekrar edilmesiyle oluşmakta ve dilde tek bir sözcük gibi kullanılarak iletişimi kolaylaştırmaktadır.

Dilde kalıplaşma olarak adlandırılan bu durum dilin doğal bir gelişimi olarak değerlendirilmekte ve sözcüklerin asıl anlamlarını kaybederek yapısal, anlamsal ve işlevsel açılardan yeni bir biçime bürünmeleri şeklinde açıklanmaktadır (Sarı, 2019: 2-3; Gökdayı, 2020: 22-25). *Kalıplaşmak* eylemi GTS'de 1. “*Belli bir biçim almak, klişeleşmek.*”, 2. “*Görevini yitirmek.*”, 3. “*Durumunu sürdürmek, belli bir durumun dışına çıkmamak.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kalıplaşmış dil birimleri oldukça yaygın bir kullanıma sahiptir. Bu yaygınlığın sebebi ise söz konusu yapıların sözlü ve yazılı iletişimde çok fazla çaba gerektirmeden, kısa zamanda söylenip anlaşılabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu özellikleri dolayısıyla da insanlar arasındaki iletişimi de kolaylaştıran bu yapılar *atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler* ve *kalıp sözler* olmak üzere beş başlıkta sınıflandırılmaktadır (Gökdayı, 2020: 33-49).

Bir toplumun kullandığı dilin sözvarlığı aynı zamanda o dili kullanan toplumun bilgi birikimini, kültürel yapısını, değer yargılarını ve tecrübelerini yansıtması açısından incelenmesinin büyük önemi vardır. Anadolu ağızlarında yer alan bu sözvarlığı öğelerinden kalıplaşmış dil birimlerinin derlenip incelenmesi toplumdaki bireylerin duygu ve düşünce dünyasını, hayata bakış açısını, olaylar karşısındaki tutumunu yansıtması ve bu öğelerin nesilden nesile aktarılması Türk diline hizmet etmek açısından oldukça önemlidir.

Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen bu söz varlığı öğelerinden *atasözleri*, *deyimler* ve *ikilemeler* kalıplaşmış dil birimleri başlığı altında; *ilişki sözleri*, *dualar*, *beddualar*, *yeminler* ve *seslenmeler/ünlemler* ise kalıp sözler başlığı altında incelenmiştir. Bu tespit edilen dil birimlerindeki seslerden ölçünlü dilden farklı olanlar için köşeli parantez içinde aktarımı verilmiştir.

3.2. Saçıkara Yörüklerinde Kullanılan Kalıplaşmış Dil Birimleri

3.2.1. Atasözleri

Atasözleri ait oldukları toplumların ortak bilgi ve tecrübelerini yansıtan ürünlerdir. GTS’de “*Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.*” biçiminde tanımlanan atasözünü Korkmaz “*Anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, öz, kalıplaşmış söz.*” (1992: 15) şeklinde açıklamıştır.

Saçıkara Yörükleri ağzında derlenen atasözleri şunlardır:

Ak akça gara gün için [***Ak akçe kara gün içindir***]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Emek verilip, çok çalışarak kazanılan ve biriktirilen paranın, dar zamanda insanları sıkıntıdan kurtarır” anlamında kullanılan atasözü Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü’nde⁴⁴⁸ (TDK⁴⁴⁹) *ak akçe kara gün içindir* biçiminde yer almakta “Çalışarak kazanılan para, dar zamanımızda bizi sıkıntıdan kurtarır’ anlamında kullanılan bir söz” şeklinde açıklanmaktadır. Atasözünde yer alan *akçe* adının ikinci hecesindeki ön sıradan /e/ ünlüsünün art sıradan /a/ ünlüsüne dönüştüğü görülmektedir: *akçe* > *akça*. *Kara* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁰ görülmektedir: *kara* > *gara*. *Kara* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Anadan olur uşak, diveden olur köşek [***Anadan olur uşak, deveden olur köşek***]: Saçıkara Yörükleri ağzında “çocuğun ancak anneden meydana gelebildiği gibi deve

⁴⁴⁸ Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü için ADS kısaltması kullanılacaktır.

⁴⁴⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 15.10.2021).

⁴⁵⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kara* > *gara*. Bk. 31. dipnot.

yavrusu olan köşegin de ancak deveden meydana gelebildiğini, diğer bir deyişle bir şeyin ancak özünden meydana gelebildiğini, bunların bir birlerinin yerine geçemeyeceğini” ifade etmek üzere kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır. *Köşek* sözcüğü Saçıkara Yörükleri ağzında yoz devenin yeni doğan yavrusuna verilen addır. Sözcük DS’de “Deve yavrusu.” ve GTS’de “Bir yaşına kadar olan deve yavrusu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Atasözünde yer alan *deve* sözcüğünün ilk hecesindeki /e/ ünlüsü /i/ ünlüsüne dönüşmüştür⁴⁵¹: *deve* > *dive*. *Deve* adında görülen /e/ > /i/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115).

Dağ dağ üsdünde olur, ev ev üsdünde olmaz [Dağ dağ üstünde olur, ev ev üstünde olmaz]: Saçıkara Yörükleri ağzında “İki ailenin bir evde yaşamasının zor olduğu, bu iki aile arasında sürekli tartışma ve geçimsizliğin olduğunu” ifade etmek üzere kullanılan atasözü ADS’de *dağ dağ üstüne olur, ev ev üstüne olmaz* biçiminde yer almakta ve “Aynı evde oturan iki aile arasında er geç birtakım anlaşmazlıklar çıkar” anlamında kullanılan bir söz.” şeklinde açıklanmaktadır. Atasözünde yer alan *üstünde* sözcüğünün ikinci hecesinde /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *üstünde* > *üsdünde*.

Deve deveden geviş, gız gızdan nakış öğrenir [Deve deveden geviş, kız kızdak nakış öğrenir]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Her canlı türüne ve cinsine ait özellikleri ancak yine kendi türünden ve cinsinden öğrenebileceği” anlamına gelen atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *kız* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵² görülmektedir: *kız* > *gız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Deveyi yardan atdıran bir dutam otdur [Deveyi yardan attıran bir tutam ottur]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Elde edeceği çok küçük kazançlar için elinde bulunan büyük değerleri ve kazancı kaybetmeyi göze almak” anlamına gelen atasözü ADS’de *deveyi yardan uçuran bir tutam ottur* biçiminde yer almakta “Gözü doymayan hırslı insanlar küçük bir çıkar için bütün varlığını tehlikeye atar” anlamında kullanılan bir söz.” şeklinde açıklanmaktadır. Atasözünde yer alan *atdıran* ve *ottur* sözcüklerinde

⁴⁵¹ İkinci hecede /e/ > /i/ değişimi meydana gelmiştir: *deve* > *dive*. Bk. 32. dipnot.

⁴⁵² İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kız* > *gız*. Bk. 31. dipnot.

ünsüz uyumsuzluğu meydana gelmiştir: *attıran* > *atdıran/ ottur* > *otdur*. *Dutam* sözcüğünde ise kelime başı /t/ > /d/ değişimi⁴⁵³ görülmektedir: *tutam* > *dutam*. *Tutam* sözcüğünde görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

Duvarı nem, yiğidi gam öldürür [Duvarı nem, yiğidi gam öldürür]: Saçıkara Yörükleri ağzında “nemin duvarı eskittiği gibi, gamın, derdin, sıkıntının da insanı yaşlandırdığı, yorduğunu” ifade etmek için kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır.

Er adıynañ deve havıdıynañ bilinir [Er adıyla deve havutuyla bilinir]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Bir kişi toplumda göstermiş olduğu cesaret, yiğitlik, kahramanlık gibi özellikleriyle ün kazanırken, diğer canlılarda kendine has belli özelliklerle bilindiğini” ifade etmek üzere kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan, *adıynan* biçiminde sesletimi olan sözcük yakın benzeşme ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *adı-ile-n* > *adıynan*. Ağızda *havıdıynan* biçiminde sesletimi olan sözcük ise ikinci hecede yer alan yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne dönüşmesi, *havut* sözcüğünün son sesinde /t/ > /d/ değişimi ve yakın benzeşme sonucunda bu şekli almıştır: *havutu-ile-n* > *havıdıynan*.

Gızım sana déyim gelinim sen işid [Kızım sana diyorum, gelinim sen işit]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Bir kayınvalidenin gelinine söylemek istediği sözü kızı vasıtasıyla gelinine duyurmak” anlamına gelen atasözü ADS’de *kızım sana söylüyorum (veya dedim) gelinim sen anla (veya işit)* biçiminde yer almakta ve 1. “Doğrudan doğruya kendisine söylenemeyen düşünce ve uyarıların, o kimsenin çok yakınına söylendiğinde kullanılan bir söz.”, 2. “Herhangi birine dolaylı olarak söylenecek uyarı söz konusu olduğunda kullanılan bir söz.” şeklinde açıklanmaktadır. Atasözünde yer alan *kız* sözcüğünde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁴ görülmektedir: *kız* > *gız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116). *İşit-* fiilinde ise son seste /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *işit-* > *işid*.

⁴⁵³ İlk seste /t-/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *tutam* > *dutam*. Bk. 30. dipnot.

⁴⁵⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kız* > *gız*. Bk. 31. dipnot.

Güz güneşinde ğızım, bahar güneşinde gelinim yansıñ [Güz güneşinde kızım, bahar güneşinde gelinim yansın]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Güz güneşinin etkisi az olduğu için insanlara çok zarar vermediğini, bahar güneşinin ise kavurucu etkisinden dolayı insanlara zararının büyük olduğu ve böylelikle de kayınvelidenin kızının zarar görmemesi gelinin ise zarar görmesi isteğini” ifade etmek için kullanılmaktadır. Atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *kız* sözcüğünde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁵ görülmektedir: *kız* > *ğız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

İşden artmamış, dışden artmış [İşten artmamış, dışten artmış]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Bir kişi ne kadar çok çalışıp para kazansa da o parayı tutumlu harcadığı takdirde birikim yapabileceği” anlamına gelen atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *işten* ve *dışten* sözcüklerindeki {+DAn} ayrılma hali eklerinde ünsüz uyumsuzluğu görülmektedir: *işten* > *işden*/ *dışten* > *dışden*.

Kiminin devesi, kiminin duası [Kiminin devesi, kiminin duası]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Yoksul olan insanların duasıyla başka insanlara katkı sağlaması, yardım etmesi” anlamına gelen atasözü ADS’de *kiminin parası*, *kimin duası* biçiminde yer almakta ve “Bir iş yapıldıktan sonra kiminden para, kiminden dua alınabilir” anlamında kullanılan bir söz.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Sofrada elini mencilisde dilini [Sofrada elini mecliste dilini]: Saçıkara Yörükleri ağzında “Kalabalık bir yerde yemek yerken aç gözlülük yapmamak, yemekten yiyebileceği kadar almak ve toplu oturulup sohbet edilen bir yerde ise her söze karışıp boş boş konuşmamak” anlamına gelen atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan ve *mencilis* biçiminde sesletimi olan bu sözcük göçüşme ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *mecliste* > *mencilisde*.

Oğlan babadan öğrenir yazı yazmayı, ğız anadan öğrenir oba gezmeyi [Oğlan babadan öğrenir yazı yazmayı, kız anadan öğrenir oba gezmeyi]: Saçıkara Yörükleri ağzında “kız çocukları annelerinin yanında daha çok vakit geçirdiği için onun yaptığı işleri öğrenmesi, erkek çocuk ise babasının yanında daha çok vakit geçirdiği için babasının yaptığı işleri öğrenmesini” ifade etmek için kullanılan

⁴⁵⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kız* > *ğız*. Bk. 31. dipnot.

atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *baba* sözcüğünün ilk hecesindeki geniş /a/ ünlüsü dar /u/ ünlüsüne dönüşmüştür: *baba* > *buba*. Atasözünde yer alan *kız* sözcüğünde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁶ görülmektedir: *kız* > *ğız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

***On göyun bi goç günde gon, günde göç* [On koyun bir koç, günde kon günde göç]:** Saçıkara Yörükleri ağızında “Göç zamanı geldiğinde hayvan sayısının azlığı çokluğu farketmeden göçün yapılacağını” ifade etmek için kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *koyun*, *koç* adları ve *kon-* fiilinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁷ görülmektedir: *koyun* > *goyun/ koç* > *goç/ kon-* > *gon-*. *Koyun*, *koç*, *kon-* sözcüklerinde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

***Sakla samanı gelir zamanı* [Sakla samanı gelir zamanı]:** Saçıkara Yörükleri ağızında “elinde bulunan eşya küçük ve değersiz de olsa saklanması gerektiği bir gün işe yarayabileceğini” ifade etmek için kullanılan atasözü ADS’de “Gereksiz görülen şey ileride gerekli olabilir’ anlamında kullanılan bir söz.” şeklinde açıklanmaktadır.

***Suyu çaydan, ızı soydan al* [Suyu çaydan, kıızı soydan al]:** Saçıkara Yörükleri ağızında “Suyun iyi olduğunu anlamak için asıl kaynağını bilmek gerektiği gibi bir insanın da soyunun bilinmesinin önemli olduğunu” ifade etmek üzere kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *kız* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁸ görülmektedir: *kız* > *ğız*. *Kız* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

***Tıngır eleg, tıngır sac, elim hamır, ıarnım aç* [Tıngır elek, tıngır sac, elim hamur, karnım aç]:** Saçıkara Yörükleri ağızında “işinde çok fazla çalışan bir kişinin bu çalışmasının karşılığını alamaması ve kazanç sağlayamadığı için geçiminin zorlaşmasını” ifade etmek için kullanılmaktadır. ADS’de *tingır elek tıngır sac elim*

⁴⁵⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kız* > *ğız*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁵⁷ İlk seste kelime başı /k-/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *koyun* > *goyun/ koç* > *goç/ kon-* > *gon-*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁵⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kız* > *ğız*. Bk. 31. dipnot.

hamur karnım aç biçiminde yer alan atasözü “Çalışmalarım başkalarına yarar sağlıyorum ancak bundan kendim yararlanmıyorum.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tıngır* sözcüğü ağızda “içi boş olan bir nesneye herhangi bir aletle vurulduğunda çıkan ses” anlamında kullanılmaktadır. Sözcük DS’de 1. “Çinko, teneke ya da bakırdan yapılmış leğen, kova vb. şeyler.”, 2. “Para.”, 3. “Maden bir şeyin düşerken çıkardığı ses.” ve GTS’de 1. “Metal bir nesne sert bir yüzeye düştüğü zaman çıkan ses.”, 2. “Parasız, züğürt.”, 3. “Boş.”, 4. “Para.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Elek* sözcüğü ağızda “unu içinde bulunan büyük taneler vb. maddelerden ayırmak için kullanılan eşya” anlamında kullanılmaktadır. DS’de *elek* biçiminde yer alan sözcük “Elek.” ve GTS’de de *elek* biçiminde yer alan sözcük “Taneli veya un gibi toz durumunda olan şeyleri yabancı maddelerden ayıklamak veya incisini kabasından ayırmak için kullanılan tahta bir kasnak ve tek tarafa gerilmiş gözenekli tel, kıl, bez vb. nenden oluşan araç.” şeklinde tanımlanmaktadır. Atasözünde yer alan *hamur* adındaki yuvarlak /u/ ünlüsü düz /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *hamur* > *hamır*. *Karın* sözcüğünde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁵⁹ görülmektedir: *karın* > *ğarın*. *Karın* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Zamanında üç beş gurusu gorsan dar zamanında eline yapıştır [Zamanından üç beş kuruş koyarsan, dar zamanında eline yapıştır]: Saçıkara Yörükleri ağızında “ekonomik açıdan zor günlerin yaşanabileceğini düşünerek bir köşeye para biriktirilmesi, zor zamanda o paranın o kimseyi sıkıntıdan, darlıktan kurtaracağını” ifade etmek için kullanılan atasözü ADS’de yer almamaktadır. Atasözünde yer alan *üç* sözcüğünde /ç/ > /ş/ değişimi görülmektedir: *üç* > *üş*. *Kuruş* adı ve *ko-* fiillerinde ise kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁶⁰ görülmektedir: *kuruş* > *ğuruş/ ko-* > *go-*. *Kuruş* adı ve *ko-* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermektedir (2017: 116).

⁴⁵⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *karın* > *ğarın*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁶⁰ İlk seste kelime başı /k-/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kuruş* > *ğuruş/ ko-* > *go-*. Bk. 31. dipnot.

3.2.2. Deyimler

Dilin ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan, dilde anlatım gücünü artırmak için kullanılan ve gerçek anlamından farklı bir anlamı bulunan deyimleri Korkmaz “Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği.” (1992: 43) biçiminde açıklamakta ve dilbiliminde ise “Kendisini oluşturan sözcüklerin anlamından ayrı bir anlam içeren kalıplaşmış söz kümesi.” (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011: 85) şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de *deyim* sözcüğü “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.” biçiminde yer almaktadır.

Saçıkara Yörükleri ağzında derlenen deyimler şunlardır:

Afakanı kalk- (*afakan* < Ar. *ḥafaḳān*+ حفاكان + *kalk-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “üst üste yaşanan sıkıntının, derdin, olumsuz olayların sonucunda insanın bunalması, rahatsız olması”nı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Arapça kökenli olan *afakan* adı bir hastalık olup insanın sıkıntıdan bunalmasını ifade etmektedir. *Hafakan* sözcüğü GTS’de “Sıkıntı, çarpıntı, afakan.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Aman gızım noldu afağanımı ğaldırdıñ ğal bim küt küt atıyı.* “Aman kızım ne oldu afakanımı kaldırdın. Kalbim küt küt atıyor.”

Ağız yokla-: Saçıkara Yörükleri ağzında “herhangi bir durumu karşısında bir kişiden bilgi alabilmeyi” ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu deyim DS’de “Ağız aramak, düşünce yoklamak, istimzaç etmek.” ve GTS’de “Öğrenmek istenilen şeyi söyletecek yolda dil kullanmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ağız yokla-* deyimini birleşik fiil grubu yapısındadır: *ağız / yokla-*.

Ör. *Geçen şorda oturuğa Haççeniñ ağızını yoqladıñ.* “Geçen şurada otururken Hatice’nin ağızını yokladım.”

Aklı fırt- (*akıl* < Ar. *‘aql-ı* عقل + *firt-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bir olay karşısında aşırı derecede şaşırılmayı ve korkmayı” ifade etmek için kullanılmaktadır. Arapça kökenli (< *‘aql-ı* عقل) olan *akıl* sözcüğü GTS’de 1. “Düşünme, anlama ve kavrama gücü, us.”, 2. “Öğüt, salık verilen yol.”, 3. “Düşünce, kanı.”, 4. “Bellek.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Aklı fırt-* deyimini birleşik fiil grubu yapısındadır: *aklı / fırt-*.

Ör. *Çocuk ağaçdan bi düşdü aklım fırtı.* “Çocuk ağaçtan bir düştü. Aklım fırttı.”

Aklınıñ dibini gör- (< *akıl+ı+nın/dip+i-+(n)i + gör-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “bir konu hakkında çok fazla bilgisi olmamasına rağmen fazla ve gereksiz konuşmasını” ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *aklının dibini / gör-*.

Ör. *Aman senin aklıyıñ dibini gördüm aklıñ yoğ ki.* “Aman senin aklının dibini gördüm. Aklın yok ki.”

Allayıp pulla- (< *al+la-y+ıp + pul+la-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “önemli görülen eşyaları süsleyip güzel bir yerde saklamayı” ifade etmek üzere kullanılmaktadır. GTS’de *allayıp pullanmak* biçiminde yer alan deyim “Çok süslenmek.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Benim bi tane destim var ıdı onu allayıp pulladım sakladım.* “Benim bir tane testim vardı. Onu allayıp pulladım sakladım.”

Alık alık bak- (< *al+ık al+ık + bak-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “boş boş bakmak” anlamında kullanılmaktadır. *Alık* sözcüğü DS’de “Sözünde durmayan, yalancı, döneç.” ve GTS’de “Sersem olan, budala, ebleh.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *alık alık / bak-*.

Ör. *Bişşîye hayrı yoğ orda durup alık alık bakar gayrı.* “Bir şeye hayrı yok. Orada durup alık alık bakar gayrı.”

Babucu dama atıl- (*pabuç* < *Far. pāpūş* پاپوش +*u* + < *dam+a + at-ıl-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “özellikle bir çocuğun kardeşi olduğunda yeni doğan çocuğun daha üstün olduğunu” ifade etmek için kullanılmaktadır. ADS’de “*Papucu dama atılmak*” şeklinde yer alan deyim “Kendinden üstün birinin çıkmasıyla gözden düşmek.” biçiminde tanımlanmaktadır. Deyimde yer alan *pabuç* sözcüğünde kelime başı /p/ > /b/ değişimi görülmektedir: *pabuç* > *babuç*. Farsça kökenli olan *pabuç* sözcüğü GTS’de “Ayakkabı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *pabucu dama / atıl-*.

Ör. *Buna gardeş geliyor babucu dama atılacak gāri.* “Buna kardeş geliyor. Pabucu dama atılacak gayrı.”

Bacak kös-: Saçıkara Yörükleri ağzında “kendinden büyük olan insanların karşısında bacaklarını uzatarak oturmanın saygısızlık olarak görülmesini” ifade etmek için kullanılmaktadır. *Kös-* fiili DS’de 1. “Ayağını uzatmak.”, “İnsan olduğu yere yıkılıp kalmak.”, “Pusmak, sessizleşmek, uyuşup kalmak, sinmek.”, “Koyunlar sıcakta yatmak.”, “Gücü azalmak.”, “Koşarak yorulmak.”, “Birini yere sermek, yıkmak, düşürmek.”, “Değnekle vurmak.”, 2. “Darılmak, küsmek.”, 3. “Ağacı eğmek, devirmek.”, “Çökmek, yıkılmak, göçmek.”, 4. “Çiçek ve sebzeler kuraklık ya da böcekler yüzünden birdenbire sararıp solmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *bacak / kös-*.

Ör. *Büyükleriyle yanında terbiyesizlik idip bacanı kösmeyeceñ.* “Büyüklerinin yanında terbiyesizlik edip bacağımı kösmeyeceksin.”

Bağrı yan-: Saçıkara Yörükleri ağzında “çok büyük acı yaşamak” anlamında kullanılmaktadır. Deyim ADS’de 1. “Üzüntü çekmek, çok acı duymak.”, 2. “Çok susamış olmak.” ve GTS’de “Üzüntü çekmek, çok acı duymak.”, 2. “Çok susamış olmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *bağrı / yan-*.

Ör. *Bizim bi koñşu var , ıdı oğlunu gaybitdi yini bağrı yandı gadının.* “Bizim bir komşu vardı. Oğlunu kaybetti yeni. Bağrı yandı kadının.”

Bambul gibi ol- [bambul gibi ol-]: Saçıkara Yörükleri ağzında “çok kilo almak, şişmanlamak” anlamında kullanılmaktadır. *Bambul* sözcüğü DS’de “Toplu, şişman, gürbüz çocuk, hayvan yavrusu.” ve GTS’de *bambul* biçimiyle ağızdaki anlamından farklı olarak “Kurtçuk evresinde ekinlerin kökünü, ergin evrede başakları kemiren, kahverengi, kın kanatlı böcek (*Anisoplia austriaca*).” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim *bambul/gibi* biçiminde edat grubu ve *bambul gibi / ol-* biçiminde birleşik fiil grubu yapısındadır: *bambul / gibi; bambul gibi / ol-*.

Ör. *Yemiş yemiş bambul gibi olmuş maşşallah.* “Yemiş yemiş bambul gibi olmuş maşallah.”

Buldukça buna-: Saçıkara Yörükleri ağzında “her zaman elde bulunulanla yetinmeyip daha fazlasını isteme”yi ifade etmek üzere kullanılan deyim GTS’de “Bulduğıyla yetinmiyor da daha çoğunu istiyor” anlamında kullanılan bir söz.”

şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *buldukça / buna*.

Ör. *O da ice buldukça bunadı gayri*. “O da iyice buldukça bunadı gayri.”

Burnundan gel-: Saçıkara Yörükleri ağzında “yapılan bir iş karşısında çok zorluklar çekilmesini” ifade etmek için kullanılan deyim ADS’de “İyi niyetiyle girişilen bir işten beklenen bir sonuç alınmadığından dolayı sıkıntı içinde olmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *burnundan / gel-*.

Ör. *Eveli ne çileler çekdim çalışacām di amma burnumdan geldi*. “Eveli ne çileler çektim çalışacağım diye ama burnumdan geldi.”

Canı acı-: Saçıkara Yörükleri ağzında “kötü bir olay karşısında üzülme” ifade etmek için kullanılan deyim ADS’de 1. “Çarpma, vurma vb. sonucu acı duymak.”, 2. “Üzülme, rahatsız olmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *canı / acı-*.

Ör. *Ġardaşım vaktında pek canımı acıddı gétđđ*. “Kardeşim vaktinde pek canımı acıttı gitti.”

Cungar çıkar- [çingar çıkar-]: Saçıkara Yörükleri ağzında bu deyim “ortalığı karıştırmak, tartışmak, kavga etmek” anlamlarına gelmektedir. Deyim *çingar*⁴⁶¹ *çıkâr-* biçimiyle GTS’de “Gürültü, kavga çıkarmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *çingar / çıkâr-*.

Ör. *Geçen senelerde burda bi gavgâ oldu millet cungar çıkardı*. “Geçen senelerde burada bi kavga oldu. Millet çingar çıkardı.”

Çan çan öt-: Saçıkara Yörükleri ağzında bu deyim “ne konuştuğu belli olmamak, boş boş konuşmayı” ifade etmek için kullanılmaktadır. GTS’de *çan*⁴⁶² *çan etmek* şeklinde geçen deyim “Yüksek sesle sürekli gevezelik etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *çan çan / öt-*.

Ör. *Bişşî bildiği yok çan çan ötüyü işđđ*. “Bir şey bildiği yok. Çan çan ötüyor işte.”

⁴⁶¹ Eren sözcüğü ‘kavga, gürültü’ şeklinde tanımlayarak Tietze’ye göre sözcüğün Rumcada alındığını, Kostov’a göre ise Çingenecen geldiğini ifade etmiştir (1999: 90).

⁴⁶² Gülensoy *çan* sözcüğün < **çan* ‘yansıma’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 217).

Dara düş-: Saçıkara Yörükleri ağzında “bir kimsenin ekonomik açıdan sıkıntı yaşamasını” ifade etmek için kullanılmaktadır. Deyim ADS’de “Para sıkıntısına düşmek.” ve GTS’de “Para sıkıntısına düşmek.” biçiminde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *dara / düş-*.

Ör. Allah kimseyi dara düşürmesiñ gızım parasızlık çok zor. “Allah kimseyi dara düşürmesin kızım. Parasızlık çok zor.”

Dediği dedik çaldığı düdük: Saçıkara Yörükleri ağzında “bir kimsenin istediği her şeyi yaptırmasını” ifade etmek için kullanılmaktadır. GTS’de “dediğim dedik, öttürdüğüm (veya çaldığım) düdük” şeklinde yer alan deyim “Bir insanın sözünde direndiğini anlatan bir söz.” biçiminde tanımlanmaktadır.

Ör. Bu çocuk beni osandırdı didiği didik çaldı düdük. “Bu çocuk beni usandırdı. Dediği dedik çaldığı düdük.”

Deveye hendek atlat-(< deve+y+e + hendek < Ar. *handak* خندق + at-la-t): Saçıkara Yörükleri ağzında “asla yapılamayacak bir işi bir kimseye yaptırabilmek için uğraşmayı” ifade etmek için kullanılmaktadır. Deyim ADS’de “Birine yapılması çok zor hemen hemen imkânsız olan işleri yaptırabilmek.” ve GTS’de “Birine yapılması çok zor hemen hemen imkânsız olan işleri yaptırabilmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Arapça kökenli olan *hendek* sözcüğü GTS’de “Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *deveye hendek / atlat-*.

Ör. Hava deyze senin o laf héç olmadı aynı deveyi hendekten atladır gibi oldu. “Havva teyze senin o laf hiç olmadı. Aynı deveyi hendekten atlatır gibi oldu.”

Deveyi havıdıynañ yut- (< deve+y+i + havut < Far. *hāvut* هاوت +u+(y)la + yut-): Saçıkara Yörükleri ağzında “yolsuzluk yapmak” anlamına gelmektedir. ADS’de “Eline geçen ve hakkı olmayan şeyleri kendi menfaatine kullanmak, hiç çekinmeden büyük suistimal yapmak.” ve GTS’de “Eline geçen ve hakkı olmayan şeyleri kendi menfaatine kullanmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Farsça kökenli olan *havut* sözcüğü GTS’de “Deve semeri.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *deveyi havutuyla / yut*. Ağızda *havıdıynan* biçiminde sesletimi olan sözcük ikinci hecede yer alan yuvarlak /u/ ünlüsünün düz /ı/ ünlüsüne

dönüşmesi, *havut* sözcüğünün son sesinde /t/ > /d/ değişimi⁴⁶³ ve yakın benzeşme sonucunda bu şekli almıştır: *havutu-ile-n* > *havıdıynan*.

Ör. *Şu işi yaparken deveyi havıdıynañ yutar , isan yaramaz heç*. “Şu işi yaparken deveyi havuduyla yutarsan yaramaz hiç.”

Döşeği⁴⁶⁴ ğaba ser- (< *töş+(e)k+i* + *kaba* + *ser-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “kıymet bilmeyen kimseler için fazla değer verip şımartılmasını” ifade etmek için kullanılmaktadır. *Kaba* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁶⁵ görülmektedir: *kaba* > *ğaba*. *Kaba* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017, 116). Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *döşeği kaba / ser-*.

Ör. *Adam sandıydım da ondan döşşeñi ğaba serdiydım*. “Adam sanmıştım da ondan döşeğini kaba sermiştim.”

Eme seme yarama- (< *em*⁴⁶⁶+*e* + *Ar. sem*⁴⁶⁷ *سمه* +*e* + *yar-a-ma-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “hiçbir şeye yaramamak” anlamına gelen deyim ADS’de “İşe yaradığı kabul edilmemek, makbule geçmemek, takdir edilmemek.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Em* sözcüğü DS’de 1. “İlaç, merhem.”, 2. “Yetenek.”, “Fayda, hayır.”, “İşe yarayan.”, “İyileştirme inancıyla, yatırlardan getirilerek, hastalara dokundurulan ağırlık.” şeklinde tanımlanmaktadır. Farsça kökenli olan sözcüğü GTS’de ise “İlaç, merhem.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Seme* sözcüğü ise DS’de “Aptal, sersem, budala.”, 2. “Tembel.”, 3. “Beceriksiz.” “Sessiz, aptal.”, “Şaşkın (kimse).” ve GTS’de “Sersem, ahmak, alık.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *eme seme / yarama-*.

Ör. *Onun ğızı da hiç eme seme yaramaz*. “Onun kızı da hiç eme seme yaramaz.”

Fekinde olma- (*fevk* < *Ar. fevk*⁴⁶⁸+*i+n+de* + *ol-ma-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “umursamamak” anlamında kullanılmaktadır. *Fek* sözcüğü DS’de 1. “Umur.”, 2.

⁴⁶³ Son seste /t-/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *havut* > *havıd*. Bk. 30. dipnot.

⁴⁶⁴ Gülensoy *döşek* sözcüğünü < *tö:ş+(e)k* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 304).

⁴⁶⁵ İlk seste /t-/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *kaba* > *ğaba*. Bk. 30. dipnot.

⁴⁶⁶ Gülensoy *em* sözcüğünü ‘ilaç, merhem’ < *em* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 330).

⁴⁶⁷ Parlatır Arapça kökenli olan *sem* sözcüğünü “Zehir, ağı.” şeklinde tanımlamaktadır (2017: 1483)

⁴⁶⁸ Arapça kökenli olan *fevk* sözcüğü üst, taraf, yukarı anlamlarına gelmektedir. *Fekinde ol-* ise daha üstün olmak, daha ilerisinde olmak, ötesine geçmiş olmak şeklinde açıklanmaktadır (Ayverdi, 963). Ağızda kullanılan *fekinde ol-* deyimiyile aynı kökten olduğu düşünülmektedir.

“Güç, zor.” ve GTS’de ağızdaki anlamından farklı olarak “Bozma, feshetme, kesme, ayırma, koparma.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *fekinde / olma-*.

Ör. *Sen benim héç fekimde bile değilsin.* “Sen benim hiç fekimde bile değilsin.”

Fıcımak çek-: Saçıkara Yörükleri ağızında “bir şeyi hızlı bir şekilde fırlatmak” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *fıcımak / çek-*.

Ör. *Şorada mal géderkene gücün yettiğine fıcımak çekdin.* “Şurada mal giderken gücün yettiğince fıcımak çektin.”

Ġabak dadı ver- (kabak+Ø tad+ı ver-): Saçıkara Yörükleri ağızında “üst üste yapılan bir şeyin bıkkınlık vermesi”ni ifade etmek için kullanılmaktadır. Deyim “*Kabak tadı vermek*” biçimiyle ADS’de “Aşırı tekrarlanması, sürdürülmesi yüzünden bir şeyden doyunluk, yorgunluk veya bıkkınlık duyarak onu istemez durumu gelmek.” ve GTS’de “Aşırı tekrarlanması, sürdürülmesi yüzünden bir şeyden doyunluk, yorgunluk veya bıkkınlık duyarak onu istemez durumu gelmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim *kabakØ +tad+ı* biçiminde belirtisiz isim tamlaması ve *kabak tadı / ver-* biçiminde de birleşik fiil grubu yapısındadır: *kabak tadı / ver-*. *Kabak* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁶⁹ görülmektedir: *kabak* > *ġabak*. *Kabak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Deyimde yer alan *tad* sözcüğünün kelime başı /t/ > /d/ değişimi⁴⁷⁰ görülmektedir: *tad* > *dad*. *Tad* sözcüğünde görülen /t/ > /d/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Bu işin iyice ġabaġ dadı verdi ġayrı.* “Bu işin iyice kabak tadı verdi gayrı.”

Ġayesini ġüd- (gaye < Ar. ġāye غايه +si+(n)i + ġüt-): Saçıkara Yörükleri ağızında “sevdiğin bir kişiyi savunmayı, arkalamayı” ifade etmek için kullanılmaktadır. Arapça kökenli olan *gaye* sözcüğü GTS’de “Elde edilmesi gereken, ulaşılmak istenen şey, amaç, maksat.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu

⁴⁶⁹ İlk seste /t/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *kulak-* > *ġulak*. Bk. 30. dipnot.

⁴⁷⁰ Sözcüğün ikinci hecesinde /t/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *tad* > *dad*. Bk. 30. dipnot.

yapısındadır: *gayesini / güt-*. *Güt-* fiilinin son sesinde /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *güt-* > *güd-*.

Ör. *Topal havva merveniñ gayesini pek güdüyo*. “Topal Havva Mervenin gayesini pek güdüyor.”

Göynekten geçir- (< *köñ’lek+den* + *geç-ir-*): Saçıkara Yörükleri ağzında “insanlarda meydana gelen bir takım hastalıkların tedavi yöntemi”ni ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *göynekten / geçirmek*.

Ör. *Benim çocū hava deysen göynekten geçirdi iyi oldu*. “Benim çocuğu Havva teyzem köynekten geçirdi. İyi oldu.”

Ġulağının üsdüne yat- [*kulağının üstüne yat-*]: Saçıkara Yörükleri ağzında “bilmek istenmeyen şeyleri duymazlıktan ve görmezlikten gelmeyi” ifade etmektedir. Deyim GTS’de “Kulağının üzerine yatmak.” biçimiyle yer almakta ve “Görmezlikten, duymazlıktan gelmemek, dikkate almamak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *kulağının üstüne / yat-*. *Kulak* kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁷¹ görülmektedir: *kulak-* > *ğulak-*. *Kulak* adında görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116). Deyimde yer alan *üstüne* sözcüğünün ikinci hecesinde /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *üstüne* > *üsdüne*.

Ör. *Varsın desin sen aççık ğulaniñ üsdüne yat bakıyım*. “Varsın desin. Sen azıcık kulağının üstüne yat bakayım.”

Ġursağında ğal- [*kursağında kal-*]: Saçıkara Yörükleri ağzında “istediği bir şeyi yapamamak” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *kursağında / kal-*. *Kal-* fiilinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁷² görülmektedir: *kal-* > *ğal-*. *Kal-* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 116).

Ör. *Okumaya çok heves itdiydim hep ğursağında kaldı*. “Okumaya çok heves etmiştim. Hep kursağında kaldı.”

⁴⁷¹ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kulak-* > *ğulak*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁷² İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kal-* > *ğal*. Bk. 31. dipnot.

Gücüne git-: Saçıkara Yörükleri ağzında “başkaları tarafından yaşamış olduğu olumsuz olay karşısında üzülmek, hayal kırıklığına uğramak” anlamına gelen deyim “Gönlü kırılmak, onuruna dokunmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *gücüne / git-*.

Ör. *Bacımı pek severdiñ yapdığı pek gücüme getdi.* “Bacımı pek severdim. Yaptığı pek gücüme gitti.”

Halt et- (halt < Ar. *ħalt* حلط + et-): Saçıkara Yörükleri ağzında “uygun olmayan bir davranışta bulunmak” anlamında kullanılmaktadır. Deyim ADS’de ve GTS’de “Uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak, uygunsuz bir iş yapmak.” olmak üzere aynı biçimde tanımlanmaktadır. Arapça kökenli olan *halt* sözcüğü GTS’de 1. “Bir şeyi başka bir şeyle karıştırma.”, 2. “Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma.”, 3. “Uygun olmayan, beğenilmeyen şey.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *halt / et-*.

Ör. *Onu yapdıñ iyi ħalt etdin.* “Onu yaptın. İyi halt ettin.”

Hatır ğır- (hatır < Ar. *ħāṭir* خاطر + kır-): Saçıkara Yörükleri ağzında “herhangi bir kişiyi kötü söz söyleyerek veya kötü davranarak üzme” anlamında kullanılmaktadır. Deyim ADS’de “hatırını kırmak” biçimiyle geçmekte ve “Üzme, gücendirmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *hatır / kır-*. *Kır-* fiilinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁷³ görülmektedir: *kır-* > *ğır-*. *Kır-* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017, 116). Arapça kökenli olan *hatır* sözcüğü GTS’de 1. “Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd.”, 2. “Gönül, kalp.”, 3. “Birine karşı duyulan saygı, sevgi.”, 4. “Durum, keyif, hâl.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Ġardaşım ħatırımı ğırdı. Bi dâ ona gitmem.* “Kardeşim hatırımı kırdı. Bir daha ona gitmem.”

Hör hör et-: Saçıkara Yörükleri ağzında “boş konuşmak” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *hör hör / et-*.

⁴⁷³ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kır-* > *ğır-*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Gelmiş gine hör hör ötüyo.* “Gelmiş yine hör hör ötüyor.”

İnciğini cıncığını çıkar- (< *incik*+*t*+(*n*)*t* + *cincik*⁴⁷⁴+*t*+(*n*)*t* + *çık*-*ar*-): Saçıkara Yörükleri ağzında “bir şeyi didik didik etmek” anlamında kullanılmaktadır. Deyim “*ıncığını cıncığını çıkarmak*” biçimiyle ADS’de “İncelenmemiş, elden geçirilmemiş hiçbir yerini bırakmamak, en küçük ayrıntısına kadar incelemek, didik didik etmek.” ve GTS’de “İncelenmemiş, elden geçirilmemiş hiçbir yerini bırakmamak, en küçük ayrıntısına kadar incelemek, didik didik etmek.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *ıncığını cıncığını / çıkar-*.

Ör. *Topalağın incını cıncını çıkardıñ amma.* “Topalağın inciğini cıncığını çıkardın ama.”

İçi geç-: Saçıkara Yörükleri ağzında “uykuya dalmak” anlamında kullanılmaktadır. Deyim ADS’de 1. “İstmeden kısa bir süre uyuyuvermek.”, 2. “Bir işe yaramaz duruma gelmek.”, 3. “Yaşlılıktan, güçsüzlükten isteksiz olmak, hiçbir şeye ilgi duymamak.”, 4. “Kavun, karpuz vb. yenmeyecek biçimde içi bozulmuş olmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de “Bağırsakları bozulmak.” ve GTS’de ise 1. “İstmeden kısa bir süre uyuyuvermek.”, 2. “Bir işe yaramaz duruma gelmek.”, 3. “Yaşlılıktan, güçsüzlükten isteksiz olmak, hiçbir şeye ilgi duymamak.”, 4. “Kavun, karpuz vb. yenmeyecek biçimde içi bozulmuş olmak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *içi / geç-*.

Ör. *Torunun televizzana bakāğana içi geçivirmiş.* “Torunun televizyona bakarken içi geçivermiş.

Lök gibi otur-: Saçıkara Yörükleri ağzında “yoz devenin erkeği olan lökün sessiz, ağır bir şekilde oturmasına benzetilerek, sessiz oturma” anlamında kullanılan bu deyim *lök gibi* biçimiyle ADS’de “bütün heybetiyle, ağırlığıyla (oturmak, çökmek)” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu deyim *lök / gibi* biçiminde edat grubu ve *lök gibi / otur-* biçimindeki birleşik fiil grubu yapısındadır: *lök / gibi; lök gibi / otur-*.

Ör. *Ağırlınca lök gibi oturdu.* “Ağırlığınca lök gibi oturdu.”

⁴⁷⁴ Eren *cincik* sözcüğünü < *c+inci: inci boncuk* > *cinci boncuk* > *cincik* biçiminde tahlil etmiştir (1999: 70).

Özü kesil-: Saçıkara Yörükleri ağzında “açlıktan halsiz, güçsüz kalmak” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *özü / kesil-*.

Ör. *Açlımdan özüm kesildi.* “Açlığımdan özüm kesildi.”

Yüreği dut- [yüreği tut-]: Saçıkara Yörükleri ağzında “uyuyakalmak” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *yüreği / tut-*. *Tut-* fiilinde kelime başı /t/ > /d/ değişimi⁴⁷⁵ görülmektedir: *tut-* > *dut-*. *Tut-* fiilinde görülen /k/ > /g/ değişimini Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikleri arasında göstermektedir (2017: 115-116).

Ör. *Şöle az oturuverdüyüm yüreğim dutmuş.* “Şöyle az oturuverdiydim yüreğim tutmuş.”

Yüreği sızla-: Saçıkara Yörükleri ağzında “çok üzülme” anlamında kullanılmaktadır. Bu deyim birleşik fiil grubu yapısındadır: *yüreği / sızla-*.

Ör. *O köpeği öle görünce yüreğim sızladı.* “O köpeği öyle görünce yüreğim sızladı.”

3.2.3. İkilemeler

Dilde anlatımı güçlendirmek ve anlamı pekiştirmek için kullanılan ikilemeler “*Aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yanyana gelmesi*” (Korkmaz, 1992: 82) biçiminde ve dilbiliminde ise “*Bir tabanın belirli bir parçasın ya da tamamını yineleyerek, bu tabandan başka bir ek veya sözcükler türetme süreci.*” (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011: 154) şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de “*Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması.*” şeklinde açıklanmıştır.

Saçıkara Yörükleri ağzında derlenen ikilemeler şunlardır:

Allum yeşillim (< *al+lı+m* + < *yaşıl+li+m*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “kırmızı ve yeşil renklerde olan” anlamında kullanılmaktadır. Bu ikileme DS’de “Rengarenk.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme yakın anlamlı iki sözcükten

⁴⁷⁵ İlk seste /t/ > /d/ değişimi meydana gelmiştir: *tut-* > *dut-*. Bk. 30. dipnot.

oluşmaktadır. *Allım* sözcüğü *al* adına addan ad yapan {+II} eki ve teklik birinci şahıs iyelik {-m} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Yeşillim* sözcüğü ise *yeşil* adına addan ad yapan {+II} ve teklik birinci şahıs iyelik {-m} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yaylaya göçüyorsunuz ya gelinler kızlar allım yeşillim kiyinirdi.* “Yaylaya göçüyorsunuz ya gelinler kızlar allım yeşillim giyinirdi.”

Belik belik (< *böl-ük* < *böl-ük*): Saçıkara Yörükleri ağızında bu ikileme “parça parça” anlamında kullanılmaktadır. *Belik* sözcüğü DS’de “İşaret, nişan.”, “Saç örgüsü.”, “Saç.”, “Bölük, parça, kısım.”, “Askeri birlik, bölük.”, “Parça, bölük.” ve GTS’de *bölük bölük* biçimiyle “Parçalara ayrılmış bir biçimde.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur. Sözcük *bel-* fiiline fiilden ad yapan {-Ik} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Belik* sözcüğünün ilk hecesindeki /ö/ ünlüsü /e/ ünlüsüne, ikinci hecesindeki /ü/ ünlüsü ise /i/ ünlüsüne dönüşmüştür: *bölük* > *belik*.

Ör. *Böyle ayrı belik belik çadırlarımız dutarız.* “Böyle ayrı bölük bölük çadırlarımızı tutarız.”

Bülcü bülcü: Saçıkara Yörükleri ağızında “rengarenk, çeşit çeşit açan çiçekler ve bu çiçeklerin etrafa yaydığı güzel koku”yu ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu ikileme DS’de *bürcü bürcü* biçimiyle “Burcu burcu, güzel, keskin kokuyu anlatır.” ve GTS’de *burcu burcu* biçimiyle “Koku etkili bir biçimde yayılarak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur.

Ör. *Bülcü bülcü çiçeklerim var bahçemde.* “Bülcü bülcü çiçeklerim var bahçemde.”

Cağıl cağıl (< *çağ-ıl çağ-ıl*): Saçıkara Yörükleri ağızında *ak-* fiiliyle *çağ-ıl çağ-ıl*⁴⁷⁶ *ak-* biçiminde kullanılan ve “pınarlardan akan şiddetli, yoğun ve güzel akan suyun sesi”ni ifade eden bu ikileme DS’de “Yığın yığın.”, “Suyun akarken çıkardığı ince, yavaş ve tatlı sesi anlatır.” ve GTS’de *çağıl çağıl* biçimiyle “Çağıldayarak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur. *Çağıl* sözcüğü *çağ-* fiiline fiilden ad yapan {-II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. İkilemenin ilk sesinde /ç/ > /c/ değişimi görülmektedir: *çağıl* > *cağıl*.

⁴⁷⁶ Gülensoy bu ikilemeyi ‘Akan suların sesi’ < **çağ+ıl (+da-)* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 210).

Ör. *Göçerken gördük eskiden bunarla olurdu çağıl çağıl sular akar ıdı.* “Göçerken gördük eskiden. Pınarlar olurdu. Çağıl çağıl sular akardı.”

Cangır cungur (< *çan+gır + çun+gur*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “göç esnasında develere süslemek için takmış oldukları çanların çıkardıkları sesleri” ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu ikileme *çangır çungur* biçimiyle GTS’de “Düşme veya birbirine çarpma sırasında kaba ve zevksiz ses çıkararak, cangıl cungul.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikilemede yer alan sözcüklerin ilk sesinde /ç/ > /c/ değişimi görülmektedir: *çangır* > *cangır* / *çungur* > *cungur*.

Ör. *Develeri süslemeyi cangır cungur bi süs bir zevk herkes yapamayı hē becerikli olanlar zengin olanlar yapallar ıdı.* “Develeri süslemeyi cangır cungur bir süs, bir zevk herkes yapamaz. He becerikli olanlar, zengin olanlar yaparlardı.”

Cıngıllı mingıllı (< *cin+gıl+lı + min+gıl+lı*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “düğünlerde gelinlerin başlarına yapmış oldukları süsleri” ifade etmek için kullanılmaktadır. DS’de “Süslü püslü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır. *Cıngıllı*⁴⁷⁷ sözcüğü *cin* adına addan ad yapan {+gıl} ve *cıngıl* adına da addan ad yapan {+ll} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Gelinnerimizi pek süsler idik cıngıllı mingıllı olūlardı.* “Gelinlerimizi pek süslerdik. Cıngıllı mingıllı olurlardı.”

Çıtır çıtır (< *çıt+ır + çıt+ır*): Saçıkara Yörükleri ağzında “gevrek yiyecekler”i ifade etmek için kullanılan bu ikileme DS’de “Oyunda parmakların sürmesinde çıkan ses, şıkır şıkır anlamında kullanılır.” ve GTS’de “Çok taze, gevrek.”, “Kömür ve odun yanarken, ince tahta çubuklar vb. kırılırken, gevrek bir şey yenilirken çıkan ses.” şeklinde tanımlanmıştır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur. *Çıtır*⁴⁷⁸ sözcüğü *çıt* adına addan ad yapan {+ır} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Yemişi tesbiye dökərsin bi saat soñra filan bağ daş gibi dutar o ğadar bi lezzetli olur çıtır çıtır.* “Yemişi tepsiye dökərsin. Bir saat sonra falan bak taş gibi tutar. O kadar bir lezzetli olur çıtır çıtır.”

⁴⁷⁷ Gülensoy *cıngıllı* sözcüğünü < *cin* ‘yansıma’ + *gıl* + *lı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 203).

⁴⁷⁸ Gülensoy *çıtır* sözcüğünü ‘Gevrek, çıtır’ < *çıt* ‘yansıma’ + *ır* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 239).

Cız cız: Saçıkara Yörükleri ağızında bu ikileme “bir şeyin yanarken çıkardığı sesi” ifade etmek için kullanılmaktadır. *Cız* sözcüğü DS’de “Çocukları ateşten ve tehlikeli yerlerden korkutmak için söylenir.” ve GTS’de “Çocuk dilinde ateş.”, “Kızgın yapın içine bir şey atıldığında çıkan ses.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *Demiri gızdırı cız cız yakardı.* “Demiri kızdırır. Cız cız yakardı.”

Çoluk çocuk (< *çol+(u)k* + *çōç+(u)k*⁴⁷⁹): Saçıkara Yörükleri ağızında “çocuk” anlamında kullanılan ikileme GTS’de “Çocuklarla birlikte aile topluluğu.”, “Bir işte gereken deneyimi kazanmamış yaşça küçük kimseler, gençler.” şeklinde tanımlanmaktadır. İkileme DS’de yer almamaktadır. Bu ikileme yakın anlamlı iki sözcükten oluşmaktadır.

Ör. *Benim hindi izmirde iskenderunda anğarada ne gadar şehir var _ısa hebisinde benim çoluğum çocuğum var.* “Benim şimdi İzmir’de, İskenderun’da, Ankara’da ne kadar şehir varsa hepsinde benim çoluğum çocuğum var.”

Doğu moğu: Saçıkara Yörükleri ağızında bu ikileme yönleri ifade ederken kullanılmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır.

Ör. *Eskiden doğuyu moğuyu yıldızlardan bilir _idik biz.* “Eskiden doğuyu moğuyu yıldızlardan bilirdik biz.”

Edli butlu (< *et+li* + *but+lu*): Saçıkara Yörükleri ağızında “kilolu insanları” ifade etmek için kullanılan bu ikileme GTS’de *etli butlu* biçimiyle “Oldukça şişman.” şeklinde tanımlanırken, DS’de yer almamaktadır. Bu ikileme yakın anlamlı iki sözcükten oluşmaktadır. *Etli* sözcüğü *et* adına addan ad yapan {+II} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Butlu* sözcüğü ise *but* adına addan ad yapan {+IU} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bu sözcüklerin ilk hecesindeki /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *etli* > *edli* / *butlu* > *budlu*.

Ör. *Eskiden edli butlu kızlar sevilirdi.* “Eskiden etli butlu kızlar sevilirdi.”

⁴⁷⁹ Gülensoy bu ikilemeyi < *çol+(u)k* / *çor* + *çocuk* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 249).

Iscağ iscağ⁴⁸⁰ (< *sıcak sıcak*): Saçıkara Yörükleri ağzında “herhangi bir yiyeceğin durumunu” ifade etmek için kullanılan bu ikileme GTS’de sıcak sıcak biçimiyle “Sıcak olarak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur. *Sıcak* sözcüğünde göçüşme ses olayı meydana gelmiştir: *sıcak* > *iscağ*.

Ör. *Biyandan ħamuru yoğurullar iscağ iscağ atallar.* “Bir yandan hamuru yoğururlar. Sıcak sıcak atarlar.”

Kıllı millı (< *kıl+lı* + *mil+lı*): Saçıkara Yörükleri ağzında “hayvanların tüyleri”ni ifade etmek için kullanılmaktadır. GTS’de kıllı sözcüğü “Kılı olan, kıl ile kaplı.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır. *Kıllı* sözcüğü *kıl* adına addan ad türeten {+II} eki getirilerek türetilmiştir.

Ör. *Deriyi iyice temizlesin kıllı millı olur.* “Deriyi iyice temizlersin. Kıllı millı olur.”

Kiçi kiçi⁴⁸¹: Saçıkara Yörükleri ağzında “köpeğe sesleniş biçimi”ni ifade etmekte kullanılan bu ikileme DS’de “Keçi çağırma ünlemi.” şeklinde tanımlanmaktadır. GTS’de yer almamaktadır. Bu ikileme aynı iki isimden oluşmuştur.

Ör. *Köpēm var gel kiçi kiçi diye çağırırñ.* “Köpeğim var. Gel kiçi kiçi diye çağırırım.”

Nazar mazar: Saçıkara Yörükleri ağzında *değ-* fiili ile kullanılan bu ikileme “başkaları tarafından göze gelmek” anlamında kullanılmaktadır. *Nazar* sözcüğü GTS’de “Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala, mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiği inanan uğursuzluk, göz.”, “Bakış, bakma, göz atma.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır.

Ör. *Anam nazar mazar olur başımı iş aşmayalım didi.* “Annem nazar mazar olur. Başıma iş açmayalım dedi.”

⁴⁸⁰ Gülensoy *iscağ* sözcüğünü < *ET.*, *OT. isig* (*DLT*) + *cak* şeklinde tahlil etmiştir (2007:418).

⁴⁸¹ Gülensoy *kiçi* sözcüğünü *küçük* sözcüğünde geldiğini ifade ederek <**kiçi* ‘yansıma’ g şeklinde tahlil etmiştir (2007: 587).

Öteberi: Saçıkara Yörükleri ağzında “ufak, tefek eşyaları” ifade etmek için kullanılan bu ikileme GTS’de “Önemsiz, ufak tefek şeyler.” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de yer almayan bu ikileme yakın anlamlı iki sözcükten oluşmaktadır.

Ör. *Mahalleleri dolaşan çerçi olurdu eskiden. Öteberi satallar ıdı.* “Mahalleleri dolaşan çerçi olurdu eskiden. Öteberi satarlardı.”

Pat pat⁴⁸²: Saçıkara Yörükleri ağzında “dili *pepe* olan insanların konuşmaları için” kullanılan bu ikileme GTS’de “Pat” sesi çıkararak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur. DS’de yer almamaktadır.

Ör. *He o adam pat pat konuşur umuş.* “He o adam pat pat konuşmuş.”

Pinçe pinçe: Saçıkara Yörükleri ağzında *et-* fiili ile *pinçe pinçe et-/it-* biçiminde kullanılan bu ikileme “parçalanmış, küçük parçalara bölünmüş” anlamlarında kullanılmaktadır. Bu ikileme DS ve GTS’de yer almamaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *Ne gadar evladım var ısa kaç dene şehire pinçe pinçe dağıldılar géttiler.* “Ne kadar evladım varsa kaç tane şehire pinçe pinçe dağıldılar gittiler.”

Pisi pisi⁴⁸³: Saçıkara Yörükleri ağzında “kediye sesleniş biçimi”ni ifade etmekte kullanılan bu ikileme GTS’de “Kedileri çağırmak için kullanılan bir seslenme sözü.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *Kedimi bazı adıynañ çağırırñ bazı da gel pisi pisi diriñ.* “Kedimi bazı adıyla çağırırım. Bazı da gel pisi pisi derim.”

Sallım saçak (< sal-k-ı-m + saç+ak): Saçıkara Yörükleri ağzında “dağınık, pasaklı, karışık olan şeyleri” ifade etmek için kullanılan bu ikileme GTS’de *sallım saçak* biçimiyle 1. “Kalabalık bir biçimde.”, 2. “Parçalara ayrılmış biçimde.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki

⁴⁸² Gülensoy *pat* sözcüğünü ‘Yansıma’ < **pāt* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 689).

⁴⁸³ Gülensoy sözcüğü ‘(Çocuk dilinde) *kedi*’ şeklinde tanımlamıştır (2007: 697).

sözcükten oluşmaktadır. *Salkım* sözcüğü *sal-* fiiline fiilden fiil yapan {-k} ekinin getirilmesi, *salk-* fiiline fiilden fiil yapan {-I} ekinin getirilmesiyle ve *salkı-* fiiline ise fiilden ad yapan {-m} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Salkım*⁴⁸⁴ sözcüğü ilerleyici benzeşme ses olayının etkisinden dolayı /k/ ünsüzünün /l/ ünsüzüne dönüşmesiyle meydana gelmiştir: *salkım* > *sallım*. *Saçak*⁴⁸⁵ sözcüğü ise *saç* adına addan ad yapan {+Ak} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *O da ben gibi sallım saçak.* “O da ben gibi sallım saçak.”

Şangır*⁴⁸⁶ *şungur (< *şā+n+gır* + *şu+n+gur*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “göç esnasında develere süslemek için takmış oldukları çanların çıkardıkları sesleri” ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu ikileme DS’de “Büyük bir gürültü çıkararak (kırılan bardak, çanak vb. için)” ve GTS’de “Büyük bir şangırtı çıkararak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğeri anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır.

Ör. *Kimisi şangır şungur pek süslelerdi develeri.* “Kimisi şangır şungur pek süslelerdi develeri.”

***Tene tene*⁴⁸⁷** (*tane tane* < *Far. dāne dāne* دانه): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “bazı yemeklerin güzel olduğunu” belirtmek üzere kullanılmaktadır. DS’de yer almayan bu ikileme GTS’de “Teker teker.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur. Farsça kökenli (< *dāne* نانه) olan *tane* sözcüğü GTS’de Herhangi bir sayıda olan şey, adet.”, 2. “Bazı bitkilerin tohumu.”, 3. “Çekirdekli küçük meyve.” şeklinde tanımlanmaktadır. *Tane* sözcüğü ilk hecede yer alan art sıradan /a/ ünlüsünün ön sıradan /e/ ünlüsüne dönüşmesi sonucunda bu şekli almıştır: *tane* > *tene*.

Ör. *Pilavı yapdın mı tene tene olacak.* “Pilavı yaptın mı tane tane olacak.”

⁴⁸⁴ Gülensoy *salkım* sözcüğünü < *sal-kı-* ‘sarmak, salınmak’ + *-m* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 725).

⁴⁸⁵ Gülensoy *saçak* sözcüğünü ‘Kumaş kenarlarına dikilen süslü iplikten püskül’ < *saç+ak* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 710).

⁴⁸⁶ Gülensoy sözcüğü < **şā* ‘yansıma’ + *n* + *KIr* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 837).

⁴⁸⁷ Gülensoy *tene* sözcüğünü ‘tane’ ‘OT. tene; sussam, mışmış gibi şeyler’ şeklinde tanımlamaktadır (2007: 879).

Tıngır tıngır⁴⁸⁸ (< *tī+n+gır* + *tī+n+gır*): Saçıkara Yörükleri ağzında *ol-* ve *kur-* fiilleri ile birlikte kullanılan bu ikileme “çadır kuruşundaki sağlamlığı” ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu ikileme GTS’de “Birbirine çarpan metal eşya sürekli ses çıkararak.”, “Bomboş (yer).” şeklinde tanımlanmaktadır. DS’de yer almamaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *Ġadınnar erkekler neyse direği aldırırllar yoarı gevşek olanı çekeller tıngır tıngır olur böyle.* “Kadınlar erkekler neyse direği kaldırırllar yukarı. Gevşek olanı çekerler. Tıngır tıngır olur böyle.”

Tıran tıran: Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “sağlam, sert bir şekilde yapılmış şeyi” ifade etmek için kullanılmaktadır. *Tıran* sözcüğü DS’de “Kazılması çok zor, sert toprak.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sözcük GTS’de yer almamaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *adırın bağları asılırsıñ maarası var onu asılırsıñ sekiz bağ tıran tıran olur.* “adırın bağları asılırsın. Makarası var onu asılırsın. Sekiz bağ tıran tıran olur.”

Tobbaş tobbaş (< *top/baş*): Saçıkara Yörükleri ağzında *yap-* fiili ile birlikte kullanılan bu ikileme “yuvarlak” anlamını ifade etmektedir. Bu ikileme DS ve GTS’de yer almamaktadır. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur. Sözcük sıfat tamlaması yapısındadır: *top/baş*. *Topbaş*⁴⁸⁹ sözcüğü ilerleyici benzeşme ses olayı sonucunda bu şekli almıştır: *topbaş* > *tobbaş*.

Ör. *Eti elimde şöle tobbaş tobbaş yaparıñ.* “Eti elimde şöyle topbaş topbaş yaparım.”

Vıdık vıdık⁴⁹⁰ (< *vī+đı+k* + *vī+đı+k*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “Kekliğe sesleniş biçimi”ni ifade etmektedir. Bu ikileme aynı sözcüğün yinelenmesi yoluyla oluşturulmuştur.

Ör. *Pek güzel keklıklarım var ıdı vıdı vıdı di ađırırđıñ onnarı.* “Pek güzel keklıklarım vardı. Vıdık vıdık diye ađırırđım onları.”

Yeşillim meşillim (< *yeşil+li+m* + *meşil+li+m*): Saçıkara Yörükleri ağzında bu ikileme “rengarenk” anlamında kullanılmaktadır. Bu ikileme biri anlamlı diğer

⁴⁸⁸ Gülensoy *tıngır* sözcüğünü < **tī* ‘yansıma’ [+*n*] + *KIr* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 893).

⁴⁸⁹ Gülensoy *tobbaş* sözcüğünü < *to-p+baş* biçiminde tahlil etmiştir (2007: 902).

⁴⁹⁰ Gülensoy *vıdı* sözcüğünü < **vī* + ‘yansıma’ + *đı* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1016).

anlamsız, ses olarak benzer iki sözcükten oluşmaktadır. *Yeşillim* sözcüğü *yeşil* adına addan ad yapan {+II} eki ve birinci teklik şahıs iyelik {-m} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Develerimizi göçe hazırlarken yeşillim meşillim kilimleri atar ıdık.* “Develerimizi göçe hazırlarken yeşillim meşillim kilimleri atardık.

3.2.4. Kalıp Sözcükler

Bir toplumun kültürünü yansıtması açısından önemi büyük olan kalıp sözcükler Türklük biliminde *kalıp söz, ilişki sözcükleri, kültür birimleri, iletişimsel sözcükler, bağlamsal sözcükler, karşılama sözcükleri ve deyimce* (Sarı, 2019: 50; Gökdayı, 2008: 90-92) gibi çeşitli biçimlerde adlandırılmış ve farklı ölçütlere dayandırılarak tanımlanmıştır. Aksan, ilişki sözcüklerini “*bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan birtakım sözcükler*” biçiminde tanımlayarak bu sözcüklere *afiyet olsun, güle güle, affedersiniz* vb. örnekler vermiştir (2004: 34). Dilbiliminde ise bu sözcükler “*Geleneksel bir amaca hizmet eden, genellikle değişmez bir sıra düzeninde kullanılan sözcük kümesi.*” (İmer, Kocaman, Özsoy, 2011: 165) şeklinde açıklanmıştır.

Kalıplaşmış dil birimlerini *Türkçede Kalıp Sözcükler* adlı çalışmasında Gökdayı, *yapılarına, işlevlerine, anlamlarına ve bağlama* göre sınıflandırmıştır (2020: 102-111). Kalıplaşmış dil birimleri ve kalıp sözcükler karşılaştırılarak incelendiğinde kalıp sözcüklerin, yapı bakımından, atasözü, deyim ve ikilemelerden çok farklı olmadığını ancak bazı kalıp sözcüklerin tek sözcükten oluşabilmesi onları diğerlerinden ayırdığını vurgulamıştır (Gökdayı, 2008: 105-107). Bu açıdan bakıldığında Gökdayı, kalıp sözcükler ve kalıplaşmış dil birimlerinin ayırt edilip, tanınabilmesinin yapı, işlev, anlam, bağlam ve sıklık özelliklerinin hepsinin birlikte değerlendirilmesiyle mümkün olabileceğini ifade etmiştir (2020: 92).

3.2.4.1. İlişki Sözcükleri

Türk dilinin sözvarlığı içerisinde önemli bir yere sahip olan ilişki sözcükleri, bir toplumu oluşturan insanlar arasındaki iletişim sırasında kullanılması adet haline gelmiş sözcüklerdir (Aksan, 2004: 34). Türk dilinde, ev alan bir kimse için “Güle güle oturun!” veya hapsiz bir kişiye “Çok yaşa!” sözcüklerinin söylenmesi ilişki sözcüklerine örnek

gösterilebilir. Derleme sırasında edinilen bilgilere göre Saçıkara Yörükleri ağzında ilişki sözlerinin geniş bir kullanıma sahip olduğu tespit edilmiştir.

***Bin kere maşşallah* [Bin kere maşallah]:** Kişinin çok beğendiği herhangi bir şey veya hoşuna giden bir durum olduğu zaman beğenisini belirtmek amacıyla ve nazar değmemesi adına kullandığı bir sözdür. *Maşallah* sözcüğünde ünsüz ikizleşmesi ses olayı görülmektedir: *maşallah* > *maşşallah*.

Ör. *Anan mı o senin pek gencimiş bin kere maşşallah.* “Annen mi o senin? Pek gençmiş bin kere maşallah.”

***Eyi günner* [İyi günler]:** Kişilerin sabah saatlerinde görüştüklerinde ayrılırken söyledikleri ve o günün güzel, sıkıntısız geçmesini dileyen bir sözdür. *İyi* adının ilk hecesinde dar /i/ ünlüsünün geniş > /e/ ünlüsüne dönüşerek⁴⁹¹ ünlü genişlemesi ses olayı meydana gelmiştir: *iyi* > *eyi*.

Ör. *Yolunuz açık olsun güzüm éyi günner.* “Yolunuz açık olsun kuzum. İyi günler.”

***Geldiniz mi depemdesiniz* [Geldiniz mi tepemdesiniz]:** Kişinin evine gelen misafir için hoşgörü, misafirperverlik göstergesi olarak söylediği sözdür. *Tepe* sözcüğünde kelime başı /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *tepe* > *depe*. *Tepe* adında son seste /t/ > /d/ değişimi⁴⁹² görülmektedir: *tepe* > *depe*. *Tepe* adında görülen /t/ > /d/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 115-116).

Ör. *Misafiri çok severim ben hangi vakit gelseniz geldiniz mi depemdesiniz.* “Misafiri çok severim ben hangi vakit gelseniz. Geldiniz mi tepemdesiniz.”

***Ğurbanım* [Kurbanım]:** Kişinin çok sevdiği, değer verdiği birisine seslenirken kullandığı sevgisini göstermek için söylediği sözdür. *Kurbanım* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹³ görülmektedir: *kurbanım* > *ğurbanım*. *Kurbanım* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). *Kurbanım* sözcüğü *kurban* adına {-Im} teklik birinci şahıs iyelik ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

⁴⁹¹ İlk seste /i/ > /e/ değişimi görülmektedir: *iyi* > *eyi*. Bk. 32. dipnot.

⁴⁹² Son seste /t-/ > /d-/ değişimi meydana gelmiştir: *tepe* > *depe*. Bk. 30. dipnot

⁴⁹³ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kurbanım* > *ğurbanım*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *İşde yörük çok irezil günner geçirdi ğurbanım.* “İşte Yörük çok rezil günler geçirdi kurbanım.”

Ğurban *olduğum* [**Kurban** *olduğum*]: Kişinin çok sevdiği, değer verdiği birisine seslenirken kullandığı onun için canını bile verebileceğini göstermek için söylediği sözdür. *Kurban* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁴ görülmektedir: *kurban* > *ğurban*. *Kurban* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ğurban olduğum nesini annadıyım irezilliğimiziñ de başınızı ağrıdayıñ.* “Kurban olduğum nesini anlatayım rezilliğimizin de. Başınızı ağrıtayım.”

Hay canını seveyin [**Hay canını seveyim**]: Kişinin sevgi, hayranlık, ilgi vb. duygularını anlatmak için kullandığı sözdür. Ağızda *seveyin* biçiminde sesletimi olan sözcük *sev-* fiiline {-AyIm} teklik birinci şahıs emir ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. {-AyIm} teklik birinci şahıs emir ekinin ağızdaki sesletiminde son seste /m/ > /n/ değişimi görülmektedir: {-AyIm} > {-AyIn}.

Ör. *Siz gonyadan mı geldiniz hay canını seveyin.* “Siz Konya’dan mı geldiniz? Hay canını seveyim.”

Hay ğızım [**Hay kızım**]: Kişinin özlem duyduğu günleri, unutamadığı anları vb. konuları anlatmaya başlarken kullandığı sözdür. *Kızım* sözcüğü *kız* adına {-Im} teklik birinci şahıs iyelik ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Kızım* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁵ görülmektedir: *kızım* > *ğızım*. *Kızım* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Hay ğızım ħay ğızım o günneri hiç ħatırlatma.* “Hay kızım, hay kızım o günleri hiç hatırlatma.”

Of ğızım [**Of kızım**]: Kişinin özlem duyduğu günleri, unutamadığı anları ve hatırladığında üzüntü duyduğu konuları anlatmaya başlarken kullandığı sözdür. *Kızım* sözcüğü *kız* adına {-Im} teklik birinci şahıs iyelik ekinin getirilmesiyle

⁴⁹⁴ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kurban* > *ğurban*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁹⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kızım* > *ğızım*. Bk. 31. dipnot.

türetilmiştir. *Kızım* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁶ görülmektedir: *kızım* > *ğızım*. *Kızım* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Of ğuzum esgi günneri çok özlerim*. “Of kuzum eski günleri çok özlerim.”

Sölemesi ayıp [Söylemesi ayıp]: Konuşma esnasında kötü, rahatsız edici bir ifade kullanılırken söylenen sözdür. *Söy-* fiilinin son hecesinde yer alan /y/ ünsüzünün düştüğü görülmektedir: *söy-* > *sö-*.

Ör. *Sölemesi ayıp eşşek de var, beygirde var, dive de var*. “Söylemesi ayıp eşekte var. Beygir de var. Deve de var.”

Sözüm yabana: Konuşma sırasında rahatsız edici, huzursuzluğa yol açacak bir söz kullanılacağında orada bulunan diğer insanların o sözden rahatsız olmaması ve kendileri için söylenmediğini belirtmek için kullanılan sözdür.

Ör. *Şinci sözün yabana hayvannarımız eşşegimiz, beygirimiz, divemiz olur*. “Şimdi sözüm yabana hayvanlarımız eşşegimiz, beygirimiz, devamız olur.”

Şükür ğurbanım [Şükür kurbanım]: Kişinin iyi olduğunu sağlığının sıhhatinin yerinde olduğunu belirtmek için kullanılan sözdür. *Kurbanım* sözcüğü *kurban* adına {-Im} teklik birinci şahıs iyelik ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. *Kurbanım* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁷ görülmektedir: *kurbanım* > *ğurbanım*. *Kurbanım* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Şükür ğurbanım iyi olmaya çalışıyız işde*. “Şükür kurbanım iyi olmaya çalışıyoruz işte.”

Uğullar ossun [Uğurlar olsun]: Yolculuk yapacak olan kişiler için yolunun açık olması ve gideceği yere kazasız belasız varabilmesi dileğiyle söylenen sözdür. *Uğurlar* sözcüğünde ilerleyi benzeşme ses olayı görülmektedir: *uğurlar* > *uğullar*. *Olsun* sözcüğünde ise ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *olsun* > *ossun*. Sözcük *ol-* fiiline {-sUn} teklik ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

⁴⁹⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kızım* > *ğızım*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁹⁷ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kurbanım* > *ğurbanım*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Allah işinizi rasgetirsin, uğullar ossun.* “Allah işinizi rastgetirsin. Uğurlar olsun.”

Vay ğuzum [Vay kuzum]: Kişinin unutamadığı anları ve hatırladığında üzüntü duyduğu konuları anlatmaya başlarken kullandığı sözdür. *Kuzum* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁸ görülmektedir: *kuzum* > *ğuzum*. *Kuzum* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Vay ğuzum en irezil günnerimiz o günnerdi hem de en éyi günnerimiz o günnerdi.* “Vay kuzum en rezil günlerimiz o günlerdi. Hem de en iyi günlerimiz o günlerdi.”

Zarar yok: Kişinin sağlık durumunu belirtirken orta halli iyi olduğunu ifade etmek için kullanılan sözdür.

Ör. *Zarar yok éyiyiñ yavrım.* “Zarar yok iyiyim yavrım.”

3.2.4.2. Dualar

Allah bin ğat ırızı ossun [Allah bin kat razı olsun]: Saçıkara Yörükleri ağzında herhangi bir kimse tarafından yapılan bir iyilik karşısında iyilik yapan kimse için yapılan bir duadır. Duada yer alan *kat* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁴⁹⁹ görülmektedir: *kat* > *ğat*. *Kat* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). *Razı* sözcüğünde ise kelime başı ünlü türemesi görülmektedir: *razı* > *ırızı*. *Olsun* sözcüğünde ise ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *olsun* > *ossun*. Sözcük *ol-* fiiline {-sUn} teklik ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Gelinim gözümden ğıymatlı gelinim bakar bize Allah bin ğat ırızı ossun.* “Gelinim gözümden kıymetli gelinim bakar bize. Allah bin kat razı olsun.”

Allah çekemeyeceğiniz yükler vermesin [Allah çekemeyeceğiniz yükler vermesin]: Saçıkara Yörükleri ağzında yaşam boyunca insanların üstesinden gelemeyeceği sıkıntılar, dertler görmemesi için edilen duadır.

⁴⁹⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kuzum* > *ğuzum*. Bk. 31. dipnot.

⁴⁹⁹ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *karşı* > *ğarşı*. Bk. 31. dipnot.

Ör. *Yalan dünyanın yuğu çok ağır Allah çekemeyeceğiniz yükler virmesin.* “Yalan dünyanın yükü çok ağır. Allah çekemeyeceğiniz yükler vermesin.”

Allah dünyada ne muradın var ısa versin [Allah dünyada ne muradın var ise versin]: Bir kişinin kendisine faydası dokunan bir kimse için dünyada yaşamak istediği ne varsa yaşayabilmesi adına ettiği duadır. Duada yer alan *ise* bağlacındaki ön sıradan /i/, /e/ ünlüleri art sıradan /ı/, /a/ ünlülerine dönüşmüştür. *ise* > *ısa*.

Ör. *Sen benim işimi gördün Allah dünyada ne muradın var ısa versin.* “Sen benim işimi gördün. Allah dünyada ne muradın varsa versin.”

Anlaşamayacağın kişilerle karşılaşdırmasın [Anlaşamayacağın kişilerle karşılaştırmamasın]: Kişinin hayatı boyunca zarar görecektir ve anlaşamayacak insanlarla karşılaşmaması dileğiyle yapılan duadır. *Karşılaştırmamasın* sözcüğü *karşı* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin gelmesi, *karşıla-* fiiline fiilden fiil yapan {-ş} ekinin gelmesi, *karşılaş-* fiiline fiilden fiil yapan {- Dİr} ekinin gelmesi *karşılaştır-* fiiline fiilde fiil yapan {-mA} ekinin gelmesi ve *karşılaştırma-* fiiline de teklik ikinci şahıs {-sIn} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcükte ünsüz uyumsuzluğu ses olayı görülmektedir: *karşılaştırmamasın* > *ğarşılaşdırmasın*. Duada yer alan *karşı* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰⁰ görülmektedir. *Karşı* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Allah her giddiğin yerde anlaşamayacağın kişilerle karşılaşdırmasın.* “Allah her gittiğin yerde anlaşamayacağın kişilerle karşılaştırmamasın.”

Allah kötülerle karşılaşdırmasın [Allah kötülerle karşılaştırmamasın]: Kişinin hayatı boyunca zarar görecektir insanlarla karşılaşmaması dileğiyle yapılan duadır. *Karşılaştırmamasın* sözcüğü *karşı* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin gelmesi, *karşıla-* fiiline fiilden fiil yapan {-ş} ekinin gelmesi, *karşılaş-* fiiline fiilden fiil yapan {- Dİr} ekinin gelmesi *karşılaştır-* fiiline fiilde fiil yapan {-mA} ekinin gelmesi ve *karşılaştırma-* fiiline de teklik ikinci şahıs {-sIn} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Sözcükte ünsüz uyumsuzluğu ses olayı görülmektedir: *karşılaştırmamasın* >

⁵⁰⁰ İlk sekte /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kat* > *ğat*. Bk. 31. dipnot.

ğarşılaşdırmasın. Duada yer alan *karşı* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰¹ görülmektedir. *Karşı* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Kötülerle uğraşmak zor, allah kötülerle ğarşılaşdırmasın*. “Kötülerle uğraşmak zor. Allah kötülerle karşılaştırmassın.”

Baña ne yaptıysanız sizin çocuklarınız da onu yapsın [Bana ne yaptıysanız sizin çocuklarınız da onu yapsın]: Genellikle yaşlılar tarafından edilen bu dua kendilerinin çocukları tarafından görmüş oldukları muameleyi, onlarında kendi çocukları tarafından görebilmesi için yapılan bir duadır.

Ör. *İle mūtaç itdirmediniz, baña ne yaptıysanız sizin çocuklarınız da onu yapsın*. “Ele muhtaç ettirmediniz. Bana ne yaptıysanız sizin çocuklarınız da onu yapsın.”

Çoluğunun çocuğunun , acısını görmen [Çoluğunun çocuğunun acısını görme]: Kişinin hayatı boyunca ailesinin hiçbir sıkıntısına tanık olmamak ve sıkıntı yaşamamaları için yapılan bir duadır.

Ör. *Aman evladım bu dünyada çoluğunun çocuğunun , acısını görmeñ*. “Aman evladım bu dünyada çoluğunun çocuğunun acısını görmeyin.”

Dünyadan getmen , oğlum [Dünyadan gitmeyin oğlum]: Kişinin ömrünün uzun olması için yapılan bir duadır. Duada yer alan *git-* fiillerinde /e/ > /i/ değişimi görülmektedir⁵⁰²: *git-* > *get-*.

Ör. *Oğlum zabah gederkene alasmarladık ben gedyim dir ben de dünyadan getmeñ , oğlum dirin*. “Oğlum sabah giderkene allaha ısmarladık ana ben gidiyorum der ben de dünyadan gitmeyin oğlum derim.”

Emeğini zayı etmen [Emeğini zayı etmek]: Kişinin hayatı boyunca yapmış olduğu iş ve uğraşlarda verdiği emeğinin boşa gitmemesi ve karşılığını alabilmesi için yapılan duadır. *Zayı* (< *Ar. zāyi*) sözcüğü GTS’de 1. “Kaybolma, yitme.”, 2. “Kayıp.”, 3. “Yok olmuş, elden çıkmış, mahvolmuş.”, 4. “İşe yaramayan, yararsız, boş.” şeklinde tanımlanmaktadır.

⁵⁰¹ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *karşı* > *ğarşı*. Bk. 31. dipnot.

⁵⁰² İkinci hecede /i/ > /e/ değişimi görülmektedir: *git-* > *ged-*. Bk. 32. dipnot.

Ör. *Çok çabaladıñ emeğini zāyi etmeñ.* “Çok çabaladın emeğini zayı etmeyin.”

Ya Allah ya Muhammed yavrularımı verdim saña emanet işlerini bitir dönsün gelsin sağ selamet [***Ya Allah ya Muhammed yavrularımı verdim sana emanet işlerini bitir dönsün gelsin sağ selamet***]: Ailede anne veya babanın sabahleyin işe giderken veya herhangi bir iş için evden çıkarken aile bireylerinin arkalarından gün içerisinde sıkıntıyla karşılaşmamaları, işlerinin rast gitmesi ve sağ salim evlerine geri dönmeleri için ettikleri duadır. Duada yer alan *yavru* adında son sesteki yuvarlak /u/ ünlüsü dar /ı/ ünlüsüne dönüşmüştür: *yavru* > *yavru*.

Ör. *Evden biri dışarı çıkarķana ya Allah ya Muhammed yavrularımı verdim saña emanet işlerini bitir dönsün gelsin sağ selamet, dir göndeririñ.* “Evden biri dışarı çıkarken ya Allah ya Muhammed yavrularımı verdim sana emanet işlerini bitir dönsün sağ selamet, der gönderirim.”

İlk gününde ğarşı gessin [***İlk gününde karşı gelsin***]: Kişinin dünyada yapmış olduğu tüm iyiliklerin karşılığını öbür dünyada görmesi için yapılan duadır. Duada yer alan *karşı* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰³ görülmektedir: *karşı* > *ğarşı*. *Karşı* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116). *Gelsin* sözcüğünde ise ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *gelsin* > *gessin*. Sözcük *gel-* fiiline {-sIn} ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Çok hayırda bulundun hebisi ilk gününde ğarşı gessin.* “Çok hayırda bulundun. Hepsi ilk gününde karşı gelsin.”

İşiniz rasgessin [***İşiniz rast gelsin***]: Kişinin hayatı boyunca tüm işlerinin yolunda gitmesi için yapılan duadır. Duada yer alan *gelsin* sözcüğünde ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *gelsin* > *gessin*. Sözcük *gel-* fiiline {-sIn} ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Her hatırımı sayıp arayana işiniz rasgessiñ dî dua ideriñ.* “Her hatırımı sayıp arayana işiniz rast gelsin diye dua ederim.”

⁵⁰³ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *karşı* > *ğarşı*. Bk. 31. dipnot.

3.2.4.3. Beddualar

Allah beterini versin [Allah beterini versin]: Bir kişi için yaşadığı kötü olayların daha kötüsünü yaşaması dileğiyle edilen bir bedduadır.

Ör. *Bu bela sana az olmuş Allah beterini vessin.*” Bu bela sana az olmuş. Allah beterini versin.”

Allah cezanı versin [Allah cezanı versin]: Bir kişi için başına kötü bir olay gelmesi dileğiyle edilen bir bedduadır.

Ör. *Allah cezanı vessin ne ğadar kötülük var ısa yaptın bana.* “Allah cezanı versin. Ne kadar kötülük varsa yaptın bize.”

Ben varasıya ayaküsdü dikel [Ben varana kadar ayaküstü dikel]: Ölen bir kişinin mezarında rahat zamanlar geçirmemesi ve huzursuz olması dileğiyle edilen bir duadır. Bedduada yer alan ayaküstü sözcüğünde son hecede /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *ayaküstü > ayaküsdü.*

Ör. *Bana bi kötülük idersen ben varasıya ayaküsdü dikel.* “Bana bir kötülük edersen ben varasıya ayaküstü dikel.”

Ben varasıya yanın yer görmesin [Ben varasıya yanın yer görmesin]: Ölen bir kişinin mezarında rahat zamanlar geçirmemesi ve huzursuz olması dileğiyle edilen bir duadır.

Ör. *Benden sōna bi tā evlenisen ben varasıya yanın yer görmesiñ.* “Benden sonra bir daha evlenirsen ben varasıya yanın yer görmesin.”

Boynun altında ğalasıca [Boynunun altında kalasıca]: Kişinin ölmesi dileğiyle edilen bir bedduadır. *Kalasıca* sözcüğü *kal-* fiiline fiilden fiil yapan {-AsI} ekinin gelmesi ve *kalası* sözcüğüne de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bedduada yer alan *kal-* fiilinde son seste /k/ > /ğ/ değişimi görülmektedir: *kal-> ğal.*

Ör. *Boynun ıltında ğalasıca az çekdirmedi ğadına.* “Boynunun altında kalasıca az çektiirmedi kadına.”

Burnundan gessin [Burnundan gelsin]: Kişinin hayatının sıkıntılı geçmesi dileğiyle edilen bir bedduadır. Bedduada yer alan *gelsin* sözcüğünde ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *gelsin* > *gessin*. Sözcük *gel-* fiiline {-sIn} ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Burnundan gessin ne çileler çekdim.* “Burnundan gelsin ne çileler çektim.”

Canın çıksın [Canın çıksın]: Kişinin ölmesini dileyen bir bedduadır.

Ör. *Bıktırdın gāri sen de canın çıksın.* “Bıktırdın gayrı sen de canın çıksın.”

Ciğerin yansın [Ciğerin yansın]: Bir kişinin çok büyük sıkıntılar yaşamaması ve üzülmesi dileğiyle edilen bir bedduadır.

Ör. *Benim ciğerimi yaqtın ya senin de ciğerin yansın.* “Benim ciğerimi yaktın ya senin de ciğerin yansın.”

Etdiğini bul [Ettiğini bul]: Kişinin bir başkasına yaşatmış olduğu kötü şeyleri yaşaması için yapılan bedduadır. Ağızda etdiğini biçiminde sesletimi olan sözcükte ünsüz uyumsuzluğu görülmektedir: *ettiğini* > *etdiğini*.

Ör. *Bana neler çekdirdin, sen de etdiğini bul.* ” Bana neler çekirdin sen de ettiğini bul.”

Geberesice: [Geberesice]: Kişinin ölmesi istendiği için edilen bir duadır. Bedduada yer alan *geberesice* sözcüğü *geber-* fiiline fiilden ad yapan {-AsI} ekinin gelmesi, *geberesi* sözcüğüne de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Geberesice bi düşmedi yakamdan.* “Geberesice bir düşmedi yakamdan.”

Gettiğin yere umutlu get umutsuz gel işşallah [Gittiğin yere umutlu git umutsuz gel inşallah]: Kişinin güzel sonuçlar beklediği bir durumda kötü sonuçlar alması dileğiyle edilen bir bedduadır. Bedduada yer alan *git-* fiillerinde /e/ > /i/ değişimi görülmektedir⁵⁰⁴: *git-* > *get-*. *İnşallah* sözcüğünde ise ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *inşallah* > *işşallah*.

⁵⁰⁴ İkinci seste /i/ > /e/ değişimi görülmektedir: *git-* > *get-*. Bk. 32. dipnot.

Ör. *Ómar amcan bana bi kötülük iderse ona getdiğin yere umutlu get umutsuz gel işşallah derin.* “Ömer amcan bana bir kötülük ederse ona gittiğin yere umutlu git umutsuz gel inşallah derim.”

Hordlayasica [Hortlayasica]: Ölen bir kişinin mezarında iyi zamanlar geçirmemesi, sıkıntıda olması dileğiyle edilen bir bedduadır. Sözcük *hort* adına addan fiil yapan {-IA} ekinin getirilmesi ve *hortla-* fiiline de {-y} yardımcı sesin gelmesi, fiilden ad yapan {-AsI} ekinin gelmesi ve *hortlayası* sözcüğüne de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bedduada yer alan *hort* adında son seste /t/ > /d/ değişimi görülmektedir: *hort* > *hord*.

Ör. *Az çekdirmedi bana, hortlayasica.* “Az çektirmedi bana hortlayasica.”

Huyu ğuruyasica [Huyu kuruyasica]: İstenmeyen davranışlar sergileyen bir kişiye yönelik söylenen, o davranışının son bulması dileğiyle edilen bir bedduadır. *Kuruyasica* sözcüğü *kuru-* fiiline {-y} yardımcı sesin gelmesi, fiilden ad yapan {-AsI} ekinin gelmesi ve *kuruyası* sözcüğüne de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bedduada yer alan *kuru-* fiilinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰⁵ görülmektedir: *kuru-* > *ġuru-*. *Kuru-* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Huyu ğuruyasıcayı vazgeçiremedim şu huyundan.* “Huyu kuruyasıcayı vazgeçiremedim şu huyundan.”

İşin gücün ters gessin [İşin gücün ters gelsin]: Kişinin hayatı boyunca yapmış olduğu tüm işlerinin ters gitmesi ve o işlerden kötü sonuçlar alması dileğiyle edilen bir duadır. Bedduada yer alan *gelsin* sözcüğünde ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *gelsin* > *gessin*. Sözcük *gel-* fiiline {-sIn} ikinci şahıs ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Ölene ġadar işin gücün ters gessin.* “Ölene kadar işin gücün ters gelsin.”

Kökü kesilesice [Kökü kesilesice]: Herhangi bir canlının devamlılığının olmaması, zarara uğraması dileğiyle edilen bir bedduadır. Bedduada yer alan *kesilesice* sözcüğü

⁵⁰⁵ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kuru-* > *ġuru-*. Bk. 31. dipnot.

kes- fiiline fiilden fiil yapan {-II} ekinin gelmesi ve *kesil-* fiiline ise fiilden ad yapan {-AsI} ekinin gelmesi, *kesilesi* sözcüğüne de adda ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Şu ot bahçede pek çok, kökü kesilesice ilaçlarıñ gene çıkar.* “Şu ot bahçede pek çok. Kökü kesilesice ilaçlarım yine çıkar.”

Kökü guruyasıca [Kökü kuruyasıca]: Herhangi bir canlının devamlılığının olmaması, zarara uğraması dileğiyle edilen bir bedduadır. *Kuruyasıca* sözcüğü *kuru-* fiiline {-y} yardımcı sesin gelmesi, fiilden ad yapan {-AsI} ekinin gelmesi ve *kuruyası* sözcüğüne de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir. Bedduada yer alan *kuru-* fiilinde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰⁶ görülmektedir: *kuru-* > *guru-*. *Kuru-* fiilinde görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Evde bu vakıtlar kökü guruyasıca fareler pek çok.* “Evde bu vakitler kökü kuruyasıca fareler pek çok.”

Körolasıca [Kör olasıca]: Herhangi bir canlının gözlerinin zarara uğraması dileğiyle edilen bir bedduadır. Bu beddua *kör / ol-* biçiminde birleşik fiil grubu yapısındadır. Sözcük *kör ol-* yapısına fiilden ad yapan {-AsI} ekinin ve *kör olası* biçimine de addan ad yapan {+cA} ekinin getirilmesiyle türetilmiştir.

Ör. *Gün yüzü gösdermedi bana körolasıca.* “Gün yüzü göstermedi bana körolasıca.”

3.2.4.4. Yeminler

Valla billa [Vallahi billahi]: Yeminde yer alan her iki sözcük kısalma sonucunda bu şekli almıştır: *vallahi* > *valla/ billahi* > *billa*.

Ör. *Valla billa gördüm onu.* “Vallahi billahi gördüm onu.”

Allah belamı virsin [Allah belamı versin]: Yeminde yer alan *ver-* fiilinde geniş /e/ ünlüsü dar /i/ ünlüsüne dönüşmüştür⁵⁰⁷: *ver-* > *vir-*.

⁵⁰⁶ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *kuru-* > *guru-*. Bk. 31. dipnot.

⁵⁰⁷ İlk hecede /e/ > /i/ değişimi görülmektedir: *ver-* > *vir-*. Bk. 32. dipnot.

Ör. *Allah belamı versin ben itmedim.* “Allah belamı versin ben etmedim.”

Gözüm kör ossun [Gözüm kör olsun]: Bu yeminde yer alan *olsun* sözcüğünde ilerleyici benzeşme ses olayı görülmektedir: *olsun* > *ossun*.

Ör. *Gözüm kör _ossun senle bi tā gidersem bi yere.* “Gözüm kör olsun seninle bir daha gidersem bir yere.”

Ġuran çarpsın [Kuran çarpsın]: Bu ikilemede yer alan *Kur’an* sözcüğünde kelime başı /k/ > /ğ/ değişimi⁵⁰⁸ görülmektedir: *Kur’an* > *Ġuran*. *Kur’an* adında görülen /k/ > /ğ/ tonlulaşmasını Karahan, Batı grubu ağızlarını diğer ağızlardan ayıran başlıca özellikler arasında göstermiştir (2017: 116).

Ör. *Ġuran çarpsın ben dimedim ona bişî.* “Kur’an çarpsın ben demedim ona bir şey.”

İki gözüm önüme aksın [İki gözüm önüme aksın]

Ör. *Sana yalan didiysem iki gözüm önüme aksın.* “Sana yalan dediysem iki gözüm önüme aksın.”

3.2.4.5. Seslenmeler/ Ünlemler

Abō⁵⁰⁹ (< *a* + < *bov*): Saçıkara Yörükleri ağızında bir şaşırma ünlemidir. DS’de 1. “Abla, büyük kız kardeş.”, 2. “Anne.”, 3. “Yenge.”, 4. “Amca.”, 5. “Şaşma ve korku ünlemi.”, 6. “Sıkıntı, usanç, bıkkınlık ünlemi.”, 7. “Korku, kuşku, coşku bildiren ünlem.”, 8. “Şaşkınlık bildiren bir ünlem.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu ünlem ağızda DS’de yer alan beşinci, yedinci ve sekizinci anlamlarda kullanılmaktadır. Ağızdaki sesletimi esnasında /o/ ünlüsü uzatılmaktadır: *abo* > *abō*.

Ör. *Abō, bu ġadar ceyizi sen mi yaptın?* “Abo, bu kadar çeyizi sen mi yaptın?”

Ġī (< *kız*): Saçıkara Yörükleri ağızında genellikle kadınlar için kullanılan bir seslenme ünlemidir. DS’de “Be... ‘Hey...’ gibi çağırma, seslenme ünlemi (kadınlar için kullanılır: G1 Ayşe buraya gel.”, “Kız.” ve GTS’de kız biçimiyle 3. “Dişi cinsten birine daha yaşlı biri tarafından kullanılan bir seslenme sözü.” şeklinde

⁵⁰⁸ İlk seste /k/ > /ğ/ değişimi meydana gelmiştir: *Kur’an* > *Ġuran*. Bk. 31. dipnot.

⁵⁰⁹ Gülensoy sözcüğü ‘Şaşma ve korku ünlemi’ < **a! bov!* ‘yansıma’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 44).

tanımlanmaktadır. Bu ünlem *kız* sözcüğünün ses değişimine uğramasıyla oluşmuştur: *kız* > *g̃i*. Sözcüğün ağızdaki sesletiminde /k/ > /ğ/ değişimi⁵¹⁰ ve /z/ ünsüzünün düştüğü görülmektedir: *kız* > *g̃i*. Bu ünlemin ağızdaki sesletimi esnasında /ı/ ünlüsü uzatılmaktadır: *gı* > *g̃i*.

Ör. *Dün hastaneye mi gittin g̃i*. “Dün hastaneye mi gittin kız?”

Hā: Saçıkara Yörükleri ağızında “evet” anlamında kullanılan ünlemdir. DS’de “Ha, işte.”, “Ha!, işte!”, “Ha!, demek!, neredeyse!” ve GTS’de 1. “İstek uyandırmak için kullanılan bir söz.”, 2. “Şaşma anlatan bir söz.”, 3. “Dikkati çekmek, uyarmak için kullanılan bir söz.”, 4. “Bir şeyin birden bire hatırlandığını ve kavrandığını anlatan bir söz.”, 5. “Tekrarlanarak kullanıldığında eşitlik anlamı veren bir söz.”, 6. “Bazen tekrarlanan bir emir kipinin tekrarları arasında yer alarak fiil ile anlatılan işin uzadığı ve bundan bıkkıldığı bildirilir.”, 7. “Evet.”, 8. “Soru bildiren bir söz.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızdaki sesletimi esnasında /a/ ünlüsü uzatılmaktadır: *ha* > *hā*.

Ör. *Hā, orda işde, getir onu*. “Ha, orada işte, getir onu.”

He⁵¹¹: Saçıkara Yörükleri ağızında “evet” anlamında kullanılan ünlemdir. DS’de 1. “Evet anlamında gerçekleştirme edatı olup soruların olumlu olduğunu belirtir.”, 2. “Ne? Anlamadım anlamında kullanılır.”, 3. “Al anlamında kullanılır: Öğretmenim kalemi he.”, 4. “Sepet.”, 5. “Evet, olumlu, doğru.”, 6. “He, evet.”, 7. “Evet, değil mi?.”, 8. “Büyük sepet.” ve GTS’de 1. “Türk alfabesinin onuncu harfinin adı, okunuşu.”, 2. “Evet.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızdaki sesletimi esnasında /e/ ünlüsü uzatılmaktadır: *he* > *hē*.

Ör. *He, bizim Ayşanın gızını isdeyecekler imiş*. “He, bizim Ayşe’nin kızını isteyeceklermiş.”

Oh⁵¹²: Saçıkara Yörükleri ağızında “rahatlama, sevinme” gibi duyguları anlatmak için kullanılan bir ünlemdir. DS’de 1. “Yön, sıra.”, 2. “Tahta döşeme.”, “Ok.”, 3. “Sabanın toprak dışında kalan uzun, ağaç bölümü.”, 4. “Oh!” ve GTS’de “Sevinç,

⁵¹⁰ İlk seste /k/ > /ğ/ tonlulaşması meydana gelmiştir: *kız* > *gı*. Bk. 31. dipnot.

⁵¹¹ Gülensoy sözcüğü ‘Evet anlamında sözcük’ < *he* ‘yansıma’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 407).

⁵¹² Gülensoy sözcüğü ‘Sevinç, beğenme, hayranlık, rahatlama, gibi çeşitli duyguları belirtir’ < *oh* ! ‘yansıma’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 617).

beğenme, hayranlık, rahatlama vb. duyguları belirten bir söz.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Oh, çok şükür içim rahatladı. “Oh, çok şükür içim rahatladı.”

Oy: Saçıkara Yörükleri ağızında “özlem, üzüntü” gibi duyguları anlatmak için kullanılan bir ünlemdir. DS’de 1. “Acı bildiren ünlem.”, 2. “Üzüntü bildiren bir ünlem.” ve GTS’de “Çeşitli duyguları anlatmak için kullanılan bir seslenme sözü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Oy oy nasıl özledim güzumu. “Oy oy nasıl özledim kuzumu.”

Pisi pisi: Saçıkara Yörükleri ağızında kedileri çağırmak için kullanılan ünlemdir. DS’de yer almayan sözcük GTS’de “Kedileri çağırmak için kullanılan bir seslenme sözü.” şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. Gel pisi pisi. “Gel pisi pisi.”

Tā/Te⁵¹³ (< *Far. tā* ط): Saçıkara Yörükleri ağızında bir uzaklığı işaret etmek için kullanılan ünlemdir. Bu ünlem ağızda *ta/te* olmak üzere iki farklı sesletime sahiptir. Bu sesletimlerden *ta* biçimi DS’de 1. “Doğrulama, gerçekleştirme için: Ta, öyle güzel ki!”, 2. “İşte.” şeklinde tanımlanmaktadır. Farsça kökenli olan (< *tā* ط) ünlemi GTS’de ise “Dek, değin, kadar, beri vb. edatlarla birlikte kullanılarak bir fiilin, bir hareketin, bir yerin, bir şeyin başladığı veya sona erdiği noktayı, zaman ve uzaklık bakımından abartmalı bir biçimde anlatan bir söz.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sesletimlerden *te* biçimi ise DS’de 1. “İşte.”, 2. “Şaşma ünlemi.”, 3. “Olmaz, hayır.”, 4. “Aşağılama ünlemi.” ve GTS’de “Türk alfabesinin yirmi dördüncü harfinin adı, okunuşu.” şeklinde tanımlanmaktadır. Ünlemlerin ağızdaki sesletimi esnasında /a/ ve /e/ ünlüleri uzatılmaktadır: *ta* > *tā* / *te* > *tē*.

Ör. Bakşan ürker tā nere çıkmış deller. “Bakşan ülker ta nereye çıkmış derler.”

Vay⁵¹⁴: Saçıkara Yörükleri ağızında “üzüntü, sıkıntı, acı” vb. gibi duyguları anlatmak için kullanılan bir ünlemdir. Sözcük DS’de 1. “Seslenme ünlemi.”, 2. “Vay!.” ve

⁵¹³ Gülensoy sözcüğü ‘1. İşte; 2. Şaşma ünlemi; 3. < * *tē* ‘yansıma’ şeklinde tahlil etmiştir (2007: 873).

⁵¹⁴ Gülensoy sözcüğü ‘1.Şaşma anlatan ünlem; 2. Ağrı, acı gibi duyguları anlatır’ < * *vā* ‘yansıma’ + *y* şeklinde tahlil etmiştir (2007: 1012).

GTS'de 1. "Şaşma anlatan bir söz.", 2. "Ağrı, acı vb. gibi duyguları anlatan bir söz.", 3. "Yönelme durumu almış bir kelime ile bir şeyin veya bir kimsenin kötü bir sonuca uğrayacağını anlatan bir söz." şeklinde tanımlanmaktadır.

Ör. *Vay esgileri çok özleriñ tabi.* "Vay eskileri çok özlerim tabi."

Vıdık vıdık: Saçıkara Yörükleri ağızında keklikleri çağırmak için kullanılan bir ünlemdir. Bu ünlem sözlüklerde yer almamaktadır.

Ör. *Gel vıdık vıdık gel.* "Gel vıdık vıdık gel."

Yā: Saçıkara Yörükleri ağızında "evet" anlamında kullanılan ve "cümleye pekiştirme, kuvvetlendirme" anlamı katan bir ünlemdir. DS'de 1. "[-> yaa]", 2. "Evet.", 3. "Yağ.", 4. "Hayır, olmaz.", 5. "1. Hayıflanma bildiren bir ünlem. 2. Fakat, ama." ve GTS'de 1. "'Ey, hey' anlamlarında bir seslenme sözü.", "Evet.", 2. "Şaşma şaşkınlık bildiren bir söz.", "Bir düşüncenin karşıtı düşünülürken kullanılan bir söz.", "Gerekli veya onay bildiren cümlelerde yargının onaylandığını bildiren bir söz.", "Dilek ve geniş zaman kiplerinde yargıyı güçlendiren bir söz.", "Bilinen, görülen, hatırlanıp anlatılan bir olay dolayısıyla da sorulan başka bir konu için kullanılan bir söz.", "Bir düşüncede sıra ile yer alan ayrı cins öğelerden biri ötekilerden üstün görüldüğünde 'hele, özellikle' anlamlarında kullanılan bir söz.", "Cevap niteliğinde olan cümlenin sonuna getirildiğinde asıl yargının arkadan gelen cümle ile anlatılacağını belirten bir söz.", "Bazı çekimli zamanlardan sonra gelerek anlamı pekiştiren, kuvvetlendiren bir söz: Yedydin ya. Oturmuşum ya." şeklinde tanımlanmaktadır. Ağızdaki sesletimi esnasında /a/ ünlüsü uzatılmaktadır: *ya > yā.*

Ör. *O zaman başğa ğuzu yok ya onlara emlik deller.* "O zaman başka kuzu yok ya onlara emlik derler."

SONUÇ

Dil, insanlar arasındaki iletişimi sağlayan bir sistemdir. Dilin önemli özelliklerinden biri de toplumdaki topluma değişiklik göstermesidir. Bu nedenle dil sürekli bir değişim hâlinindedir. Dildeki bu değişimlerin belirlenmesi ve o dilin söz varlığının kayıt altına alınabilmesi açısından ağız çalışmaları çok önemlidir. Bu noktada Türk dili ağızlarının tamamı Türk dilinin ayrıntılarını, işleyişini, olanaklarını, gücünü ve zenginliğini gösterebilmek açısından kıymetlidir.

Tezin “Birinci Bölüm”ünü oluşturan Adlar başlığı altında Saçıkara Yörükleri ağızdaki özel ve genel adlar incelenmiştir. Ağızdaki kişi adları incelendiğinde verilmişindeki en yaygın etkenin verilen adın aile büyüklerinden birinin adı olmasıdır. Bunun yanında Kur’an-ı Kerim’de geçen veya geçtiği düşünülen adların verilmesinde belirleyici etkenler arasındadır. Ağızdaki kişi adlarına köken olarak bakıldığında incelenen 55 kişi adından 47’sinin Arapça, 5’inin Türkçe, 2’sinin Farsça ve 1’inin İbranice olduğu, dolayısıyla en fazla adın Arapça kökenli olduğu görülmektedir. Ağızdaki kişi adlarının ses ve köken bakımından incelenmesiyle de özel olarak Saçıkara Yörüklerinin genel olarak ise Türkiye’deki ad verme geleneği örneklendirilmiştir. Saçıkara Yörüklerinde herhangi bir adın bireye verilmesinde en başta gelen etken verilen adın aile büyüklerinden birinin adı olmasıdır.

Saçıkara Yörüklerinin yaşadığı köylerdeki kişilere fiziksel ve karakteristik açıdan olumlu veya olumsuz özellikler, yaptığı iş ve uğraş veya yaşadığı bir olay vb. etkenlerden dolayı çeşitli lakaplar takılmıştır. Böylelikle kişi toplum tarafından en belirgin hale gelen özelliğini yansıtan bir lakap kazanmış ve bu lakap zamanla kişilerin kendi adlarından daha yaygın kullanılır hale gelmiştir. Küçük yerleşim yerleri olan köylerde yaşayan insanlar birbirleriyle olan ilişkilerinin kuvvetli olması, beraber daha çok vakit geçiriyor olmaları, pek çok işi yardımlaşarak yapmaları vb. sebeplerden dolayı lakapları, kentte yaşayan insanlara göre daha fazla kullanmaktadırlar.

Saçıkara Yörüklerinde kişiler kendilerini tanıtırken ve bir başkasını tarif ederken sülale adlarını kullanmaktadır. Bu sülale adları ağızda genellikle lakaplardan ve soyadlardan türetilmiştir. Ağızda yaygın bir kullanıma sahip olan, aile ve topluluk

bildiren +IAr eki Saçıkara Yörükleri ağzında sülale adlarının genelinde görülmektedir.

Temel geçim kaynağı hayvancılık olan Saçıkara Yörükleri, hayvanların etinden, sütünden, yününden, derisinden ve gücünden yararlanarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Böylelikle hayvanlar çoğu zaman evin bir bireyi olarak görülmesine sebep olmuş ve böylelikle de hayvanlara çeşitli adlandırmalarda bulunulmuştur. Ağızda derlenen hayvan adlarına bakıldığında, hayvanın huyuna, rengine, cinsine, fiziksel özelliklerine ve sahibi arasında kurulan duygusal bağa göre adlar verildiği görülmektedir.

Yaşam biçimleri, iş ve uğraşları gereğince doğayla iç içe olan Saçıkara Yörükleri dağ, tarla, su, bayır, taş, mahalle gibi yerlere çeşitli adlar vermiştir. Bu yer adlarının verilisinde yerin coğrafi ve fiziki yapısı, kullanım amacı, o yerle ilgili yaşanmış bir olay, ait olduğu kişi veya ailenin adı ve lakabı gibi etkenler belirleyici olmuştur. Yer adlarının verilmesinde belirleyici olan bu etkenler köylerin tarihi geçmişi hakkında da bilgi vermektedir. Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen 24 yer adının ses, yapı, işlev ve söz dizimi açısından incelenmesiyle ad verme sürecindeki dil özellikleri de belirlenmiştir.

Saçıkara Yörükleri ağzından derlenen ve kavram alanlarına göre sınıflandırılan genel adlar, genel adlar başlığı altında yiyecek ve içecek, giyim-kuşam, hayvan, bitki, araç-gereç adları (ev, tarım, hayvancılık), sağlık ile ilgili adlar (insan, hayvan ve bitki), coğrafya ile ilgili adlar (doğa olayları, yer-yön), zaman ile ilgili adlar, meslek adları, vücudun bölümleri, organ adları, renk ve akrabalık adları alt başlıklarına ayrılarak incelenmiştir. İncelenen bu adların bazılarının DS'de ve GTS'de yer aldığı fakat bazılarının DS'de yer alıp GTS'de yer almadığı bazılarının ise yalnızca ağızda yer aldığı sözlüklerde bulunmadığı belirlenmiştir.

İncelenen genel adlardan DS'de olup GTS'de yer almayan sözcükler şunlardır: yiyecek ve içecek adlarından *belben*, *dolaz*, *hort*, *nohutlu topalağ*, *sarı burma*, *yepinti*; giyim-kuşam adlarından *etekcek*, *gutmu*, *göynek*, *yazma*; hayvan adlarından *celvin*, *ğayalık*, *keklik*, *kösdü*, *kürük*, *tosba*, *yazmış*; bitki adlarından *çoban çoğaran*, *dedesakalı*, *gelin eli*, *ilan burçağı*, *navrız*; araç-gereç adlarından *eriş*, *gümbür*, *ırbığ*, *itē*, *taħda*, *tāra*, *tımlı*, *tirki*; tarım aleti adlarından *köten*; hayvancılık ile ilgili adlardan

gerbe, ĥatap, toka; hastalık adlarından *aydaş*; doğa olayı adlarından *bulut ġabarması, deli dalaz*; zaman ile ilgili adlardan *şafak yıldızı*; meslek adlarından *sağancı*.

Ağızdan derlenen genel adlardan DS’de ve GTS’de yer almayan, yalnızca ağızda bulunan sözcükler ise şunlardır: giyim-kuşam adlarından *boplüm*; hayvan adlarından *paçalı dive, sirpiç*; bitki adlarından *davşan ekmeği, ġuş yüreği*; araç-gereç adlarından *böğür bağı, çitil, gevşeklik, orta bağ, örtme*; hayvancılık ile ilgili adlardan *çekipi, dive boncuğu*; hastalık adlarından *ęırıķ çıkık, çelerme, don, yel vurması*; doğa olayları adlarından *ebemin , ala ġuşaęı, ġün doğan*; zaman adlarından *garp yıldızı, seher yıldızı*; meslek adlarından *ęir toķduru*; vücudun bölümleri ile ilgili adlardan *iman*; renk adlarından *çayalı, ġaradal ġarası*.

Tezin “İkinci Bölüm”ünü oluşturan fiiller başlığı altında Saçıkara Yörükleri ağızından derlenen fiiller sınıflandırılarak incelenmiş ve bazı fiillerin DS’de olup GTS’de olmadığı bazıının ise yalnızca ağızda yer aldığı, sözlüklerde bulunmadığı görülmektedir. Ağızdaki fiillerden DS’de olup GTS’de olmayanlar şunlardır: *dayfal-, apala-, teyle-, bortla-, bozula-, çez-, ġunna-, kücüle-, ġönülle-*. Derlenen fiillerden sözlüklerde yer almayanlar ise şunlardır: *yafıl-da-, tırıs-la-, simkele-, sıpala-, çeki çek-, dombulda-, kürte-, fortla-, curulda-*. Saçıkara Yörükleri ağızından derlenen bu sözcüklerin söz varlığının sözlük çalışmalarına katkı sağlayabileceği görülmektedir.

Tezin “Üçüncü Bölüm”ü olan ağızdaki Kalıplaşmış Dil Birimlerinin incelendiği kısımda 18 atasözü, 38 deyim, 27 ikileme, 14 ilişki sözü, 12 dua, 17 beddua, 5 yemin, 11 seslenme ve ünleme yer verilmiştir. Konargöçer bir yaşam biçimine sahip olan Saçıkara Yörüklerinin yaşamlarının gerektirdiği şartların, ihtiyaçların, karşılaşılan bir takım zorlukların ve göç sırasındaki heyecan ve mutlulukların dilde kalıplaşmış birimlere yansıdığı görülmektedir. Türk dilinin olanakları, zenginliği, anlamsal derinliğini gösteren bu yapılar toplumun kültürel ve tarihi geçmişini de gözler önüne sermektedir.

Konya ilinin Kadınhanı ilçesinde yaşayan Saçıkara Yörükleri özelinde yapılan söz varlığı çalışması sonucunda derlenen kavramların konargöçer yaşam biçiminin birer göstergeleri olduğu görülmektedir. Bu yaşam biçimine sahip olan Yörükler, şartlar gereğince göç sırasında yanında getirdikleri hayvanlar uzun yıllar boyunca hep yakınlarında olmuştur. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan Yörükler, kendileri

için uygun olan bölgelere sürekli göç halinde olmaları dolayısıyla doğayla ve hayvanlarla kurdukları yakınlıkları dile de yansımıştır. Bu durum sonucunda Saçıkara Yörüklerinde doğa ile iç içe sürülen yaşam biçimi kullanılan söz varlığını ortaya çıkarmıştır.

Saçıkara Yörükleri ağızdan derlenen dil ürünlerinden ölçünlü dilde kullanılmayan pek çok söz varlığı ögelerine rastlanmıştır. Geçimlerini hayvanlardan elde ettikleri süt, peynir, deri vb. ürünlerle sağlayan Yörüklerin dilinde özellikle peynir türlerinin çok çeşitli olduğu görülmektedir. Bu peynir türlerinden söz konusu ağızdan derlenenler şunlardır: *çökelek, dolaz, hort, nor, teleme*.

Bu sözcüklerden *dolaz* ve *hort*'un GTS'de yer almadığı belirlenmiştir. Yörüklerin yaşam biçiminin ve buldukları coğrafyanın vermiş olduğu geçim sıkıntısı ellerinde bulunan tüm ürünleri ihtiyaç doğrultusunda değerlendirme zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Bu duruma örnek olarak peynirlerden akan sarı su ile yapılan, *hort* ve *dolaz* olarak adlandırılan peynir türleri gösterilebilir. Böylelikle zor bir yaşam biçimine sahip olan Yörükler ellerinde bulunan tüm malzemeleri yeni bir ürüne dönüştürme zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır.

Yörüklerin hayvanlarla olan ilişkisi hayvan adlarının ve yavru adlarının çeşitliliğinde de kendini göstermektedir. Örneğin yıl içerisinde sürekli göç halinde olan Yörükler için deve çok önemli bir hayvandır. Ağızda “güçlü, kuvvetli olan deve” anlamına gelen *tülü/paçalı dive* ve “güçsüz, kuvvetsiz ve çok beyazımsı olan deve” anlamına gelen *yoz/aşşâlık dive* olmak üzere iki çeşit deve bulunmaktadır. Bu develer de kendi içerisinde bazı özelliklerine göre farklı biçimlerde adlandırılmaktadır: *beserek* “tülü devenin erkeği”, *buhur* “tülü devenin erkeği”, *gayalık* “devenin dişisi”. Ayrıca ağızda hayvan yavrularının adları da ölçünlü dile göre çeşitlilik göstermektedir: *yazmış* “keçi yavrusu”, *toğlu* “koyun yavrusu”, *teke* “keçi yavrusu”, *şişek* “koyun yavrusu”, *sıpa* “eşek yavrusu”, *seyis* “keklik yavrusu”, *oğlak* “keçi yavrusu”, *maya* “deve yavrusu”, *lök* “deve yavrusu”, *kürük* “eşek yavrusu”, *köşek* “deve yavrusu”, *guzu* “koyun yavrusu”, *gülun* “at yavrusu”, *goç* “keçi yavrusu”, *gancığ* “köpek yavrusu”, *erkeş* “keçi yavrusu”, *enik* “köpek yavrusu”, *emlik* “koyun yavrusu”, *dorum* “deve yavrusu”, *daylak* “deve yavrusu”, *dana* “inek yavrusu”, *çebiç* “keçi yavrusu”, *buzā* “inek yavrusu”.

Kırsal bölgelerden şehirlere doğru gerçekleştirilen göçler ve bu göçler sonucunda şehirleşmenin artması insanları topraktan uzaklaştırmaktadır. Bu durum şehirleşen insanların duygu ve düşünce dünyasını, hayal gücünü, tabiatla ilişki biçimini etkilemekte ve değiştirmektedir. Bu değişimlerden en etkili olanı dilde görülmektedir. Doğadan, topraktan uzaklaşılmasıyla kırsal bölgelerde kalan, şehre taşınamayan pek çok sözcük o dilin gizli hazinesidir. Dildeki bu hazinelerin arasında ağız çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan doğrudan toprakla ilişkisi olan çiçek ve bitki adları gelmektedir. Saçıkara Yörükleri ağızından yapılan derleme sırasında dilde yer alan ve unutulmaya yüz tutmuş pek çok çiçek ve bitki adlarıyla karşılaşmıştır. Karşılaşılan her bir çiçek ve bitki adlarının farklı duygu ve düşünce içeren anlamları bulunmaktadır. Derleme sırasında belirlenen çiçek adlarından *guş yüreği* (< *kuş yüreği*) Saçıkara Yörükleri ağızında yeşil yaprakları, beyaz rengi olan ve küçük bir yüreğe benzemesi dolayısıyla bu şekilde adlandırılan bir çiçektir. Ağızda kullanılan kırmızı ve çok ince yaprağı olan bir diğer çiçek ise *gelin eli*dir. *Gelin eli* şeklinde adlandırılan bu çiçek çok hassas bir yapıya sahip olması dolayısıyla bu benzetme yapılmıştır. Saçıkara Yörükleri ağızında belirlenen bu çiçek adları kullanıldığı toplumun varlıkları adlandırmasındaki ince duygu ve düşünce dünyasını yansıtması açısından dikkat çekici ve önemlidir.

Bir toplumun duygu ve düşünce dünyasını, değerlerini, yaşam biçimini ve kültürünü yansıtmasında fiillerin de önemi büyüktür. Örneğin Saçıkara Yörükleri ağızında sıklıkla kullanılan *gönülle-* fiili eve gelen bir misafire küçük hediyeler vererek gönül almak, bazı durumlarda ise herhangi bir isteğini gerçekleştirerek karşı taraftaki insanı mutlu etmek amacıyla kullanılan bir fiildir. Ağızda yapılan derlemeden belirlenen sadece *gönülle-* fiiliyle dahi toplumun ince düşüncesi, misafirperverliği, dünyayı algılayış biçimi, insanların arasındaki duygusal bağ ve bunlara benzer pek çok özellik gözler önüne serilmektedir. Saçıkara Yörüklerinin dilinden dökülen “*Evime gelen her Tanrı misafirini elimineñ gönülleriñ. Elimineñ gönülleyemediğim zamannarda da dilimineñ gönülleriñ.*” cümleleri bu durumun somut göstergesidir.

Saçıkara Yörüklerinin yaşam biçimlerini yansıtan atasözü ve deyimlerin büyük bir kısmının deve ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bu durumun Yörüklerin iş ve uğraşları, temel geçim kaynaklarının hayvancılık olmasından kaynaklı olduğu görülmektedir. Yukarıda da bu duruma söz varlığı açısından örnekler verilmiştir. Ağızdan derlenen

bu atasözleri ve deyimlere şu örnekler gösterilebilir: *Anadan olur uşak, divideden olur köşek* [*Anadan olur uşak, deveden olur köşek*], *Deve deveden geviş, gız gızdan nakış öğrenir* [*Deve deveden geviş, kız kızdaki nakış öğrenir*], *Deveyi yardan atdıran bir dutam otur* [*Deveyi yardan attıran bir tutam ottur*], *Er adıyla deve havıdına bilinir* [*Er adıyla deve havutuyla bilinir*], *Kiminin devesi, kiminin duası* [*Kiminin devesi, kiminin duası*], *Deveye hendek atlat-, Deveyi havıdına yut-* [*Deveyi havutuyla yut-*], *Lök gibi otur-*.

Tezde Saçıkara Yörükleri ağızından derlenen sözcükler ses, biçim ve söz dizimi özellikleri açısından incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda en dikkat çekici durum ise Oğuz Türkçesine ait ses özelliklerinin hemen hemen tüm örneklerde yaşadığıdır. Saçıkara Yörükleri ağızında bu dikkat çekici ses özellikleri arasında /k/ > /ğ/ değişimi, /t/ > /d/ değişimi, /e/ > /i/, /i/ > /e/ değişimi, ünsüz uyumsuzluğu, benzeşme ses olayı, göçüşme ses olayı pek çok örnekte görülmektedir. Ağızda kullanılan sözcüklerden /k/ > /ğ/ değişimine uğrayan sözcüklerden bazıları şunlardır: *kara > ğara, koca > ğoca, koyun > ğoyun, kuzu > ğuzu, koç > ğoç, kız > gız, kaymak > ğaymak, kazak > ğazak, kayalık > ğayalık, kulun > ğulun, kabak > ğabak, kavun > ğavın, kaç- > ğaş-, kon- > ğon-, kavur- > ğavır-, kuzula- > ğuzla-, kuş yüreği > ğuş yüreği, kuzukulağı > ğuzuğulağı.*

/t/ > /d/ değişimine uğrayan sözcüklerden bazıları şunlardır: *tepe > depe, tavşan > davşan, tilki > dilki, tut- > dut-*.

/e/ > /i/, /i/ > /e/ değişimine uğrayan sözcüklerden bazıları şunlardır: *deve > dive, teyze > diyze, yeğen > yiğen, iyi > eyi, de- > di-, git- > get-*.

Ünsüz uyumsuzluğu görülen sözcüklerden bazıları şunlardır; *attıran > atdıran, ottur > otdur, gitti > gitdi, etti > etdi, hendekten > hendekden.*

Benzeşme ses olayı görülen sözcüklerden bazıları şunlardır: *adı-ile-n > adınan, havutu-ile-n > havıdınan, salkım > sallım, pembe > penpe, anlat- > annad-*.

Göçüşme ses olayı görülen sözcüklerden bazıları: *patlıcan > badılcın, çömlek > çölmek, sayacak > sacayak, tepsi > tesbi, ekşi > eşği* şeklindedir.

Saçıkara Yörüklerinin dilinde yapılan bu söz varlığı çalışması, Türk dilinin işleyişini, olanaklarını, işleliğini ve zenginliğini göstermektedir. Bu bağlamda ağızlarla ilgili

yapılan bütün çalışmaların Türk dilinin değerli ürünlerini kayıt altına alabilmek açısından önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- Aba V (2012) *Yörükler ve Saçkaralı Aşireti* (Sezen Ofset Matbaacılık, Adana).
- Adiller S (2011) Doğu Makedonya Alikoç Köyü'nde evlilik ve Yörük kadını. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antropoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ağça AÖ (2019) Tasarım bağlamında endüstriyel ve teknolojik gelişmelerin konargöçer yaşam tarzına ve maddi kültürüne etkileri (Mersin Yörükleri). Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Endüstri Ürünleri Tasarımı Anabilim Dalı, Ankara.
- Ak M (2012) 19. yüzyılda Teke yöresi Yörüklerinin sosyo-ekonomik durumu. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Antalya.
- Akan M (2016) Anadolu Yörük yaşamında dokuma geleneği. *Kalemisi Dergisi* 4-7.
- Akar A (2006) Renge bağlı yer adlandırmalarında Muğla örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 20-1.
- Akar A (2018) *Oğuzların Dili Eski Anadolu Türkçesine Giriş* (Ötüken Yayınları, İstanbul).
- Akar A (2019) *Düşünen Türkçe* (Ötüken Neşriyat, İstanbul).
- Akçataş A (1996) Çay Yörük ağzı. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Afyon.
- Aksan D (1982) *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 3* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Aksan D (2004) *Türkçenin Sözvarlığı* (Engin Yayınevi, Ankara).
- Aksan D (2015) *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü* (Bilgi Yayınevi, Ankara).
- Aksoy E (2001) Yörük ve Türkmenlerin sosyo-kültürel yapısı (Kırıkkale Karakeçili Örneği). Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

- Aksoy H (2012) Göçebelikten yerleşikliğe geçiş sürecinde sosyo-kültürel bağlamda Sarıkeçili Yörükleri. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Ankara.
- Arıcı B (1996) Yörükler. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar, Mersin.
- Arıcı B (2004) Geleneksel Yörük kadını takı ve başlıkları çıkış resimleri. Sanatta Yeterlilik, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı, Ankara.
- Atlıhan Ş (2011) *Batı Anadolu'da yaşayan Yörüklerde heybe ve torba dokumlar*. Erdem Halı Özel Sayısı 1-10.
- Avcı H (2010) Antalya'nın Korkuteli ilçesinde yaşayan Honamlı Yörüklerinde görülen işlemler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Anabilim Dalı, Konya.
- Aydoğmuş A (2018) Değişen sosyo-ekonomik koşullarda Yörükler (Manavgat Örneği). Yüksek Lisans, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Uşak.
- Ayyıldız S (2013) Teke Yöresi Yörük Türkmen müzik kültüründe yerel çokseslilik özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği Anabilim Dalı, İstanbul.
- Balı A (2018) Erdemli Yörük kadınlarında el dokumacılığı ve bu geleneğin turizme kazandırılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi* 11-24.
- Banguoğlu T (2019) *Türkçenin Grameri* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Baş B (2011) Söz varlığı ile ilgili çalışmalarda kullanılacak ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 29: 27-61.
- Başkan Ö (1970) Türkiye köy adları üzerine bir deneme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 18: 237-251.
- Baycan M (2020) Balıkesir Balya Yöresi Yörüklerinin heybe ve torba dokumaları. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, İstanbul.

- Baysal B (2019) Hayta Yörüklerinin folkloru (Antalya İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Antalya.
- Bektarım N (2020) Mersin’de yaşayan yerleşik ve konargöçer yörüklerin mutfak kültürü üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, Mersin.
- Boyraz Ş (1998) Lakaplar konusunda bazı dikkatler ve bir yöre örneği. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 7: 107- 138.
- Bozalan H (2008) Bergama merkez ilçesi ve köylerinde yaşayan Yörüklerin ağız incelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Edirne.
- Bozkurt G (2013) *İnsan ve kültür*. (Boyut Yayınları, İstanbul).
- Buksur H (2011) Saçıkara Yörüklerinde yaşayan dokumalar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi* 7-1.
- Büyükaşahin F (2017) Çevre-kültür bağlamından geleneksel ekolojik bilginin korunmasının önemi: Sarıkeçili Yörükler örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Cin F (2004) Ceyhan Yörüklerinde halk kültürü araştırmaları. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Adana.
- Çam E (2018) Yunt Dağı Yörük masalları: metin ve bağlam merkezli bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Çeker M (2015) Çumra Havalisi Yörükleri ağız. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya.
- Çelik Ü (2004) *Fethiye’de Eldirekli Göçebe Yörükler ve Kilimleri* (Ay Yayınları, İzmir).

- Çınar M (2020) Sarıkeçili yörüklerinde dini hayat. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum.
- Demirci ÜÖ (2014) Ardahan'ın Hanak ilçesinde kullanılan lakaplar. *Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi* 1-1.
- Deniz S (2019) *Erken İç Asya Tarihi* (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Deveci M (2020) Hatay/Kırıkhan Yörüklerinde halk bilimi unsurları. Yüksek Lisans Tezi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Hatay.
- Divanü Lûgat-it-Türk Dizini* (1972) (Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara).
- Doğan MM (1999) Kırıkhan-İslahiye Yöresi Yörüklerinde sosyal, kültürel ve ekonomik yapı. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ.
- Durmaz R (2018) Antalya ili örneğinde Karakoyunlu Yörük ağızı: ses bilgisi, şekil bilgisi, söz varlığı ve Karakoyunlu Yörük etnografyası. Doktora Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Ercilasun AB (2017) *Türk Dili Tarihi* (Akçağ Yayınları, Ankara).
- Erdek İ (2017) Kütahya Karakeçili Yörüklerini Havsız Kirkitli dokumaları. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Erdem M (2016). Türkçede fiiller ve sınıflandırma sorunları. *Electronic Turkish Studies* 11(20).
- Erdem F (2018) Dirmil Yörük müzik kültürü. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Geleneksel Türk Müzikleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Eren H (1965) Yer Adlarımızın Dili. *Belleten* 13-155.
- Eren H (1999) *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* (Bizim Büro Basım Evi, Ankara).

- Eren S (1998) Anamas yaylalarındaki Yörük düz dokumaların çözümlemesine ilişkin bir yöntem araştırması. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum.
- Ergin M (2013) *Türk Dil Bilgisi* (Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul).
- Ergun L (2004) Yörüklerde müzik ve boğaz çalma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Eroğlu EF (2017) Beşkaza Yörük-Türkmen mezar taşları ve damgası. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Muğla.
- Erol B (2017) Sosyolojik bir olgu olarak Yörük (Türkmen) kültürü ve çağdaş Türk resim sanatına yansımaları. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Resim Ana Sanat Dalı, Antalya.
- Erol S (2016) Antalya Elmalı yöresinde tespit edilen Yörük dokumaları. Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı, Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Ana Sanat Dalı, Antalya.
- Eröz M (1991) *Yörükler* (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul).
- Ersavaş H (2018) 20. yüzyıldan günümüze kadar Orta Toroslarda yaşayan Yörüklerin yemek kültürü ve mutfak yapısı. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Ersoy C (2021) Konar-Göçer folkloru: Mersin’de yaşayan Tırtar Yörükleri örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Mersin.
- Göçer A (1999) Aladağ (Karaevli, Karakoyunlu, Horzum, Müsürler, Honamlı, Karakeçili, Sarıkeçili, Keşefli...) Yörüklerinin dil, folklor ve halk edebiyatı. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kayseri.
- Gökberk M (2000) *Değişen Dünya Değişen Dil* (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).
- Gökdayı H (2008) Türkçede kalıp sözler. *Bilig* 44: 89-110.
- Gökdayı H (2020) *Türkçede Kalıp Sözler* (Kriter Yayınevi, İstanbul).

- Gülensoy T (2007) *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Gülensoy T (2011) Anlamları kötü Türk kişi adları. *Journal of Dil Arastirmalari* 8.
- Gündüz T (1998) Türkmen Adına Dair Bazı Fikirler. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 8: 107-111.
- Gülten S (2008) XVI Yüzyılda Batı Anadolu'da Yörükler. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Güneş İT (2009) Savaştepe Yöresi Yörük ağızlarının incelenmesi ve Türkçe'nin gelişip zenginleşmesine katkılar. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türk Edebiyatı Bölümü, İzmir.
- Güvenç B (2013) *İnsan ve Kültür* (Boyut Yayınları, İstanbul).
- Hacıeminoğlu N (1991) *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller* (Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Halaçoğlu Y (2009) *Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650)* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).
- Halaçoğlu Y (2014) *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi* (Türk Tarih Kurumu, Ankara).
- Harmandar ŞŞ (2000) Ayvacık ve Ezine'de Yörük folkloru ve saha çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Hirik E (2018) *Türkiye Türkçesinde Mental Fiiller* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara).
- Ibrahimsojlu I (2018) Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri ağızı (inceleme-metinler-sözlük). Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı, Edirne.
- İmer K (1990) *Dil ve Toplum* (Gündoğan Yayınları, Ankara).
- İmer K, Ahmet K, Sumru Özsoy A (2011) *Dilbilim Sözlüğü* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul).

- İncir A (2011) Mersin Yörüklerinde doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili inanışların mukayeseli araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ.
- Kabataş Çetin Ş (2017) Antalya ve Samsun'da yaşayan Yörüklerin geçiş dönemleri adet ve uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Kafesoğlu İ (2007) *Türk Milli Kültürü* (Ötüken Yayınları, İstanbul).
- Karaağaç G (2013) *Türkçenin Dil Bilgisi* (Akçağ Yayınları, Ankara).
- Karagöl S (2019) Yeşilovacık ve Büyükeceli (Mersin Silifke Gülnar) Sarıkeçili Yörüklerinde çuvallar. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Halı, Kilim ve Eski Kumaş Desenleri Ana Sanat Dalı, Antalya.
- Kargın H (2021) Sofçular Köyü Sözcükleri (Araç/Kastamonu). Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Karahan L (2017) *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması* (TDK Yayınları, Ankara).
- Karahan L (2009) Türkçede dinî anlamı bazı kişi adlarını ekle değiştirme geleneği. *Dil Araştırmaları* 4.4: 17-24.
- Karpuz HÖ (2006) Buldan ilçesinde kişi adları. *Buldan Sempozyumu*.
- Karataş M (2013) Türk dilinde yanış (motif) adları (Anadolu Sahası). Doktora Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Muğla.
- Karataş M (2017) Göçerevlik ve yerleşiklik bağlamında selçukname'deki kültür unsurları. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 42: 127-170.
- Karataş M (2019) *Her Yönüyle Türk Dili* (Kimlik Yayınları, Kayseri).
- Karataş M, Ulusay H (2020) Kavram körelmesi bağlamında hayvanlarla ilgili bir söz varlığı çalışması: Sofçular köyü ağzı örneği. *Journal of Black Sea Studies* 67: 473-500.

- Kaygana B (2015) XVI yüzyılda Saruhan Sancağı Yörükleri. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ordu.
- Keser O (1987) *Tarihi, Sosyal ve Kültürel Yönleriyle Kadınhamı* (M. Naci Gücüyener Matbaacılık ve Gazetecilik Ticaret Anonim Şirketi, Konya).
- Kılınç N (2010) Antalya Yöresi Yörük fıkraları üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Isparta.
- Koçak G (2006) Yerleşik ve Göçer Yörükler arasındaki yapısal farklılıkların karşılaştırılması: Sarıkeçililer örneği. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Korkmaz Z (1992) *Grammer Terimleri Sözlüğü* (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara).
- Korkmaz Z (2019) *Türkiye Türkçesi Grameri* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Koyuncu Güven A (2019) Somut kültürel unsurlar açısından Fethiye Yörüklerinin halk kültürü coğrafyası. Yüksek Lisans Tezi, Akşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Antalya.
- Kurgun L (2011) Özel adlar ve sözlük birimleri üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies* 11/2: 293-307.
- Kurt K (2014) *Kara Çadırın Kara Çocukları (Sarı Yağlıklı Saçkaralılar)* (Özcanlar Ofset Matbaacılık, Konya).
- Kurtaran Ş (2017) Müziğin kollektif düşünce temsilindeki yeri: Yörükler. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzikoloji ve Müzik Teorisi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Küçükpapaşcu S (2021) Beşkaza Yörükleri: dil ve kültür araştırması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Ankara.
- Metin BB (2017) Geydoğan köyünde yer adları. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi (TÜRKLAD)* 1-1: 147-165.

- Meydan A (2016) *Dünden Bugüne Sebil Yörükleri* (Pegem Akademi Yayınları, Ankara).
- Orhan M (2004) Konya ili çumra ilçesi tarihi Yörük dokumaları ve günümüzdeki uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, El Sanatları Anabilim Dalı, Konya.
- Önal MN (2005) *Muğla Efsaneleri* (Muğla Üniversitesi Yayınları, Muğla).
- Öter A (2019) Yörük kültürü ve toplumsal değişim süreçleri. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Isparta.
- Özden Hİ (2014) Arpaçbaşı Kasabası (Mersin-Erdemli) Boynuinceli Yörükleri ağız. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Karaman.
- Özek F (2015) +Ak ve +(I)k eklerinin Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanımı üzerine bir değerlendirme. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17-28: 57-67.
- Özkan N (2016) Adlandırma yöntemi olarak lakaplar ve Büyükkışla'daki örnekleri. *Birinci Uluslararası Bozok Sempozyumu Bildiri Kitabı* 5-7.
- Özkul L (2008) *Sultanlar Şehri Kadınhanı (Saideli-Pira)* (Unimat Ofset Yayınları, Konya).
- Öztürk E (2001) Silifke ve Mut'taki Sarıkeçili ve Bahşış Yörükleri ağız. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Konya.
- Parlak CC (2017) Tanzimat döneminde Biga Sancağı Yörükleri (1840-1845). Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Parlatır İ (2017) *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (Yargı Yayınevi, Ankara).
- Sargın K (2019) Kültürel coğrafya açısından Karahacılı Yörükleri: Serik örneği. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Antalya.

- Sarı S (2008) XV-XVI. yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı, Isparta.
- Sarı C (2019) Türkiye Türkçesi ağızlarında kalıplaşmış dil birimleri. Doktora tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Muğla.
- Sarıköse B (2012) Konya Vilayeti Salnamelerine Göre Saidili Nahiyesi'nin Sosyo-Ekonomik Yapısı. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 32: 293-308.
- Saussure FD (1998) *Genel Dilbilim Dersleri* çev. Berke Vardar (Multilingual, İstanbul).
- Sert G (2015) Eskişehir ili Yörük ağızları. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Sinor D (2019) *Erken İç Asya Tarihi*, çev. Ruşen Sezer (İletişim Yayınları, İstanbul).
- Soysal I (2010) Antalya'daki Yörüklerin yerel siyasetteki yeri ve önemi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Antalya.
- Sözer B (2017) Kadınhanı ve çevresi Türkmen-Yörük ağzı (inceleme- metin-sözlük). Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Sümer F (1999) *Oğuzlar (Türkmenler)* (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul).
- Şahbaz D (2018) XVI yüzyılda ulu Yörük teşekkülleri (Etrak-ı Büzürk). Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Şahin F (2017) Kadınhanı ağzı. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Nevşehir.
- Şahin İ (2013) Türkiye yeradbiliminde terim ve tür sınıflandırması sorunları. *Avrasya Terim Dergisi* 1.1: 46-58.
- Şahin İ (2019) *Adbilim* (Pegem Akademi, Ankara).

- Şirin User H (2009). *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları Söz Varlığı İncelemesi* (Kömen Yayınları, Konya).
- Şiveroğlu S (2013) Güney Ege Yörüklerinde giysiler ve tamlayıcı aksesuarlar: Milas Çomakdağ bölgesi. Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekstil ve Moda Tasarımı Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Topkaraoğlu, H (2001) Serik ve çevresinde yaşayan Yörüklerde adet ve inanışlar. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Elazığ.
- Toros TE (2018). Honamlı Yörükleri'nde boğaz çalma pratiği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müzik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Tuztaş AH (2005) Günümüzde Isparta'da yaşayan Yörüklerin siyasi ve kültürel tarihi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Uğurlu M (2011) Oğuzca ve "Anadolu Merkezli Oğuz Türkçesi". *Turkish Studies (International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)* 6.1: 123-156.
- Ulusan E (2009) Kemalpaşa (İzmir) Yörükleri halk kültürünün Türkmenistan halk kültürü ile ilişkisi üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, İzmir.
- Uslu F (2015) Bozahmetli Yörük Aşireti üzerine sosyolojik bir araştırma. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Konya.
- Ülken HZ (1969) *Sosyoloji Sözlüğü* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Vardar B (1980) *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Yamaner Okdan H (2012) Batı Anadolu'da Yörük müziği ve kadın icraları. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Bilimi Anabilim Dalı, İzmir.

- Yavuz K (2016) XVI yüzyılda Mentеше Sancağı Yörükleri. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ordu.
- Yeni H (2013) Onaltıncı yüzyılda Osmanlı Batı Trakyası Yörükleri. Doktora Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Ekonomik ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldız H (2017) Türk dilinde fiillerin semantik sınıflandırılması problemi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature* 3.1: 337-362.
- Yılmaz Y (2012) Tarihi, sosyal ve kültürel yönleriyle Türkiye'deki Honamlı Yörükleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Samsun.
- Yılmaz Z (2013) Yörüklerde boğaz çalmanın anlamı ve analizi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Müziği Ana Sanat Dalı, İstanbul.
- Yılmaz A, Telci C (2010) Türk kültür terminolojisinde göç kavramı üzerine. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* 7-2: 14-33.
- Yüksel HN (2019) Sarıveliler folklorü ve Yörükleri. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Aydın.
- Zülfikar H (1995) *Türkçede Ses Yansımaları Kelimeler: İnceleme, Sözlük* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).

İnternet Kaynakları

<https://www.cografya.gen.tr/tr/konya/anlami.html>

<https://www.konyakultur.gov.tr>

<https://www.konyakultur.gov.tr>

<http://www.konya.gov.tr/konya-tarihi>

<http://www.konya.com.tr/portfolio-item/kadinhani/>

<https://sozluk.gov.tr/>

METİNLER

Anlatan: Havva ÇALIŞ

Yaş: 75

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

hoş geldiñiz ğuzum. allāhıma şükür. allāh iyilikdeñ_âyırmam. iyisiniz? şükür_anam salığımıza duvacıyız. iyi olmayā çalışıyız_ işde şükür. soruyu sor da bildiğimi cevaplarıñda ālim hocanıñ didikleri, ālim hocanıñ_anası benden bēş yāş bōyuk ben_ onnarıñ görduğünü yaşadığını biz adanalıyız da görmedim. amcan siterikli antalyalı biz gendimiz adanalıyız. hani o ğün biz buyānna geldiğimizde filan ben_ altı yāşındaymışıyıñ. duyduğum vardır da hani óyle görmüş gibi biliriñ de görmediñ yalıñız. o siziñ eski ğünnerdeñ görmediñ yalıñız óyle şahsañ bi bildiğim yörük, ğoñmak, ğöçmek onnarı bilemeñ çocüm.

benim gendim ben ādım hava çalış. yétmiş bēş yāşını bitireceñ haziran gelise ayāğım topaldır bōle durduğuma bakma apalarıñ diyneğineñ yörürüñ. doğumum ğarışık. hani evelden nüfus kiyadı yōğ_ umuş. ben olmuşuyüñ. benden soñra bi ğardeşim taħa olmuş. o olunca ceza gelmiş. o zāman yāzdırmışlar. onnañ ékiziz nüfusda. ékiz yāzdırmış bubam ceza almayāñ diye. ğari kaşlı oluyoñ zeliha, şükran kaşlı oluyoñ bilmeñ. yalıñız atmış doğuzda evlendim. yétmişde çocuk doğurdum. adana seyhan da doğdum. burayā geldimizde ben bēş yāşındaymışıyıñ démek ki.

şindi allāh izin verise şubat iki üç didim mi gideriz köye. hindi burda yoğun bakımında en bōyuk bacım yātiyir. aydın da ğızım var ğocası savaşa ğediyi özel hareket. salı ğün allāh izin verise oğlum haftayā salı ğünü orayā ğötürecek. geleli bir_ ay bir hafta oldu. hañğı ğün geldiğimizi aqlım_ irmeyi çocuklarıñ doğumunu bile hatırlardım. ē yāş ğétdik sıra allāha şükür_ indi yeniden_ iyiyiñ. bi yere bişi ğoysalar sufra şurdaydı ğızım dérim.

Lakaplar

bize çalışlar déller. benim kendi şahsıma dōrd_ oğlum bi ğızım var benim déğil allāhiñ. on_ üş torunum var. topalıñ çocukları déller. ğanı topalıñ yā. total hava

déller baña. topal hava dédiñ mi köye geldiñ mi girişde sarıgayä vardır. ordâ sorsañız géne söyleller. hatırlarıñ, yâkın koñşum var guşlar soy_ isimleri yıldız da lâbıña guşlar déller. ondân soñra géne yıldız gâveciler déller. gardaşım var o hindi burayä góşdü geldi ya gasap ali déller. pat pat ali déller. dili pepedir de. ondân soñra gayınım bağgaldır bağgal ali déller. hindi köyümüzde adı hacı gırımını déller. ğarışık çok bubası öldü ya kıllı déller bubasına. çalıķ déller amcasına. çalığın hacı déller. o da irâmetlik oldu. hani ben bildiklerimi söylüyoñ size. cingen_ ismayıl déller. işde öyle bir lâkap daķmışlar iyi de bir adamdır sizden_ iyi olmasın. işde oğlu da var māmıd déller. cingen māmıd déller. biz kırdünen ğarışığız. arķamda kırd vardır koñşum.

Göç

şindi hanğı vakitte göçülür. heralda yazıñ göçlüyü da yaylayä çıkılıyo. yaz geliyî o zaman ğari yaylalarıñ _otları yeşeriyor antalyadañ göçüyo_ akşer dağlarına çıkıyo. orda bir_ ay bir buçuk_ ay duruyoñ. güz geliyî ğayri baharıñ çıkıyoñ. haziran_ ayında çıkallar yaylayä. ben de haziranda çıkdığımız gün_ olmuşuyüñ. haziran çocuğuymuşuñ. bürada ğuraķlık_ olmaya durdu muyduñ ğayri ğışlayä göçeller. yaylayä göçeller anamdan, bubamdañ duyduklarım bacılarından duyduklarım. bürayä göçeller burda ğatıķlarını alıllar. yayıķlarını yayällar. akşere peynir satmayä gideller. köyde ossaķ ğadinhanına geliller. ğatıķ satmaya benim de vardı ğoyunum.

Göçe Hazırlık

bir hafta önce hazırlık başlar. neler yapıyız défeniñ ğolanlarını sarallarmış. hani böyle ipleri yükler çekilecek yä. défeniñ o ipine çek_ ipi déller. ha hindi hepsi ğolaylaşdı da. ölüyü de onnañ sarallar. salıyın_ üstüne hep doķullar. anamın var bizim yok. ğolañı hazıllallar. şurdan ğuyruğunuñ_ altından bağlallar. havıda bağlallar. sırtındaķi yüke havıd déller. hatap déller havıdın_ üstünde hatap şöyle ağaç_ olur. şöyle hatap_ onları filañ_ iyi biliriñ. yürüğüñ her işi gendinden. ğatıģı kendinden. tuluğ ğurallar. yayıģı yayallar. suya ğedeller. tuluğa katallar geliller. peynir basarız hura ğadar. yere dökeriz. tuluqlara basarız. çok basdım burda. çok da yaydım o tuluğu da. eşya olarak ala çuval déller. hindi valize ğatılıyî. çek yatıñ_ altına ğonuyo ya üstünde kiyisiñ hepsi ala çuvalda ğatılır. bürda ne yiyip ne içersen bizimki gibi

budur şodur gızartmadır, kekdir, pastadır değıldir de. peynir_ éderiz, yağ_ éderiz. hindi hep tereyağ_ yasağ_ millete.

Eskiden

benim babam yäyığı_ yäyardı. anam bağ_ şu yumruğum_ ğadar_ yağ_ böyük_ ekmeğın_ içine_ ğordu. altından_ ayran_ ağıda_ ağıda_ babam_ yérđi. yédmiş_ üş_ yaşında_ öldü. hiş_ daha_ bi_ fitığdan_ ameliyat_ olmuş_ bir_ ağrı_ kesici_ vürmuşlar. ğayatta_ hap_ atmış_ biri_ değıl_ idi. bizler_ de_ doğal_ beslendik_ eskiden. biz_ börek_ éderdik. içine_ dökerdik_ yağı. dışını_ yağlardığ. hindikiler_ içine_ dökersen_ dışı_ yağlanmayı. gençler_ aħşam_ ekmeğini_ kesdi. incecik_ eski_ böyle_ edli_ budlu_ ğızlar_ sevilirdi. hindi_ allāh_ böyle_ zayıf_ ğörsen_ kesin_ bunda_ bir_ hastalık_ var_ dénilirdi. öyle_ déniyodu. şındiki_ ğızlar_ da_ oħ_ kıcağa_ filan_ sığmazdı. herkes_ benim_ olsa_ dér_ idi. eskilerde_ ğızım_ eskilerden_ ne_ var_ ki_ hindi_ şordan_ ayağğabını_ çıkariyiñ. o_ gelen_ misafiriñ_ ayağğabısı_ çitlenirdi. ayağğabını_ böyle_ çevirirdiñ. dönderiyosuñ. anlamı_ hórmet. ona_ hórmet_ misafir_ ğirdi_ mi_ çıkdı_ mı_ ayağğabısını_ géyip_ gidecek. içeri_ geçedi_ sofrası_ hazırlardığ. ırbık_ var_ ıdı. ilēn_ var_ ıdı. ırbık_ abdes_ aldığın_ bağır_ ırbığ. hindi_ naylon_ çok_ da. ilēn_ olüdu_ el_ ilēni_ dérdik_ āzı_ ğapağlı. élini_ yıkağığın_ su_ görünmemek_ için_ el_ ilēni_ denirdi. adamın_ elini_ yıkağığı_ görünmecek. onu_ getiridiñ_ şurayā_ ğordun. hep_ kaç_ tāna_ misafir_ var_ isa_ öylede_ gereksiz_ bi_ şeymiş. gétsin_ dışarda_ yıkaşıñ. o_ hep_ ordā_ élini_ yıkağı. ben_ aħşama_ ğadar_ misafire_ su_ dökerdim. görmeye_ de_ gelillerdi. düñür_ gelillerdi. sorā_ aħşam_ olurdu. babalarımız_ gelirdi.

Göç Süreci

bir_ ayda_ filan_ varıyoduğ. onu_ ğona_ ğona_ filan_ gidiyolarmış. buradan_ çıkdığ_ mı_ ğadıñhanına_ ğonuyolarmış. ğadıñhanından_ çıkdığ_ mı_ ğonağa_ ğonuyolarmış. bir_ iki_ gün_ orda_ yätiyilarmış. malıñ_ yäyılımınıñ_ iyi_ olduğu_ yıllerde_ yätallar. ot_ malıñ_ ğarnı_ doyacağ. tehlikesiz, ekinsiz, yeşilliksiz, cezasız_ yéllerde_ oturularmış. ona_ oturma_ déller. iki_ üç_ yätđiñ_ mı_ ona_ oturma_ déller. orayā_ varmış_ çocuk_ doğur. aħşam_ çocuğu_ doğur_ sabağılañ_ gét. göçü_ çekeceksin. mecbur_ mecbur_ gideceksin. o_ çocuğunañ_ deve, eşşek, at_ da_ var. sözüüm_ yabana. şındi_ birez_ ğaldı. az_ ğaldı_ da_ dolduruyollar_ arabaya, ğamyona, çıkariyo_ yäylyayā_ on_ beş_ yirmi_ gün_ bir_ ay_ soñra_ indiri_ bir_ günde. ğolay_ artığ_ hepsi_ ğolay. çocuğun_ doğsa_ da_ hastanede_ doğuyo_ hindi_ biz_ aşı_ görmedik. ben_ altı_ déne_ çocuk_ doğurduñ. hiç_ taħa_ aşı_ görmediñ. hiç_ ebe_ görmedim. birisini_ kendim

doğurdum. evde kimse yōğ_ udu. hindikinner rahat bilmeñ_ üç günlüke doğdurda. çocuk iki aylık_ oldu mu herifleriñ_ yanına getirmezlermiş. herifiñ_ suçu ne ğarnında çocuk var_ isa var adamıñ_ suçu ne. hindikinneriñ_ ğensliği tilbi_ ğızı. bizim ğensliğimiz_ idi ğenslik. taha bubamgilin ğensliği anamıñ_ ğensliği taħa bi ğenslik. élli seneden evvelkini Őindikinner bize ğöre filā çok ğolāy.

Çadırın Kuruluşu

çadırlar _ üç dene direği olur. kendileri eğriller doğkullar. onun _ üş dene direği olur. Şöyle ortası delik ona çanağ_ déller. direği dikeller. bağları gereller. çadır yirdeyke yúķa yúķa çaķallar çaķallar. sekiz bağı olur. ğazzığ sekiz tane ğazzığ _ urganı. ondān soñra iki üç kişi bir_ olur. ğadınnar erkekler neyse direği ķaldırılılar. yoķarı ğevşek _ olanı çekeller. ğevşek _ olanı çekeller. tıngır tıngır_ olur bōyle. serd tıngır tıngır_ olur. yāmúr yāsa damla düşmez. delikli oluyo ğesmesin di. yāmúr çok yağdı mı yeni çadıriñ_ ekmek Şişi olur. bilirsiniñ_ belki çevirgeç déller. bişirgeç déller_ onun ğahıynañ_ bōyle sıyırılılar. yāđmúri indiriyolar. o zaman ğözü dutulur. ğayrı içine aķmaz. ğazzığ iki tane ğazzığ birisini Şora çaķallar. birisini bura çaķallar. kaç_ ulaştan çevecēsen çezerler. ortasına bi eşşek déller_ ona. ağaşdan_ onu bükücü yāpallar ğayrı. ayrıyāttan bōyle bükücüyü çekersin. arķacı ğeçirişin vurusuñ. o_ yāndan çekersin. arķacı ğeçirişin vurusuñ. arķandan doğur gelir_ onu. onu öyle toğur gelir. yıķacađında da hepsini bađlarıñ_ alırsın. bi orta bağ ğalır. hañı ortadaki bağ ğalır. orta bağını aldıñ mı olduğu gibi çanağın_ ötesine yıķılır. dürersin ğayrı bi taħa ğöçe hazır.

Çadırın İçindeki Eşyalar

içine eşya olarak ğasır dolama ğasır_ olur onu satıñ da alañ_ olurmuş kendi yapan da olurmuş. onu ben bilmeyiñ. benim_ ebem kendi yāpar_ ımış bubamıñ_ anası. ğasır_ olur bōyle dolallar dolallar aynı Şindiki Şu yāstıķlar gibi dolallar. dibine de keçe yāzallar. bildiğimiz keçe. keçe yāzallar dibine de süpürge de çalı süpürgesi Şu dağlada piren_ olur ğökbaş_ olur çalı süpürkesiyneñ_ süpürüler. süpürdüđüñ_ süpürge yurtta ğalır.

Ēöçüldükten Sonra Yapılan Yiyecekler

hemen oturur_ oturmaz bi ğamúr yoğurullar. hemen bi ekmek yāpallar. ğoyun da davar da arķadan gelir. saç, un de_ fende. sacıñ_ oğlađıñ_ senidiñ_ hepsi yanında. hemen

hamırı yoğurullar. bir döküm yoğurullar. gelin, ğız, ğarı ne varsa ıscak ıscak onu bi yandañ_ atallar. birisi de hemen_ orda hemen bir patetis pilav bişirir. ala sulu bi patetis de sulu bişirir. bulgur pilavı bişirir. pirici bilen kim. onu bişiriller. onu da ne yapallar. iki déne üş déne ekmeği yazallar. sufraniñ_ üstüne sini yok sofra. dökeller pilavı yüzüñ_ ğuyu haranısıyna, tenceresiyneñ_ dığan diller iki ğulplu onda bişiririz. dığan diller onu dökeller. ğayrı onun_ üstünde ekmeğ bitesiyâ. ğalabalığ_ olursa hep ekmeğinen ğayrı alıllar. bize gelirsenez ben bişireyiñ. ondan soñra ğayrı.

Tuluğun Kuruluşu ve Tuluk Ayranın Yapılışı

geli_ gelmez birisi de tuluğu ğurar. défededir yoğurd. bura gelesiyâ ğadar çalğanır yoğurd. geli_ gelmez tuluğu ğurallar. hemen ğuvağğınıñ_ birisi ben filan bi saatta yâyardıñ_ alırdım. burda bi saatde bağ bu topal ğalim. onu ğari köpük köpük fura fura fura bi su sepelersiñ soğusa ızıcık ıscak su sepelersiñ. ıscâsa biraz soğuğ su sepelersiñ. furursuñ furursuñ bişşek déller içinde böyle indirip yaydığına. böyle dönderisiñ dönderisiñ top top yağ_ olur. çomçamız_ olur. büyük çomça ğaşığıñ böyüğü aşır bişirdiğim. şöyle kepece denir. şöle ağzı olur. oñuyla alırsıñ_ iki kepece dökersiñ helkeniñ_ içine bi taħa alırsıñ tökersiñ. çocuklar_ eli çomaşlı bekler bi ğaşığ çobana_ ğorsuñ bi ğaşığ_ ona ğorsuñ. olsa da bi de ben yésem tansiyon_ olursa ossuñ. ondan soñra onları içine bi topağ yağ_ ğatallar. ğoñşulara dağıtıllar. malı olmayânlara ayranıñ_ içine ğollar. óyle gönderiler. hindi ğuru ayran göndermezler malı yoğ ya içine bi topak da bi yumruğ ğadar da yağ_ ğatallar gönderiller. ayranı keseye dökersiñ_ ilēniñ_ içinde sapsarı sarı suyu çıkar. içine gelen süzme yoğurdu tereyağından da datlıdır. o taħa çok ğözel datlıdır. onunla besleniyidik biz işde. taħa ben bu çocuklarım hep_ onunla besledim.

Eskiden Hayat

ineğim buzalamadı bir zamanlar peynirim_ az ğaldı. yağım da var_ ıdı. çocuklarım hep güççüdü. işde sabağıla soħa sinisini ğuzine zopayı bilirsıñiz. ğuzine zopayı ekmeği biraz sularıñ_ içine döşeriñ ziniñ_ içine döşeriñ. şöle şöle şöle birer ğaşığ tereyağı ğoruñ_ arasına da peynir ğoruñ. ğızardırıñ tek tek bişer hırında. bir çaydanlık da çay bişirriñ. hep böyle kendim hindiki sulu börek diye adı_ ğözel şeylerden düreñ. hepsiniñ_ eline veririñ. bi tek hepsiyen çocuklarımıñ_ ğarnı doyardım gibi. soħa ğışlağda olur. ğara soħa yoğ bizim de ğayrı yazıñ_ dışarı ğurarıñ. yâylada ataş çadırıñ_

içine ataş yâkallar. yâziñ gediiz zaten. gışda oluyo burda biz de gış da çok_ oluyo. borannık dağlarda gış da çok_ olur. o malñ dölünde filan gış_ olur. çok_ gış_ olur. anacağızım_ ataşı gömer_ imiş. çükür_ eşermiş. ateşi gömer_ imiş_ eveli kirpiti nerde bulacañ. çükürün_ içini aşāmdañ gorları gömermiş_ üstünü örter. sabahlayıñ_ orda o kömürleri çıkarı çabıdıñ_ arasına gormuş. bezin_ arasına öyle salladım mı elini gürpeden yānar_ umuş. öyle yākarmış. kirpiti nerde bulacañ. bir mal_ ölürdüñ. hindi iki külo et alacañ elli_ pinnira yüz pinnira para vereceñ. bi mal_ ölürdüñ o malı asallar, yüzeller, keseller bağda asılıyka. çadırıñ bağına bağ déller. tağrayna duta duta haç koñşuysa pay_ edeller dağıdılar. kendine bi bişirim galır. hindi yok işde. oy bizim o_ günlerimiz o_ günlerimiz çocukluk günüm_ aklımin_ érdiğini özleyim. gezdirecek çocuklarında yārimiñ. yörüme imķanım yok. ondan soñra hep apalayāraç çocuklarıma yük_ olacañ bu ayağım zayıfdir canı yokdur. işde bi yāşında olmuş. bi isabat_ olmuş. havale geçirmişñ_ ateşin_ içinde böyle olmuşñ. babacığında götürmemiş giyāmamış olan yirlere de hocayā götürmüşler sardırmışlar. bu zamana çıkmışñ. buna şükür_ allahıma çocuklarıma sizlere zuval virmesiñ. yātağa düşürüp de şöle gelene baķıtmasıñ. her geleni böyle cevaplandırayıñ. abdaslıyke tesbiyke bi çocuğum da aħratda var_ onun yanına göçer gideriñ işşallah. toprağa gonacañ_ eviñ tünbeğiñ bişsiñ yok. oralarda yurduñ var. işde varıp yurduna gonuyoñ_ eveli. hindi otlak veriymiş de otlak verilmezdi. dağlar boş_ udu. para verilmezdi. hindi veriyıllar. otlak déller hañı otlak_ aldıķ dutduğumuz yer. otlak_ dutduķ déller malñ_ otlakını. başka tarlayā gétدی mi ziyan keseller. eveli benim çocukluğumda hiç yōğ_ udu bütün dağlar bizim_ idi. bütün dağlar bubamiñ_ ıdı. oraların giymatını bilmemiş. oda başına bi olay gelmiş. ordān bubacığım göşdü burayā geldi işde. buna da şükür.

Hayvanları Otlatma

çobanımız var_ ıdı. şindi ikindineñ çoban çıkar yaz günneri. çoban çıkar ertesi gün saat doķuza ğadar dağda yāyılır. güz geldi mi de gışla geldi mi āşamlayıñ dar vaķıt gelir yatırır. şafağıla saat_ üç buşuķ dört gibi ğaldırır_ ona örüm déller. çoban götürür. oğluñ var_ ısa da götürür dağa. sabağa ğadar yāydır ısıcaķ yā gündüzleri. geceleri ayāz yā sabağılayıñ da doķuz buçuķ_ on gibi om bir gibi alır gelir. sağarsıñ sıkarsıñ. yātar ğayri o zaman ikindiñ bi taħa géder. o zaman ona hindiki ağşam gidep de sabah gelene yāti déller. yātiyā gédiyor ğoyun déller. böyle güz geldiğinde ortalığıñ gündüz ısıcaķ gece ayāz_ oldu mu döl zamanlarında malñ dölü geldi mi doğurmayā döl

déller. eve getiriller. doğurur. ağşamlayıñ sabañ üç buçuğ dört gibi kaçallar. bi ataş yākallar. çobanıñ ğarnını bi doyurullar. ataşñ başında. ondan soñra çoban ğoyunu davarı neyse çeker géder. ertesı gün sabağıla doğuz on gibi alırsa serin olursa om bir on iki gibi gelir tekrar bi taña sağallar. çekeller südü. ele avuca sığmazdı benim bubamıñ malları. benim bubam altı yaşında qalmış. dedem öldüğünde ebem on iki senelik gelin ğalmış. ebemiñ hızmataçıları var imiş. dedem öldüğünde ebemiñ beş yüz ebe diye bubanneme dériz biz. beş yüz beş ğoyunu var imiş. onu iki déne ailecek sağancı dutmuş ebeceğizim. onu sağallar imiş o deriyi o tuluğları çatallar imiş. ğazanlar döldü muydu yā gelen ğoyunu sağıp gelen tuluğa döker imiş. sağıp gelen tuluğa döker imiş. o pñiri de öyle ğaplallar. her yiri döldurular. ondan soñra ğayri ertesı günde satmayā gideller.

Kursak Yapımı

ğuzu ólürdine güççük ğuzular ölür. o ğuzunun hindi mide diyiler biz ğursağ diyeriz. o ğuzunun ğursağını alıllar. duzlallar o ğuzunun ğursağını şöyle bi ğabağ olur. televizyonda gösteriyler şöyle bi ğabağ olur üsyāni da kertme gibi olur. onun boğazına bi ip bağıllar üst yāndan déleller o ğursağı ğabağın içine ğatallar. orda ombir on iki neyse on gün durur ğursağ orda ondān soñra onun üstünü suynañ doldururlar. suynañ o ğursağ mayālanır, eşgir.

Peynir Yapılışı

ondān soñra bi ğazan südüñ içine bunun yārisı ğadar çomçeğe ğatallar. çalallar böyle ğarışdırıllar. süd curuldadı mı çalmağ üyütmek yāni. onu ğarışdırıllar ğarışdırıllar üstünü örteller. hemen üstüne bi ğazan olursa oğlā ğollar üstüne bildiğimiz ekmek oğlāsı. üstüne bi de çarşaf atallar ne bulullarsa. bi saat soñra ğapallar. beriden öte çayırıñ üstüne su aqar. bi de sarı suyunu çökeriller nor dédir. biz nor dériz siz de lor dersiniz. bi de onu çökerdiñ mi o bi ğazandan şöyle bi kelle dériz. bir kelle çıkar da anamgil filan zengin olduğundan yere öyle ğaplayıvırıllarmış. çayırıñ üstüne südü filan anacağızım göceceğinde ğurar imiş makineyi. bi yāndan ev sarılırқан südü çekellermiş ğaymağını alıllarmış. süd tē burdan tā dibe ğadar iner géder imiş. yoğ göcecekler ğatacağ yer yoğ. satılıydı bazar günleri gidilir satallar ıdı. o satım işi bitti mi süd ğoyūlaşdı mı ğatığ édeller. ğayrı üş deri dört deri böyle tuluğlara basallar. ben de çok basdım tuluğ burda. yiyecekler de deriniñ içinde durur. ben

burdaykan basardım. üç déne dört déne böyle deri basardım. en büyüğü yaza galırdı. onlar bitdikden sonra güzlük déller. ufağ ufağ basdık mı güzlük basdık déller. ben kendim çok basardım. illere de basardım. hani piyniri böyle basmayâ şöyle deynek olur. saplığ hindi var evde şükran bi geldiğinde al gel şora bi yere asıvır gızım. bi yere onunla basallar. derileri şöyle altına çağıl dökersin. gum çağılı dökersin altına hava basılır orda déyim. iki üç güne bi yatırırısın. peyniri altı havalansın diye onda olan sarı suyu çökerirdim. ben kendi yaptığımı aňladayın onu sarı suyu çökerirdim. norunu hep çökerirdim atmazdım. gelinim gelinim gözümde gıymatlı gelinim. ondan sonra o çökeleği noru çökerirdim. o elimden de gelirdi. sarı çökmeyi sevmez onu da çökerirdim birikdiridim birikdiridim. ondan sonra içine bir günün gaymağını gatarım. onu sarı suyu ocağa korudum gayri. eziyetli odun da yok kemreyneñ mal kemresiyneñ tezeğineñ gaynadırdım gaynadırdım. ondân sonra o göyulmayâ durdumu iki üç kilo gadar süzme yoğurt dökërdim. o bir günün gaymağını gatarım gene gaynatırdım. ondan sonra sarı su olursa çökmeden sarı su gazan dolsun diye. gızamayâ durdu mu göyulaşmayâ durdu mu şu taşınan bi tas filanın gatarım içine. garişdır idim tez göyulsün diye. böyle fortlamayâ durdu mu tã orda şükranın yanına çivar. ondân sonra gayri durdur udum onu sabaha gadar durdur udum. bağıdım eğer göyuyssa öyle deriye basardım. göyü değil ise içiniñ ot çamını atardım keseye dökërdim. kesede üsdüne daş gor udum. bir kün dururdun. ondan sonra hindi bidonlara basılıyı ben deriye basardım. onu da gışın çöreği atarsın zobada yüzün guyu burayâ çöreği çevirdin mi yumruğ gadar tereyâğı al gel onu göy üstüne yumruğ gadar da hort çıkar. horttu da göy ni yapacağını gaynattığım şey hort rengi gırmızı gırmızı olur borda gibi borda gibi gaynatınca göyulaşıyo zaten hoşmerim dériz biz. şimdi dığanın iki gülplü dığanın içine yağ gatarın onu éridirsin yük ekmeğide doğranın şöyle büyük büyük şöle şöle yük ekmeğ doğranın. bi tabağın içine gatarın azıcık bi ısladırın hemen hafif onu gatarın onun içine yağın içine gatarın. yağın içine hortu gattım. éveli hortunañ éritdim onu ondan sonra öte garişdır. her yannarını garişdır orta éridesin çok hafif su dök. çok hafif o bişmeyen ekmeğler bişsin gibicesine. ondân sonra indir gayri bi tavada üstünden dök tereyâğ. canın isterse bi koşun toz şeker at kendiğe göre toz şeker at bubacığım hiş şekeriz yimezdi. gabrı cennet ossun. ondan sonra gayri yimeğinin başıydı o. ona çoban doğuşdüren déller imiş yörükçülükde. iki çobana ondan hoşmerim étmiş abılası gatmış. bizler çocukana dağda az galmış dibinde. o demiş ben yiyecen o demiş ben

yiyeceñ dibini de sıyırillar ğaşığınnañ dibine biter o. o da çok yānık çok datlı olur. sıyırıkça çoban démiş ben yiyeceñ öteki çoban démiş ben sıyıracañ dibini. dérken ğucağ ğucağā döğüşmüşler. çoban döğüşēñ ğalmış _ adı. hoşmerimiñ _ adı çoban döğüşēñ ğalmış.

Özel Adlar

ısmayıl, ciyelil, elif, ālim, māmıd, yaqıñ ğoñşuñ hep beni yoğlayañ ğasan yıldız, ğülsüm, ayşe, yusuf, zalā, ğava, ğaçça, ayşā, ğalil.

Hayvanlar

déve, at, geçi, ğoyún, eşsek, iki tane de tavúğımız var _ ıdı, anacığım irametlik dér _ idiki senin buna aklıñ _ érmezde dérdi sen çok yaşlılardañ _ ağıllısıñ dérdi. anam _ iramatlık. tavúğı _ filan bilmezsiñ sen der _ idi. iki tavúğı var _ ıdı anamıñ, ğonduğ _ muyduñ _ aqlım _ eriyo ğöçdüğümüzü _ filan bilmeyiñ de yüküñ _ üstüne ğani yükler ya un bulgur neyse onlar döşenir ya onuñ _ üstüne yük çulu, bi yānı keçe olur bi yānı yūn _ olur çul _ olur. onu örterlerdi anacığım _ onuñ _ altına eleği soğardı. un _elediğimiz _ eleği soğardı. onuñ _ üstüne bi fincan ğapardı, tavúğda çıkar _ onuñ _ üstüne yumúrtlardı, onu ğól sanırdı. anacağızım öyle dérdi.

Anlatı

dört tane de keklik palazım var. kekliğin civcisi zār _ onu elimden _ alamazlar _ ımışdır. her zaman kendimi eşşeğē bindir _ idiler mi palazımı ğucağıma veriller _ imiş. bi yurda ğonduğ. bubacığım osanmışlar zār benden. o da bi yük bubacığım dedi ki baña anam dedi ğabri cennet _ ossun. ordā sorallar mı bilmeñ ğayri bubama. onu dedi anayıñ çökerdiği çökelēñ _ içine biraz duz _ at dedi. vardığım yere çukuru eşeriñ _ içine keçe ğoruñ palazlarımı orayā örteriñ. ğarnı doyuruñ bulgurunu da. işim o zaten çocuğım. kekliğin ğüççüğü palaz déller. palazım diye türkü var yā oy palazım _ aklıma gelse onu da söyleriñ de. ondan soñra o çökelekdeñ _ alıcık anam da dérdi. üstünü ört _ amma dérdi dışarı çıkarma tez böyür dédi. meğer o da öldür _ ümüş. ben kekliğim tez böyüyecek diye çökelekdeñ _ aldım geldim bi de duz _ atdım. çuğuruna atdım. birezden varmış bi açmışıyıñ keklik böyüdü mü diye. dördüde ölmüş. anacım yurda varasıyā ağıladıñ derdi. ğabiri cennet _ ossuñ. ğurban _ olduğım _ anacağızım. öyle ğurtulmuşlar benim palazdan.

Hayvanlar

köşek, dévenin yavrúsu, dévenin bóyüğüne bi yaşına iki yaşına gétدی mi dorum. küçüğüne köşek bóyüğüne dorum déller. bóyle paçalı dévelere tülü déller. tülü déve déller. şöyle yopyoz olan az beyazım eli dévelerde yoz déve déller. beyazımsı olan hani burlarında paçası olmaz yozuñ. öteki tülün de burları yönlu yönlu olur. bóyle basdıksıra. onun erkeğine de lök déller. löküñ bóyüğüne de buhur déller. dışisine gayalık déller. atıñ yavrúsu ğulun, eşşekine sapa déller. ğatır bilmeyiz. ğatır ğunnamaz zaten de ğatır bilmeyiz. geçiniñ yavrúsu oğlağ, oğlağıñ bóyüğü çebiç, geçiniñ erkeğı teke, çebiciñ bóyüğü yazmış, geçiye yakın yanı yazmış iki üç yaşına gétدی mi de geçi. o zaman yaşlanıyı ğayrı. yeni doğduğuna oğlak déller. ğoyúna ğuzu déller. bóyüdü mü de toğlu déller. yini ğuzulayán ğuzu ğüz ğününe ğuzlayán ğuzunuñ ğüz ğünüñ emliğı déller. ğüzüñ ğuzlayán ğuzuyä emlik déller. o zaman başga ğuzu yok yä onlara emlik déller. köpeğimiz var ıdı birisinin adı çingıydı. çabık yäni yävız bi köpeğ idi. tez imiş işde şurda neyse bişî görsün bi atlar da tutarmış ondan adını çingı goymuşlar. birisinin adı da ğarabaş ıdı. o çingı enik ğunñamış hani ğunñamış déller. enik yeni yävırladığı, doğurmuş. biz de yärin göceceğ imişiz. anacığım onu eşşegin torbasına doldurmuş. göcün géderkene ğancıkda gideyî yä göcün giderkene bi ğaraçay diye çay var ımış. o çaydan geçerkene anam torbayı denize dökmüş. gétدی denize dökmüş. köpek kendini suyä atmış. ortaya ğadar varmış. ordan geri gerisin geri ğurtulmuş. anacığım derdi ki ondan keyri hiç atmamış kesdirmişler ğunñadıksıra. ben acap derdi ni yäparıñ derdi. demek ki ciğer köpek yävrusunu atmaz kırk eniğı déller yä. denizin ortasına varmış, kendini de atmış ğurtaramācāğını bilince geri çıkmış. köpeğıñ ğancığı köpek ğancık mı erkek mi dediğıñ zaman ğancık ğancık ğancık diye çağırılar bazı o da adını bilir. ğarabaş déller. sağar déller. irkek köpek ineğın küçüğüne buzā deriz. buzaladı ineğı buzalatdıq deriz. buzaladı mı böğün ineğı buzalatdıq allağā şükür zararsız deriz. o da işde şöyle bir yaşına filan gétدی mi dana deriz. iki yaşına gétدی mi düve deriz. yok hani hepsi bir buzā erkek mi buzā ğancık mı ğancık dériz erken deriz. danamız oldu deriz. oğlumuz oldu ğızımız oldu deriz. hani neyiñiz oldu diye biribirimize söyleriz. o taħa yäğında var ıdı benim.

Hayvanlara Verilen Özel Adlar

benim inemiñ birisinin adı morgül üdü. birisinin adı garanfil idi. çağırdım mı da gelirdi işdi, olunca öyle sevmişiymiñ. morgül morgül dedim mi tā milletin sığırınıñ içinden beni bulurdu. sesimi bilirdi. sarı ğız déller. ineğim taħa filan yāqın ğayboldu ħay ğızım. böyle yātağa ele düşdü. uzağlaşdım da ğene aqlım köyde. yēdi tane kedim ğaldı aqlım orda. birisinin adına boncuğ dedim. birisinin adı ayşegül. birisi de çocūka doğurdu, çocuk gelin adı. üş déne yavrú doğurdu yāvrladı. çocuk gelin hindi gitti miydi, ğene ħamileydi bayā eksilmiş ğarnı heralda düşük yāpmış işşallah yāpmışdır. böyüğüm var onuñ adı das. şey dastiri çocukları severken değişik sever bizimkiler. çocuk çok sever. dastiri das diyoruz. eve ğatmañ. evimde balkonumda yēdi tane var da şindi üçü kendi çocuk geliniñ yāvrusı. kediniñ yāvrusına kedi yāvrusı pisi pisi dériz.

Tarlalar

şindi celil abiyiñ bir tarlası vardır söke de adı söke. ondan soñra birisi kepirde tarlanıñ adı kepir. mevkiniñ adı kepir. nere biçiliyo bōğün kepir bölgesinde biçer déller. ondān soñra güllü baħça tarafı diller. o tarafda daş ocağınıñ orda déller. ómar amcañ hep çocukları daş ocağında besledi. daş çıkardı işde.

Anlatan: Ömer ÇALIŞ

Yaş: 75

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

ómer çalış. antalyā sevük doğumluyum ben. sevükde doğmuşuyuñ. yalıñız kışıñ sahile antalyāyā inerdik ğışlamağa. yazıñ da aqşer dağlarına çıkardık. 1946 yılında. kadınhanına 60 da geldik. yerleşim oldu menderes rahmetlik yerleşdirdi orayā.

Göç, Çadır Yapılışı

göç bizim çadırlar vardır ğara çadır. kendimiz yaparız. keçi ğılından yāpallar. eğeller, bükeller, doğullar, dikeller onu sekiz tane şeyi vardır bağı urgannardan olur. ona

bağ denir. dört tane direği olur. öylece galdırılar. ordâ gışlarız yâz gış_udur bizim_ evimiz. ekseri ardıç_ ağacı gullanırız. o yâğmûrı dutar o. onu sık doğullar yâğmır_ almaz. yâğmuru dışarı ağıdır. şindi nisan_ ayında göçerdik. mayısın sonlarına doğru yâylayâ çıkardık. sıcak çökdü mü sıcaktan_ anlarız. göç vakti geldi. déveleriñ havúd dériz biz. havúdlarını basallar hazıllallar. golanlarını dokullar. soñra gerekli şeyleri yâpallar. göç başlar. aşşâğı yoğarı bir_ ay sürer. dura dura gideriz. sabañ_ erken çıkarız. óyleye doğru gonalgâ bellidir gonalgayâ varırız. gonalgâ dédiğimiz yurdumuz. gonacağıñ yér. mesela bürdan göçdük gadınhanına öyle öyle bir_ ayda yâylayâ çıkarız. dévelerle, at da var eşşek de var_ onları da götürüyoğ yalıñız yükleri dévelere sararız. atlara ağalar biner. ağa olanlar biner_ atlara. gadınlarda biner de binemez irezillikdeñ. gadınlara déveleri çekdiriller. hindi bugün gelini aldığ ya giydiriler guşadılar gafasında beş de duvağ a bürdan da aynalar_ uş déne ayna bura bağıllar_ altın bağıllar. neyse kaç déne déve varsa önünde çeker. yurda varasıyâ yórür o gelin. gelin_ oldu bağ_ irezillik. hindikinleriñ gelinin_ odasına giren bile yoğ. keşke ben hindi gelin_ olaydıñ hiç göcamazdıñ. gerçi ben göç filan çekmediñ de göşde ben yoğ_ udum. ben_ on dört yaşında gitdim köye on dört yaşına_ gadar yörükçülük yâpdım.

Anlatan: Havva ÇALIŞ

Yaş: 75

Öğrenim Durumu: Okuryazar değıl

Göçerken Yanınızda Götürdüğünüz Eşyalar Nelerdir?

eşya elbisesi, yorganı, döşşegi, minder ne varsa, çadır, yurda varınca gadınlara yâpallar. giderken yâprağ var_ ısa ordân toplarsıñ. yâprağı asma_ yâprâ gidince birisi hemen ataşı yâkıvırır. yâprağlı pilav pişiri bulğur pilavı bi de tuluğdaki köpüklü ayran. ni_ yapacağıñ sen eti, gavurmayı, onu ye fisdik gibi tamam. malıñ başına geç. asma_ yâprâni doğrayıp pilav yaparız. patetisli pilav gibi ben yine hindi yâparıñ kóyde asmañ var benim. baharıñ hep yâparıñ. çok güzel_ olur. işşallah köye gelirsin. hep ómar amcañ çoban_ ıdı gızım. evlendimizde géne çoban_ ıdı. ağşam gerdâğa girdik. sabañıla goyúna gitdi. ómar_ ağa deller. hasan çöle var_ ıdı çöle déllerdi.

şeker_ ağa. oluyodu oluyodu. benim bubam da yörük_ ağasıydı. o yönedir böğün göçelim göçelim oturalım oturalım. oturalım demek de hani o gün orda gonaqlarsıñ durursuñ oturalım diye ona déller. her galdığımız yere gurarız. orda bi gün dururuz.

Dağlar/ Tarlalar

benim dağın_ adı başguyu, kınalı_ dağ, melli dağ, bucağ dağ, garanlık guyu tarla, çifte guyu tarla, dağ_ altı, güllü bahça var_ orda.

Kuyu

guyu çıkardı belki élli tane yerden. hani guyuyu kendi bileğiniñ gücüyne çıkar_ idıñ. gızmayla guyuynañ çıkardıñ. sonradan haç metreden kendi guyumuzu çıkardıñ. yazıñ daş çıkar_ idıñ. daş_ ocağına géder daş çıkar_ idıñ. gışın da milletin guyusunu eşerdiñ. yer ıcağ oluyo diye. su çıkar_ ıdı millet. govayla sallarız biz. başında dolap var. bi_ yanda bi_ yanda demir çakılı, ortasında böyle yuvarlağ, ağaç onunla çekersin. böyle govayna lasdik govayna öyle çıkar_ ısıñ suyu. tulumba bi tene var bizim köyde bi tene. yapıñ canım yapıñ yemeğini yapıñ. ómar nerdesin sesini duymadıñ, çatladıñ. bi sesleñ bi moral veririñ tabi taha önemli.

Yiyecekler

yörügün_ en meşur yiyecekleri guru fasille, bulgur pilavı, saç gıvurması, nohutlu topalak. hindi hala tā yapıñ çocuklara. çökelek, kol böreğimiz_ olur. ıspanağ doğrarız. yeşil sovan doğrarız. onların da mevsimi değıl_ ise guru sovan doğrarız. bol büber atarız. böreği saç böreğın_ üsdünü de tā şöyle pañağına tereyāğını yağlarsıñ. dışına tóke tóke becerebilersen yi gayri. kaş dénesini yiyebilisen. yahniyi de güzel yapıñ. et yiyoduğ, süd yiyoduğ canım benim. et yeniy_ ıdı süd yeniy_ ıdı gızım. gaymağı çekerdik bişir_ idik. sabah kayfaltısında şindi géne köyde oldum muydu çekerke çocuklarıma géne yapardıñ. bi tabağ şöyle çuğur olurdu şöyle çuğur dolusu gaymağ gıtarardıñ çocuklarıma. celilim geldi mi bal da getir_ idi. bi tabağ da bal çocuklar başka zeytine peynire bağmaz_ ıdı bile. her şey doğal yumurtamız doğal tavığım doğal, bülücü tavúğı keserdim. kesdir_ idim amcana. bülüç civcivin böyüğü cevciv böyüdü mü yumurtlamayā durdu mu ona celvin derler. güççük yumurtası olur şöyle. ā benim celvin açılmış böğün déller. celvin_ olur ertesı sene tavığ_ olur. onu kestir_ idim_ eti taze olur. gelenim oldu muydu onu kestir_ idim. onu pirincim var_ ısa

pirincinen doldurdum. bulgurum var_ısa bulgurunañ doldur_uduñ. hafif bi suynañ gara sobanıñ üstüne ğordum. ğuzineniñ üstüne ğorduñ. aqlınızda olsun hazır kóy tavúĝı ğaba yéllerini bıçaqladıñ mı tez bişer. ben ahırda iki ineĝimi saĝıp gelesiye salonu қоқу alırdı. o zaman evimiz yoĝudu iki göz_ev_ıdi. aĝzını aчdın baқdıñ mı başına durdun mu bişimi hızlanırdı. onu orta yére ğordum. içi zatan pilav burdan doldurduñ mı dikersiñ. sonuna ğadar dikersiñ. ipliĝi böyle çekivirisiñ. iplik böyle çıkar o zaman ĝayri. canı isdeyen isder bacaқ omuzlasın yésin bi de böĝrüne bi tas ayran ayransız olmaz. yä bolca bi domatis salatası mevsimiyse. yoldan giden çerçileri çağır_ıdım. bi de çay bişir_ıdim sonã. çerçi misafir sepze satana çerçi déller. motunan da geliller_ıdi. at arabasıyna da gelillerdi. her gelene çağır_ıdıñ emme şindi yäpamayıñ çağıramayıñ. bunã şükür gene de ĝöñülleriniñ dilim_ıile de.

Tatlular

ĝuzum datlı yörükler bozca el helvası yäpallar. un helva. yäĝı ĝavürisiñ bolca tereyäĝını ĝavürisiñ. çok_amma içine de unu atarsıñ. ĝarışdırısiñ_atarsıñ ĝarışdırısiñ. o un ĝıpĝırmızı ĝavırılır. hani şóyle güccük güccük yäĝқа keş gibi étmeziñ. keş diye de çökeleĝe déller. serte déller. onu ĝıpқırmızı ĝızardırsıñ. ondân soñra yeterince iki bardaқ da kendi kiyfine ĝöre şekerı ısaқ suynan_éridirsiñ. onu bi_yändan ĝarışdırısiñ. altını_ĝıs, bi_yändan ĝarışdır bi_yändan dök. son zaman dökduñ mü fassadan böyle ĝarışdır ĝarışdır. tava dériz altındaқına. onan ĝurtulduñ mu ört_aĝzını. al sana datlı. evet hindi aқlındaydı bal ĝabaĝı yétişdiri. éker omar_amecan. geçen sene bal ĝabaĝı olmuş. şordan tarladan ĝörüp duran total hava oturup duru sanıllar aynı ben. hava ĝadar böyükmüş. o ĝadar böyümüş maşşallah suphanallah. ilahana eker_amecañ daĝıdıriniñ ĝoñşulara. biber_éker. badılcan_éker. soĝan_éker. pancar, aқlıĝa ne gelirse. çeşid çeşid ĝırmızı ilahana, turp, turbuñ birisini filan ĝaldıramañ ta böyle olur. domatise banadura diller adanada. patatis, bunlarda patatise patese diller. bubacıĝım iramatlıқ pata dérdi. bize bacaқlar yörüĝü déller. babangile honamlı yörüĝü déller. adanada bizim atalarımıza aydınlılar déller. sütlaç yäpallar. yemiş dondururuz. incir varyä inciri incecik doĝrarsıñ. ĝaşşıĝını_altıyna_ezersiñ. şóyle azıcık şekerli severseñ şeker_at. aĝaç қаşşıĝıynañ şóyle ezersiñ_ezersiñ. südü bişer. südüñ bu getdikden soñra onuñ_üstüne dökersiñ. ĝarışdıra ĝarışdıra şora yanı yoĝurd_üyüdüñ gibi üyüdürsüñ. bi saat soñra filan baқ daş gibi dutar. o ĝadar bi lezzetli olur çıtır çıtır. biz de belben déllerdi. o incirden_olur. şóle şóle onu

ğaynadıllar_ imiş. belbeni dökmüşler bezin_ üstüne. he aynı pesdil gibi eşgi çöreği déller. o çoğ_ udu anacağızımıñ çoğ_ udu. turasıynañ dürülüydü. eşki çöreğini topalağa gâtđıñ mı çok gózel_ olur.

Bitkiler

çoban çoqaran, ilan burçağı_ olur. şöle şöle gulağlı olur. déve dabanı déller. gırmızı çiçeği olur. pempe güzel çiçeği olur. onuñ da kókü yenir. davşan çok yér_ imiş_ onuñ kökünü. davşan_ ekmeği déller. bi iki yäpraq yäpraq bişşî olur. temellerin_ arasında ebeğümeçi de var_ ıdır. ısırgan da var_ ıdır. temiz_ otu, el_ arabasıynan_ atar_ omar_ amcañ. biz temizlik dériz. dere otu da olurdu zaten. hindi temizlik dériz biz. adanada soğukluk déller. melatura, hemi cızgala da déller. arap saçı da déller. ğapımda var_ ıdır. gelirseñiz görüsünüz. onuñ pilavı çok gózel_ olur. süd dökdüñ mü çok gózel_ olur. üzerlik, nazar değmez_ imiş ona. dağlarda toplayıñ getiriyoñ. içiniñ onun çekirdeği var_ ıdır dışında. onu alırdı. cocuğa değılde ğızığa huvarlara asardıq. dizerdik böyle köşe köşe. aşşā inesiye ğadar dizerdik. çok gózel_ idi hindi dizeñ yok. çiçem çok soğan var. navrüz var. nergise navrüz dériz. lale, beyaz gül, gırmızı gül, ben hala bazı dériñ severiñ.

navrüz dér ki ben nazlıyıñ
zap ğayalarda gizliyiñ,
mavi donlu gök gözlüyüñ,
benden_ ala çiçek var mı?
diye severiñ,

lavanta, çiğdem dér ki ben_ alemiñ.
yiğid başına belayıñ.
her çiçekdeñ ben_ alayıñ
benden_ ala çiçek var mı?

dér, ondân soñra neydi? sümbül ne demiş,

noldum ğayrı yârdan _ayrı düşdüm ğayrı, bilemeycân.

Giyim Kuşam

boplüm dérler. ğaçakçı satar boplüm. ipekli bütün_ elbise dikeller. eteklik dér. dolama déríz hindi eteklik _onu_ kiyer. ğutmu déríz don. sirkeli ğutmusu olur. darağlı ğutmusu olur. kaçşık sapı ğutmusu olur. benim gelinlik donum darağlı ğumaş_ ıdı. hindi bunnar hazır dağışdırıvır eh maşşallañ. paçası böyle paçalı olur. bunlarıñ burayâ paçayı çekersin. uçğurunu ip dağarsıñ lasdik yok. burayâ çekersin. indi mi ta hurda görünür o don da ğırmızı ğumaş. üsdüne de fistanı ğiyersıñ. fistan da déğil de fistan. ğül_ amadıñ dédiğı gibi. türkücü ğül_ amadı biliñ mi? onu da üstüne kiyeller. hindi burda yoğun bakımında yâtan bacımıñ ğocası irahmetlik iki sene oldu ölelü. bi düğün oldu mu kendi çoban_ ıdı. o ğırmızı fistanı boplüm fistanı altına keydirirdi. üstünden de bi yeşil dolamayı kiyidirirdi. şunu şurdan şöyle soğardı. kendi eliynen, para versen amcan ğene soğmaz. bunu burdan böyle soğardı. yörürkene ğayrı ğalabalık şindikiner. ğonyanıñ yârisi şindi düğün mü oluyo beş_ altı kişi tağ tağ. bırdan görünürdü ğayri. burdan ğırmızı fistan görünürdü. eteğın altından da don görünürdü. ayăğında beş milli örme çorap ip çorap. başında da yağlığ_ olur. alnında da çeki olur. altınıñ var_ isa. bacımıñ var_ ıdı altını. ben de havasdım da baña étmediler. böyle alnındañ çekiye_ çekerdiñ. şöyle ğırmızı altın_ olur. yağlığın_ altından dikeller. üstünden de yağlığı geri bağlanır. poşular böyle geri bağlanır. burda da zülüfler ne ğözeller böyle gelinlere zülüf keseller. saçlarına şurdan da siyah toğayla vurullar. annına da kekil keseller. sen ğari çoban_ ossañ da dayânamañ. memur_ ossañ da dayânamañ. entari var, fermana, yâğalığları olur şurdan bağlallar. bizde yoğ_ udu onnar. şalvar, doğuma şalvar.

İp Yapılışı/ Halı Dokuma

yâzın yunları_ yurduğ. çeşmeye yun yuğmaya giderdik. yurduğ hani biz. sererdik ğurudurduğ. bir ğün_ éveli yurduğ. értesi ğün burma éderdik. şöyle burma éğirmeniñ_ uçu burma oğlağayla_ yünü_ burardık. éğerirdik çovallarıñ_ éğirirdik. éğertmeciye_ ver_ idik. kendisi éğirtmez sanâ parasıynañ_ éğertirdiñ. onda boyacıya bura gelillerdi.

ğonyada boyadıldardı. ğışın da halı doğurduğ. var bi tene var. hindi benim bunda bi tene de kend_ evimde ğaldı. ğalıyı çok doğuduğ çok. irezilliđimneñ ısdarı_ dikedin. hindi dezgağdar ya bizim kendi d_üzmesi amcayın d_üzmesi ısdar. öle dikedik aşığa doğru ona bazı déller. topağ déller. bi de üstüne ona dolardığ_ aşığasını da aşığa dikilerdik_ ipineñ. onu sağlamlardığ. ona dikileme déllerdi. ortayä da kücülerdik. kücü direğini kücülerdik. ipineñ böyle kücü direğini kücülerdik. onuñ arasına da bi déne tahta soğardığ. geleñ varañ_ adı o. o yoğarı қақardı. elimizineñ қaldır_ idik aradan geçir_ idik. ondā soñra indirirdik sürgüyü geğirirdik. ondan soñra böyle darađınañ ğayri fur fur fur. ondan soñra ellerimizneñ de furardık tek tek. ondan soñra mağas halı mağasıyla keserdik. model getirisiñ. қафаđa ğöre ğalıyı burayä yätirisiñ. bunda ne var_ isa irengini deđiđirebilirsiñ. kendine ğöre nağışı o nağığdan_ olur. serpma yäđarsan iki renkden_ olur. üç renkden_ olur. kendi bunun b_ürda ğalıyı her renkden vardır. buna doğudum. kendime de bi tek ğaldı. ondā b_ürda gelinime véreyin dédin védin. ğalım çok dédi bi de ısladı mı uyum gibi қоқar. senin ossuñ dedi. şindi kendimde bir tek sobalı yerde yazılı, patik denir. çorap_ örürüz. oğluma ördün de bunu da yedek_ örüyoñ. oğlum ğocadığında keysin dedin. yıldızdoğanın bacısı benim böyük gelinim_ olur. bunu ısmayilimin_ ayağları üşümesiñ dedim. bunları kendi ğafamdan yäparın. ğızım gelin_ oldu işdi. o zamanda çok irezil_ idim. malım var_ ıdı. kışlığ_ ekmeği kendim yapardığ. irezil_ idim. sırf_ atmış çit kendine çeyiz_ ördüm. dürü ğariç ğaynanası var.

Dürü

dürü dédiđin ne şindi seni ben_ oğluma alıyoñ yä. baña yäparsın bi patik, ğazağ neyse yelek hepimize. ğörümceñ var_ isa ona yaparsın. ğayınbaban var_ isa ona yaparsın. ben hepsine de patik_ ördüm. başığa bişşiler de aldım da hediye de çok_ ördüm. hindiki ğızların_ onlara iderin işde torunnarıma. bunnara örüyoñ hediye örüyoñ. öyle neyse sen ğavlu assañ gesseñ seni boş döndermeyiñ var_ isa onu bu sene veriyin yoğ_ usa merveye borçluyuñ diyin. yelek, bunnarı ben ördüm. şu çok ğözel yävrümde bunu bi öremedim yävrüm yä çok zoruma_ ğétdi. ğızlarıma birer çit öreyin dédin öremedin. barmağların dayānmayı. omuzların ağrıyı yä, ğene allahıma şükür.

Renkler

şu ğıran. şu da ğoyu yeşil. şu ğırmızı. açık ğırmızı. bu da siyah. bu da al ğırmızı. ğara. şu da penpe. éveli bilmey_ idik penpeyi de hindi öğrendik. onu yétmemişde kıoymuşuyuñ orayä. çocuğuñ. bu da yeşil. açık yäşıl bu da beyaz heralda. şu da ğoyu ğırmızı bordo deĝil. beyäza ak dériz. ğoca yäşıl. bu da ceviz rengi yävrazı. boz griye boz dériz. bi de beci dériz. beci de ondañ bu yänışiñ_ adı da hercaıl. yänış dériz hindi naķış déniyi da. pul çok_ örerdim. dud_ oyası çok_ örerdik. pisiklet zenciri örerdik. ondañ soñra temel üzümü örerdik. tostopaķ_ olur. temel üzümünü bilir misiniz? hindi böğürtlen diyîler oña.

Mutfak Eşyaları

ala ğaşşık, aķ ğaşşık, ela deĝil de ala dériz biz. taħda ğaşşık_ oluyodu. hindi neyse beş kişiyiz burda démi. sofrayä atardık ğaşşık. hindiki gibi çok deĝil. ğaşşık yetmedi mi ısmail ali abiyineñ deĝiş dér_ idik. o deĝiş nasıl biliyoñ_ nu? yemekdeñ bi ğaşşık ben_ alıy_ idîñ. bi ğaşşık da ómar_ amcañ alıy_ idı. onun_ aĝzındañ gireñ sana giriy_ idi. ona deĝiş déller. tas, yemek yédimize tas dériz. biz de su tasına tas dériz. tabaķ, çanaķ, topaķ tas, ğazan. hindi ben ğazanda düĝün çorbası bişirdiĝimi düşünürüñ. sahan dériz biz. bi sahan taħa ğat gel déller. zini, taħda da yedik. ipden_ idi soframız. kendim doķudum. şo ak ğırmızıdan bubamın_ evinde kendim doķudum. bi de anama doķudum. bubacıĝım da ortasını dikdi. onu atardık orta yere. sofrä köşelerini de şóle şóle birer naķış_ olurdu. ortası yoz_ olurdu. ondan soñra evet heye démekdi. ondân sonra atardık onu. ğayi herkesiñ_ öñüne ekmek bugün_ oldu. masada milletin önünü tanırıñ. bubamdan kıorķumdan öyle ğalmış. bubacıĝım ğabri cennet_ olsun. herkese daĝıtır soñra o ekmek_ aniden biter. hindi bi ekmeĝi yiyeñ yok. ekmeĝiñ_ artıĝını da sofranıñ_ ortasına ğorsuñ yumuşak.

Yiycek

aĝşam sofrayı ğéne atarsıñ. yä topalaķ bişirisiñ. yä patatis bişirisiñ. ğoyunuñ yeni ğuzladıysa aĝız yaparsıñ. bir ğaranı aĝız yaparsıñ. aĝız_ ilk ğuzladı yä ineĝiñ ğoyunuñ néyiñ var_ isa ilk südünü buzayä verdiñ. ikinci süd sapsarı olur. onu ataşa ğorsuñ ğarışdıra ğarışdıra bişirisiñ. o ğaşşıĝa yapışır o zaman aĝız olur.

Düğün Yemeği

düğünlerde deyzem başdan fasilleli et nohutlu et bişiriñ. bizim yürüğümüz fasilleli bişir_ idi. keşkañ yapallar. keşkañımız meşur. onu ıslarız ağşamdan bi tenike keşkañı temizleller ıslallar. buyday ğari döğülük buyday. sabah da ataşa ğollar. oduna ğollar. oraniñ başında bi adam var_ ıdır. dibine dutmasıñ diye ğaynar. ğaynayā ğaynayā ğoyuldu mu yarılır o. suyunu da çeker. ondān soñra şura indirisiñ ğayri. deliganlı çağırısıñ dört beş ğovatlı ellerine verisiñ. birer çomçeğineñ ğarışdıra ğarışdıra böyle suvanır. çomçayā aynı olur. böyle bi bulamaç. yāni bulamaç dédiysem bulamaç da uñña suyu bişiriñ. ğarışdıra ğarışdıra bişirisiñ sütlü dökersiñ. o da çok güzel_ olur. indirdikten kerı bi tava tereyāğı dökersiñ. o da çok güzel_ olur. ona da bulamaç déller. bi de hoşafımız bol_ olur. ğayısı hoşafi, erik hoşafi olsun. iki üç ğazan ğayısı hoşafi yapallar. düğünlerde başdan şerbet yapallar_ onuñ_ üsdüne. eveli şerbet dağıdılar. ondān soñra ğari yoğurt çorbası yapallar. öteden beri benim bildiğim o yoğurt çobasını da ben bişiriyoiñ. ya kimse baña seslenmez. seslendi mi hava yenge ne yapıyoñ dedim mi. iyiyiñ ğızım dedim mi. o çorba kesilirdi. başındañ ayrılmayacañ konuşmayacañ. en çok benim aklımiñ_ erdiğinde şükran kemal_ emmiyiñ ğarısı emine yengen bişir_ idi düğünlerde.

Mutfak Eşyaları

ğazan, tava, tirkimiz var. tirki hamır yoğurduğumuz_ ileğen hindi böyük çıkdı da. bakır_ onuñ içinde dolu yoğuruduk hamırı. bakır sahan, saç hindi saçım var. görseñ iki déne ekmek_ alır. saç çöreği yapacağım ortalık soğudu. yapmadan gelin_ işşallah unu da eledim. sayacağ, sayacağ onu ğorsuñ_ üç bacağı vardır. üstünde yemek bişirisiñ ataşñ_ içine ğorsuñ. şiş var. ekmek şişi, oklā, helke var. su getirisiñ çitil var. helkeniñ güççüğü, elek, un elersin ğasnağ_ olur. tahtaniñ_ altına_ sokarsıñ. ğasnağı unuñ_ altında itē déniñ_ oña. ora soğarsıñ_ üstüne de tahtanı ğorsuñ. senid de déller. biz de démezler de bunlarda tahtayā senid de déller. onuñ_ üstünde ekmek yaparsıñ. tahta yire değmesiñ diye. ileğen var, ırbıg abdes_ aldığımız_ ırbıg. el_ değirmeni şükrana_ verdim. tava var, ısdar darağımı da mağasımı da şükrana_ verdim. tımlı bıçağıñ sapsızı, oñu bazı yéllerde mıntı déller. biz tımlı dériz. güğüm var. doldurusuñ zobanın üstüne sıralarsıñ. yemeğine dökersiñ. banyo yaparsıñ. elin_ ayağını ıscak_ olur. tertemiz dışı orda dolu dolu ğaynar. bakraç helkeye bakraç da denir. yayıķ_ ağaç yayığa gümbür dériz. inek sağdığımıza_ çölmek dériz. bakır gulplu çölmek, su

tuluğu ğayrı hindi yoğ da ayran tuluğu ayran tuluğunda ayran yayarsıñ. su tuluğunda da su getirisiñ.

Tuluk Yapılışı/ Dokuma

onu geçi derisinden yăpallar. ayran tuluğunu çamiñ řabúđıyla yăpallar. kirmen_ omar_ amcañ düzdü. yalıñız_ oğunu bulamamışız böyle şalmış. bununla da kilim doğunuyo kirkir diller buña. bu ğaynanamdan. ben de doğudum hindi var bunnardañ. eşkir_ olsa göstervirsek kilimiñ eşkiri dēmi. benim namazlığa var_ ıdı. bi çışar da onu da göstereyiñ. řu değirmen çocuğum çok şayfe çektim. bundan bu da tava bađ. ũfũrũsen şabçığı çıkar. şayfe köpũklũ olmaz şapçığı hiç ũfũrmeyeceksiñ. böyle böyle ğavũracađıñ ğavũracađıñ. ondān soñra soğudu mu değirmene dōkersiñ değirmende çekersiz. toplu çuval çeyizim geldi bunnañ. ğılış déller řuna da eşşek déller. řolanıñ ortasını édeller bununla ğötũrũller getiriller. bunu kendi éđirdi. omar amcañ kirmeni de kendi dizdi. kirmeniñ_ oğı.

Tarım Aletleri

öküzüneñ çit sürmedik hiç. sadece moturunañ sürdük. pulluk, ızgara, mibser, kazayăđı, ben düveni çok sürdüm. düven harmanı dōkerdik. ğız_ ıdım, dağdan arpayı yoruñurdum. samana patoz yođ_ udu arřayā dōkerdik. bahçeye tek beyđirimiz vardı. bubamıñ dişli dişli düven_ olur. altında çakmağ dağı olur. böyle tahtanıñ altında, onu beyđiriñ arşasına ğoşardığ. ũstüne çışarsın kendiñ. böyle dōnersiñ o ezlesiye ğadar. ondān sonra sap haline gelir. ıruzgar da yāba vardır. şöyle dişli barmağlı şöyle dōrd diři olur. o yābaynañ böyle yéle ğarşı savũrirsıñ. saman arřayā géder bembeyaz arpa çıkar meydana. ben yābayı iyi dutardıñ. bubamđil fasille ektiler bizim_ eviñ_ öñüne dōktũler. onu da ğardaşım pat pat moturları var_ ıdı. onuyla sürdü. ben de ireziliñ amcañ ofisde çalışıyı çocuğlarım güççük. dōkme mi diyeceđiñ ğardařıñ. sürdü motũnañ adam_ aradılar savũrtmayā. ğardaşım ben savũrriñ buñu dedim. bacım sen beceremeñ. yok dédim ğardaşım savũririñ. iki günde savũrdım. hem_ işimi duttum. hem sabahları seher vakti tutdu mu kaşardım ineği sađmadañ_ evvelce savũrabildiđimi savũr_ ıdım. savũrabildiđimi savũr_ ıdım, ũç gũnũñ içinde şöyle bembeyaz fasilleyi çıkartdım.

Anlatı

o zaman o iki işleri dutmuşuyun da çoluğumu çocuğumu ellere muhtaç_étmemişin. gelinimiñ canı ister_arada bi gök gayfe alır da gavúr_ısa yüzüne köpük çıktığında gapçığı üfürme onuyla beraber çek o köpükdür. karnım dolu böyle çocuk şişmaniñ da. bu çölmeği yere öyle koydum sağdım. gaynanam dèrdi irahmetlik hava gelin dèrdi. seni allah goruyo gızım dèrdi. öğlenneyiñ ismailim oldu értesi gün_ağşam.

Hastalıklar/Tedaviler

hökümet_ebesi diye, gır_ebesi oğumadañ_ebe. şindi yänına bir hasta varsañ_onuñ öleceğini bilirdiñ. onu gèdiñ_evinize yatırın_ oğlum duasını édiñ_dér_idiñ. sarılık_olanları keserdi. ben de keseriñ_alınıñ_ortasından jiletineñ acicik kesersiñ. gözleriñ_önüne çalarsıñ_azıcık. damağına değirirsiñ_azıcık. gulağlarıñ_arkasına değirirsiñ. üç gün maldañ_çıkanı yemeñ. yoğurd, süd, et, yumurta yemeñ. tereyäg_yemeñ. éveli sıtma var_ımış. o öldür_ümüş. bunuñ filan gardaşı ólmüş. kinin diye sarı bi hap var_ımış. onu önceden atabilen gurtuluyomuş. atamayän sıtmadan kırtaramayomuş. o sıtma sivrisinekden gelir. gırığı_çıķığı köyümüzde gadın var. sınıķçı_déller. adı fatmaydı da hapa déllerdi. o sardı benim_ayağımı. göbeği düşüyo bilirdim sabınna, göbeği düşdü mü sancı olur_onu da baķtıñ yatırırısın. göbeği düşüyüse sabınnañ_o_yändañ_ovcalañ_bú_yändañ_ovcalarsın. bi yudum su içseñ sancı gider. tok garnına ağrır. aç garnına guş gibi yeni olursuñ. sonra bürdan çekiştir_ordan çekiştir irahatlar. ben_ iyi oldum dér. baķsañ_göbek yérine gelmişdir. üstüne bi göbekli bütün sabıñ sararsın. yazmaynañ su yérini almasıñ diye ondan da vazgeçdim. göbekden vazgeçmeyeydiñ iyi ağırlık parası alacāğidiñ, gazanacādım sarılıķdañ, aydaşdañ. aydaşı böyle zayıf kemik hastalıkları olur. yä ondan hala ta gelirler bura gonyada filan gelirler baña. o göynekdeñ_anamıñ göyneğini göydü gètdi. ebem_elini baña vérdi. ondän ta hala geleni geçirriñ_ocak déller_oña.

yäki dağda çeşitli otlardan toplallar yağurullar sarallar. böyle andız_olur. ardıç, ayva dene sarı çiçekli ot ondän soñra gollar yağurullar. hamúrına un gatallar iyice yağurullar. koķulu tütülü her şeyini ondan soñra yüzüne de şöyle eliyiñ ucuynañ şöyle şöyle şöyle değiriller. bi gök çiğit diye bi murakkebi var_ıdır. toz onu da böyle ekeller. ııcığımı da gollar hemen böyle yakınıñ_sābına değmedeñ hazır_ol démeden gapadıllar. dingedek düşer. o yäki iki gün durdu muyduñ üçüncüsü güne bişicik

ğalmaz. onu da köpeğe kiçi kiçi déller. ğalan suyunnañ beraber köpeğin_ üsdüne dökeller. hastalığı ora gétsin diye. dipdiri ğalır. onuñ bu ciyelilim benim düşük yapacak_ oldum. o hindiki ğırıççı dédiğim_ eltim oraya götürdü. toh dédi *ayşa* dédi oĝlan_ imiş da dédi. düşer ğayri bu çocuk dédi. emzikden ğurtulmuş dédi. bi dédi çığıt içiriñ de dédi. hindiki dédiğin murakkep anacıĝım géttdi. bi ğırmızı bezin_ içinde suyu aldı geldi. eltim_ oñu ezdi suyuñ_ içinde aqşama ğadar. ayaklarını duvara vér dédi. düşer çocuk dedi. ezdiler bi fincan_ içirdiler. yemyeşil gómgök_ aynı murakkep_ içirdiler. hindi olsa içirmezler. ondân soñra aĝşam_ oldu. ayäĝa mecbur kaqacañ. *hava* dédi naĝıl_ edeceñ sen dedi. eltim göñüllü göñülsüz. ben ğağdım dedim. varayıñ dédim. ben yätsam aklı çıkar. gelin yätiyi diye. ğayri gétdik ineĝi de saĝdıq. sancı geliyi ğıvrılıyıñ geçiyi açılıyıñ dérken_ ineĝi de saĝdıq. hindi bin kere maşşallañ hepimiziñ kólgesine oturuyuz. aslan gibi deliganlı benim deĝil_ allahıñ.

Hayvanlarda Hastalıklar ve Tedaviler

déveniñ çok_ üşüttüğünü aklı keserse ğırmızı biberi böyle ovalallardı. ğüçük köşeĝimiz var_ ıdı. onu iyi biliriñ. ğundaqda böyle böyle ğatran dökellerdi. onu omar_ amcañ_ iyi bilir. böyle aĝzına dutallardı. üşütmesini alsıñ diye. qatran çıralardañ_ olur. simsiyah çamdan yapılır. hindi pise déyiler de biz ğatran dériz. her şeye de faydası olur onuñ. göbeĝi sancıdı mı çocuĝuñ göbeĝine déĝirilerdi esgilerden. sancıya filan çok_ iyidir. hindi yapırmayılar ĝızım. hepsi fenni. iyi étdik sanıyı da. daĝlardaki zehirli ot_ onun_ adı né len bıyan_ otunu yedi mi hiç çare yoĝ_ umuş. eti de yénmez_ imiş. hep hocaya okutulur. ben önceleri aĝlardım köyümüzde hafız memed gelirdi oqurdu. daha hamalim var büyü yaptıırır déllerdi. baña da yaptıılar büyü de acı çekdirmeyiñ yävrüm da nazar da var nazar yemiş zaten bu ayäĝı bubamıñ dayısının ğarısı yapmış bu ayäĝı böyle. bi de yäylayä çıkdık mı ĝar yerlerinde çiçekler_ olur. sarı sarı onlar da çok zehirlidir. köpek çoĝañı déllerdi ona. o ĝar yataqlarında olur.

Takvim

yıldızdan bilinir vakit. ülker ülker var_ ıdı. ülker bi de terazi top yıldızdır. ülker yättiñ mı uyuduñ mu ülker bu_ yandan doğar. baqsañ_ ülker tā nere çıkmış déller. üş tane yän yänadır. terazi déller. sabaĝa yäqın bi saat ğala namazında şafaq yıldızı doğar. büyük bir yıldız parlar. ondan_ anlarsıñ sabaĝıñ_ olduğunu. seher yıldızı, ülkeri filan_ iyi biliriñ. saat narasıñ hep o yıldızlardan bilinirdi. ürker doğdu mu emine deysen_

evde durmazdı. géce milletden evvel kaçar pambığa géderdi. millet varasıyâ bi balya pambık toplardı. ülkerin doğduğu géce yârisıdır.

Hava Olayları

yıldırım dériz. şimşek dériz. ordân ebemiñ_ ala ğuşağı doğar gök ğuşağı. rüzgara poyraz déller. lodos déller. ğarayel déller. gün doğan déller. hala da onnar devam_ édiyi. tolu dériz. fırtına, sürgün dériz. ğar yağdı mı sürer ğayrı tâ burdan ora götürü göz gözü görmez. fırtınayâ sürgün dériz. o ğışın_ olur. yağmúra irahmat dériz.

Akraba Adları

teyzeye dériz. yiğen déller. ğardaş, emmimiñ ğızı, diyzem ğızı, dayımıñ ğızı diller. amcayâ emmi dériz. hala, ğalamıñ_ oğlu, ğalamıñ ğızı, ebe, bubanneye annanneye dédir. dede, hindi böyükbaba déller de dede déller.

Atasözleri

zamanında üş bés ğuruş ğorsañ dar zamanında eline yapışır.

sağla zamanı gelir zamanı déller.

işden_ artmamış, dişden_ artmış déller.

çok yiyip dökmeyeceñ_ elinde var diye artıracaksıñ bés_ on ğuruş bir yere işden artırmış déller.

ağ ağça ğara gün_ için déller.

mencilisde elini sonra da dilini déller. hanı sonra da yiyip dökmek mencilisde de ğaba konuşmayacañ.

Dualar

allah bin ğat razı ossuñ. ilk günün de ğarşı gelsiñ. sen beni dardan ğurtadıñ *allah*da seni dardan ğurtarsıñ. ğızım işiniz rasgelsiñ. baña ne yapıdıysañız sizin çocuğlarımız da onu yâpsıñ dériñ. çocuđlarıñ_ allaha ısmarladığ dediğinde, nene biz gétdik dediğinde dünyadan gétmeñ_ oğlum deriñ. yâ allah yâ muhammed yâvrularımı vérdim saña emanet işlerini bitir dönsün gelsiñ sağ selamet. *allah* kötülerle

garşılaşdırmasıñ. allah çekemeyeceğiniz yükler vérmesiñ. anlaşılamayacağıñ kişilerle garşılaşdırmasıñ.

Beddualar

kötü sen iyilik étdimse yamacını vémediyse burnundan gelsiñ ne çilleler çekdim. ben varasıyâ ayaküsdü dikel dérsiñ. neyse omar_ amcan çilleyi çok_étدی misal_öldü yâ ben varasıyâ ayak_ üsdü dikel işşallah dé. ben varasıyâ yâniñ yér görmesiñ. etdiğini bul déller. işin gücüñ ters gessiñ derdi. gétdiğini yére umutlu get umutsuz gel işşallah déller. işin_ıras gémedi yâ neyse omar_ amcañ bi iş yapıdı istediğini alamadı yârim da gidemedi, hava bizim yumağ tersine döndü niye işler iyi gétmeyi de bizim işler gerisine döndü gayri *havva* dé.

Misafırlık İlişkileri

hoş geldiñ. sefalar gétiridiñ. nasılsın gızım? iyi misin? iyiyiz déysem seni gördük taħa iyi olduk. ben de gızım sizi gördük taħa iyi olduk. hasdaydım allah razı olsun. beni aşdıñız. faydanız_ oldu sizi gönderenden de sizden de allah razı ossuñ. her gétdiğinizi ben gibiynen garşılaşñ fazlası gerek déğil dériñ. size géderken gızım haydi uğullar_ossuñ. haydi biz gétdik dersin. dünyadan gétmeyi, işiniz rasgetirsin yâ allah yâ muhammed iki bacıyı vérdim_ emanet yuvalarına gavuşdur sağ selamet.

Dualar

pazartesi oğlum yeni haftalarınız hayırlı ossuñ deriñ. allah bereketli ossuñ guzum deriñ. salı günü tek gün yâ érmişlerin günüymüş. sayırların günüymüş. yâvrüm allah sayırlar gününüz hayırlı olsun dérim. cuma günü oğlum cumalarıñ mutlu ossuñ, kutlu ossuñ dériñ. hiç bi günüm duvasız geçmez. ama amcana bazı ökeli oluruñ. açık demeñ. sessiz gıpıdan çıkdı mı söyleriñ. allah biliyî yâ bu duymaz.

Ninniler

nenni nenni neler bekli

tarlası var günevikli

nenni nenni nesi var
allı pullu fesi var
oğlumuñ ne güzel
anasıynan bubası var.

Maniler

suyä géder_oğ gibi
dolamsı gök gibi
hiç ardına baqmıyor
nişanlısı yoğ gibi

ğaravili evlek evlek
daldan_inen ğara leylek
yızı beraber geçirdik
ğışın_ayırdı felek

al yāzmamıñ_incesi
göñlümüñ_eğlencesi
gel sarılalım yätalım
bugün gerdek gécesi

ğarafildir yükümüz
sandala vurdu koğumuz
mahallece ğırılşağ
biz de ğalsağ_ikimiz

hani o ğadar seviy_ imiş milleti ğıracak ikisi yāřayācak.

Düğün

valla düğünüm_ olmadı. yirmi_ üş yāřında evlendim. düğünüm_ olmadı. mevlidinen_ evlendik biz. mevlid dédiğim cuma ğünü bayrak dikdiler. mal kesdiler. cumartesi ğün yimek hazırladılar. ağřamlayıñ kına yākdılar. bazar ğünü de óğlen soñu ğıpgırmızı ğoñşumuz var_ ıdı. ğırmızı moturu var_ ıdı. motura bindiler geldiler. ğardaşım ğoluma girdiler. arayā bi sandalye ğoydular. o zaman sağlamdım. ora basdırdılar moturla gitdim. at filan yoğ_ udu. ağşam kınada para daķallar. kına türküsü söyleller. türküyü hatırlayında türküde hindi bilmen ki. yoķ yoķ dépeler yoğ_ udu bizim ğünümüzde.

çatdılar ğazan daşını

furdular düğün_ aşını

biz geldik ğapınıza dayandıķ

salın aman_ atın başını

amanet ğayri ğızın başı dutuluyodu yā. onu dutan ğızın ğoynuna bi yāzma soķallar. bi çorap soķallar. başını dutmuş_ olur o. ondan soñra bindiriler ğedeller.

hopladım_ aşdım_ eşiği

sofrada ğaldı ğaşığı

aldıķ ğızınızı ğediyoz

bóyüķ_ evin yakışığı

kiremitler kiremitler

ortasında mermi çatallar

al ğuyruklu doru atlar

gelin binecek diye bekler

ben kendim türkücüydim zatten,

Zaman

ekin zamanı temmuzda başlar. temmuzun içinde biter. zehmeri o aylarda işde. hıdırellez mayısın altısı.

Akrabalık Adları

horanta, hısım, yakınınıñ dériz. hindi benim bubamın gününde horantan yok mu déllerdi. hindi eşim déller. beyim déller biz eş bey görmedik.

Yemekler

eti kesernen döveriñ. yağsış yerinden onu şöyle döveller. bi de ilēn aldım. geçen sene çiğ köfte ilēni aldım. ince bulgurunu yuğurruñ. iki yumurta gırarıñ. gara biber atarıñ. maydonoz doğrarıñ. kimyon atarıñ. baharat né var ısa. onu elimi salıncayā gadar yoğurruñ. böyle böyle topaç on dakika bişer. etini yémeden hep köfte yéller maşallah.

Hayvanlarla İlgili Eşyalar Nelerdir?

semeri, palan eşşeğe palan dériz. déveninki havud. beygirinki de semer. gusgun o işde golandan. gıyruğunuñ altından dağallar. ona gusgun déller. gısağı bir adı da gerbedir. bubam askerde yäpdırmişlar. bubama da ben iş arayıñ demiş. bubacım né biliñ demişler. ben demiş bu atlara bi demiş gerbe yapacañ. beygirleriñ gıyruğlarını yelemiş kesmiş onları éğermiş bükmüş. başlamış bubam gerbe örmeye. ondan kerı bubamın işi. çan var. gıraçan var. zil vardır. bongurdağ vardır. çocukların beline filan bağlardık. nerde oynadığı belli olurdu.

Anlatan: Mehmet Göğebakan

Yaş: 89

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

nassınız éyisiñiz? zarar yok ben de iyiyiñ. şindi araba alırsan araba esgidi mi sağı solu künde tamire gider. benim şura geçen de lābada elimi yıkayıñ. bura bişi oldu üşüdü mü noldu. burda şindi şu iki parmağın da uyuşuğluk var olacağ. yaş seksen

yidi, bin dokuz yüz iki doğumluyun. benim adım memed göğebakan. valla aklıma geldiği kadarın cevap veririñ. gayserili misin? sen niresinden punarbaşında doğmuşuyun ben. yaylalarda punarbaşına bağlı ham köyü var. ham orda dünyâyâ gelmişin. bin dokuz yüz kırk dokuzda geldik. göçebey idik ya. gonyâyâ o zaman geldik. islahiyeden kırk dokuzda gelmeyiz biz. hâ duyariñ. bilmeñ de. araştırmacısıñız siz.

Göç hayatı nasıl olur?

göç hayatı çadır hayatı, çadır başga bişi yok efendim. malcılıyınañ uğraşırın. göyunculük, geçicilik neyse. sınıfın neyse déven var ıdır. eşşegin, beygirin var ıdır sözüm oña. göçebesin de. hayvanlar biz de dive, eşşeg, beygir, göyun var ıdı. başga goñşularda da sığır da olan oluyo. efendim göyun olan oluyo. geçişi olan oluyo. türlü türlü hayvanlar o zamanlarda bedavay ıdı. her yer bedava oturuduñ. şindi devlet paraynañ satıyo meraları. haziranda yaylayâ çıkarırın. haziranın üşü beşi onu neyse. haziran ayında yaylayâ çıkarırın. hatta gayseriniñ bazı köyleri üç beş on köyü geç. yaylayâ gelmiş oturmuş bedava. mera her yer bol udu. kimse kimseye sormazdı. mesela sen gonyada saracoğlunda géderdiñ göyununla géderdiñ. mahmudiyede oturuduñ. efendim şindi dokuzuncu ay dedi mi göçeller. baharın da dönüş olur. baharın yaylayâ gelecekler. nisan dedin mi göçersin. haziranda yaylayâ çıkarırın. haziran ayında. günlük hazırlığıñ var ıdır. ekmeğini, suyun neyse yiyeceğini, içeceğini. yurtda gunduñ mu yapıyıñ bunnarı. şindiki kibi tenbel değiller. indi tenbeller hırından alıyosun. her yerde öyle devir öyle oldu efendim. hırından alıyosun. o zaman hırın mı var dağın başında. nerde olacağ ekmeğe ataş yakarsın. suyunu getirisin. ekmeğini yaparsın. yersin içersin, sabañ gene göçersin. hincik bitti gızım bunnar öncesindeydi.

Lakaplar

memed, baña mesela babama kepirtli amed dellerdi. baña da kepirt memed deller. yörükler öyle der. yani köyümüzde türlü türlü var. hangi aklına ne gelirse var. mesele eşşekçi de var. bi eşşegineñ göşmüş gelmiş. adam ora adı eşşekçi galmiş. adı öyle getti. araf osman var. ondan soñra boz amed var. hasan hoca var. uzun musa var ıdıñ. bunlar hep öldüler. onlar mezerlikde. macir amed, bulgaristandan gelmiş.

Hayvanlar

efendim bizde inekçilik yoğ_ uduñ. göyun, deve, eşşek, beygir neyse. deveniñ yärusuna potuk déller. ben de dedenden duyardıñ. hep deve potuğu. köşek déllerdü güccüğüne. iki tanedir. birisi tülüdür. bacaqları tüylü o güvvetli aynı gatrır tipinde ama doğurmaz yalıñız. dişidir doğurmaz o. güvvetli olur o tülü deve. bi de bacağında tüyü olmayän boz deve var_ ıdır. o da doğurur da o zayıfdır biraz. tülü güvvetlidir. iki yüz kilo yükü götürür tülü. göyunuñ yävrusuna güzu, şey de var yä yävrüm yävruma yänar güzum meler güzusuna déller yä. musdava güççük_ öyle dér yä.

ben yävrüma yänarıñ.

yävrüm yävrüsına yänar.

göyun da meler güzusuna.

dér musdava güccük.

ğaracaoğlandan var bazısı.

ğaracaoğlan né dér:

çağır ğaracaoğlan çağır,

daş düşdüğü yérde ağır,

aqraba aqrabayı

görmeye görmeye soğur,

ğaracaoğlan nérdé doğdu, adananıñ tohanbeylinin, tekenin gökçeli köyünde doğmuş.

Dağlar, Tarlalar

okul görmediñ ama yazım hesabım hepsi var. Türkiyenin bütün ilçelerini, köylerini biliriñ. mesele bizim köy mahmudiye. godaman var, kölük var, ğaradağ var, aqrarsu var. gölasan çayı déller. şindi aqrar da az_ aqrardı. yoğarısı da ılgın baracına geder. su onun artıqları geliyi işde. az geliyi. bağ bahçe zaten herkes havlúsınıñ içinde ekiyo. bostanlıq déller. tarlalarıñ isimleri müñid müñid isim var. bizimginnere şey deller_ idi. dağın arasında, gölü de var daş_ ocağı var.

Yiyecekler

saç gāvurması, yörügün yemeği et. başğa bişsi yok. et, yoğurd, süd, yağ. sağlam_ olması için bunnar. şindi kırk doquzdan beri et yemeyiz yok. güç yetmeyi ki ete. önce et var_ıdı. her öğünde et var_ıdı. keşğah deller. ha döğmeyle gāvurma, döğmeyi bişir_üsdüne kepçeyne yağı döker_idin yer_idin. yāhni ha şey_etden_olur. sade etden yāhni. işde türlü yemek yoğurd. yānına anam_ irametlik napardı deriniñ_ içine yoğurdu çalardıñ dökerdiñ. orayā dussuz yoğurdu, yağ çıkar_ıdıñ. onun işde işdiğın ayran o yörügün_ ayranı o. başğa ayran bilmeñ ben. göyunun derisine yapılır. tuluğ tuluğ yāni dışının kılı mılı yok. gılını halletmişler. onun_ içine bişşeg vardır bişşegi soğarsıñ ğarışdıra ğarışdıra yağı çıkar. o ayran yörügün_ işde o ayran. türkücünü biri ayran dır yā o ayran işde. küplerin_ içine gāvürmayı göyallar. onu gömeller devamlı. göçe giderken ben mesele göyunuñ yānındayıñ anam_ irametlik, göyun ğalıyır sen gėdiyiñ bi yufğaniñ_ içine gāvürmayı dolduru_ vurudu. alı_ veri yirdin. yemek, gāvurma, et çok, öyle göyunu satamañ_ alan yok.

Anlatı

bi de kırk_ iki de bi devemiz_ öldü. ayāğı çuğura_ düşdü. sekiz teneke gāvurma yapıdık. ğayseride punarbaşına_ götürdük punarbaşında. orda ğasaplar manı olmağ isdemiş. derici hağğı déller. bu dedi goza anam_ irametlik_ onu bırağ ben o gāvurmaları satarıñ dedi. yufğa hala yaparız. yuğa yuğa yapallar. yaparız ğuzum burda ğurun yapıyı da köyde mucbur kaldıñ mı gendiñ yapıyıñ. yuğa da yapabilirsıñ mayalı da yapabilirsıñ_ emme burda yapılmaz.

Anlatı

efendim şindi nasıl diyeyiñ de sene kırk kırkda bi düğün_ oluyo yörügün bi ilēni varyā baktır ileğen, onu çeviriler_ onuñnañ bişiler yapallar, çalallar, ben de déve güdüyüdüñ. ben sekiz_ on yaşında bişiyiñ, déve güdüyüñ_ eve vardık gelin çalıyı ğızın_ anası ğızına bayram_ oldu gidesi diye çılıyır, aşşadağinnara söyle onnar duyduğı yok halbusi gendi gendine ğonuşuyor.

Tarım

trağdör, efendim tırağdörneñ çiftini sürersiñ_ ekersiñ. ızgara, mibser, biçer zaten belli aletler bunnar. önceden makine yoğ_ udu. hayvanla atlar_ ıla yapıyoduğ. atın yāvruısı

ğuluñ. yeni doğduğunda ğulun. birez byd m tay_ oluyo. tirenni pulluĝla it srdm. biz on_ altı yrk om bir dane de gçmen isgan_ olduĝ_ elli birde.

Hastalık

efendim hastalandı da o zamanlarda ilacı kim biliy_ idi. doĝduru kim biliy_ idi. Şindi yy_ lay ıĝdın_ mıydı. zehirli ot derdin_ hemen hayvan_ lr. Şindi yoĝ_ o ilacın_ çıkarmışlar. ilacı vurdum mu yi oluyo. adı elerme.

Hastalıklar/Tedaviler

yĝı ypallardı. yĝı neyse onu biliyiñ_ ben. duygu olarak onu biliyiñ_. yşlı ĝarılar bilir_ onu. esgiden bi kırĝ_ altıda ĝız ĝardařın_ var_ ıdı evliydi. ĝırĝ_ altıda mefat_ etdi. dizinde bişi ıĝdı. bu devam_ de devam_ de kesiliyodu kesdirmedi. ĝırĝ_ altıda mefat_ etdi dizinde. yoĝ_ doĝdur yoĝ_. maraş vilayatından doĝdur yoĝuduñ_ adanada var_ ıdı doĝdur. esgiden ĝorĝan çocuklara ydi ĝardeř ĝanı_ diye bi ilaç_ var_ ıdı. byle deĝiřik bi Şey. byle şaynatıllar_ iirilerdi. ĝıpĝırmızı_ bi taş_ arı ĝovanı gibi deligli deligli herkesin ynlarında ĝadınların_ ynlarında ĝorĝañ_ çocuklara iirilerdi. ondn sonrada ĝorĝmaz_ ıdı çocuklar. bi ebem var_ ıdın_ da ĝoyunuñ_ şyle damaĝlarında damaĝ_ driz biz. oĝlum_ incir_ al gel demiş_ inciriñ_ faydası olur demiş_. incirin_ n faydası olacaĝ_ bilgi yoĝ_ efendim. Şindi geennerde benim şu parmaĝlarım şuralar hala var_ uyuruĝluĝ_ da doĝdura ĝtdim burda acile. ala_tınañ_ sd_ sd_ iyi ĝırıĝlıĝ_ yoĝ_ dedi. senin dedi_ kemiĝ_ erimesi var_ ddi. ilaç_ vrdi. fayda olmadı. o zaman doĝdur yoĝ_ udu efendim. baĝar_ baĝar_ ly_ dñ_ adam y. yradañ_ lp gedy_ idin_ y.

Hava Olayları

ĝırmızı_ ĝar_ ĝırĝ_ iki de yaĝdı. o ĝarıñ_ yaĝdıĝı_ şyle Şindi biliyiz_ oñu. o bi yrden rzgar_ sdi ĝızım. ĝırmızı_ topraĝlı_ bi yrden rzgar_ sdirdi havaya. ĝarda_ yĝınca ĝırmızı_ ĝar_ oldu_ adı. havadan ĝırmızı_ ĝar_ yaĝmadı. topraĝın_ zerine yaĝdı. Şindi mesela bugn_ ĝonya ĝıřın_ ge_ senin_ şurda_ arabanın_ camı_ siyah_ neden_ siyah_ ĝaleyfer_ yanıyı_. havada_ ĝar_ yĝmıř_ ĝayri_ siyah_ oluyo.

Özel Adlar

sekiz çocuğun var ayşā bin doğuz yüz_elli dörd doğumlu, onun güccüğü fadima bin doğuz yüz elli doğuz, onun güccüğü fatma gene fatma atmış bir, musdava, imine var. hava var. meyrem, memed, hacı_veli, apdil var.

Zaman

zamanı yıldızdan biliyoduğ. mesela doğuda bi yıldız var_ıdır. adı ne onun_adı varyā o yıldız sabitdir. o yıldız güzeyi gösderi devamlı. ülker var_ıdır. terazi var_ıdır. bilmeñ böyle yıldızlar var. o sabit yıldız duruduñ_orde. ondān biliriz. yıldızdan biliriz sabañın géceñin yarısını. yıldızlarından, havadan, mesela terazi var terazi ğaşda doğar_onda diyelim doğuzda diyelim o devirde. öbir ülker var bi de, o da bu aylarda doğması lazım. yāylayā çıkmayı gendi ğafandan biliyoñ. nisanda göçüyoñ. haziranda yāylayā çıkıyoñ. ay aydır. mesela ayın_on beşi ađşamdañ doğar_on beşi. yirmisi dédi mi gece yarısı doğar böyle böyle. biter sonuna varır.

Eskiden Hayat Nasıldı?

esgiden var yā bi ğaveniñ kırk yıl hatırı var_ıdı déller. şimdi o kırk günde kırk saatde ğalmadı. yoğ efendim yoğ. her şey maddiyata dökülmüş. parayā dökülmüş. şimdi sabaña ğadar on_ikiye ğadar oturuluyor. saat_üşe bölünmüş. yirmi dörd saat_üşe altısı çalışıñ, sekizi çalışma, sekizi ibadet, sekizi uyku. ibadet yoğ. zaten uykuda yoğ saat on_ikiye ğadar_oturuyor sabah ğalkıyo.

Meslekler

ğayseriye geldim. göçmenden seksen ğoyun_aldım. bura gelince ğoyunu gütmeye geldim. bi teneke arpa dök ğoyun. ağşam_oturuğa uyumuşuyun. böyle oturuğa kepenek filan yoğ. dağda kendiliğinde yāılıyo. kepenek keçeden yapıлма, aynı sırtına kiyersin. o üşütmez. çoban kiyer_oñu. yorgan gibi yatarsın. reşber tarımla uğraşan. çiftçi, ğoyuncu, çobancı, şimdi yörük kelimesini duyduñ mu çoban. çoban kelimesi arğasında eklidir. hayvanla, malla geçiliyi. çok deve gütdüm. çok ğoyun gütdüm. hepsini bitirdik.

Akraba Adları

hala, deyze, buba, dayı, emmi, amca, ebe, dide, ana esas Türkçede ana. şu buzānıñ_ annesi déyebiliyiñ mi? yō şō buzānıñ_anası diyebiliyoñ. kolay_ana kelimesi.

Anlatı

şindi ecnebinin birisi gelmiş de Türkçeyi öğrenmenüñ_ üçün. bi çoqlara fotöraf gösdermiş. bu néy demiş. resim démiş bi gétmiş bi baqmış bu ne fotöraf. bi çobana gelmiş çobana ben gibi, bu né bu bi ğılığ insan ğılığ insan ğılığ tamam demiş. doğru hotöraf değil. resimde değil bi insan ğılığ orda.

Yöner

kuzey poyraz, güney gible, doğu günün doğduğı, batı batdığı, gün batımı, gün doğumu, çadırın ğapısı gibleye doğru.

Çadır

çadır deliklidir amma içine su almaz. ilk yağdığında hafif tise onda iba gibi bişi olur. onda yağmür geçmez deliklidir_ amma. yağmür dutuvuru delikleri tamam. ataş yākarsın. ataş ocaqlık var_ ıdır. orayā daş ğörsün_ ocaqlık dériz. ğırğ pencerele déller. ğırğ pencerele.

Çadırın içerisinde hangi eşyalar vardır?

çadırın_ içine keçe var. bi de hasır vardır. dışdan çekeller şöyle. duvarına çekiliyor hasır. dabanına yazacaqlar. dabanında keçe var. minder, yäsdiğ, yasdiğlar hatta doğumadandır. halı doğuması, yäsdiğ neyse, ısdar var, çaqlıdır yellerde. yoğarıda da var_ ıdır. aşşāda da var_ ıdır. doğuduğsıra sararsıñ. ısdarınañ istediğinin doğurdu. çul sırtına alırsıñ gezdürürsin. darağ var demirdendir. bi ğazzıg bura dağallar. bi ğazzıg bura dağallar çezeller çezeller ısdara dağallar. ipleri gendileri yāpallar_ ıdı canım. ğoyunuñ yūnuñdan, geçiniñ yūnu olursa çadır_ olur. boyāları boyacıyā boyātdırısıñ. kök boyāsı. ğazanlarda kök alıllar. ğırmızı, yeşil, siyah kökler_ olur. ğaynada ğaynada o kök boyāsı olur. benim çocukluğumda boyacı gelirdiñ. ğazanınañ köylere ip boyāmayā gelirdin. ğonyādan bende çok_ ip boyadım. bin doğuz yüz yedmiş beş olan halılar var.

İlişki Sözlere

hoş geldiñ. nasılsın_éyi misiñ? sefalar getirdiñ dériz. éyi günler. sağ_ ul. allah razı olsun. şeref getirdiñ_ evime. gedekede_ de güle güle. allah denk getirsiñ dériz.

Dualar-Beddualar

beddua édemeyiz canım. allah razı olsuñ. allah selamet versin yol_ açıklığı versin. allah_ ırazı olsuñ. başka né diyecen. allah belanı_ versin. rezil_ ol. kötü ol. işde beddua beddua onu demeye gerek yok. allah razı olsun demek_ éyi. nalet_ ol. kötü adam.

Anlatı

bi akraba var_ ıdıñ da göyun né yer émmi dedim de güldü. ne gülüyoñ emmi dedin? guru yetişir böyle dedi. tabandan taze ot da yetişmiş dedi. göyünü ahırdan çıkardıñ dedi. göyun yer yer orda doyardıñ dedi. o şekilde ot var_ ımış.

Takvim

kanun evvel, kanun sanı, teşrin evvel, teşrin sanı, eski Türkçede böyle yazdığı için biz onu kullanmıyoz ya. esgi adı bunnar padişahlığıñ gününde.

Hava Olayları

yāğmır, ırahmet, ğuzu dişi, gırcı o hafif ğarda değil yāğmır da değil hafif büyük böyle bi beyaz bişi. karacaoğlanıñ türküsü var_ ıdı da gırcılı boranlıdır bizim elimizdir.

Eşyalar-Tuluk Yapılışı

ağaç ğaşığ var_ ıdı. sağan, su tası, su kiltesi, kilte, bakır_ ıdıñ bakır. güğüm, hóyle büyüklükde olurdu. tuluğ var biliñ mi sen tuluğu? onu döldür_ uduñ gördüñ. o tuluğ büyük ya bi geçiniñ derisi onu gövuğ_ olarak yüzersin. içini yéğlersin çam ğabığınañ. ondân keyri datlı da suyu olur. su çok soğuk_ oluyodu. eveli gezer_ idi. şindi evden dışarı çıkamayı. aşşā indiriverilerse gédiyi. arabada bozuldu bende göcadım.

Eskiden düğünler nasıl olurdu?

düğünler eveli davul getirilerdi. iki gün_ olan da olur. zurna çalar. şenlikli olurdu. düğün_ oldu oğlan_ évérdik, gız çıkardık_ iki dene. oldu oynamadıñ. çıkarılardı da oynamayı bilmezdi. iki döner iki geri otur_ udu. yémek vériller. göyun keseller. gavurma édeller. yähni yapallar. bin doquz yüz grk birde bi düğün_ oldu. adam zengin_ atmış tane göyun kesdi diye duyduğ. datlı meyveden datlı yaparsıñ. ayva datlısı, gabağ datlısı, başga da datlı yoq bayä var_ isada bildiğimiz yoq.

Koyun Otlatma-Kaymak ve Peynir Yapımı

onun zamanı var. hindi göyun güdülmeye geder. eve geldi miydi yä yatar ikindine doğrudu göyun sağılır. gususunu alıvırısıñ gususunu emer. makineye dökerdiñ. bir tarafından yağ bir tarafından südü çıkar_ ıdı. o yağı yéridiñ ben gaymak gaymak. o makineye çir déyirler başgaları çir dér. biz gaymak dériz. süd makinesi, gaymağı bi tarafa akar yavanı bi tarafa akar. gaymağını gatardiñ bi destiye dolduruşuñ yağ_ édersiñ. soñra ötekini de peynir_ édersiñ. sütlaç, tuluk peyniri, hindi şapla şapla keselerdik. o böyle gördük ondan geyri. ilënimiz olurdu böyle. içine gatardık. böyle ezerdik. ondan geyri deriye basardık. çörek otu atardık. hôle, hôle basardık.

Çadır Yapılışı

çadırları gendimiz yaparız. geçi gülından_ eğrisiñ. onda bi de ikisini birleşdiri bükersiñ. bükmeýi biliyiñ_ ondan géyri. ısdarmanı doqursuñ dikersiñ. büyük_ olur büyük_ olur. ganat ganat dikersiñ birbirine eklersiñ. hõyle uzunlugda galın galın_ olur. ganat ganat yapar_ eklersiñ. o çadırları hayvanlara yüklüyoduq. ufak develer_ olur dorum onlarıñ üstüne atar géderdik.

Misafir Uğurlama

mesele né ékersen ek arpa, buğday, zebze yetiştirisiñ. senin göñlün neyse allah vérir_ onu. çok şeref verdiniz. buyuruñ gelin her daim gece de açık gündüz de açık doğruya. eğriye gapalı doğruya açık. sizi memnuñ_ édebildiysek ne mutlu. gece gündüz gapımız açık siz gibi adamlara yolunuz_ açık_ olsun.

Anlatan: Emine Karabacak

Yaş: 85

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

hoş geldiñiz. nassıñız? imine ğarabacağ. adanada doğdum. adananiñ_ osmaniyeñiñ üs tepe diller. orda çadırıñ_ içinde doğdum. yörükçülükde ğonup göçerken. emme yılı bilmeyiñ_ işde ben hesib_ it bağayıñ.

Yörükçülük nedir?

yörükçülük ğuzum nasıl bahsedeyiñ sana. otur otur otur hiç_ irātiñi bozma. yörük bizim aslımız_ aydıñdan gelme. atamız_ ötemiz daha ebelerimiz dedelerimizden_ ötesi ordan bura *adana* yänına gelmişiz. ordan göçeriz ğonarız bağır dağ déller. erciyeş develi o yäylalara çıkarız. bir hafda yolculümüz sürer. ğonar göçeriz ğonar göçeriz. bir haftada yäylamıza çıkarız. o bizim yäylamıza çıktık mı o erciyeş diller. bi ğarlı depe var o bizim_ ayāmızıñ_ altında ğalır. bizim yäylamız o ğadar yūsek. valla başğa né diyeyiñ ğuzum_ işde.

Göçe Hazırlık/ Göç

vay ğuzum o irezilliği hiş sorma. hindi ğarin ğışı ğışlarız. yazı yazlarız. göçme yäylayä çıkıñmamız çukurovaniñ temis_ ayı gelir. o ısıcağda ğalmayız. o ay başlamadan cuma_ āşamı günü yola başlarız. cuma_ āşamıñ düşeriz yola. ordan bi göçeriz ğozana varırız. ğozanı biliyoñ dēmi. o ğozana ğoñarız. ğozanda bir gün yatarız. ertesi gün yine aynı yükleniriz. bi burdan tā ğadınhanına ğadar var_ ıdır. oranın_ adı da kilten çayıdır. ha o kilten çayına göçeriz. gene aynı o ğadar tā sıpan dere dériz. o sıpan dereye ğonar. bi gün_ orda yatarız. ordan bi tā göçeriz düşmüşüñ dibi o da ğonağ_ adı. o_ bir gün de orda bi de düşmüşüñ başı. o ğonarga böyle böyle bir hafdada yäylamıza çıkarız. yäylamız serin hava hepimiz ğuyuları vardır. böyle ayrı belik belik çadırlarımız dutarız. bülcü bülcü çiçekler her türlü meyvalar şeyler çiçekler ğır çiçekleri tā da mal bamadığında orda üç_ ay bile dururuz. peynirmizi alırız yağımızı alırız. oluğ orda aşşā gider çatal_ oluğ diller. künye aşşākı künye yoğarıkı künye o vardır. o peyniri yağı māra var o bizim yäylalarda o māralarda

goruz. aşşā ısıcağa indirmeyiz. orda bir ay mı dururuz iki ay mı dururuz bilemeyîñ. ondan keyri gene göçerik çukurovayā çukurovayā gonarız. işde ondan keyri belik belik ğışla yurduna ğadiriğe toprağ ğaleye, derehinde burnuna, ğoca gevdeliler, ğoca dağ vardı. hep musdava beli, sazlık köyü, toprağ ğale sanā né diyeyîñ işde onların hepiciğiniñ adı var_ ıdır. ben de orda doğmuşuñ hatta. osmeniyenin dépesinde doğmuşuñ. anam gösterdi benim yāvrum sen çadırıñ_ içinde burda doğduñ diye. valla ğızım aklımda çok da şeyler.

Göçerken yanınızda hangi eşyaları götürürsünüz?

eşya bi_ şey yok ki. birer ğatar yâtağ ala çuval_ olur. öñü yânişlı o yânişları gendimiz yaparız. onu ısdara dezğaħa çeteriz. sanā örneği olsa gösdersem onu né var. onu yâsdiğları da ğomadım çocuklara dağıtdım. ondan keyri onu dezğaħa çekeriz. ala çuval yüzleri yânişlı önünde hıvadar önünde bi yâniş adına doğuz göbek diller. vallaħa ğuzum çok adları da unduyom_ onları. işde onları eşyamızı ğatarız. çamaşırlarımız çuvalı ayrı olur. yiyeceğimiz dövmemiz bulgurumuz neyse onlar ayrı olur. unun çuvalı da onlarıñ da ayrı un çuvalı doğuruz. çamaşır çuvalınıñ_ adı ala çuval un çuvalınıñ_ adı da ona un çuvalı dériz. ğız benim o çuvalıñ teki nere gitdi ğī allah allah. yiyecek olarak ğuzum. bulgur, dövme fasille, ğuru fasille, ğök fasillenıñ ğurusu, ondan sonra işde öte yanni ğayri yiyecekleri yolda giderkene ürgüp déller. ordan geçeriz oranıñ_ adı ürgüp _ ümüş. şey alırız ğara bekmez. ğara bekmeziñ dérisini de tuluğ tuluğu da kendimiz yâparız hā. tuluğuñ_ içine ğatarız. o bekmezi inanı mı böyle hep böyle bucağlar_ olur. hanı malın bucağına ğöre hulları iki böle bağlarız. hunu böyle açarız burdan sıkā sıkā sıkā ğırağılı olur. ārı bekmez öle cıvıca ğağmaz sıkmaynañ çıkarız. köpük var böyle heybemiz_ olur. heybenıñ bu gözüne şeyleri o tuluğları ğatarız. bi gözüne de başğa eşşegini, develermiz_ olur çanlı çanlı.

Köyünüzde kullandığınız lakaplar nelerdir?

hindi benim duman aslında onun_ adı teslime. benim bacım benim güççüğüm birez hızlıymış. bi şey yâparğa da duman gibi déller. adı öyle duman ğaldı ebemiñ_ adı. ben bubamıñ halasınıñ_ adıyım. bağa da işde duman mamıdıñ ğızı imine déller. bubamın_ evinde orda duman mamıdıñ ğızı bubama duman mamıd déller. adı mamıd lābıynañ beraber duman mamıd diller. bura geldik. bura ğarabacağlı benim ğayınbubamda yörüklerin de saçıkaranıñ da beyiymiş ğara bacak_ ali bey diller. hanı

bacaqlar şeyi çok da içinde ağası benim gaynbubam. ileri gelen adamlar_ımı. ona da ğara bacağı_ali bey diller. benim ğocama ali de ğara ali deyiller. birez esmer ğara ali diller. herkes hindi né bileyiñ valla ğangısıñı sayäyiñ. aşşāda şeyler var_ıdır. köleli vardır. şo_yanda çağallar var_ıdır. buyanı ölü bacağılar mehellesi. ğuyanı öyle ğacı arifler. bunnarıñ hepsinin tek tek isimleri var_ıdır. kör latıf vardır sarı memed vardır. ğoca kemalıñ_oğlu var_ıdır. oğlu bayram vardır. hindi iki dene oğlu ğaldı ötekinner öldü. hümmet bekir vardır. oğlannarı ğaldı. oğlu burda yusuf evi burda valla ğuzum ğangini diyeyiñ hepsiniñ_adı hepsi lābı şurda var memet şimşek diller. ğurda var evi ğaraboyun osman diller. ihi hurda var_evi mürüdlar diller. tıķı bekir_adamıñ_adı. bekir de az şöle ğısa tıķ olduğundan_adı tıķı bekir ğodular. ğā ona tıķı bekir diller. dakma ad adama bi dakma ad komuşlar adamıñ_adı osman şetan_osman déller. bal dökmez adı ismayıl da bal dökmez. onun_adı da ismayıl heybe yırtan. bu milletin dakma adı. ondan keyri ne bileyiñ aklıma getir ğī köyün muĦdarı var memet akkoş erbakan déller. sorması_ayıb_olmasıñ siz nerden geldiniz ğuzum. ğonyadan_annesinin maşşallah genci_missiñ. bin kere maşşallah. hay canınızı seveyiñ. he raziye var ıraz déller. esma var esme déller. ramazan var ıramazan déller. hepsinin var ğuzum. ğonşum çok hindi urda benim ğomşum var bi ğari benim biriniñ_adı sābı anañ ğibi analarınıñ_adı inzile de ğadın iççik biraz ğıvrağ_olduğu için_adı ev ğızı ğodular. anam ben néydeyim aklıma getiremediñ_ışde. fatma var ğatma déller. öyle dériz. ünzileye izile dériz, zeliĦa zāla da déller, aĦmet var āmad dériz. öyle ince ğonuşmazlar. ibrahim yerine ibrām dériz.

Bildiğinin hayvanlarını söyler misiniz?

Ħayvan deve bi tülü deve var_ıdır. ārı devesi, bi de yoz deve var ona yoz deve diller. ondan sōra bi buĦur var_ıdır. bunnarıñ taha ārısı hōyle hörgünçü iki çatallı ārısı taĦa iyisi onu belki televizzenner de ğörümüñ bilmeñ. buĦur dériz ona deveniñ yavrusuna. en doğu_verdiñ de köşek dériz. birez böyüdü mü dorum dériz. öteki şeylere tülü ayrı tülü ārılarına yeni dōdu mu maya dériz. ötekiniñ_ıççik böyüdüğüne daylağ dériz. işde böle onnar da ayrı ayrı ğısım ğısımdır. hep onnar ğısım ğısımdır. yoz diveniñ aşşālık diveniñ_erkeğine lōk dériz. ötekinin şeyine buĦur dériz. şey buĦur dimeyiz. ona ya gene buĦur dériz. işde ğaylıklarına şeylerine taĦa bi ğancıklarına ğancığ dériz. ötekinneriñ ğancığına maya dériz.

Hayvanlarda kullanılan eşyalar nelerdir?

havıd dériz üstündeki eşyâyâ. üstünde ala çuvalı olé çatarız. yünner_ olur üstüne atarız. aşşâ ğari çannarı sallarız. bóle keydirmeleri dive boncuqları düğmeleri bóle sırmalı sırmalı aynı oyuna çıkan ğızlar gibi her yanı süsleriz. işde onnarınañ çannarı daqlarız. ğarnıñ_ altında da şóle şóle çannar_ olur. o herkesinkinde olmaz. içinde icicik bi zengin_ olan adamlar göçüyöz yâ zengin_ olan adamlar daqlar. develeri kéydiriler ğuşadıllar. şöyle sana né diyeyin bazı bi cumhuriyet bayramı diye birbirine ğatılı millet yâ. bizim gösler yörüdü mü öyle birbirine ğatılır. o çannarı olan_ olur olmayân_ olmaz. hanı gücü yeten iççik zengin_ olanlar. divelerini süsleller işde. öyle ğuzum hepisi ğısım ğısım.

Köyünüzdeki dağları sayar mısınız?

atâğ, barattı déller. ondân sonra ārı deresi déller. ondan sonra şarlaql var. bóle dere gibi bi yér varmış_ orda. şarlaql, ğurudu ğayrı. vallaha bildiğim yok. ğuzum şurd ğartal ğayası var. cin ğayası var.

Köyünüzdeki tarla ve dere adlarını sayar mısınız?

benim tarlam atağda, eğri derede. ondân keyrim su batanda, ğolu ğısada, o yanda belik belik tarlalar var da. dere de var da su bile aqlmaz dere yok önceden_ aqlarmış. ılgından gelen suyla qlarmış. sonra kesmişler ğurdaqlı dereniñ_ adı neydi?

Köyünüzdeki mahalle adları nelerdir?

bize ğarabacaqlı mehellesi déller. ğuyanı köleli déller. hâ oyanı çaqlallar déller. ğurda bi ayrıyet var ğopuqlar déller. ondan beri ona ğacığaralı déller. ağğulaqlar déller. ğaşımlar deller. onnarda köleli de ğacalı uşaqı var. medli latıflar filan var.

Yiyecekler

off ğızım ğanıñı diyeyiñ. bi peynir çalarız. aşşâ göçeriz. burdan_ indik mi bi yérin sâbı ağadır. o ağadan orayı paraynañ_ alırız. ora ğonarız_ orda ğışlayâcaz. oranın_ adamları ğadınnar bizim_ evimize geliller. bizler ğari ğunnardan da ufaql çocuğuz. anamıñ_ adı ğatice de ğatça déller. ē geliller ğatça teleme mi yiyecez déller. ğadi telemeği biliñ işde. peyniri çalarsıñ. ocağa ğorsuñ. öyle icicik şöyle çok bişirmezsıñ. sünnem sünnem_ olur. hâyile ayrı ayrı çatallarınañ_ onu çukurovanıñ_ ağaları. anam

ider. onu da o telemeği yimey  geliller. haca deyse bulgur pilavı yiyecez. pila**f** nasıl? sede yağını tene tene bulgur pilavı yepinti yimeye gelecez. yepinti nedir? s d  b yle ağız_ ideriz. ęariřdırız ęoyuldu mu yepinti deriz. ağız deriz. işde ona hem yepinti diller. onuñ adı iki tenedir hem ağız d ller. işde ęuzum d vme keřkañ bişiriz. onu iik ıslarız. suyuñ_ içine salarız. o  yle orbası olursa yoğurtlu çorbasını ideriz. sarımsaklı yoğurt pilav d kersek ęoyuca bişiriz.  sd ne sen y  d k ęoy. taħa ĥayla d ğ nnerde de vardır. he y  onu da  yle bişiriz. ęuru fasille bişiriz_ işde. n  bileyiñ ęuzum bi sarı suyu ęaynadırız. ona dolaz d riz. o y mek değil o peyniriñ bi ayrısı. sarı irenkli si onun peynir suyu eker y  onu ęaynada ęaynada ęaynada ęoyulduruz. bi de deriler basarız. ona şey d riz biz. ęařřıđın burnunda var_ ıdı. al gelsene ĥorddan_ icicik. peynir  kelek y parız. ondan keyri de piynir y parız.

Tatlular

y r klerin datlısı pek d r s datlı olmaz. nağıl_ ideriz? datlıy   yle esgiden buralarda filan b yle yumurta filan çeşid atmıyoz da. orda şey filan ęatmayız icicik bi tozuñ_ adı n  ęi ęabartma tozu ond n keyri,  yle yuñurruz. ekmeği yazarız_ içine. cevizini atarız ř le yazdığ mı çokça. ben kendim onu yapardım. şindi elimi çekdim de. adı işde datlı işde paklava da deniyi. ne bileyim işde adı datlı. onu oğlaya dolarız. b yle dolay  dolay  dolay  oğladan ĥ yle sıyırırırñ. ş yle çeşitli geli, b yle b le b le ęıyarırñ. tek tek tek tek siniye sıralarız. ocağa sokar ĥ le onda ęızartırız. dışarda da datlısını ęaynatırız. datlı iik ęaynadı ineceğine y ğın ilimen duzu atarırñ. ben_ içine iik ęoyulsuñ diye. ben ilimen duzu atarırñ_ onu  st ne d keriz. ama hinci d keñ oluyo mu? biz elimizi ekdik gitdik. datlımızda g zel_ olur ęızım çok g zel_ olur. iinin ęatđısı olmaz amma gene de çok g zel_ olur.

Giyim-Kuşam, D ğ n z  anlatır mısınız?

aman aman ayy ęızım, ayy ęızım ĥanđırñı diyeyiñ? hindi ben gelin_ oldum. burda keydimi de annatcañ. evde keydiğimi de annatcañ. on_   altın, bi yerinde b ři birlik, on_  _ altın buğazımda, yirmi iki altın burdan başımda onu anam gibi olsam s mezdim. ę ri tam ęarı gibi oldular ęadın gibi oldular d r_ idim. ondan sonra g m ş bilezik dağallar.  ř dene  rı g m ş yazılı yazılı  s şu ęolumda  s de bu ęolumda. başıma o ipekli y zmalar var. yedi sekiz çeşid onu b yle ideller. şurdan boğallar. d rt dene b ř dene ayna sallallar ĥoraya. beni atırırñ g sderekler_ idi. eveli şey yoğ_ umuş

ya. taksi yoğ_umuş ya benim bubam birez namlucaydı da. anam dédi ki bubama iminemi dedi ata bindireceñ. esgi kendi gidişetimizden dédi. onnarın gidişatı atınañ gidilir_imiş. yörükçülükte anam da dédi ki mamıd nazar mazar_olur dédi. başımı iş aşmayalım dédi. bubamıñ_adı mamıd. anamıñ_adı hatça. aynı dédi géttiği aynı moturlar gitsin dédi. tam bir hafda düğün_ıtdiler. bana görümcem āşam bura geldi bir hafta düğün_ıtdiler. hindi evel oğuntu dağıdılar. hindi birer parça eşye götürüller. eveli ona hep birer göyun üçer toplanır bir göyun_ alır. dörder tolanır hep mal getiriler. bi de benim ğayın bubam namlıydı. ğazan ğazan böyle büyük ğazannardan ğavırma keşgañlar, hoşafılar, südleşler böyle artmış artmış ğalmış. beni indirdiler benim görümcemi bindirdiler. ikimizin düğünü ğarışık_ oldu. ona da ğarabacaklı deller. bubamın_evindeyke ben şey_idin ğuzum anamgil hep keyinirdiñ de ben keyinmezdim. ben ğarşıdan gelen adam yoldayıñ malın başındayıñ ya esgiden selemiñ_aliykim derdi. bunnar güççüke beni irkek sanıllardı. bubamıñ_oğlu yoğ_udu ben belimde dabancaynañ ğoyuna gederdim. geçiye gederdim. bubamıñ oğluydum emma. anamgil geyinir ğuşanır_önünde bir televizyen de çıkarıyollar. etek hullarında paçalı don üsden onnarı dilmeli dilmeli sıkmañ dillerdi. he sıkmañ_onu kiyellerdi. sonra bura gelince deĝişdi. ğoca şalvara kılkdı. bi eteĝe kağdı. köye yerleşince dolama dériz. etekcek dériz. yörükçülüke dérdiñ_onu ona etekcek déllerdi. buna işlik ğız benim var_ıdır. adını unuttuñ_ışde. fistan dér_idik işde hindiki elbiseye fistan der_idik. işde enteri dalgalı ondān keyrim arķasında var. bi dalga önünde ayrı etekcek var peştempal ona da peştempal dériz. şuna yağlık dériz. eşerb deriz. dülbent dériz. işde öyle dériz ğuzum né bileyiñ.

Hayvanlar

keçinin yāvrusuna oĝlak, dişisine oĝlaĝın hōyle bi yaşına gelişine çebiş dériz. ğuzlama yaşına iki yaşına geldi mi yazmış dériz. ondan keyrim ğoyununķuna şişek dériz. gücücükene ğuzu dériz. hañı oĝlaĝ dédi mi ğuzu dériz. ğuzlama yāvru yapacaĝında ona şişek dériz. geçiniñ_erkeĝine teke déller. ğoyunuñ_erkeĝine ğoç dériz. doklu işde ğoyunuñ erkeĝine doklu déller. geçiniñ_erkeĝine erkeş déller. seyis déller işde. valla né bileyiñ ğuzun aklıma geleni. seyis bir adı da erkeç teke. ineĝin yāvrusına buĝa déller. ondan keyri iççik bi yaşına gitti mi ondan keyrim iki üçe yattı mı düve dériz. buzalayacaĝ deriz. irkeĝine de buĝa dériz. ondan kericeĝizim neydım. bizim buĝanıñ_adı ĝt adam_adı ğoruz_üreden dériz. böceklerden bildiĝim silpiç,

ğara böcü déller. yāniş déller. yāğarca var yāğaçan déller. işde né bileyiñ ğuzum valla eşşeğiniñ sipa dişisine de ona aynı eşşek déller. onun yāzması mızması yoğdur.

Bitkiler

ğarpızı biliriz. keleği biliriz. ğavını biliriz. kelek ğavınıñ güççükleri tezesi. badılcanı, ğabağı biberi, gelin_eli, karaviğ var. roka var. madımağ var. marıl hepisi var dere otu var. yāban_otu, onnar ğuş yūreği var. temizlik déller de semiz_otu dériz. eşği ğulağ var. ğuzu ğulağı dériz. ısırgan var.

Kuşlar

bağırdlağ, sığırıcık, serçe var. keklik var. bıldırcın var. önceden su olduğunda ğöl varken şey ördek_avına gidellermiş. bağırtağ filan vurullarmış. şu an ğala gideller. davşan var dilki var.

Mutfak Eşyaları

tabağa sağan dériz. öyle yāğ duddūmuza tava üsde yemek bişirdiğimize ğaranı burda tencere déller. biz ğaranı dériz. hōle bi tesbi içine pilav dōkerdik. içine genişçe pilav dōkeriz. üsdünü yağlarız. ğaşşık hindi burda çatal var. demir ğaşşık var. ağaç ğaşşık kullanırız devamlı adı ğaşşık_onun. burda çeşitlendi. ğüğüm_olur. ırbık onun bi bōyüğüne ırbık dériz. ufacına abdes aldığımıza ğüğüm dériz. hōyle bi ğap var_ıdır ilen. ğazan burda tencere déller.

Tarım Eşyası

dişli déller. şimdi esgiden anadut var_ımış. anadut, atğı, yaba, ondan keyri dişli, orağ, kürek bel, hebisi belinen kürek bir ya o öyle oluyo çapa.

Hastalıklar ve Tedaviler

benim annemem toğdur_udu. el geçme ihi ben ğasdalandım. ğara sarılığa dutulmuşum. sarılık en kötü ğasdalığ. bana bi bağmış yātarğana anama demiş ki ben de gelin_oldum eve çağırmişlar anama demiş ki yāvrum imine ğara sarılığ_oldu demiş. ebem geldi ebe dériz. annannemize buramı bōyle dildi. hōyle dildi. suyuñ_ içine ğanını ağıttı bana içirdi. bunu dedi bir hafda ğandan çıkanı yimeyeceñ. ğara bekmez yimeyecek. ğara üzüm yimeyecek dirdi. hā bi kemik ğasdalığı var_ıdır. ğuru

kemik bu kemiği nahıl_ ider biliyõn mu? bi darta mesele benim çocuk aydaş_ oldu. ebem ebeydiñ ğayrı ğır toğdur_ uydu. ğır toğduru aslında. aydaş bõyle çok aşırı zayıflıyorlar ya kemikleri sayılcağ şeklide. o çocuğu bi darta o çocuğu alın bakalım. ğaydi bi ğazan yol çatına yolun biri hõyle gidiyo biri bõle gidiyo. onu ot yérine şõle ğazanı ğor. üs daş ğor. daşın_ üsdüne de ğor. çocuğun sırtını ters yüzünü çevirir. yänına da bi ğadın_ alır. ğazanı üsdüne ğor. çocuğu da içine oturtur ğazanın ğarı ardına durur. selām aliküm. alikim selem. ne kesen? ne bişiriñ? aydaş bişiriñ. ğadi bişiriñ dir. bişirme dēyi ağladırım diye dolanır_ altına bi odun sokar. altında daş yok bi tē üs sefer bõyle selem vire vire çevirir. çocuğu eve getirir. sırtını ters çevirir. üs ğafda çocuğu darttı ya üs ğafda getirecek ardı ardına. ğafdadan ğafdayā çocuğ gelesiya ğadar kiloyu alır.

bi de şey vardır. dalağ vardır. ebem bura basar dalağ var. o dalağı nağıl_ ider? yatırır_ ağzı yukarı ğarnının_ üsdüne. bi ekmek yapığımız tahdayı ğor_ üsdüne. sey dēriz şap da adı. sizler şap dērsiniz bizler sey dēriz. onu da bõyle üsdüne ğor_ õyle tağdanın_ orta yerinde çocuk atıyı elinin_ altına alır. bi zopa şey tara keser néyse alır. né kesiyõn aynı o ğadın gene bi selem viriller. ne kesiyiñ? dalak kesiyiñ ğaydi kesebiliñ mi nem ne dēriñ dēr. fıru orta yerine. bi ta dolanır bi selem bi tē bi tā dolanır bi selem tā onu da õyle ider. üs sefer geleceñ diller. bu benim ğafamda bunu sardığ. bu köyde etmedik benim yaşımdağı adamların_ örtmedik_ ebemiñ_ izi var_ ıdır. bunnara da bõle bakar. onu da bi köyde aşşada bi yaşlı adam ğasdalandı. toğdura götürmüşler. ğani biz bunnar gibiykene toğdur demiş ki bunu götürüñ_ evinize demiş. bunun yapılaçağ bi_ şeysi yok. eve gelmişler ebem ğır toğdur ya. ebem gelmiş bi bakmış_ oğlum demiş. damgasız bi ineğın güççüne dana diller. buzadan bi bõyüğüne dana diller. bi dana kesin demiş. o danayā kesdirdi mi. kıovuğ büsbütün yüzdürdü. siz onu bilmezsiniz ğayri. onun_ içine çivid_ atdı. bõyle mavi bişi olur. çivid_ işdi bazarlarda satılır. mavi ğutuda biz çivid diriz. ğāri başğa bağarad_ atdım. ğızıl onu bunu ekdim. adamı dēpeden dırnağa içine soğdum. orayı ağlım irmeyi ğayri. bir ğün mü yatırdı. saat mi yatırdı bilmeñ. o adamı götürün_ evine õlsün didiyi adamı benim ebem dipdiri ğodu hā. hindi götürmüşler toğdura varmışlar. selem aliküm ne bu işde bu bunu né yapıdıñız demiş. bizim göyümüzde bi ğır toğduru var. ğadın o ğadını demiş. birez de şeymiş o ğadını bura getirin demiş. onu aylığa bağladağ demiş. onu da var yā ğururna yedirememiş. dayın götürmemiş ebemi. bir ğumma dēriz. bi ğasdalığ taha var_ ıdır.

humma ğafada olur o. o en kötüsü o hummayı da ebem ğurtarıdır. damgasız hiç damgası olmayacak ğara tavuğ zit ğara o ğara tavuğı talaşınañ tüyüyneñ döve döve döve havcanını çıkarmış. böyle her yanını suvar. böyle o da haç gün duruyo bilmeñ? onu da o ğurtardı. ebemi burdan şorda köy var haç köye ebem tokdurluğ yaptı. başladığının hepiciğini ğurtardı. ebem böyle ğır tokduruydu ondân da bunnarı gördün ğızım işde.

ocak mesela diyelim ki birisinin başı ağrıyor. eline geçiyor filan yâ biri sana el vėrdiğinde hani ebende sana ver imiş yâ sen ocak diye ebemiñ kendine dillerdi. bura ocak diye birine de elini ver idi. ben bile elini almadım. ben yapamañ onu didim. benim hinci güççük bacım var. ocak diye onu diller bura ocak diye.

Yönler

valla ğuzum o doğuyu moğuyu bilmezdik. ğabayel esdi diriz. poyraz esdi diriz. ğündoğan esdi diriz. işde bu üçü biliriz. deli dalaz hani o da hızlı geldi mi dalaz dériz. ortalığı birbirine gatiyi ya ona dériz.

Hava Olayları

şimşek çaçdı. ıldırım düşdü. göğ gürlledi. depreme zelzele dériz.

Meslekler

çoban, çiftçilik, tüççar, şüver dutduğ dériz. motura dutduğumuza mala dutduğumuza çoban dériz.

Renk Adları

bunu dezğaħa oturruz. şunnarıñ bak şeyde şunu elimde doğuduğ. bunun otunu dağdan topladım geldim. bunun adı neydi? bunun adı dive tüyü mü? bunnarda ğonyäda ipçi var idi. burda eğririz gendimiz dararız. bunnarı éderiz. ederiz éderiz çuvallara basarız. ğonyäda boyacı var idi. onnarı boyacıya boyadırız. yalnız şunnarı ben kendi elimde boyadım. bunâ dive tüyü dériz. şu gök, şu ğırmızı, şu yeşil, işde hunnara da ğırmızı deniyi. ğuna da yeşil déniyi ğızım. işde bunnara denir.

Akrabalık Adları

emmi, teyze çocuklarına böyle dellermiş. böyle deller de böyleye bakma deyzemiñ çocuğu dériz. göcamiñ bacısı hala onun ğardaşına amıca deller. benim ğardaşıma dayı deller. işde anama ebe deller. bubama dede diller. iki taraf öyle deller. ebe annane bubanne burda çıktı.

Atasözü

laflar hiç aklımda bi şey yok amma. benim hindi izmir de, istanbulda, iskenduruñ da, anğarada çēvede né ğadar şehir var isa hepisinde benim evladım var. torunumdan torunuma oğlumdan ğızıma hepisinde hebisinde olmadık yok. böyle pinçe pinçe darman dağınık işde. öyleyiz ğuzum.

Hikaye

ha ğızım hiş sorma ben gördüğümüneñ döğüşürdüm. kimse banā bi şey diyemezdi. beni varyā irkek sanıllardı. çobanı burdaykene dutduķ. valla benim çok sinirli bi çocuğ udum. bubam oğlan yirine ğullandı beni. kimse hōyle banā gelip de hiş laf diyemezlerdi. hani şerimdeñ mi ğorķallar ıdı. kimse kimseden ğormaz da. ğuzum işde ben hōyle yitişdim. unutamadığım ğünner hatıra olmamı hatıra olmamı. öy öy ğiceleri yāylayā çıkardık. hıramda bi köpek var ıdı. hıramda sözüm yābana ta öyle ufağ ıdı. dağda yātan ğoyunna yātan yāylayā çıktık mı onunla yātardık. öyle yātılara giderdik. benim bubam dimezdikine hırdı benim bi ğız çocuğum var. dağa gitdi diye. şöle serbes durulardı. evde aķıllarına bile gelmezdi.

Yayla Adları

hindi yāylalarımızıñ adı bizim yāylamızıñ adı ğazancı, bi yāyla var ıdıñ taratma. bi yāyla var ıdıñ çayır ğülü. çatma bi yāyla var ıdıñ ğuru ğadı. bi yāyla var ıdı maymın. bi yāyla var ıdıñ çatma. hep yāylalarımızıñ adı böyle böyle belik belik ğonardık. her kişini bizim yāylamızıñ adı ğazancıydı. ayrı ayrı ğuyularımız var ıdı. her sene çıktık mı aynı bura evimiz nasıl o yurda çadırımızı dutardık. her seneki çadırımızı.

Dualar-Beddualar

allah dünyada ne muradın var_ısa versin derin. bi de benim canımı yakkanı allah_onu bildiği gibi yapmış derin. beddua dedi mi ne bileyin_aklıma mı gelecek ökelendi mi bilmen de töbe estağfura gelirin. çok güneş hocalardan duyuyon. sinirlendim mi cavırı çocuğu derin. geberesice onu şaka dirin, eşşolu eşşek.

Çadır Kuruluşu

çadırın sekiz dene bağı olur_urganı. ucu bakar öyle ağaçtan. üç dene direği olur. böyle yazarız ayrı ayrı toğmağı olur. ağaçdan da toğmağda ağaçdan_olur. direklerini galdırırız. duvar gibi silleri olur. onları gereriz. içine eşşalarımızı şöle sıralarız. yazgılarımızı yazarız. altına ala keçelerimiz_olur. halıyı bilmez yürükcülük de. halı burda çıkdı ala keçemiz_olur. benim var_ıdı. hatda gene bi çit geçen toprak gadirliydi. benim orda aqrabam var burdan ora giden var_ımış. ona yollayıvirdim. ille halam bana yolla didi. yasdığın_ içinde gamış_olur. hağgını halal_et işallah. burda bi şölen_oldu. ilk şölen yürük şöleni, işde horayä şey yaptılar. böyle deve felan getirdiler. börek yaptılar. yirmi kişi burda benim_evde yätdi. yidirdik içirdik.

Anlatan: Zeynep Akdoğan

Yaş: 84

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

hoş geldiğiniz. nassınız? iyisiniz. şükür gurbanım_ işde. bugünümüze şükür diyelim gurban_oldüm. allah bundan_aşşā etmesin. ziyneb akdoğan. benim oğur yazarlığım yok. ben seksen dört yaşındayın. adanada doğdum ben. ev hanımlığı.

Yürükcülük nedir?

yürükcülük demek ne demek biliyon mu? şinci hani sözün_onnara hayvannarımız_eşşēğimiz olur. beygirimiz_olur. divemiz_olur. bunnarınan göçer goñarız. neyse bura saçıqara diyelim. saçıqara yürüğündeñiz biz. böğün neyse bura goñarız buraya. burdan aşşām dururuz. sabah dururuz. gene yükleriz gideriz. söz gelimi madem soru

soruyoñ goñarız. ordan da ¼aldı mıydı öteyen da atlantıyâ goñarız. öle öle öteki yâylamız_ olur. yâylayâ çıkarız. gavır dağı dériz. ğari yâylayâ çıkarız. adananın yâylasına çıkarız. orda yâzlarız. ğış geldi miydi aşşâ ineriz. ğışın_ ora seğil_ olur. yâz geldi mi adana yoğarı yâyla olur. adana ya aşşâ indiğimiz merkez de toprağgale he orda ğışlarız. adanada yâylalar soğuk_ olur ğış_ olur. ora gine ısıcağ oldu muydu ordan gene goçeriz. hayvannarımızı yükleriz. yâylayâ çıkarız.

Göçe Hazırlık

goçerkene hazırlığa bógün burdan goççek yâ bu eşyalarımızı hindi buranın madem soruyoñuz bu döşşek bu yorgan bunnarı bóyle dürer bükersiz. hayvannarımızı divemiz, eşşeğimiz, beygirimiz_ olur. yük ağır_ isa diveye sararız. yâtağımız işyâmız bunu diveye sararız. neyse öteki yükde hayvanımız beygirimiz_ olur eşşeğimiz_ olur, onnarın_ üsdüne atarız. burdan göşdük müydü atlantıyâ gonarız. ordâ çadırlarımızı ğurarız. çadır ğurarız biz. hē yük hē ala çuvalımız_ olur. ala çuval diriz sırlar hep çuval. geziyiz ya burdan ğora gonacañ ğora gonacañ. bunu doldurusuñ bi çuvalımız_ olur. çuvallara ğatarız. o hayvannara yükleriz. neşe atlantıyâ gonarız. orayâ yurdumuza çadırlarımızı dutarız. altına keçemiz_ olur keçe. keçeyi yâzarız çuvalları bóle bu yâsdığı nasıl sıralıyoz. öle sıralarız. orda iyi kötü sabağa çıkarız. ordân bi tâ goçeriz. bi yere tâ goñarız. yörükleriñ göçü bóle. bayâ sürer çığmağ. bir ayı fila bulmasa da on beş gün fila sürer. çünkü durmadan gedemezsiz. bógün hurdan göşdün müydü yine atlantıyâ goñarız. on gün orda dururuz. mallarımız var yâ divelerimiz, ğoyunnarımız çoluğumuz çocuğumuz_ orda iki gün dururuz. her ğonduğumuz yirde ğara çadırı ğurarız. ğazzıklarız sitilleri ē direğimiz_ olur direklerimiz çadırın_ altına vururuz. onuñ_ altında ğoynannı yâsdık gibi sitil_ olur. sitil deriz biz ona gergisi ğani biz o gergiyi gereriz. çuvallarımızı indiriz. o daşı da altına ğoruz. yere değmesin diye. o gün_ orda sabahlarız. aşâmlarız ğışlarız nēse. ğoyunnarımız_ olur. çobannarımız ğoyunnarı bógün burdan goççek dēmi akşam gonacaz ğoyunu güde güde güde oralara varırız. ora gonarız ölen varalım. ikindin varalım. na zaman var_ ısağ varalım çoluğumuzunan çocuğumuzunan goçer gideriz. he işde yörükçülüğümüz öle sürerdi bizim. şindi bu köy yâylayâ yâylayâ geldik miydi biz bura ğurardık. çadırı sen de ğora caminiñ yânına ğurardıñ. çadırını öle öle belik belik çadırları ğurardık. yeri yurdu belliydi. ğoyunnarımız_ arğadan çobannarımız ğoyunu güde güde geliller. divelerimizi sararız biz dive_ olur. o devileri çobannarımız sürerdi. ğari

o devemizin çobanı ayrı olurdu. çok dağlara çıkardık. orda yäylayä çıkardık. yäylamayä çıkardık.

Göçerken yanınıza eşya ve yiyecek olarak ne alırdınız?

devilere semeriniñ içine yiyeceklerimizi göyardık. yoğurdumuzu göyardık. südümüz peynirimiz olu. onun çuvalı ayrı olurdu. onu ayrı bi çuvala gatarđık. nese yatağ yorgan hindiki gibi. yatağı yorganı dürerdik. nese bunun üsdüne madem soruyoñ. şindi bunu böyle yazarız. üsdüne çulumuz olu. çul deriz biz halıya. bunun üsdüne yatacağ olduğumuz yataklarımızı böyle yığarız. üsd üsdüne yığarız yığarız. burayı burdan bükeriz. burayı da burdan bükeriz. böyle bunu deveye sararız. hē böyle bağlarız. bunu böyle deveye sararız. bi tā ederiz evi çok olan çok ider. az olan iki çift olur yorgannanımız yäsdıklarımızı böyle ideriz ideriz diveye yükleriz. göşü çekeriz gari. gelin ossun gız ossun göşü çekeller. evet evet evet galabalık bi mahalle olun hiç olmadığında bayä on gadar çadır olur. bi yäylayä gider gışlayä ineriz. yäylanıñ gışlası olur. erciyeş dağı diye orda yaylarız. mallarımızı orda yäyladırız. aşşā gışa indik miydi göyunnarımız güzularımız güzular. o göyunnar güzuladı mıydı gamışı bilir misiniz gamış var. dağda biter gamış gamış ondan böyle döşeriz döşeriz döşeriz. onu döşeriz. böyle çeviriz onu. güzulayän güzuları göyunnarı onun içine gatarız. çadırın buyänna goruz. orda gışlarız gari. gışın o yäylayä çıkması çok soğuk olur. yürüğüñ damı varda gapı mı örtecēz çadırdı duruyoz.

Göç zamanının geldiğini nasıl anlırdınız?

göç zamanı hindi ağuzdos geldi. ağuzdos gelir. ısıcağ çökdü mü yäylayä gideriz. işde aşşā da adananın aşşāsı sahildir. durumazsıñ ısıcak da göyunnarımız güzularımız yäylası vardır. yäylayä çıkarız göyunnarımızı güzularımızı orda yäyladırız. sağarız sıkarız gatiğlarımızı alırız. peynirimizi hani söylemesi şī peynirimizi yoğurdumuzu südümüzü alırız. hebbisini ordan getirdik miydi gari yäylanıñ geldi mi soğur. hava gış geliyi yä o zaman aşşāğa ineriz gari. orda da gari çadırlarımızı dutarız. durabildiğimiz gadar nādar durabilisek ondan sōna iyice ısıcağ çökdü mü durmayız. gari mallar durmaz. yäylayä gidicez. yürükçülüğüñ işde göçü gonu böyledir gurbañ olduğum. böyle gonup göçerdik. güzle he he güzün galdığımız yer işde. öle güzum öle öle yürükçülüğü.

Hikâye

ben bõle fila ğız çocuğudum ben. bura geldiğimde ğız olarak geldim de burda evlendim ben. he orda analarımız bubalarımız göçellerdi. sonra hā ğuzum dedim. bõle arkadaşım vardı akraba biceğim tavúķ var. hanı söylemesi ayıp madem beni söylediyiniz. hē biceğiz tavıķ var. tavıģı anacağızım hayvanı eşşeğın_ üsdüne bağlar. o yurda ğonduk mu. bi tavıķ yumurtlar o ğız arkadaşımınan dédimkine imine dedim. tavúķ yumurtlayacağı dedim. çoğallarıñ_ üsdüne çıkmış. tavıķ yumurtlayacağı hay imine didim. arkadaşımın_ adı imine. yumurtlayacağı imine didim. sözüm yābana gel kendimiz çıkaralım didim. tavıģın_ götünden yumurtayı dedim. çocuğuz ya aman tavúķ yumurtlayacağı vakıt tavúģın_ götünden yumurtayı basdıķ. yumurtayı çıkardıķ. tavúķ da öldü. anacağızım iramatlık ğardaşım abim var_ ıdı. en bóyuk onun yirine beni dutacağı. dövecek ğāri ğaçacāz ğaçamadıķ da. o da haķlı anam beni dutdu. anam beni dövüyor. ğardaşcağızım diyokine adı ali ī ana dīyi elleme bunnarı öldüren dīyi. benden ötürü o abim beni ğucaķladı. anam sala beni anam yiyecek tavúģı öldürdük. hemi ezziyetli öldürdük. çocuğuz çünkü né bileceñ. küfür_ itdi ğāri. tavúģı néyden dedi. anacağızıma ğardaşım yörükçülüğün_ datlı acısı var mı didi. datlısı da var. acısı da var ğızım didim. emme en iyi datlı günümüz bugunnerimiz. bizler ğocadıķ sizler yāşāñ dédim.

İskân Zamanı

ē işde bi de çocukluğumuz da yörüğüñ_ néyi olur. ğurban_ olduğum. sel çıkar çadır dutarsıñ. bu çadırın_ altında nādak durabiliñ. amma hura her yir örtülü kapadiyiñ. içinde oturuyn_ işde. o dağdanda bu dağa ğāri akraba olarak bura benim dayım var_ ıdı. bi bura adım adım burdan ğoş étdiler geldiler. anacağızım dédikine abime hacalı oğlum dédi. gidelim dédi. hinci gidelim dédi. hora maraş hora çukurova gidelim biz bura gidelim dédi. bu dağa geldik. bura isgan olduk. boş_ udu bura benim dayım anğarayā yāyāñ gétdi. hep burayı alacağıñ_ diye. bu atlantıda çok harb_ étdi. harp var yā bu yörükde hep bir oldular. hep yörükdür. hiç yābancı yokdur. hepsi aydınlı yörükdür. hep öyledir içinde başga bir ırk yoķdur. o dağa hep geldi ğāri. hadin gidelim didi. işdi bi trene dolduķ. altında taksiyen mi gezeceñ trene dolduķ. bi ğoca burdan üş dene mahalle var_ ıdı. adı belli bu mahallenin hepsinin daime anğarayā yāyāñ gétdi. hep burayā isgan_ étdi. burayı alacaz diye atlantıynan çok döğüşdüler. bi harb_ itdiler. aman aman aman burdan dayımgilin ğorantarınan arabayı atmışlar.

arçasına ğadınların sözüml yäbana ezdireceğiz diye. böyle burun buruna ħarb_ itdiler. ħura ğäri hep gelen yörük diriz. ğäri aydınlı o benim dayıma da anğarayä yäyän gitmiş. ta yäyän gitmiş burayı alacāñ. isgan édecēñ diye. o bura iskan_ étdirdi. burayı aldı işde. hindi ğabırda buranın mülkünü buranın ħuķuķunu ğazanan memed çelek diye ğabirinde yazılıdır. ide öle ğuzum burda üş dört mahalle varız biz.

Kara Çadır Kuruluşu

çadırı nağıl mı duruyoz. namazlağın bi atıvr. şindi çadırı böyle dürdük. ğari ħayvannara sardık ya geldiler miydiñ çadırı açallar. aşdıñ mıydı bu dört köşedir. bu dört köşeye hunu bi ip bura daķallar. bi de şora bi de bura dörd ip daķallar. o ipi daķdılar mıydı o ipi hindi şu ip iyice annadamadım. şu ip ħurda bağlıdır. dört_ ibinde bağlıdır. dört_ ibini de çadırı ğäri çadırı gereriz. burayä ğazziğı çaķallar. bu ipi de burada ħala burda ağaşdan çadır vardır. ipi daķallar. burayä ğazziğı çaķallar. dört dene çaķdılar mıydı direk vardır. direk o direğı altında da çanağı vardır. ħunun o direğın_ altına da çanağı ğollar. direğın_ altını dört köşeye ğaldırılar. kenarına da sitil dériz. o kenarına da ħunu böyle çevrilir. ħurdan böyle ğapı olur. ğäri çadıra tahtadan ğapı mı itcen. o çuvalları gri un çuvalı dériz sırtlarını çamaşırılarını hep çuvalda olur. neyine ğaticāñ hindiki gibi çuvallara ğatallar. indiriler ğäri. sıralallar böyle çadırın kenarına sıralallar. ordā yatarız neyse o ğün yatarız.

Yörüğün Hayatı

nēse ğöçecēsek sabahınan ğene toplanır. en irezil ğünü o *aydınlınıñ* en irezil ğünü o ğün_ üdü. hindi ne var sabağınan aynı bunu çuvala ğatallar. aynı bunu ideller. ħazıllallar ğäri. burdan ğöşdüñ müydü ğolu kısayä ğonarsıñ. oraya varın aynı çadırı açallar. gelinner ğızlar kıyimli de olullar_ ıdı. kıyāfatları pek kıyimli olullar_ ıdı he. evet işde yättiğımız yātaķlarımız yok mu? biz de döşşek, yorgan, minder dériz. sizinki gibi déğil hu yorgan hu da döşşek hu yorganın altına hu da döşşek yazıcāñ. ya anca bunun_ üsdüne ğadar döşşegi yazarsıñ. fazla yük ğötüremen ki. onun_ altına işde ğurban_ olduğum nēsini annadayıñ. başınızı ārıdayıñ yāvırım. ufaķlığımdan annadıyın. ondān keyri de bayağı işde oldu. bu köye geldik. burda çok irezil olduk. bu köy bi irezil_ oldu. ğış ğeldi mi yörük ğışı né bilecek. orda adanada ğış_ oldu muydu aşşā sahile inellerdi. çadırıñ_ altında yātallar_ ıdı. amma burda çadırıñ_ altında olamadılar. bi ğıran_ oldu. bi ğıran_ oldu. hā buranıñ yārisı böyle üşümeden donmadan_

öldü. bu mahalle burda akgulaqlar, akgüller, çaqallar, köleliler beş mahalle var ıdır. burda beş mahallenin hele hu yoqarda çaqallar deriz. onnar fila yeri gazdırlarda gış geldi. yeri gazdırlar gazdırlar gazdırlar köp diriz. köp o yerin altına girdiler. idare bilmesiniz idare. bu şişe yâ bu şişeniñ içine gazıq atallar. içine de fitil olur. fitil dériz gari. onu da gatallar bunun içine. gaz var yâ bunun içinde yaqallar. burayâ oturullar. idara bunun ışığında durusuñ. o yerin altında hindi çaqallar. didiğimiz mahalle çok durduğı çok oldu. amma bi gırıldılar bi gırıldılar. amma bizim akgüller mahallesinin bi gıçı dutmay ıdı. biz varyâ sağı solu çok gördüğümüzden az verdik. benim dayım işde bura isgan étدی ya. bu benim dayım kendi getirdiğinden çok yardım etdirdi. dağdan öteki köynerden hani sözüm yâbana arabaynan tezekler, yâkacaqlar, yiyecekler, kiyecekler çok yardım itdiler. çoğı bu etraf kólünün memed ile yaşandı.

Lakaplar

ağgüller diller bize. hindi benim bubacağızım hiç çocuğı olmadı. bu evi hinci yeni yıkdık. ora yapacaz. ben bura ufağ yaşında gaşdım gaşdım déller. gelin olmadan ufağ yaşında gaşdım. geldim iki oğlan biri benim büyüğüm déğıl de güççüğüm. bunun göcası var ıdı. gayınım biz gurbanım çok çekdik. aman aman aman hu evi yapıdık durduq. ben geldim durduq durduq durduq çocuk yoq. hiç yoq. olduğı yoq. garim eve geldik. onun da çocuk olduğı yoq. ben didimkine artık gayınıma senin çocuğıñ sen yidi sene durduñ çocuqsuz gayınım evledi. gayınım amcamıñ gızını aldı. kendi aqraba ondân da çocuk olmayor. hindi dedimkine artık sen everisen ever. evermezseñ ben adamı evereceñ dedim. ben kendim bu ev çocuqsuz olmaz. göca bi ev kemallar déller bunnara he ağgüllerin kemallar dedin mi orda durullar. hindi burda kemallar déller. orağçılar deller. ordân gara ümmedler déller. gırbıyıqlar déller. akgüller déller. sayıvireyiñ gırbıyıqlar diller. aşşâ geç almacıqlar déller. memedalar déller. almacıqlı latıf deller. başgaları da kör aliler déller. né bileyiñ işde kölelilerin de çoğunu da bilmeyiñ. orda köleli, odabaşı var. köleli ismi var. köleli ali bey var. köleli memed var. o köleli onnar emme o akgulaqların adlarını onnar yâbancı olunca onnarı az biliriñ.

Hayvanlar

deveniñ böyüğü var ıdır. buhur déller. onu bi güççüğü vardır. lök déller. onun biri vardır. hadım déller. en güççüğüne köşek déller. he üç adı vardır deveniñ. he işde yoz

deve d rız. yoz deveniñ çocuğu k şeği olmaz. t l  deveniñ k şeği olmaz. yoz deve k şekler, he g k k şeği olur he. deve k şeği, ineğin buzası, eşşeęiñ de sıpası deriz. eşşeęiñ erkeğine dişine bişş  dimeyiz. hepsi eşşek emme devenin b y ğ ne buhur var ıdır. buhur bi de t l  deriz. t l  maya d rız. maya ęoruz ı adını ond n kerı aşşası k şek develer d rız. ęayalıę d rız. ęancıklarına b le y r ę ñ lafı bu. atlara onnara eşşeğin ki k r kd r. eşşeęiñ sıpası oldu mu k r k olmuş d rız.  teki de beygirinki de oldu muydu onun da dur bağalım beygirin de bir adı var. ęısrak mı derdin. ęısrak ęız işde bunnar b le b le ęurban ı olduğum.

Dağlar

bu daęlarıñ nı? bu daęlarıñ ı adı biri b y k oba. biri eğri dere d rız. ondan son  huyannı atlantı d rız. şuy nna itlik var ya şı itlięiñ ı adı var orda itlik d rız. işde daęlarıñ ı adı da b le b ledir.

Tarlalar

tarlanıñ hiç ı adı yoğdur ki sen vardır. benim vardır yirmi dağar. tarla benim vardır. eğri dere, barathı şurda ęızıl ęuyu var d rız. he şurda atlantı tarlalarıñ ı adı b ledir işde.

Mahalleler

mahalle adları burda işde ağg ller biz, habacılar iki, ę lceneler  , çağallar d rd, k leli beş, ağg ller altı, dilkiler, ęurtular var hayvan isimleri. c ng celer var bizim s lalemiz.

Yiyecekler

yemeğin ı adında hinci yemek ęoy caę n  ęoyan ana d rız. y r ę ñ m  aman y r ę ñ yimeği mi olur. burdan ę şd  m yd  varıñ. hayvan  l r. hanı s z m ona mallarımız çoğ ı olu. ęoyunnarımız eti çoğ ı olur. eti doldurular. o peyniri basallar. yağı basallar derilere. deveniñ  sd nendekileri y dılar mıydı bi pilav pişiriller. haranı d keller. ęavırmayı ęavırılar. deriye basallar ıdı. ęari ığarıllar. y r ğ n yiyeceği çok datlı olur.  ng  bol et çok yoğurt çok s d çok yağ çok bunnarıñ hebişi y r kde oędur. burda k yde olmadığına bağma. başęa ęızım işde fasille filan var. d vme keşkek d rız. keşkeği ideriz fasille bişirriz. mercimek orbası ideriz. datlı mı?

datlı ne bulursağ orda alır geder yeriz. datlısız hiş durmazlar. şurda né satıliyí? reçel satıliyí. onu alıllar. o gonduları yurdda yiller. göçeller bi taha öte_ yännı gomazlar datlıyí.

Giyim-Kuşam

esgi adları mı esgi adları dolama dillerdi. dolama maksî hē eteğe dillerdi. hinci bu şey yā paçalı déllerdi. he ona da paçalı don déllerdi. hindi ğazağ o zaman çeket hē çeket dikellerdi. gelin_ oldu muydu geliniñ burasına bir züluf keseller_ idi. bi de kekil var kesellerdi. üç çabıdı birleşdiriller. gelini çelme déllerdi. çelme bōle çeeller. bōle de çeeller. gelini çellellerdi. bōle al, yeşil, yeşil, ğırmızı, mavi bunun_ önüne bunu çeeller. altın baş_ altını derdik. altını dikeller. bōle bōle dikeller dikeller dikeller. bu altını bōle bu arayā bi çabıdı dikeller. onu da burayā ğafasına bōle üsdüne yeşil, ğırmızı onu bōle çeellerdi. hōle çeellerdi. altınıñ_ üsdünden bunu hōle idellerdi. fes cıngıl dériz. biz onu depelik depesinde fesin_ üsdüne depelik cıngılları burdan salallardı. o gelin_ olduğu bilinirdi. hurdan da çakıl hurdan kesellerdi. bi de hurdan kesellerdi. o altını dikdiler miyidi altını hurayā çeki dillerdi. bunun_ üsdüne ona yağlığ dériz. yazma yok. ortada yağlığ dériz. çelme yeşil gök ğırmızı çeellerdi. bóle altınıñ_ üsdüne bóle idellerdi. enteri var enteri üş feşdir. innice parça parça hindi hu enteri hu enteriyi hurdan nēse keseller. arçasında olur. huralarda ğolları nēse üş iki de hurda hōle olur. buna enteri olur. onu keydiriller. bi de ğuşağ ala boncuğ gibi ğuşağ_ olur. ala ğuşağ déllerdi. geline bi de ala ğuşağ alın déllerdi. eveli ceyizinde ceyiz mi var_ ıdı. hindiki gibi ala ğuşağı ğuşadılar. uşları toğalı toğalı olur. toğayı da sallarlar. bi de ğumaşdañ don_ ıder. don dériz şindiki gibi maksî demeyiz. hindi dolamının_ adı maksî. şunuñ adı ta çeşit onu da getiriller. dolmayı da ğadife çeket dirdik. çeket keseller. şuralarını yānışlı şōle ğolları yānışlı yānışlı ğāri keseller kesellerdi. yāğasını bóle sıralalardı. bura görünecek yā gelin olduğu belli olacağ. hē ğafasını depelik diriz biz ona. cıngıllı mıngıllı ğafasında da bi ak yağlığ. o gelin_ olduğu ondān bilinirdi. kızlarınkı né olsu kiyinirdi.

Yörüklük

yörüğüñ_ işi çok iyiydi. çok kötüydü. irezil_ idi. hindiki gibi irahatlığ yoğ_ udu. çok zor hayātı var_ ıdı. çok da gōzel yāşantıları var_ ıdı. çünkü temiz yāşiyıldı. burdan göçüyolardı. atlantıyā gonuyolardı. orda yiyip içiyıldı. ğıtlığ düşünmezlerdi. varlığ

düşünmezlerdi. ğurban_ olduğum malları çok oluyudu. yağlar hle deri diriz. biz deriye basallar_ ıdı. yağı peynirini zırf onu gtr_ dñ. onu yıllerdı. ekmeđineñ_ ekmeği aş idellerdi. nirde ğoñarsan ħordan bir torba alıllardı. haydi geellerdi. ğonduğları yirde ekmek atallar_ ıdı ğari. emme irezil. yrđñ_ en irezili kt var_ ısa yrğ_ d. yrk çok irezil_ ıdı.

Mutfak Eşyaları

eveli mi bu ğaşışığa ala ğaşışık derdik tatadan. ħundan keyri tabağı getir derdik. ħuna anađ derdik. sağan he orda uur sağan var onu getir derdik. yassı tabağ var. onu getir derdik. ayrana içecek şordağı byk sağanı al gel drdik. sona zini nirde sofradağullardı. sofrada onu yzallar_ ıdı. şindi işde ekmeği de attallar_ ıdı. dağarcığa basallar_ ıdı. dağarcık_ olur. ğoyunun dağarcığını anacağızım sıyır_ ıdı. ağpapağ řle. işde ğoyunuñ derisine dağarcık dllerdi. anam derdi.

Eskiden Hayat

ekmeği atardı atardı. le bir drm drm drm ıderdi. o deriye doldururdu. dive gy y oluđ çocuğ oluyu ğonuyuñ ğoñamadığıñ_ oluyu. anacağızım oralardan çıkarı çıkarı ğayrı. hala ben o zamannağ ğız_ ıdı. anam ğari hepimize ııcık ııcık ver_ ıdı. yurda vardık mı? ğonacağ_ olduğumuz yurt ğari. h varacağımız burdan gceceğimiz yurt ğari. atlantı driz. yurda ğoñacađız. o yurda ğondular mıydı develer ğari keller. dive orda ker. o yuğları orda duruğana anacağızım bişir_ ıdı. yimeği bizim ğarnımızı doyur_ udu. ř_ oğlan_ iki ğız_ ıdığ. le le en_ irezil *Trklerde* rezillik var_ ısa yrğ_ d.

Tarım

o zamanda tarla yoğ. yrđñ tarlası mı olur. he yrđñ tarlası olur mu? burdan gersin atlantıy ğonarsıñ.

Hastalıklar/Tedaviler

ħasdalandıñ mıydı sağlık ebe ğarımız olurdu. ky adırimız da. boğn neyse ocuđuñ ğarnında bi sancı var. madem hepsini ğonuşduruyu. o ğari ııcık ħamrı řle ğamcalardı. sdne şyderdik. onun_ adı var. řle simkelerdi. ħamrıñ_ sdn yssırdırdı. o ğari ayşe deyse eyře deyse bu çocuğ nağıl_ olucuk derdi. o ğari ħamrı

ğarardı yässırdırdı. damgalardı. çivıd deriz. biz ona gök bişi onu iderdi. onu ğarnına yapışdırıdı. o çocuğın ağrısı geçerdi. yâkı yâkı işde hamúrđan yâkı bileñ ğarılardan. bilmeyeñ né bilcek. çocuğın ğarnınında ağrı oldu mu? toğdor nérde dağın başında dur onun ğarnına ben bi yâkı vuruvurayın derdi. he o hamúrı ğarardı. ondan sonâ çivıdi de iderdi. damgalardı çocuğın ğarnına vurıdu. ondân kaçır yörüyüvürüdü. yürüğüñ en iyi hayátı varıdı. en kötü hayátı da varıdı.

Hayvanlarda görülen hastalıklar nelerdir?

o zaman hayvanın hasdalandı mı gédebildiği ğadar géderdi. öldüğü yirde ğalırdı. ölmediği yir de de yavaş yavaş giderdi. yok yok öle yok nire ğonursa hayvancağız yiyebilirse yerdi. yiyemezse hayvancağız hasta dérdi.

Dokumacılık

halı aman aman hunu ben doğdum. bu şekillerin adı yok işde. yanış déller. bunu eyden atlantıdan getirdik. ğuzum görümcem varıdı. bi de elim varıdı. elim öldü. bu yásdıqları onnar doğudu. şimdi ısdar var tatadan ısdar olur. tatadan ısdarı dikeriz. bura o ipi de çezeriz. çezeriz çezeriz. onu ısdara geçiririz. böyle geçdi miydi onu ğari gendini göre ipi vardı. ipi çeşit çeşit her çeşit ipi dağırız. oturular ğari bunu elimineñ görümcem doğudu. elim öldü de. görümcem anğarada. onnar doğurkañ ben onnarın arkasından yemek éderdim. onu dutardım ğari. ğız beni yorduñuz dérdin doğullardı. bu yásdığı, bu halıyı görümcemle elim doğudu. darağ vardı. ondan keyri ipi yeşil darağınan darardıñ. makasınan keseller keseller bunu düzleller. yenikten bi taha başlallar. ilmeğe hemen ilmek hemen ilmek geldi mi bi taħa atallar. mağasınan bi taha kesellerdi. işde öle öle ğuzum ne bileyin. ğuzum bildiğimiz ğadar.

Renkler

irenkler işde bunun içinde mavi de var. yeşil de var. ğırmızı var. gözüm görmeyi ipini boyardığ. bunu bu dağlardan ot toplardığ. hunu bu ipi boyama bu bunnarı da hepten bazar boyasıynan boyardığ. kendimiz de éderdik ğuzum işde. bunnar hep kendi ğurbanım né bileyin işde. bildiğimiz ğadar dutduğ ettik her şeyleri.

Ninniler

abō nenni çekerdik. hindi gene güççük şī gucağıma alırıñ. iminem diye nenni çekerıñ. nenni imine nénni dir anası. ğurban_ olurum iminem. ben ağlarıñ. ben hiş duramañ. seni ne çekdim de böyüddüm. küçücüdüüm de avútdım. böyüdüñ de geldin yanıma. bóle bóle işde aklıma gelenleri söyleye söyleye óle óle óle bunnarı böyüdüdüük ğuzum. eveli nerden ninni çekecen. ipinen çocuk ağladı mıydı keçeynen sarallardı. çocukları esgi yörükler güççükene ondân keyri alıllardı. çocukları ū bişerdi şişerdi. sōlemesi ayıp. yazık yarılır. hindi né var hindi benim güççük hanı gucağıma alırım. iminem nénni çekerıñ çekerıñ çekerıñ. ıççıķ da ağlarıñ. né bileyiñ hay ğuzum. dilime né gelirse söyleriñ. hu dağlarıñ ğārı erimedi. altındaķı yāvruvar böyümedi. körpe ğuzular nirde ğaldı.

Düğünleriniz nasıl olur?

düğün mü üş gün_ olur. bazar günü bayrağı dikeller. pazartesi gününe ğadar. ben_ üsdüme ğuma aldım da düğün_ itdim. ben kendim ğaşdım. ben işde ğaşdım. kendim de olmadı çocuğum_ olmadı. ğaynımı da everdim. ondan da olmadı. dedimkine ğayınıme sen evlenmeycēseñ ben abine everecēñ dedim. ben evlenmeñ dedi. sen isin vermezsen ben evercēñ didim. havası var_ ıdı. ben kendim ğaşdım didim. düğün olacaķ didim. ben üş gün düğün étđi. işde napayım. ben kendim ğaşdım. hiç olmazsa adam havasını bari assıñ. ona düğün etdim. üş gün düğün etdik aldıķ. ondan olsana ondân da olmadı. hē bazar gün bayrağı dikeriz. işde bóğün cumartesi ğına yāķarız. gideriz ordan davulanan çalgıynan. yimekleri döşeriz. ğoyun mal keseriz ğazanna bişirriz. dövme bişirriz yāhni bişirriz. hoşaf ideriz şerbet ideriz. hē bunnarınan düğünü bitirriz. işde öle ğurbanım valla.

Bayramlar

bayram olma mı. aman valla bayramda her yiyecekleri yāparız. hindi taħa çok yapılıyo da. çeşid çeşid datlılar çıkarıyılar. yimekler çıkarıyıllar ğurbanım. baramdan çıkdılar mıydı. arkadaşları sohbet iddiklerinnen böyüklerinden gelir. burda da biz ne diyeyiñ ğārı her şilderden aşam hazırlar. aşamdan hazırlanacağını hazırlarıñ. sabahdan hazırlanacağını hazırlarıñ. bu gelinim benim. biceğiz_ oğlum. başģa olum benim değil de ğayınımıñ. çocuğum olmayınca hiş ayrılmadıķ. biz ğayınımından bunun ğocası bi buçuķ yaşındaydı bubası öldüğünde. öle ğaldı. bizim adamman eltiminen

ortamızda böyüddük biz bunu. bunun bubası da ħalamıñ torunu. ħurbanım nesini uzadayın da başınızı ağrıdayıñ.

İlişki Sözleri

buyrun deriñ. buyurduñuz iyi geldiñiz mi dériñ. hoş geldiñiz. né diyez nasılsınız? aç mısınız? susuz musunuz? yävrüm ħalınız dérdiñiz ne. nirden gelip nere gidiyniz.

Bir bebek dünyaya geldiğinde neler söylenir?

geşmiş olsun. ħayırlı olsun. analı bubalı böyüsüñ deriz. başğa ne diyez. yiyecek bişşī olursa veriz. yähud da elbise ħıda olursa verimiz. ħuzum analı bubalı böyütsüñ.

Zaman

bazı ülker diriz. bazı sarı yıldız doğdu diriz. dur bakayıñ. iki üş dene yıldızıñ_ adı vardı. yä ħā ħuzum yaşlandıksıra bakmayä bakmayä unutduħ.

Keçe Yapılışı

keçeyi yäy olur. yäy o yäyā yunu atallar. bu çulu yazallar. bunuñ_ üsdüne de keçeyi döşeller döşeller. hôle düre düre düre hôle batırılır. onu hôle açallar geliller. ħoca keçe olur. biz çok dökerdik. o keçeyi işde böle dökerdik. ħuzum işde ne bileyiñ. ağır yükde götürmezlerdi. deveye saracaz diye bi yorgan da iki kişi de yätallardı. kepenek dirdik. he o kepenegiñ içinde iki kişi de yätardı. üsdümüze anacaħızım çul örtüvür_ üdü. hindiki gibi yätaħ nirdi hindi çok.

Tuluk Yapılışı

su mu ħā o zaman bunarlar olur. buñar aħar öyle caħıl caħıl. buñardan alırız. orda ħuyu olmazki yäylada buñar_ olur. her yer buñardır. helkeynen getirriz. ħovaynan getirriz. helkelerimiz_ olur bi de tuluk diriz. geçiniñ tüyünü ħırħallar. onu var yä ilaşlallar ilaşlallar. o tuluħ_ olur. o iki üş teneke su alır. o tuluħa doldurullar kadinnar ipinen arħalarına sarallar. hindiki gibi desdi mi var. işde ħuzum tuluħu da getirillerdi. suyu çok datlı olur. aşşāda sahilde bekmez alıllardı. helkeynen o tuluħa ħatallardı. bekmezi yäylada yiriz diye yäylayä çıkınca. böle satıcı çıħmaz daħın başına. nire çıħacañ. öle ħuzum yürüğüñ ħayätı hem iyiydi. hem kötüdü.

Hayvanlar

keklik biliyim. öteller güzel güzel öteller. her delikte bi dilki var. kösdüler gezip yörür. gelengi biliyim. ğırlangıç saşsağan, serçe, ē ğumru, porsuğ he bunnarı işde hep biliyim. hep dağlarda görüyüdük bunnarı.

Misafir Karşılama ve Uğurlama

hoş geldiñiz. sefa getirdiñiz. geldiñiz mi depemdesiñiz. allah ğuvvat virsin dilinize elinize. allah yardımcıınız_ossun ğuzum. milletimize halkımıza çalışıyıñız allah razı ossun ğuzum sizden. he iyi geldiñiz tanışdık belki uzağda oluruz yāğında oluruz. belki yolda ğalırız. belde ğalırız allah denk getiri ğuzum. allah hepimizi iyilerle ğarşılaştırsıñ. kötülerden uzağ dutsun. işde kötüye çatmadıñ.

Anlatan: Teslime KORKMAZ

Yaş: 81

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

iyiyiz yavrum. siz nassınız? ben de nevsērdeydiñ. yeni geldiñ. benim adım teslime korkmaz. valla o yılı ğarışdırma. ora çok ğarışık yazmışlar. ğırğ doğumlu diyim. doğum yirim adana ğadirli. okur yāzarlığım yok. ev hanımlığı.

Yörüklük

göç zamanı ğuzum işde ğışıñ, yāziñ mayıs ayı geldi mi yāyalaya çıkardık. biz ğayserinin toruslarına çıkardık. ordan da eylül ayı geldi mi yāyladan aşşā inerdik. orda aşşāda birez duru göçeçemiz adanayā inerdik. adananıñ ovasının dağları bóle ormanı dağları icara dutallar_ıdı. mal ğışladırđık. yāz geldi mi yāylayā giderdik. biz bura geldiğimizde ben on üş yāşında filendim. o ğadar bileyiz. bizim bildiğimiz var. anamgil bubamgil olmayınca size iyice ğonuşumadım.

Göçe Hazırlık

hazırlık yävrüm divelere gölan doğursuñ. öte bete hazırlarsıñ. diveye yular yäparsıñ. her şeyi o divelerin_ üsdüne. sardıgıñ yükleriñ_ üsdüne ip yaparsıñ. hebisi olur guzum. şimdi yörük gidiviri yäylayä. moturnan çıkıyı. biz ordan bir hafdada çıkardık yäylanın başına. gonaqlardıq. ikindin öle gışdük mü ħurdan atlantıyā uzak gēderdik erkenden göçellerdi. āşam olmadan eveli. varabildikleri yēre varıllar gōnallardı. ordan gecelellerdi. gonaqlayā gonaqlayā yäylanıñ başına çıkallardı. ġara çadırımız olmamı ġara çadırımız. çadırı guzum çadırı hōle serersıñ. sekiz tene bağı olur. sekiz bağdan keyri onu çağarsıñ. şōle direği olur. üç direği olur. dört direkli de olurdu da onu köşeden ġaldırısıñ. çadırda hōle çanağlar olur_ ağaşdan. hura hura ħurarsıñ. o bağdan asılırsıñ. bu bağdan alırsıñ. bağlardan asılırsıñ çadır ħalkar. gölonları gendimiz yäpıyız. biz hanğı ağaşları çokça piner ağacı, meşe ağacı onnan sekiz ġazzık iki di şey onu götür_ üdük yäylayä. yäyla yäylacıyā çıkardık. bi de güzle aşşā inersin. bi ara yäyladan aşşā diveler durmaz aşşā inersin. o gün evvel ġāri birez yäylada geçişi olan aşşā inerdi. orda köyler vardır. künye vardır. tungu vardır. o köylerin_ ordā orman bi yēre inerdik. her yāndan su ağardı ondan sonra. su görücük yörük bura geldik suyu gördük. yüz metre ġuyu onu ben çekdin miydi geliller bağallardı. hindi bozuldu. bağan da yok. gören de yok hiç. bizim yäylamızın ġazancı dillerdi. nasıl ġazancı orda evel herkesin ġuyusu olur. herkes birer ġuyusu olur. ē bi maymūn yäylası var. orada da ġar basdırıllardı. ġāri ġāri aşşādan pür getiriller. bóle ağaşları getiriller. çam ağaşları getiriller diveyneñ. onun_ üsdünü basdırıllardı. hōle yävrüm çukur bi yēr olurdu ġarda. onun_ altına su ağardı. ordan malını sulardı. işcek suyu alıllardı. o yäylanında çayır göle var_ ıdır. onun da her yanı sudur. emme maymūn didiğın yirde su yok. bizim bura köye hacıġara diller. onnarda ora birikillerdi öle. bizim yäylalarımız çok ġözeldi. allah var ben ebemin ġuyusu ağzıda böyürdü bóle. yäylayä çıkacağımız zaman aşşā ısıcak çökdü mü yäylayä ġaçardık biz. hemen ġaçardık. yäylayä çıkdık mı bazı fırtına çeviri ġar da yağardı. yäylayä çıkdığımızda biz. yağardı fırtına çevir_ idi. çadırı içine ateş yağardık. biz hiş üşümezdik. nağıl üşümezdik bilmen. ateşi ortayā yāğarsıñ.

Lakaplar

ben kim diyim. benim tanıdığım ġadar. elifciler diller. elifciniñ_ uşağı işde ġacalı var_ ıdır. şu mahalleye ġaşımlar diller. şeyten memed vardır. memed ġaşımlar vardır.

ismayıl haşımlar vardır. maymúnnar vardır. kök ğarışıqda adamlara lāb daqmışlar. ondan ötede köleli déller. yoşarı çıksan_ orda ağgulaşlar déller. havacılar déller. bacaşlar diller. bayāğı dilkiler déller. herkesin ayrı ayrı adı var işde bóle. arşamızda macarlar déller ona. gelip giderken tıķı bekir deriz. işde bóle herkesin lābı vardır. burda ilerde var osman diller. şeyten osman diller. ötede imamın memed diller işde. herkesin lābı vardır ğuzum .her tarafda vardır da.

Dağ Adları

buyannı dağını altınova dağı vardır ilerde. bu tarafda böyükoba daı vardır ğörünür burdan. şurda bi farklı bi depe vardır. ğüççükdür de orda yātır var dillerdi. zenzele olacağında kötü olacağında o dağa inellermiş. onu öle dillerdi. ben adam giderdi. avlara giderdi de. ben ocağın başında çocuğa başacaz diye ğafamızı ğaldırmadıķ yāvrum.

Tarla Adları

tarla mı şura terlik déller. ilerleñ baratlı déller. ordan ğeç. eğiri dere déller. burdan ğeç cin ğayāsı diller. ordān ğeç baraş déller. burdan ğeç oranın adı neydi ārı_ derese burada. ilersinde bi de taksim var_ıdır.

Dere Adları

dere bu işde bizim derenin_ adı yoķ. elli üřde miydi elli dördde miydi adnan menderes getirdi. çocūduķ da dere ğurudu. yoşarda kesildi suyu. her tarafda sular ğurudu. çocuğum da buda ğurudu. baya yıllar oldu ğuruyalı. aşşada hepimizin bostan tarlası var_ıdı. hotarafı vardı. fasilleyi bile çuval çuval çıkar_ıdıķ. şindi yoķ olsa gene yapamayācāñ da hindi yoķ. burda pınar yoķ yavrum. benim bildiğim bunar hiç yoķ burlarda he ğuyu çışardılar. millet tarlasından da onu da ceyranlı çışardılar. benim ilerde örnek köy vardır orda vardır. örnek köy benim gendi köyüm. bubamın köyü. orda su boldur. öle kendi başına çeşmesi var ařar géder. herkes şindi çeşmeyi içeri aldı yāvrum.

Mahalle Adları

mahalle işde bura haşımlar mahallesi. şura öle maymúnnar var. öte_ yānnı hacalı uşaşları déller. ondān ileri bacaşlar diller. ondan ireli gene dilkiler deller. ondan ireli

çağallar vardır. işde bunnar vardır. ben köyde de guzum izmirde galdık ya köyü de unutmuşuñ.

Bağ- Bahçe Adları

bağ bahçe yok bizim burda. neden yok su olmadığında bağ bahçe yok. herkes evin önüne dikdiği işde ağaşlar. herkes eline gelini dikiyi. eveli hu gadar bi ağaç yodu çocukluğumuzda. hindi her tarafa millet ağaç dikdi. dere varқан iyidi. dere gurudu.

Yiyecek

yörük valla yiyecek düşünmezdi guzum. yäylayä çıkar gatiği alıllardır. derisiyenn peyniri basallardı. peyniri yağı basallardı. ondan sonã sarı suyu goyallardı. hort yapallardı. hort hinci sarı suyu gaynadısıñ çökelek yapıyoñ. onu kaynar sarardırsan hort dillerdi. dolaz dillerdi. şinci yörük yäyladan gelirken her yir köydür. yiyeceñi alır gider. nere saracağ balın üsdünü saracak. bişey yok ki hürdan göşdüñ mü hora horda gene köy vardır. o dağarın işde meyvası da çok gözeli olur. domatis, biber, badılcın böle yolların kenarında farsak dériz onnar ekerdi. bizde alırdık bekmez. köye farsağ déllerdi. benim bubannemin hôle bi derisi vardı. onda sekiz batman bekmez gatarı. batman demek ne demek biliyoñ mu. sekiz kiloya bir batman diller. divenin bi yännı aynı insan gibi doldurudu ebem. işde yağ kendinden pinir kendinden. bi kilo yağ almayı bilmezdik. yağı yağı südümüz mekinemiz vardır. süd mekinesi öle çekersin. ayran bi yere geder. yävan süd bi yere gider. gaymağı da bi yänna gider. onu birikdiri birikdiri yağ olur. onu üsdünden bi zaman geşdin mi onu gararsıñ. derilere basallardı böle. sora sora getdiksıra satın almayı bellediler. divenin birine gatiğ sarallardı. anam ıramatlık peyniri bi kilo almazdık. hinci şuncaz peynir alıyılar. bi kayfaltıda bitiyi. bizim deriler böle burda çok yapıdık biz yävrüm. tā hayla yapıyıllarda yeri gömüyiler. varillere gatiyiler. biz derilere deri peyniri çok gözeli olur. şinci sığırcılarıñ evine varsan yoğurt yok. satın alıyıllar. valla öle guzum ben izmiride gördüm. anğarayä da getdim. hebisinin gerçeğini gördük de esgi şey yok. biz malı kesdik mi mal çok ölüde. yä hep gavürma ederdik. saşda ekmek sacında öteki gibi tesbi mi var. ondân yahni yapardık. döve döve tā hayla yapıyıñ ben onu. bulgurnañ baharatınañ döve döve döve onu garı tobbaş tobbaş şöle güccük güccük yähni bişdi mi içine salıverişin. onun dadını hindi yähni yapıyıllar yähniye bile benzediği yok. valla öle guzum. datlı biz sarı burma diye yuğadan yapıyoruz. ötën

alime yâpdım yidi. yuḡayı yâzardık bóle. ondan içine cevizi dola dola sacın ortası bóle döndere döndere döndere onu Őiye soḡardık. bizim hurun mu var ataŐıñ_ üsdüne ocağın_ altına soḡarız. üsdüne de birez kül yıḡarız. üsdüne sacı ḡapatdıñ mı onu altında gözel biŐiri. esgi yâpdıḡımıñ dadı yok Şinci.

Giyim-Kuşam

yörük ḡuzum Őóle fistan kiyer. fisdan dirdik. biz Şindi elbise dillerde. üsden yâpallardı. Şindi sanççılarda görürüñ. ona enteri dillerdi. anamıñ keydiḡini aḡlım_ eriyi benim. ḡutmu délelrdi. ḡutmu üç biş arḡasından üç peş_ olur. bi peş Şurda bi peş burda ḡoları tarafi indirillerdi. ḡolları kerpenni kerpenni öle kiyellerdi. bura geldik hebsini ḡarıŐdırdık. Şey keyiller. hinci benim ḡızlar gelinner hep keyyi. tayıt mı ne zımbırtıysa önü de belli arḡası da belli ḡünah_ olmayacağı mı o. bizim bildiḡimiz evelden hep çocuḡu_ musunuz avrad yiri belli olursa namazın ḡabul_ olmaz déllerdi. hindi namaz ḡıla da yoḡ. hava eden de yoḡ da onun adı ne götü başı bek belli olur. sözüüm yâbana. biz buna eşerb dériz. yâzma dériz. biz ta böyük örterdik. ona yâḡlıḡ derdik. baŐımızda bi ḡat altın olurdu. baş altını olurdu. üsdüne çeki çekiye. çelme çelerdik bura. he çeki dirdik biz üsdüne bóle. öle yâpardık sonâ. altında ḡalmadı ḡuzum. hindi oḡlanın biri var. benim örneḡ bubamḡilin camisisin yâpacañ. birez alıŐveriŐ yâpacaḡ gétdi hanımıynañ. hinci öle yâvrüm valla.

Araç Gereçler

tabaḡa eveli sagan dérdik. sonra tabaḡ dédik. esgiden baḡır var_ ıdı ḡuzum. baḡır senede bi ḡalayladırđık. ḡalaycı bura gelirdü. çadıra gelirdi. ḡalaycı ḡapları ḡalayladı. Şindi baḡır gibi çağlıklı déḡil ki onnar. çelik, bilmen porselen bilmeñ_ oymuŐ. biŐirdiḡi yimeḡlerin dadı fila yok. ocaḡda biŐirdiḡine uymaz. túbde biŐiriyiñ. birden ḡaynayı birden biŐiriyi. biz ocaḡa ḡorduk. bizim saḡacaklarımız olurdu. ocaḡa ḡorduk. ordâ ḡöze yemeḡin_ olurdu. yimeḡin dadı da yoḡ. ekmeḡin dadı da yoḡ. biz ekmeḡi böyle boyumuzsıra ekmeḡ yâpardık.

benim hurda bi mutfaḡ var_ ıdır. benim orda itaḡ diriz. onu yazarız. orda hamırı yoḡururduḡ. ilen nirde böyle. huncaz bi hamur yoḡuruñ. onu atardıḡ. biri de bişir_ idi. yıḡardıḡ bóle. on ḡünde on beş ḡünde bi ekmeḡ atardıḡ. biz ora yıḡardıḡ onu. hafdada bi gederdik. ḡüḡüm baḡır ḡüḡüm olur_ udu. esgiden zopanın_ üsdüne ḡorduk. Şindi alimenyân ḡüḡüm. ḡazanımız olur_ udu. benim iki dene ḡazanımız var_ ıdı. ora ḡazanı

dolduru goruz. çamaşırı orda yıkardık. şindi çamaşır da içerde bulaşıkda içerde tuvaletde içerde hepsi içerde. çamaşırını tokuçunañ döğerdik. ilen var daşın_üsdüne yığardık böle. yıka tokuşla yıka tokuşla pambük gibi sırtımıza şeyi yăkallardı. çınar ağacını külünü eleye eleye dağarcık olurdu. eveli malın derisini dağarcık yăpallardı. ona basardı anam ıramatlık. yăylada güççük gazanın içine gaynar suyu dökeller.

Tarım Eşyaları

guzum biz geldiğimizde öküzüneñ yapıyıldır. öküzün götünde bir köten tarlayı süren şeye déller. kötenle süreller gelillerdi. ondân sora motur çıkdı. özküzü olmayan moturları sürdürdü işde. şindi hebisinde motur balı yăvrım.

Hastalıklar/Tedaviler

né yăpallardı biliyin mi? yăylaya çıkdın mı yăkı vurullardı. ardıç gibi böle şam ağaçları olurdu. benim ebem de kır tokduruydu. anamıñ_anası da yăkı yapardı. onu ilaçlardı. iyi edellerdi guzum. şindi hastalanmadan tokdora gédiyiler. onu döverdin. şindi her ağaşdan o ağaşların adını désem ben sanā bi ardıç ağacı var_ıdır. gozolağı var_ıdır. topak topak böyük böyük onu şeye doldurudu. ebem toplar_ıdı. çıkısı var_ıdı. hōyle onun içine dağlarda kekik gene bi ot daña var_ıdı. o otun adı mantuvar bunnarı eveli çiçekler var. işde güller var. yā da da bi tene orda o gülü koğmadan kıpar_ıdı. ebem onu da gayrı içine gatarđı. onu düve düve düve yuğur_udu. adamıñ garmına gapatırdı. irametlik şindi onu da bilen yoğ. hemen tokdura koş tokdura koş. gırık çıķık olduğunda hindi bu gelenin bubası var_ıdı. çiğidi çitellerdi. şöle barmağ barmağ gamışı çitellerdi. bunu hōle gollardı. benim güççüğümün bacımın örnek köyde ayāğı felç olmuş bilemediler de topaldır hala. goyunun ayāğı gırılrsa sonra ora bi tahta gollardı. tahtayı ora yoğarı indirilerdi. o goyunun ayāğı düzelirdi yā. sınığçı dillerdi.

Yönler

doğı, batı, güney, guzay hebsi. güney, guzay. he ya gün batdı dériz. ay doğdu orda. gün doğdu burda. biz yăylayā çıkardık. insan yoğ bişey yoğ. ezen oğunda oruş denk geldimi. ezen oğunda biz allafekber dimezdik. biz tanrı uludur. tanrı ulu. tanrıdan yoğtur. tapacağ bişey. çocuduğ aklımda o gadar galmış da.

Hava Olayları

bógün havanın götü garardı dériz. yâgmür geliyi dériz. şimşek çaqdı dériz. şimşek fazla çaqar şinci allah var. iskenderunda benim deyzemgili çarpdıydı bir. bu yännı bulut gene gabardı dériz. şinci bildiğimizide unuttuğ yävrüm. irahmet dérdik.

Meslekler

ğoyunun çobanı dériz. mahalle bir iki çoban dutar. çoyunu çobana gatarдық. senin gaç çoyunun var_ isa on çoyun var_ isa on gün senin_ evinde yatar. yirmi çoyun var_ isa yirmi gün yatar. keşiğinen yätardı. bir hafda on gün onda yatarđı. bir hafda on gün sen de yatarđı. o çovbana baqardı. şimdi herkes birer çoban bağlamış. sığırlarada yabancı hep süriyeli. afganisdan çok. çitçi de var. ireşberlik var.

Organ Adları

ğolumuñ damarı ağriyi déller. neyse belim ağriyi déller. dizim ağriyi déller.

Renk Adları

şindi irenk yäylayä getçeğimizde çozan der_ idik. belki duyarsınız. orda ip boyadıldardı gadınnar. yäylayä çıkınca ısdar doğullar_ ıdı ya. ısdar deriz biz halı çuq kilimleri. o dip boyasıyla yäylayä çıqdılar mı doğullar_ ıdı. emme gışıñ doğuyamazlar_ ıdı. gışıñ orda mal sıkıntı çeker yâgmür çok yâğardı. yoqsa kilim doğullardı. çul doğullar_ ıdı. benim kendim da herif óleli üş dört seneye girdi. on senedir vazgeşdim. hiç çomadım. hep satdım bi çeğiz seccade çomadım. altı sene durmadan doğudum. daraq vardır. ondan sora cimbar çurarrız. böle böle ipinen hunu çeziyin yä bunu da getiriñ. doğumayä başladıñ mı ora bi ağaş düzersin. ona cimbar deller. kücüledik déller. işde bittin arka bittin ön óyle olmasa doğunmaz. ondan sora da geçirişin. iki zopayı ondan sonra da basdırısın.

Akrabalık Adları

hısım dériz. emmi derdik. biz şimdi hep amca déyiler de.

Eski Günler

yäylayä göçerkene yoğurdu çallarları. çalma dériz biz yoğurdu. her gün çalallardı yoğurdu. yiyecek bişey mi var. onu varyä ayran tuluğumuz olurdu bizim. geçi

derisinden ayran tuluğu yapardı. çam ağacının ğabıgıynañ iğlellendi. deriye benzemezdi. çok gózel olurdu onu tuluğ yapallardı. su tuluğu. varsın şu güneşe ğon suyu buz gibi olurdu. ayran tuluğunun içine göçecen ya yoğurdu dévirilerdi. ağzını bağlayıp eşşeğın heybesine ğatarllardı. cağğıdı, cağğıdı, cağğıdı, yurda varasiya ğadar o göpüklü ayran olurdu. öyle olurdu ğuzum.

Hayvan Adları

en önemli hayvanı binet hayvanı dive. divenin erkeğine lök déller. ğancığına da ğancık ğayalık déller. şinci iki türdür dive. bir tülü deve. bi de yoz dive var ıdır. tülü dive nasıldır biliyon mu? tülü dive yoz diveyi çatar örgüslü buhur olur. belki televizyonda görmüşsünüzdür. togumluğdur o. dive kendi böyle şıye geldiğinde besereğe geldiğinde ğari dolanmayā duru bóle. onu basdı deriz. buhura basdırdın mı o da tülü dive olur. löke basdırısan o gene lök şey olur yoz deve olur. divenin yāvrusına köşek dériz. bir yaşındağına dorum dériz. ondan sora beygire ğunnadı dériz. onun yāvrusına ğulun dériz. eşşek sıpalamış dériz. ona sıpa dériz. geçi ğuzlamış dériz. ona oğlak dériz. ğoyun ğuzlamış dériz. ona da ğuzu dériz. hindi başğa né ğaldı. inek inek buzalamış dériz. inek eveli onbir ayda doğrudu. biz buzayı emdiridik. şinci buza oluyu. kesiyiler çocuğu. o inek ya boğayā geliyi. gene ğuzlayı bi sene sona gene ğuzlayi. her sene inek buzalar mı her sene buzaladıyiler. hebsinin ağzına biber on dutüyüler. sığır inek inek. düve dériz. erkeğine buğa dériz. devenin üsüne ğavid deriz. ğavidı kendi basardı. babam devenin ğavidını. ğavidı şura ğonduñ mu çıplağ şıye yük yüklenmez ki. ğamışdan yapar ıdığ. onun üsdüne semeri var ıdır. aynı eşşeklere binerdi ya. onu üsdüne sarardım. semerin üsdüne çuvalın birini buyānna ğoyallardı. nağışlı çuvalın içine iki dene üş dene çuvalın olur. yiğeceñ de üsdünde sırtında içinde her şıyi onun içine ğatallar. ğatığ şıyleri de peynirleri doldurular etrafına. heç bişi olmaz. çul gibi incecik incecik yol göçüyüz óluyüdü. yorgan olmazdı. döşşek olmazdı. ğalabalığ óluyü ya işde o zaman yātağ fazla yapmazlar ıdı. divesi olan yapardı. ğoyunun yāvrusı ğuzu. olduğunda ğuzu ertesı sene toklu deriz. erkeğine erkek toklu ğancığına ğancık toğlu dériz. geçinin yāvrusı oğlak. bir böyüdüğünde çebiç. irkeğine deke dériz. ötekine de yazmış dériz. böceğinn hep adını biliriz ğuzum. börü böcü dériz. ğuyruğu ölü dériz. .çiyan dériz. sirbiç deriz. ğara böcü dériz. ğara fatma dériz. hebsinin adını sayarız. yāvrum tosba dériz. kirpi, dilki, canavar çakar sırtlan. tavúğa tavúk dériz. tavúk ğurk oldu. ğurğ oldumu yatırrız.

onbeş yumurta görsün altına. ora yatırısıñ yimmir güb didimi. o civil çivil çıkarı yāvruyı. onu da güzelce böyütür. önce birden çoğalırdı. tavıķ yā hinci ben şindi evde durmayın ya tavuķ filan baķmıyom. diveye botladı deriz bortladı. göyuna da geçiye de güzladı dériz. ondan sona eşşēge sıpaladı dériz. beygire gunnadı dériz. sıra buzaladı dériz.

Dualar-Beddualar

allah işini rasgetirisen. allah senden razı ossuñ. körolası, allah belanı versin deller. anmak iyi değil de.

Ninniler

yāvrum oturupda çocuķ mu emdir idik biz. ninniye hiç söylezdik biz. şindi de unuttum getdimm. oturup da çocuk mu emdir idik. yāvrim nenni söyleyelim. ğaynana baķardı. biz çalışırdıķ.

Yayla-Güzle

ğonalga burdan göçdüķ yā ğonalga déniyo. yurda yāylayā çıkdımı filancanın yurdu bu dériz. yāylayā çıkdı. diveyi sürüverdik. dive susuradı mı kendi çekilir gédir. suyunu verisin çeker géder. aşşā indik mi güzleye indik dériz. dive dursa ayluk ayı geldimi dive aşşā ğaçar. göyun olan inmez. bir ay bir buçuķ ay da orda oturuduķ. ondān sora göçer gelirdik. ğuzum yāylanın başına.

Peynir Yapılışı

peyniri yapıyız yağı yapıyız. ben çocūdum anam bilir. bi yağ alıp bi peynir almayı bilmezdik. deri peyniri derdik. nor dediğim ayrı hort dediğim ayrı. hortu sarı suyu ğaynadırsın. peynirin suyunu içine biraz yoğurt dökersen. biraz da gene süt dökersiñ. ocaķda iki gün ğaynadırsın. o da nasıl olur. sapsarı olur. şöle sağsarı olur. onun içine de biraz şey ğarardı anam ğaymaķ ğarardı. çok güzel olurdu. süd makinesi var. hinci bu makine değil mi. üsdünde ğazanı var ıdır. şindi hōle çeşme gibi yāvan süd ora gider. yağlı da bura gelir. o yāvan südü peynir edeller. yāyladan eşşēge yükledillerdi. satallardı. sürü sürü göyunnar olurdu. şindi böğün göşdün dēmi. birezi geride ğalır. erişdiremediğin orda ğalır. gene getiren ona ağırlık getirdik deller.

Eşyalar

mafraç di bıçağa déllerdi eveli. ağaç gışık satın alıllardı. büyük kepçe olurdu. gaz lambası olmamı var_ıdı gaz lambası. çoğunda yoğ_udu. gızum da benim bubamda gaz lambası var_ıdı. gaz_ alır gederdi. yäylayä géderkene o lambayı yäkardı. televizyon yoğ_udu. bişi yoğ_udu yässiyi gılan yätardı.

Eskiden günlerinizi nasıl geçirdiniz?

malıyan meşgul gızum. sabah geder şinci göyünü sürersin. akşam sağarsın sıkarsın sabagıla geçiyi sağar sıkar aşam gene sağar sıkar işde buydu. şimdi söz temsili şu hacı annemin_ evi varyä benim göyun ora yätardı her sene. ona eşme diyillerdı. her seferinde kimseni eşmesine getmezlerdi. herkes eşmesini bilirdi. yätدیği yere eşme déller. benim adım duman ya dumanın eşmesi déller. yäylada ırat olurdu da aşsağa indik mi irezil olurdu yävrüm gış günü. o gışlar üsdümüzden geçerdı bizim. şimdi bi yerimize ıslak bulaşsa onu çıkarıp atıyılar.

Çadır Kuruluşu

dutdum dutdum. şimdi hura sekiz gazzıkgı çağarsın. yazarsın. bunu bura köşesinde galdırıverisin. direkler vurusuñ. bağlarını çekişdirisin tamam. gış günü de çadırda gışladık biz. çadırın_ içinde un çuvalında don çuvalında bulgurunda dövmende her şeyi bóyle sıralallar. kenarına böle hasır çekeller. bóle hasır olurdu gamışdan. onu içi her şeyi alırdı. şimdi iki çocuk bir eve sığmayı. sen ora yättın ben ora yättım. direkler çam ağacıydı. gazzıklarımı meşe ağacından yäpallar_ıdı. siz onu bilmezsinizde piynar ağacı olur sağlam ağaç. sekiz gazzık ondan düzeller_ıdı. çivisini de ılgın ağaşları var_ıdı. sen bilin mi bilmem.

Eşyalar- Dokuma

ekmek tahtası oğlava, şiş ekmek bişirdiğın. ocaqlıkda bişirisin. nağışlı çuvalları hep kendimiz yäpardık. hinci ıdar çizeller. iki ağacı üsde topağı var. altda topağı var. onu öyle kücüleller. onu da o çuvalların filan çamaşır gätدیğimiz çuvalın götüne iki üç kişi oturudu. yeyecek gatacağ oldu mu onu bi kişi oturabilirdi.

Çocuk dünyaya geldiğinde neler söylersiniz?

doğum yaptı biri. geçmiş olsun dériz. analı babalı büyüsun dériz.

Düğününüz nasıl oldu?

ben düğün etmedim gâşdım ben. düğün dédiğin şindi bu adam düğün kıuracağ demi. bir gün önce ekmeği atardık yığardık bóle. ekmek almayı bilmezdik yâvrım. ekmeği yapardık. kesebilirsek mal keserdik bi de. çalallar çalallar ağşamığa yâkallar geline. ertesini gün ölen bi yemek veriller. gâzan gâzan yemek yâpardık. etli fasille yâpardık. etli nohut yâpardık. pilav südlağ yapardık. şerbet yâpardık. keşkek yapardık. çoğunu biz keşkek yâpardık. keşkeği çok yâpardık. döğmeye buğday déllerdi önce. onu çok yapardık. gâvırma yapardık. şinci bazardan alıp alıp geliyiler. düğünde gelin eveli guzum sen ne alırsan onu giyerdi. elbise başına duvağ yâpallar_ıdı. bóle bi sürü yâzmalardan yâpalalardı. şindi gelinlik geydiriller. eşim benim ağrabam gızım he.

Cenaze olduğunda neler yaparsınız?

ceneze evinde guzum başın sağolsun dérsin. işde orda birez oturuñ. ikram ederse çay içersin. mevlid oğunur. çağır_ısa ora gédersin. bir hafda ocağda şey yaparsın. loğma yaparsın loğma. kızartma kızartma pişini deriz biz. kırkında yaparsın. büyük yemek yaparsın. benim gâynımda yaptım.

Bayramlar

yörüğün bayramını olmamı. āşamdan eline bi kına vurullar. sabaha gâdar herkes eline geçeni ocağında bişirir. bayramlaşırsın.

Eskiden

erkekler çalışiyi mal olursa malı gütmeye gédeller_ıdı. mal olmazsa gezer yörürdü. erkekler gârılar it gibi çalışırdı. burda söke tarafında ege bölgesinde inamazsın. biz otuz bés sene filan sökeye çalışmayâ gétdik. eylül ayında géderdik. onuna on bésinde üç ay orda gâlırdık. pambúđ toplayâcaz gızım. kırkı_elli kişini dolardık. şóle evcik gibi şorda yâtardık. şindi on senedir géden yoğ şindi. burda eveli iş yoğ_ıdu burda pis. ekini harmanı gâldırdın mı sökeye gitcez.

Çocuğun Kırkı

çocuğ dünyâyâ geldi mi biz şindiki gibi çeşme mi var ırbıklarımız olurdu. tā var benim ora asıverdim de. ırbık abdes_aldığın. onun içine suyu ısıdırısın. o dibinde duru kırkı gün o çocuğu o suya girdirişin. günde iki seferde girdirdiğimiz olurdu çocuğu.

ondan sonra g zana g tardık. horanta hepimiz suya girdik. g r k diye buna d rdik biz.

Kırkım

goyunun d rt ay ğını bağlarsın. y tirisin başlarsın kırkırsın kırklığ mağasıyla. ben kendim kırkırdım. yununu toplarsın y vr m satarsın. yeni seneye gadar kırđ olmaz. y vrım bi seneen bi seneye olur. kırlığ mağası olur.

Hayvan Adları

keyik,  il keklik, s rmeli keklik,  ınalı keklik,  urta canavar d riz. dilki buralarda gezi y r y . g rtal var  dır. hacıbaba var  dır. sığırcık vardır. ser e vardır.  ağalda aynı dilkinin bir  eşidir. k sd  yirden  ıkar. d rte d rte  ıkar. porsuğ var ala bişi.

Anlatı

alim abine g c kене sen kimden olduğ. g k g k g şdan oldun d rdim. goca bişidim ben bu g k g k g şdan mı oldum d rdi.

Hayvanların  ıkardığı sesler nasıldır?

guzu mee d r. oğlak da meler. şeyde de k l k vardır eşseğin k l ğ  onnar da kikiki kikiki d ller.

Bitkiler

g ra ay, piynar ağacı, sandal.

Hik ye

benim   ebem y ylada g yun   evinde g almış. anamın anası bi de bacımın k y n girişinde onun g zı g r mcesi var  dı. onla y ylaya varmışlar. g yun y yilsın diye. birg n oturularmış zam zum zam zum. şeytan b ğ  y par  ımış. ebem d r  ımış ki gulfuvalle ehed allah ssamed d rmiş başka d ymeziş. neyse o gelmiş ge miş. ertesini g n g yri dışada tuvalet dışarı su d kmeye oturmuş  umuş. dolmasının arđası daşa dağılmış şura. gelin beni şeytan y ğaladı d r  ımış g yri y zığ.

Anlatan: Ümmü Kurt

Yaş: 72

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

1949 senesinde. adana. yok ğara cahilin. ev hanımı.

Yörüklüğü anlatır mısınız?

hoş geldiñiz. kimin nési bunnar köse. iyimiñ? benim ğarım ne benim hanım di. sen ğoca herifmiñ. yerleşdiğimizde on dörd yaşındaydıñ. yörüklük yävrüm yäylalarda yäylardıķ. adanada ğışlardıķ. göçe göçe göçe divelerneñ bóğün ñonardıķ. sabah ırkenden ısıcaķ basmadan yol ı alacāz. om beş yirmi günde ğayseriniñ yäylasına ııkardıķ. toros dađlarınıñ başına ııkardıķ. ğoyunnarımız ı olurdu sađardıķ. ben ufādım da anam var ıdı ebem var ıdı. hani bubamnem. ıekellerdi südü. ıekellerdi yāđı ğaymağı bi deriye ğattallardı. peyniri basallardı. tuluğ peynirleri yāđları ğarallardı. ğaymağa derilere basallar ıdı. yörük orda yäylalar ıımış. ondān sonra tekrar göçe göçe adananıñ ğışlalarında ğışlardıķ. hinci kimse ğalmadı. herkes sağa sola yerleşdi.

Göç-Göçe Hazırlık

ğöşdük mü om beş yaz geldi miydi. mayıs ı ayında yäylayä ğöçüyoz. ısıcaķdan yäylayä ğöçüyoz ya. gelinner ğızlar kiyinirdi allım yeşillim meşillim. he bi zevkine hengine. divelere kilim dériz atallar. ıannarı dağallar. süslenir diveler. gelinner ıekerdiñ. eline kirmen ıalırdıñ. bóyle allım yeşillim. zevk ıdı çok zevk ıdı. on, on beş güne ğöçecez. misal hazırılığa başlallardı. hazırılık şinci ğöçecez diye diveleri ğolan ı olur. yular ı olur. onu hazırlallar. néyi esiği var ısa onu hazıllarlar. esikleri, mayıs ı aylarında keyinirer. allım yeşillim diveyide süsleler ıdı. ıekellerdi bi zevkine. ğoyunnarı ıobannar önde ğötürür. ırkenden ğöçer. sıcaķ almadan yurda varalım diye. he işde bu vağıtlara ğalmadan ğonarsıñ. işya diveye yükleriz. her şeyimiz var. iki dene ala ııval olur. iki ııvalı ıatallar ğulplarından. üsdüne yorganıñ var ısa atallar. üsdüne kilim atallar. o bađladıķları ipin ıadı da ıekipi. o da süslü olur. ıarķınañ doğunurdu. o da naķıřlı olur. öyle becerik olan süslerdiñ. üsdüne atdıķları kilim ala

çuval çatdııkları. zevkinen göçüyoduğ yävrim. yemeği her şī var. gunduğumuz yerlerde köylüler gelir. yerliler öte beri satmaya eşşegin_ üsdünde miyva getirir. yununa alıllardı yununa alıllardı. malın petniri olur. yağı olur. nesi yoğ ki her şī var. aydan biliriz mayıs geldimi durulmaz. yäylada hergesiz yiri ayrıdır. iki çadır burda iki çadır burda guyusuda ayrı olurdu. guyu göyunun benim guyu senin guyu ayrı ayrı guyular oluyordu. aqlım_ iriyo benim.

Çadır Kuruluşu

ğara çadırı açallar. divenin südüne sardığını açarsıñ. serersin gazzıkları çağarsıñ. sekiz üç önü üç ardı iki de böğür bağı diller. sekiz dene olur. ondân keyri tilki bağ, orta bağ, böğür bağ. ben değıl de şorda ğara ziynepe var. o taha iyi bilir. divenin oturmasına ığ diller. dive dört ayäğini büker çöker çökme diller. yığarsıñ açarsıñ çadırı. sekiz bağı gazzığı çağarsıñ. gazzığı çakdıñ mıydı hu ya şurasına bi direk vurarsıñ. üş dene direği vurarsıñ. çadırıñ bağıları asılırsıñ. mağarası var onun asılırsıñ. sekiz bağı tıran tıran becerikli olan tıran tıran_ olur. becerikli olmayanda bencileyiñ sallım saçak_ olur.

Yörükçülüğün zorlukları nelerdir?

yörüklük zor yävrim. bilgi yō_ du nesi zor ğışlada çadırın altındasın. göyunnar ğuzlar, çivi çağardığ. ora ğuzuyu doldurulardıñ. işdi zevk_ idiñ emme zor_ uduñ. kimisi göyun güder. kimisi dive güder. gölay mı öyle çadırıñ_ altında hayat. yäylayä çığığ ısdar doğullardı. gidekene eğerillerdi. bi vilayat var_ ıdı gözan. gözanda ipi boyatmayä götürülerdi. böyüklerimiz onu yäylayä çıkınca kilim doğuyän kilim doğurdu. çadır doğuyän çadır doğurdu. anam çadırda doğuyo. onu da kendi doğuyo. böyük adamnar diker. esgiden ev oy_ udu. ısdar, ben gene doğudum. ısdar dikersin. bi altına bazı üsdüne bazı kücü varan gelen_ olü. ip ikiye ayrılır. arğası keçe arğacı geçirsin ısdarı doğusuñ. ben her şeyi doğudum. şinci doğuyämayız göcadığ hasdayız da. biz yerleşeli atmış da geldik. sitil déller. gereller gergiye onun adı da sitil. çivililerle furallar şöle.

irkenden şafağdan göçersin. ısıcak basmadan dive filan terlemeden gönarsın. göyun gelir göyununu sağarsın. peynirini çalarsın_ ekmeğini yuğa ekmek atarsın. nen varsa dutuluyo o da dutuluyo. ondân keyri göyun aşamdan geder. irkenden de göç geder. diveye sararsın göçersin. her gunduğumuz da ğuruyoz. ilk gunduğumuzda ğuruyoz.

sabah_irkenden yık1yoz çadırı. anam zor olma mı emme o zaman adamlar sağlam_ıdı. gelinner gızlar şinci hep hasda millet. doğal yeyoduğ içiyoduğ. insiz ilaçsız ben hinci sen benim çocuğumsun. on dene doğum yaptım. ne inne ne ilaç hemen sancı geldi doğuruyoduğ goyuyoduğ. şinci her çocuk inneyle çocuk oluyo. yemedem mi yemedem déyirler. içmeden déyirler.

Lakaplar

bize gurtçular déller. gözelin memed deller bu adama. hunların cinsine cingüceler, hüssükler deller. anası tarafı bubasının_adı musaymışda güzel déllerdi. ordan güzel memed, memed çok güzel memed démeyince kimse anlamaz. o zeynep bacının cinside kendisi cüngüceler, bunnardan anasından da onnarda ağgüller déller. dilki var. çaçal var. gurt var. bizim köyde hebsi var. şura gara bekir, esmer_ olduğu için. adam kırnaz olduğu için biraz dilki ali demişler. çaçal, sülalesi çok sönadan gelmiş. çocuk yitmiş bi çocukluğunda çocuk yitince gece çaçal çocuğa çelli var_ imiş. çelli bilen mi sen çellik oynallar_ imiş.

Çellik Oyunu

çuğur gazarşın şu vadar bi deynek_ olur. ondân sonâ kendin elinden de şu gadar bi deynek olur. çukuruñ_ içerisine şu gısa çubuğu şóle, üç kişi durur. bunu atarsın orayâ onnar da vurmaya çalışır. vurdun mu gazarır. çocuk yitmiş. yitdiğinde né gördün demişler çocuğa. sarı göpekler hücum_ etdi. ben de çelliğimine görundum demiş. sarı köpek çaçal_ imiş. hâ çaçalcandan kıalmış. o adamıñ lābı öyle olmuş, köleli, dilki ismail.

Anlatan: Mehmet KURT

Yaş: 77

Öğrenim Durumu: İlkokul

Tanışma

memet kırt. kırk dörd yılında doğmuşuñ. adana. beşten çıktım. çiftçilik.

Göç

adanada göçerdik. toros dağlarına gayseriye. orda yaylardık. üç ay galırdık. ordan keyri geri dönerdik çukurovaya. deveyneñ, göyunna mayıs bir de göçerdik. yirmi günde yaylaya çıkardık. orda üç ay galırdık. işde bu ayın başında gerisin geri dönerdik. yâni göçerdik. bógün bura gonardık. ordâ sabagılañ yine göçerdik. göyun guzulama zamanı geldi. mayıs bir de göçüyoñ. guzunun dölünü alıyoñ. yaylaya göçecez. sütçüye süd veriyoduñ. dive zaten hazur. havıd dériz üsdünde havıdı var ıdır. golan vardır. semeri havıd var ıdır. yiyecēñ iççēğın her şeyin var. iyi ip olur çekipi dokullar hususu onu. bi ev taşımaları.

Lakaplar

bu köy buraya gırık sekiz de yerleşti. hacalı uşağı, köleli, arabalılar, dilkiler, çaçallar, macarlar, maymınlar, dilki ismail, kösenin memed ağa, maymın hacalı, moluz, garaman, garaman diye köpeğe déller démiş ebem. sarı memed, gara memed, gara zeynep, hacı nasıflı, habacılar.

Akrabalık Adları

elti, görümce, gayın, kayınbaba, kaynana.

Hayvan Adları

iki deve tülü, yoz buhur hörgücü çatal olur. tülü deve erkeği beserek, dişisine maya. bi yaş daylağ, iki yaş köşek. botladı diyollar. yoz deve dişisi gaylık, erkek lök, bir dorum, iki daylağ. inek erkek öküz, gancık. dana buzaladı. keçi yāvrusu erkek deke, oğlağ, kuzu, bir yaş erkek toklu. gancık büyüdü mü çoç. kızladı at, gı at, dor at, al atın şurda beyazlık vardı. dor at déller. at doğum yaptı gunnadı. yāvrusu gulun. bi iki yaş tay. erkeği tay, gancık tay.

Yiyecekler

ōmaç, yörüğüñ gatiği olur peyniri olü. tereyādan ōmaç deller. ekmeği oğcalayıp yāğallar yağı. peynir tulugda, deride özel tereyāğ eridiller. tavanıñ içine ekmeği gatarıñ. onun adı ōmaç. gatmar yaparsın. sacın üsdünde yörüklerin eses yiyeceği bu. nor peyniri çaldığında keseye gatar. suyunu tekrar ocağa gorsuñ. o nor olur. dögmeyi gaynadırsın. yimek yaparsı yähni deriz etli. düğünlerde keşkañ yähni hoşaf,

etli gavrırma déllerdi. zatten o zaman süd, yoğurt, yağ, ayran. yäyíğı yäyársıñ yäyársıñ. tolu tolu yağ_ olur né güzel. eritsen pilava döksen de bürcü bürcü olur. onnara ğıymat mı biçilir. ğızım şinci yağ_ alıyız marketden. doğal doğal_ ıdı bizim atalarımızın yediği. ayran tuluğu olur televizyonnarda görüsün belki. üş_ ağaça çatar. ayran tuluğu olur onda yäyardıq. içini şu ağaçların köküyle yiğlerdi. óyle ham deriye değil bürcü bürcü madde ğatallar_ ıdı, yiğlelerdi. su da ayrı oluyodu. geçi derisinden bidon midon yokdu eveli. onu da ağacın köklerini ğaynadıllar_ ıdı. içine ğatallar_ ıdı, dökeller_ idi. tekrar onu da yiğlelerdi. suyu da ona ğatallar_ ıdı. yiğlemiş dérkene yäni onu şeýe iyileşdiriyodu. kuvvetli hale getiriydu. bürcü bürcü kıoıar. tuluđuñ_ içine kıoyar. ondå yüklenir ğarılar gelillerdi. kıucağında çocuk arkıada tuluq şinci size ne var. çok da ğuvvatlıydı ğarılar. içecek hoşaf, ayran. keyfi mal keseller yellere. sündürme yäpallar peynirden. tavayä ğatarsın bóle süner höle. onun ta bi değişik dadı olur. her şileri vardı yörüđüñ.

Giyim-Kuşam

yäz geldi mi mayıs_ ayı dedim mi bazara ğédeller. gelinner ğızlar basma alır dikellerdi. basma beze déller. dikdirilerdi. elinde diken de olu terziye dikdiren de olur. kiyiniller ğuşanıllar. gençler_ üş dene çelme çe lellerdi. kırmızı, yeşil, sarı, başını bağlallardı. adı yän çelme, yağlıq dériz. yäzma deriz, dolama déllerdi. eteğe, fıstan, göynek, paçalı don, enteri, ebelerimiz giyerdi. üş peş kıkıyo ya, şóle ğanatlı ğanatlı ebemin_ aklı eriyodu.

Bitki Adları

tere, turp, tomatis, biber, badılcın, ğabaq, çingene, anason, pancar, dağa ot ğazmayä gittiğinde ne topluyofñ. enninelik, ğaravıq, dede saçalı.

Ev Eşyaları

sağan, haranı, tava, ala ğaşşığ ağaşdan. tirki, hamur yoğurduğumuz. ekmek_ attığımız yäzđıđımıza itē deller. sofrı doğurduq. un çuvalı, ala çuval, kilim, yular, yüzüne geçirisin çeker gelirsın. çuvalların da ismi var. göklü ğayıq var. al yänäq var. kıırq budaq var. ğoç_buynuzu o kilim. toqllu buynuzu. daraq yanış, alaylı.

İp Yapılışı

ipi nağıl yapıyoñ? ipi eğerisin. göyunun yunundan, göyünü kırkırsıñ yursuñ, eğerisiñ. kilimliğin_ ipi ayrı, yanıñ yağıtığın_ ip, gevşek ip deriz. çizdiğimizizin_ adı eriş, nağış yapığımızın_ adı gevşeklik. eğerir gonyäyä boyädır gelirdi amcañ. ben çok doqudum. daha ısdar var. ondan sonra o ipleri gaynar bi gazanda boyädırsın. eveli ebemgil kök boyäsıynañ boyärmış. onu bildiğim yok. mesela şunu yeşil yapacağsan yeşilini gatarmış. garadal boyası gederkene bir ağaç_ olurduñ. onun gabiğini soyardıñ_ anam onu ilēnin_ içine. gelebi diller. ilēnin_ içine ıslallar ağacın gabiğini atallar. orda bir hafda on gün duruyu gara oluyu. kendiliğinnen ona gara dal garası deyiler. boyäma soyduğun_ ağacın gapçığından_ oluyu garadal garası.

Tarım Aletleri

motur, pulluğu olur. eliyle ekellerdi. ızgara, yan gölu, müpser, sürgü, gazayä, dırmık, öküzle puluğu da ağaçdan_ ıdı. yerleşige köye gonunca tarım aletleriyle tanışmayä başlamış yörük.

Hayvanlarda kullanılan eşyalar nelerdir?

havıd, gölan, keydirme olur. dive boncuğu olur eveli. süslü toğalar_ olurdu. çan_ olurdu. üzeri acer kilimler_ atallardı. develeri süslemeyi canğır cunğur bi süs bir zevk herkes yapamayı he becerikli olanlar zengin olanlar zar kimisi şangır şungur pek süslellerdı develeri. koyunu kırıklıkla kırkıyoruz. hindi mağas deyiler.

Hastalık ve Tedavi

yäkı vurardı ebem benim. ebesi bunun gır toğdoruydu bunun. ardıcı döverdi. ben hasdayıñ yä bi yäban_ ot_ olur. onun_ içine gatardıñ. çivid_ olurdu. bi ilaç kesme şeker gibi mavi bişi onu dökerdin. bal çalardı. gatan çalardı. göbeğine vürüdüñ. iki gün durdu mu onu çıkarıñ şeyi olun. burda gadın vardı. gafası ağrırımış. hiş gözü gapanırımış. ebemi getirmişler anannemiz ebe deyiz. ebem gelmiş démişkine bensiz gara tavuğ getiriñ demiş. zivit gara nişanı olmayacağ. döğmüşler onu beze yazmış. çivit dedin yedi tür baharat çalmış. burayä da gaz_ ımış. bura furmuş. yät demiş yatmış. kendi anlatdı gadın. gözüm_ açıldı derdi. gır toğduru o. sarılık var_ ıdı onu da keserdi ebem. burayı cilet bıçağmañ bóle ganadırdı. onu da filcanın içine gördü. onu bi yudum içir_ idik. ebem öle dērdi bilmem. göbeğini filcanla döndere döndere yerine

getir_ idik. hayvan hastalığı köyün paytarı memed emmin_ idi. buzladırđı. gözü bozuldu. ben onun gözünü yağıardım. demiri ğızdırı cız cız yağıardı. ğoyunun ğıçı gırılır.

Hava Olayları

hoyraz, aşşā yeli, doğu, ğarayel ekini ğurudur.

Atasözü

ğızım sanā déyim gelinim sen_ işid.

Anlatı

esgiden ğız isdemeye gedilirmiş. ebemiñ lafı bu ğani ğız isdemeden eveli ğızla oğlan görmeden_ eveli, hemen birbirini everiylerdi. dillermişkine ğız_ evine varlarmış yāhı vuracān déllermiş. tahtadanın kiri gerek_ oldu. tahtadanın kirini arındırılılar o ğızı beĝenmezlermiş.

Dualar-Beddualar

allah ırızı ossun. işin gücün rasgessin. çoluĝun çocuĝunun acısını görme derin. emeĝini zayi etme derin. beddua ileniyollar yāvrum ne bileyiñ. allah beterini versin. ciĝerin boynunun altında ğalasıca. gözün kör olsun.

Renk Adları

portakal sarı, montuvar sarı, deve tüyü, gök, boz, al kırmızı açık, ğoygun gırmızı.

Keçe Yapılışı

keçe vurmağ. yunu ĝırğallar işde yullar. ocaĝa ğazan ĝorsun. ğazan ılır. sitil déller çadıra ĝerdiĝin şeye. sitili yazarsın. o ılı suyu sitile sepersin. ğani yun yapışmasın dī. ğa ondan eveli o suyu sepdideinde bi ana yaparsın. o suyu septin ya sitile onu nağış döşersin. o sitilinen beraber onu dürersin. õle yuvarlarsın. bitişir o onu geri açarsın. gelin ğız ĝolları sıvallar. ekmek yazar gibi varı varı gelirsın biçer. keçe olur.

Hayvan Barınaklarının Adları

ağıl deriz hayvan barınakları. kıuzluk çığı ğamışı keserdik. onu ipininne cizellerdi. çadıra çekellerdi. içine ğuzu ğatardı. onun_adı ğüzlük. ğoyun ğattığın yerin_adı ağıl.

Çeyiz

danteli yapar. namazla, kilim, çul deriz. kilimin_adı sandık.

Cenaze olduğunda neler yaparsınız?

ölu öldü. yedi ğün bişi yäpallar. hamuru mayälalarlar yağda ğızartıllar. yedi ğün dağıdıllar. ğırkı ossun. yemek yäpiyi ğırkıını oğuduyollar.

Hayvan Adları

keklik, palaz denir yävrisi. sürmeli keklik, kel keklik, anam ünnerdi. vıdıķ vıdıķ vıdıķ di tā adananın köyüne indi. kösdü, yerin_ altından geliyor. porsuk var. sansar, gelincik tavığı, civcivi bile yiyor.

Evin Bölümleri

şurda ambar var. eşya koyduğumuz. aşenedi eveli mutfak deniyor.

Özel Adlar

sekine, üseyn, mulla.

Ağaç Adları

kirmen, kürlük_ ağacı, yäpılır. piynar, saķılı, cilbirti, şam, ardıç, andız_ ağacı, ğurgan_ ağacı, erken_ ağacı, saķı_ ağacı.

Organ Adları

döş, boynun, kelle, dalım dutmayı. madam ağrıyı. mideye denir.

Meslekler

nalcı var. nalladırdıñ. mıķ çaķardıñ.

Anlatan: Osman GÖĞEBAKAN

Yaş: 95

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Tanışma

osman göğebakan. bin dokuz yüz yirmi altı doğumluyum. antep ıslahiye de doğmuşuñ. ıslahiyede büyüdük. yirmi iki yaşına gadar _ orda galdım. yirmi iki yaşında asgere _ getdim. ē bin dokuz yüz _ elli birde ben bu memlekete _ geldim. dōru gadınnana geldik. gadınanı mamıdiye köyüne biz aşiretiz yani. biz hayvannarınañ yaylalara gider gelirdik sahillere inerdik. biz yürüğüz. arafa osman bize göğebakan _ aşireti deyiler işde. bana osman göğebakan diye sorsan bulamañ. arafa osman dediñ miydi bilmeyen yokdur. gardaşım çocukları var orda onlarda göğebakan. benim anam _ üç yüz _ on doğumlu. ben gendim üç yüz kırk ikiliyim esgi tarihe göre.

Göç, Yörüklük

bizim yayla yerlerimiz gayserinin pınarbaşı gazasının _ uzun yaylası taraflarına gederdik yavrum. daha öncelerden adana aladağ gideller _ imiş. biz o günnerde yoğuz. ondan sōna gayseri, bağırdığına çıkmışlar. benim _ anam Türkmen. diveliye bağı benim _ anamañ köyü orda analığım mefat _ etmiş. orda babam anamla evlenmiş. şindi gızım bizim o zamannar nakliye olarak at, dive. hindi biz ıslahiyeden çıkdık mıydı. yaz geldi beşinci ay geldi. çıkdık mıydı maraşdan gazası göğsünden _ uzun yayla taraflarına pınarbaşı yaylalarına çıkardık. yaylalarda üç _ ay galdırdık. eylül om beş dedim mi gerisin geri dönerdik. maraşın _ altına geldiğimiz zaman hayvannarnañ om beş gün yirmi gün orda kalırdık. oranın havası daha temizdi. o zaman mera çoğdu yani.

şindi sadece gara çadır. bizde altı dāne ipi vardır. şinci çadırların iplerini de söyliyem. böğür bağı, pinti bağı deller. orta bağı deller. yani çadırların bağlarına, iplerine, çadır gurulur. çadır, guruldu muydu o zaman halı yok keçemiz bol onnarı sereller. yeyecēmiz unnar neyse yatacamız yatakları yığallar bi tarafına. orda o gece galdırdık. sabağınan geri kaçarız. yükle divelere yaylaya gideriz gari. yirmi kırk kilometre getdik miydi oraya çadırı bi taha gurarasıñ. böyle böyle yaylaya çıkasıya otuz gün sürer. yaqın yaqın gonallar. hayvannar yorulmasın hayvannar otlasın diye.

dōru gedecek ossañ dōrd günnük yol. amma kısa gedeller yanı. hayvannar burda bi iki gün ğalsın. hayvannar şurda bir iki gün ğalsın. güz geldi mi eylül ayları dönerdik işde gerisin geri. maraşın _ altında meralar geniş orda om beş gün yirmi gün ğalır. ondan sona hataya inerdik. hatayın meraları bol orda yaylarız. beşinci ay dedim mi yine yaylaya ben beşinci ayın içinde doğmuşuñ. yayla yoluna gederkene, şinci o zaman südderi filan peynir yapallar. yağ yapallar. gendileri ğoyunnarı sağallar. peynirleri ayrı ğaymağları ayrı yapallar. buzdolabı yok ama yaylanın her tarafi buzdolabı. yayla güz geldi mi ordan yörüdüler miydi o yağlar peyniller bozulmasın diye keseler vardı. o keselere sarallardı. ğoyunun yunundan yapılır. o keseleri sarallar. o hiç ğızmaz buz gibi duru. buz gibi kesenin _ içinde duru. onu ne zaman açallar. havalar soğumaya durdur mu. havalar soğur istediñ yere ğoy. bizim meslēmiz buydu yani. bi insan nasıl havaya alışırsa öle yaşar. hē hiç üşümezler. ben gendim sobanın otuz sene ğoyun güddüm. keçeden kepenēm var _ ıdı. hē gendimiz yapardığ. ben bin dokuz yüz ğırğ sekize ğadar ben yatağda yatamadım. kepenekde yatdım. hē sıcak dutar. esgiden dive yunundan yorgonnarın keçelerin altına yatıllardı üşümezlerdi. ataş yağılırdı. odun bol _ udu. bizim o zamannar yük _ ekmäk meşurdu. devamlı ğazanna yük _ ekmäk yapallar _ ıdı. devamlı yapallardı.

pınarlar vardı çok buz gibi sular. sen hatırlatıca özledim oraları çok _ özledim. esgiler bugünden datlıydı. annem var _ ıdı yaşlı. ğabiri cennet _ ossun. üç yüz _ on doğumlu. bize hamırdan çorba yapardı. şindi yabāni naneler vardır. adı yarpızdır da. yabani naneleri o hamur çorbalarının _ içine ğatardığ. ğatımız da oyudu. yani bize badılcın, biber, domatis, salatalığ bunnar yoğtu. şindi bizde et, süt, yoğurt bol _ udu. he boldu. bize bi tahsiller gelmiş de. amcamın _ evine oturmuş da. ē memur olunca azcık utanmış adam. tabi başğa çeşid yimek yoğ. bi ğuzu kesmiş et bişirmişler. yoğurt getirmiş. süt getirmiş. içine şeker _ atmış. ğusura bağma biz dağ başındayız bizim bişimiz yoğ demiş. şinci öle demiş mémur taksilliler. et var. süt var. bundan daha üsdün yimek mi var. bundan daha yüksek yimek mi var demiş. ē bizde öylēdi. öyle yaşadığ.

şindi daha evelleri çok uzun zamanlar var _ ıdır. bizim adanaya ğitmeden evel bu osmanlılardan bu yörükler ayrıldığı zaman oturanlar yerliler yerini buldu oturdu. onnar malınañ hayvannarın sevgisiyinen oturmazlar. yayla yayla gezer bizim aslında dedelerimiz oturdu. yer aydın aydından ē neydi o vilayetin _ adı ağlıma gelmedi.

neyse anamas yaylasına çıkarlar _ imiş. ē anamas yaylasında gerisin geri antalyaya ineller _ imiş. oralarda ğışlallar _ imiş bunnar. o zâman bunnarda ğara geçi var _ imiş. ğara geçiyi bitirmişler. o zaman yasaqlanınca ğoyuna çevirmişler. ğoyuna çevirince bu ğonyaya gelmişler. ereĝli de on sene ğalmışlar bizinkinler. burayı beĝenmemişler. Şinci burdan ereĝliden samsun bafraya ğédeller _ imiş. onların gitmedi yer yok. Şindi azcık da bunnar hayinlik yapmışlar. asgerliĝe ĝétmemek için. ē yurt deĝişmişler yani. burda millet asgere gitmeye durunca burdan ĝaçmışlar adanaya. benim bubamın asgerliĝi yok. en büyük abilerimin asgerliĝi yok. ilk asgere ĝeden benim.

Hayvanlar

ĝoyun var _ ıdı. sekiz on tane deve var _ ıdı. üç beş dâne at var _ ıdı. bunnarınan ĝonup ĝöçer _ idik. yük taşıyan hayvannar. ĝoyunun yavrusuna ĝuzu derdik. geç doğarda Şindi. Şubat aylarında doğannar ĝuzu ĝuzu ĝuzu. mayısdan sōna doğanlara emlik deller. divenin yavrusuna köşek diller köşek. başĝa yok. bide anasına ĝayalık deller. iki çeşid dive var _ ıdır. tülü tülünün dişisine maya deller. erkeĝine hadım deller. eĝer bükülmemiş bi erkek var _ ısa beserekdir. adı atın yavrusu ĝulun. sözüm yabana eşşegın yavrusu sıpa. köpek enik ĝancık deller. ĝarabaş alabaş di isimleri var _ ıdır onların ĝari. onların ev sâbı ĝor yani çağırđıĝın azman bilirdi. bizim sözüm yabana iki köpemiz var _ ıdı. birinin adı sallambaş birinin adı yuvandı. atlara yağız ĝısıraĝ, ĝız ĝısıraĝ ē bōle bi isimleri var _ ıdı. yağız _ olan var. ĝır _ olan var. al _ olan var. divelerin içinde ĝayalık, hadım, maya bunnar var develerin isminde. yörük tavuk daşıyamaz. tavuĝlar çıkmaz oralara.

Daĝlar

varda daĝlar bütün daşlık. ĝodaman deller. kölük, ĝaradaĝ ōle adları var. çerkez gediĝi.

Tarlalar

tarla var benim. yapamadık reşberliĝi. çocuĝlar hep burda işde çalışıyo. ben o tarlaları hep satdım. tarlaların _ adı yoĝ _ udu. kıonşuyuñ tarlası, iskan tarlası, ĝomşiyon geldi elli yedi de. bi tarla verdi. o ĝomisyon tarlası dedik. ilk _ aldımız tarlayı iskan verdi. iskan tarlasıydı.

Dere/Su

ben gendim çoban ıdım. yedi sene göyun güddüm. suları esgiden govalar var ıdı. yani ē çingo govalar var ıdı. eğri ağaşlar var ıdı. gadınnar böle omuzlarına gollar. gövanın birini bu yana dağallar. birini bu yana su ağacı omuzlarında getiriller. şindi çok şey biz çadırda göva yok. teneke yok. hayvan derilerinde eğilenmiş tuluğ var ıdı. he tuluğ var ıdı. o tuluğların içinden içerdik suyu. ayağlarına bucağ dellerdi. derinin ı ayağlarına bucağ dellerdi. buğazından doldurular bağlallar. o bucā da böle bağlallar. suyu burdan içellerdi. suyu burda içellerdi. bardağ olurdu. tas dillerdi. adı tas tasman içelledi. hē çok soğukdu. tabi hiç ıltmazdı. o geçi derisinden tuluğlarımız olüdü. onu esgi adamlar balamıdıñ gabiynañ iğlellermiş onu. o yemyeşil olurdu. onun suyu çok güzel olurdu tatlı da olur.

Anlatan: Fatma GÖĞEBAKAN

Yaş: 85

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

valla gızım bulgur pilavını çok yapar ıdığ. yahni yapardık. gavırma yapardık. et çoğ ıdu. apara derdik. tirit yapardık. amcayın dediği gibi bazar bilmezdik. et çoğ ıdu. etden bi yahniyi yapardık. bi de gavırmayı bilirdik. başgada türlü bişī bilmezdik. peynir yapardık. adı tuluğ peyniri.

Giyim-Kuşam

düğünde enteri deyīler giyellerdi. sarı yaplık olurdu. gadınnarda başına örterdi. gelin gıza alıllardı. pullu gırmızı bişī olurdu. onu alıllardı. beyaz olmazdı gelinlik. her çeşidden dikellerdi. beş ı altı dene cemberi başına böle bağlallardı. böle topak bağlallar. üş dene ayna dağallardı. ondān keyri adetler ıdi evelden ayna dağallardı. guş tüyünden ē ne diyillerdi. onu dağallardı gafasına. başımızıa dağdığımız valla guzum fes kiymedim hiç. hē teller var ıdı. şinci şinci o da kayboldu. çok havas itdim. çocukların birisine yaptrayıñ diye hebişi saçı çubuk çubuk kesdi.

Özel Adlar

on tane çocuğum var. amed, veli ē güssün, ayşa, imine, ismayil, nigar, şirin, cennet, osman.

Düğünler

yimek veriller. adetimizde mal keseller. gazanın ı altına yahni yapallar. döğme yapallar ıdı. buğdaydan ideller. keşkah yapallar. he buğdaydan döğdürüller. esigiden göca daş olüdu. daşın içi oyuğ olüdu. bi teneke buydayı dökerdik. bazarda döğdürmek bilmezdik. elimizde toğmağunan döğerdik. altındāğı daş da soku. öle döverdik. gazannarnan onu bişir ı idik. o yetmez ğari. çorba, ğayısı bişirdik. bulgur pilavı bişir ı idik. bilmezdik datlı. biliriz bal ğabanı biz gendimiz yaparız. kimisi esgiden zenginner otuz ğadar ğoyun keseller ı imiş. bir hafda düğün edeller ı imiş. çok yıller oğullar ı imiş ğari. yörükçülükde bunun ı annatdığı yirde. burda öyle olmadı. hiç olmadı. ölüyo ölüyo önceden o nārasıñ ğurbanım. nere sığacağ. yoğ patik yōğ ı udu. ceğiz, çember cıķısı dellerdi. göca göca cıķı olüdu. akrabalara gelennere birer başına örteller ı idi. çember deyiler. yazma da diyız. yağlık da diyız. etek esgiden dolama derdik. şalvar var. ğumaşdan olü. fistan boyundan dikeller ı idi. entari de etek yani onu deyiler. elimizde dikellerdi.

Dokumacılık

dokuduğ ğalı. yidi tane ğalı doğudum. bōle iki tane de kilim doğudum. benim bi çit vardı. benimki dört göbek. ısdar deriz tezgağ deller. darağ ondān keyrim kirkit. başğa bişi yōğ ı udu. bi de mağası var ı ıdı. mağasınañ ı üsdünü kesiyin. yundan yaparız ipleri. bura ğonyaya getir ı idik. boyacılar boyatıllar. mesela bunu nardan yapıylar. kirmen di bişe varmış. narın ğabını ğatallar içine. soğan da ğollar öle olur. kökden de olü. pıyandan da ğatıylar. esgi ağaşlar ot kökünde yapallar onnardan boyayı. kirmen diye buna deriz. bunu getiriyler. mesela ğalının argasında şeyderdik. ilirdik buna öle yapar giderdik. valla on günde cıķan var. bir ayda cıķan var. iki ğafdanın ı içinde cıķardığ biz bu halıyı. iki kişiyile biz ama hiç kaçmazdığ biz başından.

Bitkiler

aynı ekiydik. evde geyun varçana su yoğ _ udu. sōna ganel geldi. ganel senelerce aqđı. dinema aldık gürdük. domatis, salatalık der ne ekersen ek hıyar diyidik. bosdan dirdik. nane ekerdik. benim biçer gurudur yimeklere gullanır _ dık.

Eşyalar

tātaydı adı. benim on beş dene çocuk var _ ıdı. benden keyri bu bi avrat daħa aldı. beş ondan oldu. on da benden oldu. onun ekmēni iderdim. gocaman iderdik. yirmi dört saat ekmek zor iderdik. yimek bişirdīdik. ħaranıda bişir _ idik. nasıl yapardık. zini derdik. ona dōkerdik. çocukların eline ver _ idim. kimisinin avırdı gırık. kimisinin sapı gırık. çocuklar oturudu yirdi. kendileri iş çōğ _ udu. gendim başına oturup da yidiremedim yavrularıma ben. sığmazdı da. üsdünden uzanırdım. iki üş _ dıkım alırdım işe gederdim. onunla ben āşamı iderdim. hindi sabahda yiyim. ōlen de yiyim. āşamda yiyim. tabaklara sağan diriz. su işdīmiz bardağa kilten derdik. kilten tas derdik. maşraba var. sini diy _ idik. var _ ıdı güğüm. baķırda da var eliminyon da var _ ıdı. evelleri elimon yapardık. sōna baķır aldık. kilim yörükde ħalı yōğ _ udu. çul çadırın kenarına gerdimizin adı çul sitil deriz. üzerimize gürdümüz ħara çadır. o kilimlernelen altımıza sereriz. yükleri şōle yīyon da. çamaşır çuvalı ē un çuvalı bulgur çuvalı neyse çadırın _ içine şōle yığıyıller. onun _ üsdüne bir kilim atallarlar. arķasına bi keçe dikeller. yāmırdan ıslanmasın diye üsdünde kilim deller. ona yük çulu deller.

Anlatan: Osman GÖĞEBAKAN

Yaş: 95

Öğrenim Durumu: Okuryazar değil

Hastalıklar/Tedaviler

şinci ħayvannar ħasdalanınca esgiden baytarda yōğ _ udu gızım da hindi topallık deyīdi. bi de otdan zehirlik vardı. hiç çaresi yōğ _ udu. otdan zehirleyen ölürdü. o toplada kendi kendine geçirebilişe geçerdı. baytar yoğudu. aksayana topal dirdik. ayakları şişerdı. ayakları aķardı. bilgimiz yōğdu. iyi olan iyi olūdu. iyi olmayan _ olūdu. biz ħasdalanınca o zāman doķtur yoğ _ udu. ya yaķı var _ ıdı. yaķı şindi bi aģaş

vardı. ardıç ağacı onun iliklerini ondan sona otları birbirine ğarıştırırdı. arpa kepenin içine ğollardı. üsdüne de ğatran sürellerdi. Çocuğun ğarnına beline sarallardı. ondân faydalanırdı adı yaķı. ğuzum ölen ölürdü. ğalan da ğalırdı. toķdur bilmezdik. yōğ _ udu o zaman. bize yörük demezler. o memlekette bize aydınlı deller. burda yörük deller.

Zaman

esgiden takvim, saat yok. biz yıldızlara bakardıķ. şindi ğıplayı demirğazzıķ diye bi yıldız var _ ıdı. o yıldıza sırtını verdin miydi ğıplayı bulusuñ. ğüzey yıldızı yani ğıplayı ğösderi. rahmetlik amıcam var _ ıdı. ğabiri cennet ossun. irametın yağacanı tamin ederdi. gece ğoyun ota çok sarılırmış. bugün ğoyunun yere ota çok sarılmasından ğoyun gendisini toparlayınca yāmur gelecek bugün derdi. ğaķķat olurdu öyle de. havadan bişey bilmezdik. de ğayvannardan bilirdik. deve ğış gelecek olursa yönünü hoyraza/poyraz dönerdi. deve öyledir. he ürüzgar ürüzgar _ adı hoyraz onun. şinci batıdan doğana ğarp yıldızı deller. lodas. doğudan doğana doğu yili deller. yani muğaķķaķ o ğayvan divede öyle bi bilgi var _ ıdır. poyraziñ çok olur. ğışın olacā zaman yönünü döner. poyraza ğarşı otur _ udu. ğışın geldiğini ordan annardıķ. yaylaya ıķmaya ğayvannar temmuzda sıcaķda dayanamıyor ya. yüksek yaylaya muğaķķaķ ıķması lazım. bu ğayvannarıñ rahat itmesi içün çok esgi osmanlılar devrinde bile ē bu yerliler filan ğayvannarını almışlar. yaylaya ıķmıřlar. halen da var doğuda ğaradenizde yaylaya gidiyollar.

onnar bizim hiç yerimiz yok. yaylada ğışlada hiç yerimiz yok. yaylaya ıķıřımız otuz gün sürüyor. Çok kısa ğayvannar otunu alsın diye yirmi on kilometre gideller. orda iki üş gün ğalıllar. ğayvannar dinlensin di. diveye bindiriler. diveye yükü sarallar. arkasına ocuķları sarallar. eğer yağışlı soğuķlu bi şey olursa yorganın arasına bile beni sarıpdı diveye bindirdiklerini biliyim. güccüdüm ben o memleketden geldimizde altı yaşında filan _ ıdım da bileyem birazını. amaşırını ğatarsıñ. bi uvalıñ _ olur bulguruñ _ olur. dövmeñ _ olur. ğıřlıķ fasillen _ olur. onnarı atallar ğavıdıñ _ üsdüne üsdünde dive de görmüşsündür ğavıdı. onu atallar _ ıdı. yurda geldik miydi izeller onu. öle daş vurullar dizeller.

ğoyunun yatdığı yellere ağıl deller. kölgeye yatarsa eşme deller. ağaş altına gölgeye yatarsa ğoyunun eşmesi deller. oraya ğışın ğoyunun yatdığı yere duvar olursa tol da

deller ahır da deller yani yattığı yere. şinci köyde başga bi meslek yok. gızım çitçilik var. başga bi meslek görmedin köyde. şinci hebisinin ahırda otuz kırk inek var. he goyunu terketdi bizim köy. nadir nadir büyük evlerde var.

Çadırlarınız nasıldır?

o oturduğun yere bağlıdır. mesela bi yamaca durusun. poyraza da açılır. bi düze durusun gipleye de açılır. onu satı gapısı yok kıl kimle etrafında hep kilim. çadırın kenarına şöle bi hasır vardır. bunun önüne gazzıklar çakılır dolandır böle. bu çadırın kenarına gompile bu çadırın kenarına aşşadan gelen ürüzgarı kesmek için. aşşadan gelen ürüzgarı kesmek için. çadırın hasırı. onu da insan doður gadınnar doður. o çadırda bir sır vardır. mervem bir sır vardır o gadar yāmır yağar akmaz. kenara çeker dışarı damlar hiç akmaz. rametlik annem gendisi toķudu da iplerini biz yaptık. he hinci gösterdikleri kirmenner varya onnarınan iplerini biz yaptık. erkek gadın iplerini biz yaparız. yalnız doķumayı annem yapar. onnar yetmiş sene oldu atdik onnarı. çadırın ortasında şöle golan var ıdır. böyle açılır. üç dane golon var ıdır. üç direği vardır. çadırın direklerinin başına goydukları gazzığa çanaķ onun ortası oyukdur direk o çanağın içine girer. çadır yırtılmasın diye o gadar derinlikde bir tahtadan çanak direk ona gurulur gayri. üç direk olan olur. dörd direk olan olur. herkesin ailesine göre.

Hayvanlara Verilen Özel Adlar

bizim çok inek var ıdı. zamanında da sarıgız dellerdi. anamgil genciken anamın sarı bi ineği var ıdı sarıgız derdi. analığın bi ineği garağızdı. onun ismide öle dellerdi. boz inekdi bi inek vardır. iridi aşamları sağdın mıydı bi teneke südü olurdu.

Yaylada günlerinizi nasıl geçirirdiniz?

şindi büyük geçi derileri var ıdır. üç seppa ağaç çaķallar ıdı. üç golu var ıdı. onun ayakları o seppalara bağlallardı. şöyle bi bişşek dī alet vardır. şindi gadın döve döve döve yağ yüzüne çıkar. yağı alır altında ayran o zaman ayranın giymatını bilen mi var dökeller. öyle bi zaman geldikine peynirleri alıcı yok. çadırları galdırdılar şöle yığıvırdılar peynirleri orda galdı. makineni yağ tarafına yağ goydular. yağını alıllar. süd tarafını yazıya çekdiler. hē gaymaķ diriz tereyağ yani. her gün goyundan yarım kilo süd çıkıyo. her gün bi sefer sağılır. öğlen vakti veyahut öğleden sōna her gün bi

sefer sağılır. sağdığdan sona ğuzuyu birağırsın ğalanını da ğuzu içer. tuğran diye bi desdimiz var ıdı. tuğran ağzı bōle ufağ ağ deri deriz. biz peynirleri basdımıza akderi deriz. akderiden keser ıdik onun ağzına bağlardığ. řōle desdinin delik var ıdı. e ıabıdınağ dığardığ. onu bōle onu da bōle sallaya sallaya ıığar ıdığ. Yuğa ekmeği adı.

Dualar/Beddualar

ne bileyiğ işde namazları ğıldığ mıydı arđasında ideriğ. bedduayı ğözün kōr ossun diriğ. bařđa bişi yok. şinci ıeşidli beddualar var. naha ğözün kōr ossun. mesela *allah* belanı versin. aradığını bulamayasığ. yaşına doymayasığ. ğavurun dōlü.

Türkü

türkü birki biliriğ de söylebilir miyiğ bilmeğ?

şu derenin ıağılı,

benim sevdiğimin ğulağlarında altın küpe dağılı,

boğazına ğarangil dizmiş,

gendi ğaranfil ğoğulu.

bōyle bazı şeyler vardı.

şu dağların yaşına bağ,

şu benim ğözlerimin yaşına bağ

bağmaya doyulmaz,

şunun ğözlerine, ğaşına bağ.

hōle bazı var.

ben bilmem o aşık ıolmuş, severmiş. birine de ondan olmuş. hē bi ğız var ıdı da alamadığ onun besdeleri bu. ıoğ sevdim onu da nasib olmadı.

Misafir Uğurlama

uğullar ossun. bōle bişeyle savarız.

Anlatan: Mehmet KARALAR

Yaş: 63

Öğrenim Durumu: İlkokul

Yörük kimdir?/ Saçıkara Adı

yörük diyince yüyüyen Türk anlamına gelir. bin doğuz yüz ğırđlarda, otuz sekizlerde bi tane beyler beyinin ziyareti sırasında almış saçıkarayı. üç ğardaşdan oluşuyo. bundan esas orta asyadan boyumuz gelme.

Lakaplar

köseniñ memedaĝa, kıscanıñ musdava, köpelineñ vezir, çaçal ali, ğarabacağ hasan, ğarasan ođlunuñ hasan, kösenin paça, gülcen alinin musduk, medli latıfıñ medli, insanları böle tanırlar. rakıcınıñ memed_ā, almacıĝıñ bekir, azerniñ memed_ā.

Sülale Adları

hacıĝaralı, köleliler, civcivliler, çaĝmanlar, ğarabacağlar, aĝgulađlar, abacılar, çağallar, hüssükler, cünküler.

Tarım Aletleri

tarım aletleri, benim çocuğlümde beş_ altı yaşında ben kendi gözlerimle gördüm. at vardı düvene ĝořallardı. buĝdayı sapla toplarlar. büyük tahta tağdan. altında dişleri var sapı parlayo saman yapıyo. bi de dirgenne öle çeviriller. ondān sona sapı hazıllallar. ondan sōna ekinneri orağla biğiyolarmış. önceleri dırpanna biğellermiş.

Cenazelerde neler yapılır?

önceleri cenaze bir evde oldu mu konu ĝomřular üç gün yimek yapar. amma şu anda kimse getirmiyo.

Anlatan: Raziye KARALAR

Yaş: 59

Öğrenim Durumu: İlkokul

Halı Dokuma

ben halıyı nası dođuduñ biliyoñ nu? ğoyunnardan alırdık yunu. yıkdık yunnarı eğirirdik kirmende. kirmende eğirirdik. mesela halamıñ ađrabalarınañ keşik olarak mesela üç kilo sen bana eđiriñ bende üç kilo sana eđiriñ kirmenda. onu boyatırdık ğonyaya boyatmaya ğötürülerdi. gendimiz elimizde başğa bi renkte bõle otdan ip boyardık. elimizde Şindi ğösderecem ğazanda. ip boyardık onun içinde ğaynatırdık. onu çok doğurduğ paraynañ filan. darağ var. mağas var. daraklarıñ çeşidi var. mesela çabıt çul darağa bi de halı darağı var. düzgün düzgün olması için ğücük ğücük Őõle bıŐakları var. ben değişir de ben içerdēki halıyı iş ğünde doğurdum.

Anlatan: Topel YILDIZ

Yaş: 60

Öğrenim Durumu: Üniversite

Lakaplar

lağaplar tüm hayvannarı say hepsi var köyde. maymınnar var. dilkiler var. ğurtlar var. ondân sõna bize hürüoğullar. Şindi sebebi Şu hürü ğadın dī bi ğadın var_ imiş. ondan türemişler. yani ondan ğalmış. bubaları õlmeř. anneleri büyütünce õle ğalmış. ondân sona ikinci lāđaba köydeki lāđaba gelinde. dedem antepde bilal baba dī bi derviş var_ imiş. onun müridi olmuş. ondan sona müritlere bi ğol aşağıya denmeye başlamış dedemden beri.

Bitkiler

üzerlik olur. mesela ğaravığ olur yenen ot. merada yetişen yemlik. o tarlalarda yeşil yetişir yenir. ğuzu ğulağı.

Hastalıklar

şindi hayvannarda çelerme olü. mesela toğlularda yani göyun olmayan bir yaşındaki toğlularda denge gaybetme. esas toğlularda olur. onun bi ilacı var. aşısı var başdan çelermiyo. göyunnarın avırdı çıkar filan. ötürme var isal olması. bitkilerde mesela buydaylarımızda arplarımızda ğurd olur. ğurtlanma ğurt kökünü keser. toprak ğabarınca ğurt işler ilaşlallar. arpa buydayı nemli yere ğordan bitlenir. bi de don deriz. üşüme olur. ayaz vurması. aşıyı atmazsa buydaya körlük olur. çıkar amma uşları siyah siyah olur.ē bişdin miydi simsiyah olur. duman çıkar. işe yaramaz boşluğ olur. yel vurması mesela tanelerde başağlarda boşluğ oluyor içinde tane olmuyo.

Organlar

döş de bağrına denir. iman, bağır ona deller. ümük boğazımızın şeyine deriz. ğalbe yürek deriz, ciğer, dalağ var.

Akrabalık Adları

böle var. ğuzene deyze çocuna böle deller. ondan sōna emmi çocuğ. ha büyüklere babanne annanne ebe deriz. abiye ece deller. ğız ğardeşe bacı deller. bazı yellerde hala olur babanın ğız ğardeşine.

Anlatan: Orhan KARABACAK

Yaş: 56

Öğrenim Durumu: Lise

Şiirler

Özledim Köyü

Benden selam söyleñ saçıkaraya
Burada hasretin çeker dururum
Gündüzler aklımda gece rüyamda
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Alıcığın meryem kıtır senemi
Suna güssünümle benli dönemi
Kıtireller alıcığın duranı
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Güneşlerin yaşlı hacı veliyi
Macarların berduş cumaliyi
Pepe mustafayı elde deliyi
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Çakırın veliyi yanar_ibişi
Gara hacı sul_alinin memişi
Hacı yusuf jet ibrām ebeşi
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Gadder ile güdeceyi gırcayı
Şıdılı durduca ve ırazcayı
Uzun döne ile gülizarcayı
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Bekir bekir ile dostun_āmedi
Elpen mustafayla sarı memedi
Kıllı necip ile cücem memmedi
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Şaban emmi dolma bekir dedeyi
Sofu göküş hasan yusuf pepeyi
Şekerlerin bir tek zeynep_ebeyi
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Garevliğe kayserili dursunu
Cavır hacı karamanı tosunu
Hümnet bekir mercen maymun hasanı
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Muhtar arap kıara āmed musayı
Kahveci memedin çürük masayı
İbrahim bey sütçü hüssün köseyi
Tüm köyü her gece düşte görürüm

Önce sülalemi sōna da köyü
Hep önde geliyor herkesin soyu
Orhan der en önde yaşlı ebeyi
Mahalleme her gün başta görürüm.

Anlatan: Hatice ABUL

Yaş: 60

Öğrenim Durumu: Lise

Çadırın Ateşini Yakmak

ben hatice abul. çadırın_ateşinin yakan gızım. biz yörüklerde çadır_ateşi yakma kültürü vardır. bunun_ anlamı birlik_olmak. önce aile kurmak. horanta olmak. büyük

devlet kurmaktır. iki kibritten büyük bir devleti kurma temsilidir bu. büyüklere saygılı, güçüklere sevgili, bir birimize bağılı olmak içindir. vatanımıza hayırlı evlat vermek, iyi, hoş geçinmek içindir. ocağımızıñ her daim ışması, ğaranlıklarımızıñ aydın olması içindir.

Sıra No	Soyadı	Adı	Doğum Tarihi	Doğum Yeri	Eğitimi	Mesleği /Uğraşı/Diğer İşi
1	Çalış	Havva	1945	Adana/Seyhan	Okur-yazar değil	Ev Hanımı
2	Çalış	Ömer	1946	Antalya	Okur-yazar değil	Çoban
3	Gögebakan	Mehmet	1932	Kayseri/Pınarbaşı	Okur-yazar değil	Çoban
4	Gögebakan	Osman	1926	Gaziantep/İslahiye	Okur-yazar değil	Çoban
5	Gögebakan	Fatma	85	Gaziantep/İslahiye	Okur-yazar değil	Ev hanımı
6	Karabacak	Emine	1936	Adana	Okur-yazar değil	Ev hanımı
7	Korkmaz	Teslime	1940	Adana/Kadirli	Okur-yazar değil	Ev hanımı
8	Akdoğan	Zeynep	1936	Adana	Okur-yazar değil	Ev hanımı
9	Kurt	Mehmet	1944	Adana	İlkokul	Çiftçi
10	Kurt	Ümmü	1949	Adana	Okur-yazar değil	Ev Hanımı
11	Karalar	Mehmet	1958	Konya/Saçıkara	İlkokul	Emekli
12	Karalar	Raziye	1962	Konya/Saçıkara	İlkokul	Ev Hanımı
13	Yıldız	Topel	1959	Konya/Saçıkara	Üniversite	Emekli
14	Karabacak	Orhan	1965	Konya/Saçıkara	Lise	Çiftçi
15	Abul	Hatice	1961	Osmaniye	Lise	Ev Hanımı

Tablo 2: Kaynak Kişiler

DERLEMEDE SORULAN SORULAR

1. *Yörükçülük nedir? Yörük diye kime derler?*
2. *Göç zamanınızı anlatır mısınız?*
3. *Göçmeden önce nasıl hazırlıklar yaparsınız?*
4. *Hazırlıklara kaç gün öncesinden başlarsınız?*
5. *Göç zamanınızın geldiğini nasıl anlarsınız?*
6. *Çadırlarınızın yapılışını anlatır mısınız?*
7. *Komşuluk ilişkileriniz nasıldır?*
8. *Sizce köyde yaşam değişti mi? Evetse neden?*
9. *Köyde kutladığınız bayramlar nelerdir ve nasıl kutlanır?*
10. *Bir bebek dünyaya geldiğinde neler yapılır?*
11. *Köyde düğünler nasıl olur?*
12. *Köyde cenaze törenleri nasıl olur?*
13. *Köyde giyim şekli nasıldır?*
14. *Köy halkı geçimini nasıl sürdürür?*
15. *Köydeki beddua ve dualar nelerdir?*
16. *Bildiğiniz bilmeceler nelerdir?*
17. *Bildiğiniz atasözleri nelerdir?*
18. *Nasıl yemin edersiniz?*
19. *Köydeki lakaplar nelerdir? Bu lakapların verilme nedenleri nedir?*
20. *Köydeki sülale isimleri nelerdir?*
21. *Vücudumuzdaki organların, bölümlerin adları nelerdir?*
22. *Bir evin içinde hangi bölümler bulunur?*
23. *Evin temel eşyaları nelerdir?*
24. *Eski insanlar ile günümüzdeki insanlar arasında ne gibi farklar vardır?*
25. *İnsanlarda, hayvanlarda ve bitkilerde görülen hastalıklar nelerdir ve geleneksel tedavi şekilleri nelerdir?*
26. *Birine, ismini kullanmadan nasıl seslenirsiniz?*
27. *Köyde hangi hayvan ve bitkiler vardır?*
28. *Eşinizle nasıl tanıştınız, düğünüünüz nasıl oldu?*
29. *Bir bahçenin bir hasatlık işleri nelerdir?*
30. *Köydeki eski tarım ile yenisi arasındaki farklar nelerdir?*

31. *Eski ve modern tarım aletlerinin adları nelerdir?*
32. *Köyde hangi yemekler, nasıl yapılır?*
33. *Köydeki yer adları nelerdir? Bu adların veriliş sebepleri nelerdir?*
34. *Bildiğiniz ninni, masal, efsane ve hikâyeler nelerdir?*
35. *Unutamadığınız bir anınızı anlatır mısınız?*
36. *Mevsimsel dönüşler nasıl olur? Mevsim adları nelerdir?*
37. *Bir günün içinde hangi zamanlar vardır?*
38. *Sizce insanlar değişti mi?*

DİZİN

- A**
- Abalar*, 58
Adnan, 33
Ağgulağlar, 58, 71
Ağız, 73
Ahmet, 33
Ak, 165
Al, 165
Ala Çuval, 116
Ala Ğaşığ, 116
Alabaş, 63, 67
Ali, 33
Ambar, 117
Amıca, 168
Anadut, 135
Ananne, 168
Annad-, 181
Apala-, 178
Arafa Osman, 56
Arapsacı, 106
Asiye, 38
Aslan, 56
Asma yaprā, 106
Aşene, 117
Aşır, 73
Aşşā, 154
Atā, 67
Ateşler, 59
Atğı, 135
Avırd, 162
- Ayaz Vurması*, 148
Aydaş, 144
Ayran Tuluğu, 117
Ayşe, 38
Ayşegül, 63
- B**
- Bacanak*, 169
Bacı, 168
Badılcan, 106
Bağgal Ali, 50
Bağır, 162
Bağırdlağ, 90
Bakır Sahan, 117
Bakraç, 118
Bal Dökmez İsmayıl, 51
Baldız, 169
Baraj/Barac, 68, 70
Baratlı, 67, 68
Basdırma Yazı, 157
Basma, 82
Beci, 165
Bekir, 34
Bel, 135
Belben, 73
Belle-, 182
Berduş Cumali, 52
Beserek, 91
Beygir, 90
Bişirgeç, 118
Bitciler, 71

Bitlenme, 148

Boncuğ, 63

Boplüm, 82

Botla-, 182

Boz, 166

Boz_āmed, 43

Bozula-, 183

Bögür, 162

Bögür Bağı, 118

Böle, 169

Böyü-, 176

Bubanne, 169

Buğa, 91

Buhur, 91

Bulut Ğabarması, 150

Bura, 154

Burda, 155

Bursalı Ğara Āmed, 44

Buzā, 92

Buzala-, 183

Bülüc, 92

C

Canavar, 92

Cavır Hacı, 52

Celil, 34

Celvin, 93

Cin Ali, 52

Cin ğayası, 70

Cingen İsmayıl, 53

Cingen Māmud, 52

Civci, 93

Cumali, 34

Curulda-, 176

Cüngüceler, 59

Ç

Çaçal, 53, 92

Çağallar, 59, 71

Çakır Veli, 44

Çalı Süpürgesi, 119

Çalışlar, 59

Çan, 140

Çanak, 119

Çapa, 136

Çapıt, 83

Çayalı, 166

Çebiç, 93

Çeki, 83

Çeki çek-, 183

Çekipi, 119, 140

Çel-, 184

Çelerme, 147

Çelme, 83

Çember Çıkısı, 119

Çerçi, 159

Çevirgeç, 120

Çez-, 184

Çıngı, 64

Çifçi, 159

Çiğdem, 107

Çitil, 120

Çitle-, 184

Çiv-, 178

Çiyan, 93

Çoban, 159

Çoban Çoşaran, 107

Çocuk gelin, 64

Çomça, 120

Çökelek, 74

Çökert-, 184

Çölmek, 120

Çul, 121

Çulfa, 160

D

Dal, 163

Dalak, 145, 163

Dana, 94

Davşan, 94

Davşan ekmeği, 108

Dayfal-, 176

Daylak, 94

Dedesakalt, 108

Deli dalaz, 151

Dereotu, 108

Devedabanı, 109

Dığan, 121

Dırmık, 136

Di-, 196, 199

Dil-, 185

Dilki, 95

Dilki Ali, 53

Dilki Bađđal, 50

Dilki Ismayıl, 53

Dilkiler, 59

Dişli, 136

Dive boncuğu, 140

Dive Tüyü, 166

Diyze/Deyze, 169

Dokuma Şalvar, 83

Dokumacı, 160

Dolama, 84, 121

Dolaz, 74

Dombulda-, 178

Don, 84, 149

Dorum, 95

Döğme, 74

Döne, 38

Döş, 163

Döşşek, 121

Duman Teslime, 54

Dursun, 34

Dut-, 185

Dülbend, 84

Düve, 95

Düven, 137

E

Ebe, 170

Ebegümeçi, 109

Ebemin Ala Ğuşağı, 150

Ece, 170

Eğer-, 185

Eğri dere, 68

El Değirmeni, 122

El helvası/ Un helvası, 75

Elek, 122

Elif, 39

Elifciler, 59

Elti, 170

Emine, 39

Emlik, 95
Emmi, 170
Enik, 96
Entari/Entēri, 85
Erbakan Memet, 54
Eriş, 122
Erkeş, 96
Esmā, 39
Eřđi Ğulak, 109
Eşşek, 96
Eşşekçi, 57
Etekcek, 85
Eteklık, 85
Ev Ğızı, 54
Ever-, 186

F

Fatma, 40
Fermana, 86
Fıstan, 86
Fortla-, 176
Fur-, 186

G

Ğaba Yel, 151
Ğabak, 110
Ğalaycı, 160
Ğancıĝ, 96
Ğara, 166
Ğara Ali, 44
Ğara Bekir, 45
Ğara Bōcü, 97
Ğara çadır, 123
Ğara Hacı, 45

Ğara Memet, 45
Ğara Yel, 151
Ğara Ziyneb, 46
Ğarabacaĝlar, 59, 72
Ğarabaş, 64
Ğaraboĝun Osman, 45
Ğaradaĝ, 67
Ğaradal ĝarası, 166
Ğaraĝuzular, 59
Ğaranfil, 64
Ğaravık, 110
Garp yıldızı, 157
Ğarpız, 111
Ğartal ĝayası, 70
Ğasap Ali, 50
Ğasnak, 123
Ğaş-, 179
Ğařaĝı, 143
Ğat-, 186
Ğavın, 110
Ğavır-, 186
Ğayalar, 60
Ğayalık, 97
Ğayın, 171
Ğayınbuba, 171
Ğayınna, 171
Ğaymak, 75
Ğaynana, 172
Ğaynata, 172
Ğazak, 86
Ğazan, 124
Ğazzıĝ, 124
Geçi, 98

Gelin eli, 111
Gerbe, 141
Get-, 179
Gevşeklik, 124
Ğılıç, 125
Ğır tokduru, 160
Ğircı, 151
Ğırık çıkık, 148
Ğırık Çıkık, 145
Ğırlık, 143
Ğırtlak, 163
Ğışla-, 177
Ğo-, 187
Ğoca Kemal, 46
Ğoca Sağır Memet, 46
Ğoç, 98
Ğokla-, 195
Ğolan, 141
Ğolu ğısa, 68
Ğon-, 179
Ğopuıklar, 60
Ğoyun, 98
Ğöbek Düşmesi, 146
Ğödece, 47
Ğöğ Gürlemesi, 152
Ğöğebağan Aşireti, 60
Ğök, 167
Ğönülle-, 199
Ğörümce, 172
Ğöynek, 87
Ğözel Memet, 47
Ğözel Musa, 47
Ğulun, 98

Ğum çukuru, 70
Ğunna-, 187
Ğur-, 188
Ğursak, 163
Ğurt, 54
Ğurtlanma, 149
Ğuru Fasille, 76
Ğusgun, 141
Ğuş Yüreği, 111
Ğuşane, 125
Ğuşlar, 60
Ğutmu, 86
Ğuzine Soba, 125
Ğuzla-, 188
Ğuzu, 99
Ğuzu Dişi, 152
Ğuzuğulağı, 112
Ğüğüm, 126
Ğülcan, 39
Ğülceneler, 61
Ğülizar, 39
Ğülsüm, 39
Ğümbür, 126
Ğün Doğan, 152
Ğün dönümü, 157
Ğüt-, 188

H

Hacalı uşağı, 56
Hacı, 34
Hacığaralı, 72
Hacığaralılar, 61
Halil, 34

Hamza, 34
Harani, 126
Hasan, 35
Hasır, 126
Haşimlar, 61
Hatap, 142
Hatice, 40
Havîd, 142
Havva, 40
Helke, 127
Herif, 173
Hıdırellez, 157
Hısım, 173
Hoca Hasan, 55
Horanta, 173
Hort, 76
Hoşaf, 76
Humma, 146
Hura, 155
Hürüoğlu, 57
Hürüoğulları, 61
Hüssükler, 61

I

Irbiğ, 127
Izgara, 137

İ

İbrahim, 35
İlan Burçağı, 112
İldırım, 152
İlen-, 196, 200
İlên, 127
İmam Memet, 51

İman, 164
İnce Ali, 47
İp Çorap, 87
İreşber, 161
İskân tarlası, 69
İsmail, 35
İtē, 128

J

Jet İbrām, 55

K

Kadir, 35
Kak-, 180
Kāmîl, 35
Kazayağ, 137
Keçe, 128
Keklik, 99
Kelek, 112
Kelle, 164
Kemal, 36
Kepenek, 87
Kepirt Āmed, 56
Kepirt Memet, 57
Kerim, 36
Keser, 137
Keşgah/keşkah, 21, 77
Key-, 189
Kıtır, 47
Kilim, 143
Kirmen, 128
Köleli, 57, 72
Köleliler, 61
Kör Hamza, 47

Kör Latif, 48
Körlük, 149
Kösdü, 99
Köse, 48
Köşek, 100
Köten, 138
Kücüle-, 189
Kürek, 138
Kürte-, 177
Kürük, 100

L

Latif, 36
Lodos, 153
Lök, 100

M

Macarlar, 62
Madımak, 113
Mağara, 71
Mahmut, 36
Makas, 128
Marıl, 113
Maya, 100
Maymın, 56
Maymınlar, 62
Mehmet, 36
Mēle-, 180
Memiş, 36
Mercan, 36
Meryem, 40
Mibser, 138
Morgül, 64
Motur, 138

Musa, 37
Mustafa, 37
Mürid, 57
Müridler, 62

N

Navruz/Nergis, 113
Nebi, 37
Necip, 37
Nevruz, 158
Nohutlu topalak, 77
Nor, 78
Nur, 40

O

Odabaşı, 51
Oğlak, 100
Oğlā, 129
Ömaç, 78
Omarcıq, 69
Orağ, 139
Orda, 155
Orhan, 37
Orta Bağ, 129
Osan-, 196, 198
Osman, 37
Ovcala-, 189
Ozan Orhan, 51

Ö

Öd, 164
Ökçe, 164
Ömer, 37
Örtme, 129

Öş-, 190

Ötürme, 148

P

Paçalı Dive, 101

Palan, 144

Palaz, 101

Pancar, 114

Partlı depe, 67

Pat Pat Ali, 48

Patik, 88

Paytar, 161

Penpe, 167

Pepe Musdava, 48

Pepe Yusuf, 48

Porsuk, 101

Poşu, 88

Potuk, 102

Poyraz, 153

Pulluk, 139

R

Raķıcılar, 62

Ramazān, 35

Raziye, 40

S

Sac, 129

Saç çöreği, 79

Saç Ğavırması, 79

Sağancı, 161

Saĥan, 130

Salih, 38

Sandık, 130

Sansar, 102

Sarı burma, 79

Sarı Memet, 49

Sarığız, 64

Sarılık, 146

Savır-, 190

Sayacak, 130

Seher yıldızı, 158

Semeri, 144

Semiz_otu/Temiz_otu/Temizlik, 114

Senem, 41

Senid, 130

Sepele-, 191

Sepetçi, 162

Seyis, 102

Sığırcık, 102

Sıkma, 88

Sıpa, 102

Sıpala-, 191

Sıtma, 147

Siğil, 147

Simkele-, 191

Sini/Zini, 131

Sirpiç, 103

Sofu Ğöküş Hasan, 55

Su Tuluğu, 131

Sufra, 131

Süd çal-, 191

Südleş, 80

Sümbül, 115

Sündürme, 80

Sürgü, 139

Sürgün, 153

Ş
Şafak yıldızı, 158
Şekerler, 62
Şıdılı, 49
Şişek, 103
Şiytan Osman, 55
Şora, 155
Şordan, 155
Şura, 156
Şurda, 156
Şükran, 41

T
Tahda, 132
Tahda Ğaşşığ, 132
Taksim, 69
Tara, 133
Tas, 132
Tava, 133
Tavık, 103
Teke, 103
Teleme, 80
Terazi, 158
Tere, 115
Terlik depesi, 69
Terzi Ali, 51
Tesbi, 133
Teslime, 41
Teyle-, 181
Tıku Bekir, 49
Tımlı, 133
Tırısıla-, 191
Tirki, 134

Toka, 144
Toklu, 104
Tolu, 153
Topak Tas, 134
Topal Hava, 49
Tosbā, 104
Tök-, 192
Tülü Dive, 104

U
Uçğur, 89
Uğun-, 197, 199
Uzun Döne, 50
Uzun Musa, 50

Ü
Üfür-, 192
Üleştir-, 192
Ülker, 158
Ümük, 165
Ünne-, 200
Ünzile, 41
Üreden, 65
Üsdü, 156
Üyüt-, 192
Üzerlik, 115

V
Veli, 38

Y
Yaba, 140
Yafılđa-, 197, 198
Yağlık, 89

Yahni, 81

Yakalık, 89

Yakarca, 105

Yassıt-, 193

Yaşıl, 167

Yavrazı, 167

Yayık_ayranı, 81

Yaz-, 193

Yazla-, 177

Yazma, 90

Yazmış, 105

Yel vurmastı, 150

Yelek, 90

Yemiş, 81

Yemlik, 115

Yepinti, 82

Yiğen, 173

Yokarı, 156

Yoz Dive/Aşşalık dive, 105

Yörü-, 181

Yu-, 193

Yumurtla-, 194

Yusuf, 38

Yüklük, 134

Yüksün-, 197, 198

Yürek, 165

Z

Zeliha, 41

Zelzele, 154

Zemferi/Zemheri, 159

Zeynep, 41

Zoba, 135